

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

KATEDRA PSYCHOLOGIE

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Disertační práce

PhDr. Zuzana Fajtlová, DiS.

**Způsob spáchání trestného činu a jeho souvislost s vybranými
osobnostními charakteristikami pachatele**

**Selected personality characteristics of perpetrator and the features of their
offence**

Praha 2024

Vedoucí práce: PhDr. Hedvika Boukalová, Ph.D.

Poděkování

V první řadě touto cestou děkuji vedoucí této disertační práce PhDr. Hedvice Boukalové, Ph.D. za trpělivé vedení a neocenitelnou pomoc během studia.

Nemenší dík patří také doc. PhDr. Iloně Gillernové, CSc. za lidskou podporu při studiu.

Dále bych chtěla moc poděkovat PhDr. Štěpánce Tůmové a PhDr. Karlu Netíkovi, CSc. za důvěru a laskavé poskytnutí znaleckých posudků, stejně jako Ing. et Ing. Anetě Mazouchové, Ph.D. za pomoc se statistickým zpracováním dat.

Díky patří také mým kolegům ze Zdravotnické záchranné služby Jihočeského kraje za organizační podporu a trpělivost během celého studia.

A v neposlední řadě obrovský dík patří mým nejbližším a přátelům, bez jejichž podpory bych nebyla tam, kde dnes jsem.

A Ischíkovi.

V Praze, dne 30. března 2024

Zuzana Fajtlová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem dizertační práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 30. března 2024

Zuzana Fajtlová

Klíčová slova (česky)

behaviorální analýza, místo činu, profilování, zranění oběti, osobnostní charakteristiky pachatele

Klíčová slova (anglicky):

behavioral analysis, crime scene, profiling, victim's injury, personality characteristics of perpetrator

Abstrakt

Předložená dizertační práce se věnuje forenzně psychologickému tématu osobnosti pachatelů vražd a hledání souvislostí se způsobem spáchání těchto činů. Stěžejním tématem je soudně lékařský aspekt, tedy analýza zranění, která pachatelé svým obětem způsobili. Jelikož samotná zranění nelze z analýzy způsobu spáchání trestného činu vraždy extrahovat, neb vražda není rigidním skutkem, ale svou povahou dynamická a interagující, práce se věnuje také dalším aspektům způsobu spáchání a analýze místa činu. Stěžejními tématy teoretické části práce jsou behaviorální analýza, tedy odborné posuzování toho, jak se pachatel v rámci celého činu choval. Dále následuje kapitola popisující indikátory místa činu, podle kterých kriminalisté vyšetřují spáchaný skutek a forenzní psychologové posuzují osobnost možného pachatele. Nedílnou součástí teoretické části je rozsáhlá kapitola o soudně lékařské analýze zranění oběti. Kapitola popisuje všechna známá vražedná zranění a mechanismy jejich vzniku, včetně diferenciální diagnostiky v případech nejasných úmrtí, kdy lze zaměnit násilný čin se sebevraždou či nehodou. Specifickou částí je posuzování zranění dle motivace pachatele. Čtvrtá kapitola se zabývá typologií vražd podle stupně připravenosti, použité zbraně, způsobu usmrcení, způsobu utajování a podle počtu obětí. Při skutkovém i psychologickém posuzování násilných činů je nutné vzít v potaz motivaci pachatele, které se věnuje kapitola pátá. Mimo jiné je v ní navržen koncept odmítnutí jakožto možný spouštěč agresivní reakce a motivace vraždy. Kromě teoretických modelů motivace je v této části věnována pozornost také sexuálně motivovaným vraždám a souvztažným parafilii. Jelikož sexuální vraždy mívají složitou a nejednotnou motivační strukturu, je v této kapitole pojednáno také o specifikách sexuálních vražd tzv. zvláště zranitelných obětí jako jsou děti, staré osoby a sexuální pracovníci. Poslední kapitolou stěžejní svým významem je osobnost pachatele a vybrané charakteristiky pachatelů vražd. V této části nebylo možné opomenout proces profilování pachatelů, který s povahovými rysy těchto jedinců přímo pracuje. Dále je zde věnován prostor agresi a agresivitě, včetně té kriminální, která má svá specifika. A poslední část této kapitoly pojednává o psychopatologii pachatelů vražd, resp. specifické psychopatologii týkající se poruch podílejících se na páchaní závažné násilné trestné činnosti a ovlivňující způsoby jejího spáchání.

Empirická část dizertační práce vychází z kvantitativního výzkumu vzorku čítajícího 88 pachatelů vražd, kterých se dopustili během poslední dekády na území České republiky. Cílem výzkumu je najít a statisticky ověřit souvislosti mezi osobností pachatele a způsobem spáchání trestných činů vraždy.

Data byla získána analýzou znaleckých posudků z oboru klinické psychologie, jejichž součástí je také výpis ze spisu, výpovědi pachatele a svědků a v neposlední řadě závěry soudních znalců z odvětví soudního lékařství, psychiatrie a sexuologie. První část výzkumného šetření sestává z deskriptivní statistiky relevantních proměnných a druhá část pak z ověřování výzkumných hypotéz a jejich testování statistickými metodami. Výsledky empirické části práce dílem potvrzují některá teoretická východiska a zjištění dříve publikovaných studií, některé stanovené předpoklady naopak vyvrací a výzkumné hypotézy nepotvrdí.

Abstract

The submitted dissertation deals with the forensic psychological topic of the personality of homicide offenders and the search for connections with the manner in which these crimes are committed. The central theme is the forensic medical aspect, namely the analysis of the injuries inflicted by offenders on their victims. Since the injuries themselves cannot be extracted from the analysis of the method of committing the crime of murder, as murder is not a rigid act but dynamic and interacting by its nature, the work also addresses other aspects of the method of commission and analysis of the crime scene. The key topics of the theoretical part of the work are behavioral analysis, expert assessment of how the perpetrator behaved throughout the entire act. This is followed by a chapter describing crime scene indicators, according to which criminal investigators investigate the crime and forensic psychologists assess the personality of the potential perpetrator.

An integral part of the theoretical part is an extensive chapter on forensic medical analysis of victim injuries. The chapter describes all known homicidal injuries and mechanisms of their origin, including differential diagnosis in cases of unclear deaths, where a violent act can be mistaken for suicide or accident. A specific part involves assessing injuries based on the perpetrator's motivation. The fourth chapter deals with the typology of murders according to the degree of premeditation, the type of weapon used, the method of killing, the method of concealment, and the number of victims. In both factual and psychological assessments of violent crimes, it is necessary to take into account the perpetrator's motivation, which is addressed in the fifth chapter. Among other things, this chapter proposes the concept of rejection as a possible trigger for aggressive reactions and motivation for murder. In addition to theoretical models of motivation, this section also focuses on sexually motivated murders and related paraphilias. Since sexual murders often have a complex and varied motivational structure, this chapter also discusses the specifics of sexual murders of so-called particularly vulnerable victims such as children, the elderly, and sex workers. The last chapter, crucial in its significance, is about the personality of the perpetrator and selected characteristics of homicide offenders. In this section, it was important to consider the process of profiling offenders, which directly deals with the personality traits of these individuals. Furthermore, space is devoted to aggression and aggressiveness, including criminal aggression, which has its specifics. The final part of this chapter discusses the psychopathology of homicide offenders, specifically the psychopathology related to disorders involved in the commission of serious violent crimes and influencing the ways in which they are committed.

The empirical part of the dissertation is based on a quantitative research study involving a sample of 88 homicide offenders who committed crimes in the Czech Republic over the past decade. The aim of the research is to find and statistically verify correlations between the personality of the perpetrator and the method of committing murder offenses. Data were obtained through the analysis of expert opinions from the field of clinical psychology, which also included excerpts from case files, statements from perpetrators and witnesses, and, importantly, conclusions from forensic experts in the fields of forensic medicine, psychiatry, and sexology. The first part of the research investigation consists of descriptive statistics of relevant variables, while the second part involves testing research hypotheses and their verification using statistical methods. The results of the empirical part of the work partly confirm some theoretical assumptions and findings of previously published studies, while some established assumptions are refuted, and research hypotheses are not confirmed.

OBSAH

PŘEDMLUVA	- 13 -
1 ÚVOD	- 16 -
2 MÍSTO ČINU A BEHAVIORÁLNÍ ANALÝZA.....	- 18 -
2.1 BEHAVIORÁLNÍ ANALÝZA	- 20 -
2.2 INDIKÁTORY MÍSTA ČINU	- 21 -
2.2.1 <i>Prostředí, místo a čas</i>	<i>- 21 -</i>
2.2.2 <i>Způsob přiblížení k oběti a udržení kontroly nad ní</i>	<i>- 21 -</i>
2.2.3 <i>Nakládání s tělem</i>	<i>- 24 -</i>
2.2.4 <i>Negativní okolnosti a staging</i>	<i>- 25 -</i>
2.2.5 <i>Typologie scén deliktu</i>	<i>- 28 -</i>
2.2.6 <i>Organizované a dezorganizované místo činu</i>	<i>- 29 -</i>
3 ANALÝZA ZRANĚNÍ OBĚTI	- 32 -
3.1 LÉKAŘSKÝ POSTUP PO NÁLEZU TĚLA	- 33 -
3.1.1 <i>Určení doby smrti</i>	<i>- 34 -</i>
3.2 VRAŽEDNÉ NÁSILÍ	- 37 -
3.2.1 <i>Poranění tupým předmětem</i>	<i>- 39 -</i>
3.2.2 <i>Poranění ostrým nástrojem</i>	<i>- 44 -</i>
3.2.3 <i>Rány vzniklé kousnutím</i>	<i>- 52 -</i>
3.2.4 <i>Střelné rány</i>	<i>- 53 -</i>
3.2.5 <i>Udušení</i>	<i>- 57 -</i>
3.3 TYPOLOGIE ZRANĚNÍ DLE MOTIVACE	- 63 -
4 ZPŮSOB SPÁCHÁNÍ A TYPOLOGIE VRAŽD	- 67 -
4.1 TYPOLOGIE VRAŽD	- 69 -
4.1.1 <i>Typologie vražd podle stupně připravenosti</i>	<i>- 70 -</i>
4.1.2 <i>Typologie vražd podle použité zbraně</i>	<i>- 72 -</i>
4.1.3 <i>Typologie vražd podle způsobu usmrcení</i>	<i>- 74 -</i>
4.1.4 <i>Typy vražd podle způsobu utajování</i>	<i>- 74 -</i>
4.1.5 <i>Viktimologické aspekty</i>	<i>- 76 -</i>

4.1.6	<i>Vybrané typologie vražd</i>	- 79 -
4.1.7	<i>Klasifikace vražd podle počtu obětí</i>	- 85 -
5	MOTIVACE	- 98 -
5.1	DYNAMICKÝ MODEL MOTIVACE TRESTNÝCH ČINŮ	- 98 -
5.2	MODEL MOTIVAČNÍCH STIMULŮ	- 100 -
5.3	MOTIVAČNÍ TYPOLOGIE DLE GROTHA	- 102 -
5.4	EVOLUČNÍ TEORIE HOMICIDNÍ MOTIVACE	- 106 -
5.5	ODMÍTNUTÍ JAKO MOTIV	- 110 -
5.6	SEXUÁLNĚ MOTIVOVANÉ VRAŽDY	- 112 -
5.6.1	<i>Souvztažné parafilie</i>	- 118 -
5.6.2	<i>Sexuální vraždy zvlášt' zranitelných obětí</i>	- 123 -
5.6.3	<i>Sexuální pracovnice jako zranitelné oběti</i>	- 126 -
6	VYBRANÉ CHARAKTERISTIKY OSOBNOSTI PACHATELE	- 128 -
6.1	PROFILOVÁNÍ PACHATELŮ TRESTNÝCH ČINŮ	- 130 -
6.1.1	<i>Proces profilování</i>	- 132 -
6.2	VYBRANÉ SOCIODEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY PACHATELŮ	- 134 -
6.2.1	<i>Pohlaví</i>	- 135 -
6.2.2	<i>Věk</i>	- 136 -
6.2.3	<i>Sociokulturní charakteristiky</i>	- 138 -
6.3	AGRESE A AGRESIVITA	- 138 -
6.3.1	<i>Vybrané přístupy k agresí a agresivitě</i>	- 138 -
6.3.2	<i>Klasifikace agresivního chování</i>	- 140 -
6.3.3	<i>Kriminální agrese</i>	- 141 -
6.4	PSYCHOPATOLOGIE PACHATELŮ VRAŽD	- 144 -
6.4.1	<i>Problematika závislostí</i>	- 145 -
6.4.2	<i>Intelekt pachatele</i>	- 147 -
6.4.3	<i>Poruchy osobnosti</i>	- 148 -
7	CÍLE VÝZKUMU	- 155 -
8	FORMULACE HYPOTÉZ	- 156 -
8.1	VÝZKUMNÉ OTÁZKY A JEJICH OPERACIONALIZACE	- 156 -
8.2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	- 156 -

8.3	OPERACIONALIZACE PROMĚNNÝCH.....	- 158 -
8.3.1	<i>Anamnestické charakteristiky pachatele.....</i>	<i>- 158 -</i>
8.3.2	<i>Charakteristiky osobnosti pachatele.....</i>	<i>- 158 -</i>
8.3.3	<i>Viktimologické proměnné</i>	<i>- 159 -</i>
8.3.4	<i>Způsob spáchání</i>	<i>- 160 -</i>
9	METODY SBĚRU DAT A ANALÝZY DAT	- 162 -
10	VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	- 164 -
11	VÝSLEDKY	- 165 -
11.1	DESKRIPTIVNÍ STATISTIKA VYBRANÝCH PROMĚNNÝCH.....	- 165 -
11.1.1	<i>Socio-demografické údaje</i>	<i>- 165 -</i>
11.1.2	<i>Osobnost pachatele.....</i>	<i>- 172 -</i>
11.1.3	<i>Způsob spáchání</i>	<i>- 175 -</i>
11.2	VÝZKUMNÉ HYPOTÉZY	- 183 -
11.3	SHLUKOVÁ ANALÝZA	- 193 -
11.4	ROZHODOVACÍ STROMY	- 195 -
11.4.1	<i>Shrnutí výzkumu.....</i>	<i>- 195 -</i>
12	DISKUZE.....	- 197 -
12.1	DISKUZE K DESKRIPTIVNÍ ČÁSTI VÝZKUMU.....	- 197 -
12.2	DISKUZE K VÝSLEDKŮM TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ.....	- 201 -
12.3	DISKUZE KE SHLUKOVÉ ANALÝZE	- 205 -
12.4	DISKUZE K VÝZKUMU	- 206 -
13	ZÁVĚR	- 208 -
14	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	- 210 -
15	SEZNAM OBRÁZKŮ:	- 220 -
16	SEZNAM ZKRATEK:	- 221 -
	PŘÍLOHY.....	I

Předmluva

Téma disertační práce bylo zvoleno s ohledem na profesní background autorky, který nasměroval její forenzně psychologický zájem v propojení dvou forenzních disciplín. Díky své profesi zdravotnického záchranáře má velmi blízko ke zraněním rozličné etiologie, a ačkoliv neposuzuje zranění jako lékař, mechanismus a sílu nutnou k jejich vzniku musí zohlednit ve své diferenciálně diagnostické rozvaze. Diferenciální diagnostika zranění je určující pro způsob ošetření a směřování pacienta do nemocničního zařízení. Autorka se také nezřídka pohybuje během výkonu své profese na místech činu a spolupracuje s vyšetřovateli během poskytování krizové intervence pozůstalým, proto jí toto prostředí a postupy nejsou cizí.

Odborné úvahy o způsobených zraněních obětí nejsou na poli forenzních věd novum, nicméně předložená disertační práce se pokouší jít o krok dále a hledat, zda existuje spojitost mezi konkrétními osobnostními proměnnými pachatelů a způsobem spáchání trestného činu se zaměřením na analýzu zranění na výzkumném vzorku českých pachatelů.

Ačkoliv původní záměr autorky byl věnovat se pouze analýze zranění a osobnosti pachatele, s ohledem na povahu trestných činů vražd není možné a ani odborně správné způsobená zranění z celého skutku extrahovat, neboť tak specifický čin nelze redukovat pouze na samotný akt fyzického násilí. Je nutné zohlednit další faktory a proměnné vstupující do interakce. Při posuzování a analýze činu je potřeba sledovat celé místo činu

a jeho specifika, vzít v potaz viktimologické faktory a obecně vše, co předcházelo celému činu. Z tohoto důvodu byla pozornost disertační práce rozšířena také na tato témata.

Jednotlivé kapitoly jsou řazeny návazně, nutno ale podotknout, že některé se tematicky prolínají, a nebylo možné je přísně vymezit pouze do jedné kapitoly, nicméně stěžejnost daných témat zůstala zachována.

První kapitola pojednává o místě činu a behaviorální analýze. Vymezuje typologie scén deliktu a s tím související základní typologii pachatelů – organizovaný a dezorganizovaný.

Sleduje také proměnné týkající se místa činu, konkrétně prostředí, místo a čas, a proměnné zachycující jednání pachatele – způsob přiblížení k oběti a udržení kontroly nad ní, dále nakládání s tělem a případné negativní okolnosti a inscenování místa činu.

Druhá kapitola se věnuje analýze zranění oběti perspektivou soudního lékařství. Systematicky popisuje jednotlivé skupiny zranění a nejčastější mechanismy jejich vzniku včetně diferenciální diagnostiky u sporných etiologií, jakými jsou sebevraždy a nehody.

Kapitola třetí se věnuje způsobu spáchání vražd z pohledu různých typologií – podle stupně připravenosti, použité zbraně, způsobu usmrcení a způsobu utajování.

Jelikož je vražda mnohdy výsledkem interakce s obětí, pozornost je v základních obrysech věnována také viktimologickým aspektům. Jelikož se práce snaží obsáhnout nejčastější či nejdůležitější aspekty vražd, bylo nutné zahrnout také jejich rozlišení podle počtu obětí a popsání specifík jednotlivých typů vražd.

Předposlední kapitola teoretické části pojednává o motivaci pachatele prostřednictvím modelů a typologií. Jedna z kapitol věnuje pozornost specifické a velmi nebezpečné motivaci vražd – sexuální. Autorka také uvádí vlastní úvahu o odmítnutí jako možném vražedném motivu. Ač se jedná o motivaci, která spadá do zastřešující skupiny osobní a vztahové motivace, popřípadě situační, je jí věnována pozornost samostatně, neb se na ní dle autorky podílí jiné psychické mechanismy a může mít hlubší původ a větší přesah.

Poslední kapitola si bere za úkol popsat osobnostní faktory a proměnné, které mohou mít podíl na vražedném jednání pachatele, resp. jsou takto uváděny v odborných zdrojích. Část je také věnována osobnostní psychopatologii. A jelikož s osobností pachatele pracuje proces profilování, je mu prostor věnován až v rámci této kapitoly.

Na teoretickou část navazuje empirická, která si klade několik níže popsaných cílů. Výzkum vychází z analýzy znaleckých posudků z oboru klinické psychologie, jejichž součástí je mj. výpis ze spisu, výpovědi pachatele a svědků a závěry znalců z oboru psychiatrie, soudního lékařství a sexuologie. Informace z posudků jsou kódovány do on-line formuláře. Získaná data jsou analyzována pomocí deskriptivní statistiky, testování vztahů mezi proměnnými, shlukovou analýzou a rozhodovacími stromy. Výběr proměnných, které jsou sledované a testované, vychází jednak z autorčinných znalostí studia odborné literatury, kdy bylo jejím cílem ověřit známé vztahy také na tomto výzkumném vzorku, jednak z odborných úvah o hledání možných a mnohdy dosud nezjištěných vztahů.

Práce vychází z dostupné odborné literatury, ovšem bylo nutné zařadit také zdroje starší deseti let, a to z důvodu, že poznatky v nich obsažené jsou stále platné či nebyly překonány a vyvráceny. Obsah forenzně medicínské literatury se za poslední roky příliš nezměnil a popis zranění zůstává víceméně stejný.

Pro potřeby ilustrace na konkrétních trestných činech bylo nutné zařadit také literaturu faktu a reportážní literaturu, které popisují konkrétní kriminální případy na území České republiky či tehdejšího Československa.

Vraždy spáchané mimo naše území, zejména ty mezi veřejností „populární“ anglosaské, budou v práci zmíněny okrajově jen v případě ilustrační nouze, neb tyto činy jsou specifické a na území ČR se s podobnými v podstatě nesetkáváme.

Odborné zdroje jsou citovány dle citační normy sedmé edice Americké psychologické asociace (APA style, 7th. Edition).

1 Úvod

Pachatelé vražd a jejich činy poutají od pradávna pozornost odborníků různých profesí, ale také laiků. Stejně jako celý vědní obor psychologie vyvolává v části laické veřejnosti dojem, že je založena jen na povídání a stačí zapojit selský rozum k tomu, abychom rozklíčovali myšlení a chování druhých, podobně folková psychologie smýšlí ve zkratkách o násilných činech, agresi a pachatelích vražd. Medvědí službu forenzním oborům udělala seriálová a filmová produkce, která těží z fascinace vraždami a která sice zvýšila povědomí o forenzních vědách a zvýšila jim tak popularitu, ale bohužel dosti nepřesně, mnohdy až lživě. Vyšetřování vražd, ve skutečnosti náročná týmová multidisciplinární práce, je redukována na jednoho „detektiva“, který v civilním ošacení obhlédne místo činu optikou slunečních brýlí, klíčový důkaz, který ostatní přehlédli, objeví záhy poté, co přišel na místo činu, a zdvihne jej do vzduchu pomocí plnicího pera, které vytáhne z kapsy saka, protože není oblečen v Tyveku¹. Podobně romanticky v těchto pořadech funguje psycholog v rámci vyšetřování, který často „profiluje“ neznámého pachatele do přesných, až neskutečných detailů, na základě letmého pohledu na místo činu, popřípadě jakéhosi šestého smyslu.

Vyšetřování a objasňování vražd je náročnou profesní disciplínou založenou nejen na faktech a vědeckých poznacích, ale také na zkušenostech odborníků, kteří se na něm podílejí.

V samotném úvodu je nutné uvést, že fenomén vražd je v našich podmínkách stále relativně okrajovou záležitostí, ačkoliv nikterak výjimečnou. Česká republika patří mezi bezpečné země s nízkou násilnou kriminalitou. Od konce devadesátých let počet vražd setrvale s drobnými výkyvy klesá. Výkyv kriminality směrem vzhůru včetně počtu vražd byl zaznamenán zejména v loňském roce, kdy bylo spácháno nejvíce vražd od roku 2015. Konkrétně v roce 2023 došlo na území České republiky k 159 vraždám (ČSÚ, 2023; Policie ČR, 2024). Zároveň drtivá většina vražd se odehraje jako ojedinělý čin pachatele v rámci blízkých či rodinných vztahů, sériové činy nejsou zcela typické a jsou vysoce ojedinělé.

Tomuto faktu je potřeba také přizpůsobit veškerá vědecká zkoumání a přístupy.

¹ ochranná kombinéza

Pachatelé, o kterých se dočítáme v zahraniční literatuře a kterým jsou věnovány četné monografie, jsou sice z hlediska analýzy činu velmi odborně zajímaví svými sériovými nebo masovými a často také poměrně důmyslnými vraždami, včetně jejich životních příběhů, ale českým pachatelům se svými činy v podstatě nepodobají.

Poznatky o těchto činech a pachatelích jsou jistě užitečné také pro nás, ale pokud chceme porozumět pachatelům a činům, ke kterým dochází na našem území, měli bychom se výzkumně primárně zaměřit na ně s respektováním údajů o spáchaných činech, jejich specifikách a charakterech tohoto typu násilí. Navíc některé zahraniční poznatky vznikly na základě rozhovorů s pachateli, ale nejsou vědecky ověřené. Nelze rozhovorům s pachateli upřít užitečnost, ale neměly by být jedinou diagnostickou metodou k učinění jednoznačných závěrů.

Tato dizertační práce zvolila interdisciplinární přístup s převažujícím zakotvením v oblasti psychologie, a to jak psychologie kriminalistické, tak i kriminologické.

Výstupy z hlediska jejího odborného přínosu mají přinést poznatky v oblasti souvislosti konkrétních osobnostních, intelektových a sociodemografických charakteristik s jednáním osoby v rámci páchaní trestného činu, tedy ve velmi vyhrocené, netypické a nadlimitní situaci. Tím by bylo možné přispět k ověření platnosti zavedených typologií, které jsou využívány prognostickým způsobem v rámci vyšetřování trestných činů. Výstupy mohou v aplikované podobě obohatit policisty v rámci vyšetřování, pátrání a volbě proaktivních strategií při postupu vůči pachateli, psychologickou asistenci poskytovanou policejními psychology, tedy konzultaci při vyšetřování, psychologickém profilování a psychologickém znaleckém zkoumání.

2 Místo činu a behaviorální analýza

„Physical evidence cannot be wrong; it cannot be perjured; it cannot be wholly absent.

Only in its interpretation can there be error.“

Paul L. Kirk

Průkopník kriminalistické vědy Edmond Locard na přelomu 19. a 20. století vyslovil základní pravidlo vědecké kriminalistiky, tzv. **Locardův princip**, který říká: „*Každý kontakt zanechá stopu*“ (Erzinclioglu, 2008, s. 9). A je-li forenzně významná každá stopa, kterou pachatel zanechal, a stejného významu, alespoň obsahově, jsou také „kontakty“ (zranění) na těle oběti. Nicméně samotná zranění nelze extrahovat z chování na místě činu, neboť spáchání násilného trestného činu, obzvláště tak závažného, je vyvíjející se dynamický akt. Proto si kriminalisté na začátku každého vyšetřování kladou sedm otázek, jejichž zodpovězení dláždí cestu k úspěšnému objasnění trestného činu. Těmi otázkami jsou: **Co? Kde? Kdy? Kdo? Jak? Čím? Proč?** Tedy určit, CO se stalo a zda došlo ke spáchání trestného činu a o jaký druh činu se jedná. Odpověď zahrnuje přesný popis a určení sledu jednotlivých kroků všech zúčastněných (Hess & Hess Orthmann, 2010). Dále určit, KDE se to stalo v kontextu sledu jednotlivých událostí (viz dále scéna deliktu). KDY k činu došlo a načrtnout pravděpodobnostní průběh činu (JAK a ČÍM). O trestném činu je vhodnější uvažovat jako o procesu a dynamickém celku, v němž se od začátku do konce odehrálo několik kroků než o jasně ohraničeném činu, ke kterému došlo v určitý čas na určitém místě. A v neposlední řadě se pokusit identifikovat okruh potencionálních podezřelých (KDO) a zda se na činu podílel ještě někdo další. PROČ pachatel jednal tak, jak jednal, je velmi důležitá a zároveň těžká otázka k pochopení toho, jaký konkrétní „užitek“ pachateli trestný čin přinesl (Clarke & Eck, 2010).

Vztáhneme-li je na kontext vražd, je z nich patrné, že dvě se dotazují na okolnosti vzniku zranění (Jak? Čím?) a zejména poslední patří do okruhu psychologického, neb se snaží rozklíčovat motivaci činu. Ačkoliv je v otázce motivace psychologický vklad nejvíce patrný, je možné pátrat po psychologických aspektech i v dalších bodech – zejména tam, kde se ptáme kdo (pachatel), ale také koho (oběť) a jak (způsob spáchání).

Dalo by se říci, že motivace je psychologickým vyústěním zhodnocení, ale předchozí kroky k němu vytváří předpoklady, zdroje a po některých tato práce také pátrá a snaží se je zpřesnit a lépe uchopit.

Místo činu lze chápat ve dvou kriminalistických rovinách. V jedné rovině, té užší, se za místo činu považuje jen ono konkrétní místo, kde byl čin přímo spáchán a dokonán. V rovině širší jsou jimi také místa, kde pachatel působil v kontextu činu, tedy: místo přípravy, napadení oběti, nález těla, ukrytí zbraně atd. (Chmelík, 2005). Pokud jsou místa působení pachatele vztažná ke spáchanému činu, počítáme je jako další místa činu (Bell, 2012), viz dále typologie scén deliktu.

Anglosaská literatura má pro ohledání místa činu dnes už poměrně zpopularizované pojmenování *Crime Scene Analysis* (CSA). Na počátku vyšetřování, tedy ještě v době, kdy důkazní materiál není zajištěný a následně vyhodnocený, je snaha zodpovědět alespoň nějakou z výše uvedených kriminalistických otázek, a určit tak směr vyšetřování, které odborná literatura rozděluje na dva typy: reaktivní a proaktivní (Clark, 2004).

Reaktivní vyšetřování pojmenovává tradiční styl zahrnující ohledání místa činu a hledání stop, které mohou mít důkazní hodnotu. Dále pak vyhledávání svědků, získávání výpovědí a jejich porovnávání s analýzou dostupných důkazů. A celý tento proces by měl vést k identifikaci podezřelých. Součástí tohoto postupu je také přizvání relevantních forenzních odborníků. Oproti tomu **vyšetřování proaktivní** je definováno zásadou soustředit vyšetřování spíše na pachatele než na samotné činy, a to za využití informací z profilovacích technik, od informátorů a od zpravodajských služeb. Tento způsob se osvědčuje při vyšetřování závažné organizované trestné činnosti, terorismu, radikalizace skupin a jednotlivců apod. (Clark, 2004).

Na místo činu je v rámci této práce pohlíženo spíše psychologickou optikou než tou kriminalistickou. Základním předpokladem pro tento přístup je, že v trestném činu se odráží chování pachatele a studium tohoto chování pomáhá na pravděpodobného pachatele zacílit. Lze předpokládat, že určitý typ individuálních charakteristik se projevuje podobnými vzorci chování a znalost tohoto může pomoci ve vyšetřování. A tohoto předpokladu využívá **behaviorální analýza** (Hofmanová, 2010).

2.1 Behaviorální analýza

Pod pojmem behaviorální analýza (dále jen BA) se skrývá obor kriminalistiky, který kloubí metody kriminalistické s metodami převzatými z různých vědních oborů a pro potřeby vyšetřování využívá zákonitosti mezi způsobem páchaní trestných činů a jejich účastníky. Cílem pak je „*vypracovat metody na určení modelu psychických a fyzických vlastností pachatele a dalších informací, které jsou potřebné na vypátrání pachatelů, jejich usvědčení ze spáchání trestných činů a také na zdokonalování systému preventivních opatření*“ (Hofmanová, 2010, s. 59). Jinými slovy jde o analýzu spáchání doplněnou o analýzu chování pachatele a oběti, ke kterému došlo (nejen) *tempore criminis* a které zanechalo fyzické stopy. Odborník na BA by tedy měl být schopen přiřadit jednotlivé stopy k jednání konkrétních osob a zároveň najít detaily v chování pachatelů, které odporovaly jejich výpovědi. V neposlední řadě by měl umět vysvětlit a interpretovat chování také z pohledu oběti (Hofmanová, 2023).

Pro praktické využití BA byla vytvořena metodika pro každou skupinu trestných činů. BA tak pomáhá mj. vytvořit typologii pachatelů a určit rozlišující znaky charakteristiky osobnosti pachatele, stejně tak v případě obětí. Dále upřesňuje markanty způsobu spáchání a utajování vzhledem k typologii pachatelů, určuje znaky způsobu spáchání a utajování vzhledem k duševní poruše pachatele. V neposlední řadě určuje typické stopy, jejichž vznik je spojen s chováním určitého typu osobnosti pachatele (Hofmanová, 2010).

Turvey (2008) tento proces nazývá analýzou behaviorálních důkazů (*behavioral evidence analysis*) a zahrnuje jednak vyšetřování a interpretaci fyzických důkazů, zohlednění viktimologických aspektů a charakteristik místa činu. Otisky chodidel nenesou jen potenciaální identifikátor pachatele, ale lze z nich odečíst pohyb na místě činu – stání/přešlapování, chůzi, běh. Z povahy zranění je možné odečíst typ zbraně, použitou sílu a v některých případech také záměr. Se zraněním souvisí také samostatná „disciplína“ – tzv. analýza krevního vzoru/stop (*blood pattern analysis*).

Analýza krevních stop ukazuje sekvenci událostí, pohyb a vzájemnou polohu osob během útoku a po něm, počet úderů a pravděpodobnou zbraň. Na základě množství krve lze odhadnout, kde útok skončil a kde oběť zkolabovala či zemřela, v případě, že se ještě po útoku hýbala. Pokud je naopak pod tělem minimální množství krve, poukazuje toto zjištění na přemístění těla. Za využití matematického vzorce je dokonce schopná určit polohu a směr vedení útoku.

Pokud je nástroji (tupými i ostrými) během útoku veden parabolický pohyb (obloukem), krvavé stopy podél oblouku změní svůj tvar podle úhlu dopadu. Podle tvaru kapek krve a od nich odražených drobných krevních *satelitů* lze navíc odhadnout, v jaké fázi útoku oběť ještě stála či v jaké byla poloze (Payne-James & Jones, 2020).

2.2 Indikátory místa činu

Existují tzv. **indikátory** (znaky) místa činu², které je žádoucí mít na zřeteli a zohlednit v behaviorálních úvahách o možném pachateli a způsobu spáchání. Nemusí být přítomny vždycky všechny, některé mohou být ozřejměny až v průběhu vyšetřování.

2.2.1 Prostředí, místo a čas

Prostředí místa činu může vypovídat o okolnostech a podmínkách spáchaného činu. Riskoval pachatel a usmrtil oběť venku, kde ho mohli spatřit svědkové, či za zavřenými dveřmi? V obydlené ulici, nebo uprostřed hlubokého lesa? V jakou denní dobu? Zodpovězení těchto otázek pomůže nejen klasifikovat povahu trestného činu, ale vyhodnotit také míru riskování, jaké pachatel podstoupil, a odhadnout pravděpodobnou motivaci. Při hodnocení místa činu se mj. dále hodnotí typ lokality, vyhodnocení četnosti a pravidelnosti aktivit, které v dané lokalitě realizují, dostupnost aj. (Turvey, 2008).

S odhadem ochoty podstoupit riziko souvisí také čas strávený na místě činu – s jistou dávkou opatrnosti se dá říci, že platí následující pravidlo: doba strávená na místě činu je úměrná míře komfortu, který pachatel pociťuje na konkrétním místě. Je-li patrné, že se pachatel na místě činu „zbytečně“ zdržoval, lze vyslovit domněnku, že se cítí bezpečně z důvodu známosti daného místa, tedy bude bydlet nebo pracovat v dosažitelném akčním rádiu (Douglas & kol., 1992).

2.2.2 Způsob přiblížení k oběti a udržení kontroly nad ní

Tento proces reflektuje pachatellovu strategii přiblížení k oběti. Odborná literatura popisuje tři základní typy přiblížení: **překvapení, lest a náhlý útok** (Burgess & Hazelwood, podle Turvey, 2008, s. 207).

² V originále *Crime Scene Indicators*

Momentu **překvapení** využívá pachatel tak, že se přiblíží k oběti a zaútočí na ni ve chvíli, kdy to nečeká a je zároveň nejzranitelnější. Tento útok může spočívat v tom, že pachatel vyčkává na konkrétní oběť na vytipovaném místě po předešlém monitoringu pohybu oběti, což nasvědčuje tomu, že oběť byla pachatelem vytipována. Do tohoto typu útoku řadíme také nahodilý výběr oběti bez předchozího sledování. Způsob přiblížení formou překvapení také může zahrnovat snahu pachatele oběť před útokem rozptýlit a využít momentu nesoustředěnosti.

Popis tohoto typu útoku můžeme nalézt u sériového vraha Petera Kürtnera přezdívaného jako Upír z Düsseldorfu, který neznámé oběti napadal v noci na ulici. Podle jeho výpovědi útočil na místech beze svědků a chodil městem, dokud nezahlédl ideální oběť, o které byl přesvědčen, že ji přemůže. Útočil na drobné ženy, děti, v některých případech také na opilé muže. Pokud nezaútočil okamžitě, ženu nejprve oslovil a pozval ji na procházku či do restaurace. S některými oběťmi měl dobrovolný pohlavní styk. Také na tyto „známé“ oběti zaútočil bez varování na odlehlém místě předem připraveným nástrojem, v jeho případě šlo buď o nůžky, sekáček či kladivo. Po ztrátě vědomí oběť zardousil. Jeho výpovědi dostatečně ilustrují tento predátorský způsob lovu: „...a já jsem hledal nějakou oběť v okolí Hellwegu. Proto jsem si s sebou vzal nůžky. Všiml jsem si té ženy, přistoupil jsem k ní a zavolal ‚Stát!‘, pak jsem ji začal naslepo bodat.“ Nebo: „Onoho dne jsem odešel ke kostelu, kde jsem tu desetiletou holčičku potkal. Vzal jsem ji za ruku, že ji doprovodím domů, až jsme došli k nezastavěnému pozemku, kde jsem ji chytil za krk a uškrtil. Toho večera jsem oběť hledal asi tři hodiny. Pak jsem náhle narazil na nějakého muže, zdálo se, že je opilý. Odstrčil mě a já jsem se mu podíval na ruce, abych se přesvědčil, že není ozbrojen, pak jsem ho hranou ruky udeřil do krku, spadl a já jsem vzal nůžky a ze všech sil jsem do něj bodl (Bourgoin, 2005, s. 15).

Co se týče výběru vhodné oběti, za zmínku určitě stojí kriminologická studie z 80.let. Do newyorského Central parku byly umístěny kamery, které hodinu snímaly běžný provoz. S tímto záznamem pak výzkumníci objížděli věznice a pouštěli ho pachatelům loupežných přepadení a dotazovali se jich, koho by si vybrali jako oběť. Všichni oslovení se shodli na několika stejných osobách. Dodatečnou analýzou pohybu bylo zjištěno, že se pohybují jinak než ostatní lidé v parku, jejich chůze „drhla“. Výstupem studie bylo zjištění, že se pachatelé násilných trestných činů chovají jako káně kroužící nad polem a pozorující, která myš se pohybuje hůře, neobratně, čímž pádem neunikne.

Když se následně dotazovali sériového vraha, podle čeho si vybíral na ulici oběti, odpověděl, že podle jejich chůze (Dutton, 2019).

Tato zjištění dokládají fakt, že pachatelé útočící na neznámou oběť, vykazují známky instinktu dravce a počínají si jako predátor. Stejnou loveckou strategii používají masožravé šelmy v přírodě, kdy útočí na nejslabší články stáda, který detekují podle chůze. Jedním z důvodů je evoluční tlak eliminovat slabé a nemocné kusy k udržení stavů a zachování silného genofondu daného druhu a jednak vynaložit co nejmenší úsilí v přemáhání kořisti. Ani šelma nechce plýtvat energií na zmocnění se lovné zvěře, potažmo riskovat zranění. A v neposlední řadě lov šelmy nese podobné prvky jako tento způsob přiblížení (překvapení) v kombinaci s bleskovým útokem, viz níže.

Lest jako metoda přiblížení zahrnuje využití lži či falešné záminky k získání dočasné důvěry, kdy se například pachatel vydává za policistu či profesí mající oprávnění ke vstupu a přiblížení, a jakmile si získá důvěru oběti, zaútočí.

Učebnicovým příkladem lstivého přiblížení k oběti byl Ted Bundy. Jednak v ženách sám o sobě vzbuzoval důvěru svým sympatickým a upraveným zevnějškem, jednak pro své mimikry využíval rekvizity. Osvědčila se mu závěsná dlaha na horní končetině, kdy poprosil nic netušící ženu o pomoc s naložením lodě na auto. U svého legendárního VW Beatle béžové barvy ji napadl, naložil do auta a odvezl. Také byly doloženy případy únosu, kdy se vydával za policistu (Rule, 2019).

Bleskový útok se vyznačuje okamžitým fyzickým útokem na oběť bez předchozích „varování“. Pachatele též využije momentu překvapení v nestřeženém okamžiku, kdy je překvapení samotným útokem. Oběť fyzicky přemůže a zneškodní tzv. *na první dobrou*, kupříkladu sražením k zemi. Poté, co zaútočí, musí najít způsob, jak oběť dále přemoci, získat nad ní kontrolu, a tu si udržet.

Mohlo by se zdát, že jakmile pachatel oběť fyzicky napadne a přemůže ji, nemusí vynakládat další úsilí, ale není tomu tak vždy. Oběť se může aktivně bránit, či pachatel může mít na oběť požadavky a potřebuje, aby mu vyhověla. Anglosaskou literaturou je mezi takové prostředky kontroly řazen verbální útok zahrnující hrozby („Udělej, co říkám, nebo tě zabiju!“), nebo využití výhrůžky posílené přítomností zbraně (či maketou) tak, aby ji oběť viděla, nebo pomocí které může oběť ohrožovat a zaútočit. Dalším způsobem je přímý ohrožující fyzický kontakt za využití různých forem znehybnění, například kolem krku omotané škrtdlo, které pachatel svírá, zatímco oběti vyhrožuje či ji klade požadavky (Turvey, 2008).

A dalším nezanedbatelným mezníkem v interakci pachatele a oběti je pak právě udržení kontroly nad obětí také po útoku. Ke kontrole využitá síla zahrnuje bití, škrcení, kousání, svázání nebo spoutání bránící se a bojující oběti, nebo zacpání úst roubíkem oběti, která se brání pachateli verbálně. Výjimkou není ani sexuální násilí. Pachatel může přistoupit k nepřímo vyjádřené hrozbě tím, že nechá oběť, aby viděla, že je ozbrojený, má k dispozici pouta nebo eventuelně ubližuje někomu jinému.

2.2.3 Nakládání s tělem

Jedna z proměnných, které je při analýze chování pachatele věnována pozornost, je způsob likvidace těla, jakožto další významný indikátor scény deliktu. Jako významné je vnímáno, když pachatel tělo ponechá bez sebemenší snahy o ukrytí či tělo dokonce aranžuje a vystaví, nebo naopak se pokusí tělo zlikvidovat rozličnými způsoby (např. zakopání, zpopelnění, čtvrcení). Podle klasifikačního manuálu trestných činů (Douglas & kol., 1992) bývá aranžování těla do neobvyklých či nepřírozených pozic typičtější pro sexuální vraždy spáchané dezorganizovanými pachateli, organizovaný pachatel se spíše pokouší těla zbavit.

Raritní případ pamatuje česká kriminalistika – dvojice mladých pachatelů zavraždila v Praze dvojici starších mužů, u kterých bydleli v pronájmu. Za připomenutí stojí už samotný způsob spáchání. Oběti byly nejprve neúspěšně otráveni rtutí z teploměru, následně jednoho z mužů pachatelé chroptícího udusili na gauči polštářem a tělo schovali do úložného prostoru v posteli. Druhého udeřili zezadu vázou do hlavy, také bez efektu, následně mu vhodili do vany zapnutý elektrický vaříč. Také tento pokus nebyl úspěšný, neb budoucí oběť promptně zareagovala a vaříč vyhodila z vany. Nezbyvalo tedy než druhého muže uškrtit. Těla poté nechali několik dnů bez povšimnutí, zatímco prodávali majetek obětí, které následně rozřezali pilkou na dřevo a na železo. Ostatky vařili v prádelním hrnci a následně pekli, neb jeden z pachatelů byl kuchař a pamatoval si, že upečené maso ztrácí na objemu. Svalovinu potom splachovali do WC a zbytek ostatků zakopali na zahradě. Kostry byly následně objeveny při stavebních pracích a pro soudní lékaře bylo zprvu matoucí rozdílný stav kosterních nálezů, každé tělo se nacházelo v jiném stádiu rozkladu. Důvod byl ten, že pachatelům došlo odhodlání a druhou oběť už nezvládli vařit a pohřbili ji. Tento případ vešel do dějin památnou větou jednoho z pachatelů, kdy na dotaz původu zápachu v bytě odpověděl, že vaří „polévku z Knorra“ (Štoček & Bechynková, 2022).

Další vodítka k posouzení pachatele může přinést zhodnocení, zda bylo z místa činu něco odneseno (cennosti, oděvní součástky oběti apod.), nebo naopak cennosti zůstaly. Dále by měla být pozornost věnována stavu ošacení a zda s ním bylo v průběhu činu manipulováno. Zodpovězení těchto otázek směřuje na typ trestného činu a pravděpodobnou motivaci, v neposlední řadě také k typu pachatele, zejména pokud chování v tomto směru vykazuje nějaké nápadnosti (Ressler & kol., 1992; Douglas & kol., 1992).

2.2.4 Negativní okolnosti a staging

Pro vyšetřování jsou neméně důležité tzv. negativní okolnosti (důkazy). Ty jsou definovány jako „*takové změny na místě činu, které jsou v logickém rozporu s informacemi o spáchaném trestném činu nebo s informacemi zjištěnými ohledáním; jde o neexistenci změn nebo stop, které by vzhledem k ostatním změnám na místě činu měly existovat, nebo naopak existenci změn a stop, které by na místě činu vzhledem ke způsobu provedení a dalším okolnostem skutku existovat neměly*“ (Chmelík & kol., 2010, s. 28).

Tyto okolnosti mohou být zapříčiněny jednak přirozenými změnami na místě činu, ale častěji se vyskytují ty, jež byly uměle vytvořené pachatelem nejčastěji za účelem utajení či zahlazení činu, stop a jiných důkazů, které by policii mohly nasměrovat ke konkrétnímu pachateli. Může se také stát, že místo nálezu těla upravuje osoba blízká oběti – důvodem pak bývá ochrana rodiny či oběti (např. úmrtí při autoerotických aktivitách).

Pettlerová (2015) ve své publikaci zmiňuje slova newyorského vyšetřovatele, který říká, že během posledních několika let byl zaznamenán výrazný nárůst snahy pachatelů o inscenování místa činu – důvod spatřuje ve vzestupném trendu vydávání knih s kriminalistickou tematikou. Ilustrující příklad můžeme najít také v tuzemsku.

V červnu 2006 nahlásil zmizení své manželky Jiří T. Vyšetřování a rozpory ve výpovědi přivedly kriminalisty právě na jeho stopu. Ve vazbě připustil její smrt, ale jako příčinu uvedl pád ze žebříku, zazmatkoval a těla se měl zbavit v Římovské přehradě. Během vyšetřovacího pokusu si nebyl s to vzpomenout, kde se těla zbavil, navíc prosil kriminalisty o minutu piety za zemřelou manželku. Krom jiného suspektní byl silný zápach chlorové dezinfekce a pepře v domě. Kriminalisté při domovní prohlídce mj. objevili mnoho detektivní literatury s podtrhanými pasážemi týkající se zbavení těla a zakrytí pachových stop před policejním psem. Ovšem tělo ženy stále nalezeno nebylo.

Díky postřehu vyšetřovatelky a využití zjištěného poznatku ve výsledku, se podezřelý následně přiznal, že tělo manželky zazdil ve výklenku v domě. V tomto případě už o umístění těla nelhal – skutečně se nacházelo zabetonované ve zdi. Soudní pitva odhalila nejen skutečnou příčinu smrti, opakované údery cihlou do hlavy, ale také rozporuplné zacházení post mortem: oběť měla oči a ústa zalepená lepenkou a důvodem mělo být, aby její duše neodešla a navždy zůstala s manželem v jejich starém mlýně. Ten byl také motivem vraždy – pachatel byl s obětí v rozvodovém řízení a nechtěl o starý mlýn, ke kterému měl hluboký vztah, přijít (Český rozhlas Dvojka, 2021).

Odborná literatura z dílny FBI (Douglas & kol., 1992) nazývá záměrnou tvorbu negativních důkazů a s tím spojené jednání jako **staging** – význam slova přenesený z divadelní terminologie, které označuje uvedení hry/inscenace (v kontextu místa činu). Označuje pak veškeré aktivity, kterými pachatel záměrně mění a *inscenuje* místo činu před příchodem policie, která musí rozlišit, zda se jedná o inscenaci nedbalého a neuspořádaného místa, či jde skutečně o dezorganizovaný čin. Někteří pachatelé jsou důmyslní a věnují svedení vyšetřovatelů na falešnou stopu mnoho energie, nicméně pachatel mění místo činu podle svých představ o tom, jak by mělo vypadat, a dopouští se tak některých neuvědomovaných chyb. Zároveň většina pachatelů se (oprávněně) cítí pod tlakem, je ve stresu a nezbyvá jim tak mnoho mentálního kreditu na skutečně důmyslné inscenování všech detailů do logického celku. Mezi tyto detaily (tzv. *red flags* v originále, Douglas & kol., 1992, s. 253) patří například **posouzení chybějících předmětů** – ve snaze aranžovat loupežnou vraždu pachatel odnese velké neskladné předměty (televizor), zatímco ponechá šperky a peníze. Dalším detekčním znamením inscenace může být **nesmyslné místo vniknutí** či obecné ponechání velmi nápadných stop po „vniknutí“ a vloupání ve snaze zakrýt skutečné místo příchodu, které by mohlo být spojnicí s konkrétním pachatelem.

Obecně řečeno – čin, jeho určitá posloupnost a místo, kde se odehrál, musí být konzistentní. Jeden příklad za všechny uvádí právě *Crime Classification Manual* (Douglas & kol., 1992). Případy „domácích“ vražd/vražd partnerů a snaha pachatelů inscenovat vniknutí neznámého muže do cizího objektu, kde zavraždí ženu za použití hrubého násilí, zatímco muž vyvázne de facto bez zranění. Je logické, že pokud cizí pachatel útočí na pár současně, zpravidla nejprve eliminuje toho silnějšího – buď s převahou fyzickou nebo s převahou zbraně.

Pachatelé chtějí vynakládat co nejmenší úsilí a riziko, nebývají motivovaní si čin komplikovat nebo riskovat dopadení, tedy vražedné násilí vůči ženě za současného „ušetření“ muže je velmi nelogické. Pachatel by tím jednak riskoval konfrontaci s fyzicky silnějším mužem (než žena), jednak by ponechal svědka události.

Tato slova dokládají činy dvou českých pachatelů, které spojoval nápadně podobný způsob vyhledávání obětí – během projížděk na bicyklu a motocyklu po okolí. Prvním z nich byl Václav Mrázek, který při dvojnásobné vraždě mileneckého páru nejprve zastřelil muže. Stejně tak Zdeněk Dudek, který taktéž zaútočil na pár, nejprve eliminoval muže. Zde za zmínku stojí také způsob provedení – muž utrpěl velkou tržně-zhmožděnou ránu v týlní oblasti hlavy způsobenou velkým těžkým předmětem a vstřel do spánkové krajiny. Vůči ženě použil výrazně brutálnější násilí. Kromě vstřelu za ušním boltcem, který nebyl letální, utřžila čtyři rány tvrdým a tupým předmětem do obličeje a hlavy, které ji zdevastovaly většinu předních zubů, bradu a způsobily tříštivé fraktury skeletu poloviny obličeje. Vyšetřovací spis uvádí ve výpovědi pachatele: „...uviděl zamilovaný pár lidí, pohled na dívku ho vzrušil a rozhodl se, že na ni vykoná soulož i za použití násilí včetně toho, že nejdřív odstraní silnější a nebezpečnější článek dvojice“ (Šulc, 2013, s. 243).

Pro úplnost ještě doplňme, že pachatelé právě naopak mnohdy jednají zkratovitě a zaútočí ve stresu zbytečně také na osobu, která nepředstavovala žádné riziko (např. neozbrojená seniorka). *Příkladem je vražda dvou seniorek, které byly napadené poté, co dva útočníci přelezli plot a šli krást na pozemek jablka.* Tedy je krajně nepravděpodobné, že pachatel by zaútočil jen na ženu za přítomnosti muže.

Jako vodítko možného stagingu mohou sloužit také medicínské důkazy o povaze zranění, neboť jsou činy, pro které jsou „typická“ zranění, resp. způsob provedení, např. sexuální vražda imitovaná jako loupežná. Nebo vražda z interpersonálních pohnutek v afektu – pro tu bývá typická její nepřipravenost, tedy je spáchána příležitostným nástrojem či rukama, útok bývá směřován do obličeje a hlavy a není výjimkou ani *overkill*. Není vyloučené, že by se takové vraždy nemohl dopustit pachatel s loupežným motivem, ale praxe skutečně ukazuje, že pokud nedošlo k motivačnímu přeskoku, pachatel se snaží snížit riziko dopadení a netrávit s obětí čas navíc a preferuje rychlou eliminaci.

Existují také případy, kdy bývá inscenována sexuální vražda neznámou osobou ve snaze odvést pozornost od pachatele z blízkosti oběti, který ji aranžuje do sexuální polohy. Ačkoliv sexuální chování má různé podoby, zpravidla dochází ke kontaktu s tělem oběti, po čemž lze najít nějaké stopy (zranění genitálu či pohlavních znaků, sperma apod).

Zajímavostí také je, že pokud má pachatel ke své oběti vztah, svlékne tělo jen částečně. (Douglas & kol., 1992).

Případ inscenace byl zaznamenán na Ostravsku, kdy žena odešla z večírku dříve a její manžel se tam ještě zdržel. Když přišel později domů, manželka tam ještě nebyla, následně bylo její tělo nalezeno v nedalekém parku. Zranění a expozice těla do sexuální polohy nasvědčovala sexuální vraždě. V průběhu vyšetřování bylo ale zavinění cizího pachatele vyloučeno, k vraždě se doznal manžel. Motivem byla hádka a muž po vraždě ženy její tělo inscenoval jako sexuální napadení cizím útočником (Šulc, 2013)

2.2.5 Typologie scén deliktu

Různé typy a zejména počet scén deliktu³ jsou důležitým behaviorálním odrazem a důležitým indikátorem. Co se počtu míst činu týče, může jich být od jednoho až po několik. Jak bylo uvedeno výše, v širším slova smyslu se za místo činu považuje každé, na kterém se pohyboval pachatel v průběhu trestného činu. Jedna scéna deliktu bývá typická pro neplánovanou vraždu, kdy pachatel jako vražednou zbraň použije ad hoc tu, kterou má po ruce a na místě činu ji také nechává, stejně jako oběť. Je dobré mít ale na paměti, že i neplánovaný čin může být roz distribuovaný minimálně v tom ohledu, že se pachatel snaží zbavit zbraně či těla. Počet scén deliktu dávají Douglas a kol. (1992) do souvislosti s dez/organizovaným pachatelem. Je nasnadě, že čin nesoucí prvky plánovitosti a rozvržení činu na více času a míst je typičtější pro organizovaného pachatele.

Typologie scén deliktu naopak zachycuje dynamiku a průběh činu v čase.

- **Primární scéna** je místem, kde pachatel spáchal nejzávažnější část deliktu, kde strávil nejvíce času a kde je nejvíce fyzických důkazů.
- **Sekundární scéna** je také místem interakce pachatele s obětí, ale méně závažného charakteru. Do této řadíme **přechodnou scénu** (mezi činem a odložením) **místo odložení těla oběti** (Turvey, 2008).

³ Pojem **scéna deliktu** (*crime scene*) je používán spíše v anglosaské literatuře a v užším slova smyslu definuje místo, kde došlo ke kontaktu oběti s pachatelem. Pro potřeby této práce autorka využívá český i anglosaský pojem synonymně.

U odložení se nehledí jen na konkrétní místo, ale také na způsob, zda pachatel oběť defenzivně čtvrtl, spálil či se pokoušel pohřbit, nebo tělo ponechal bez pokusu o skrytí či naopak tělo vystavil, popř. naaranžoval. Všechny tyto způsoby naložení s tělem mají určitou interpretační hodnotu (Douglas & kol., 1992).

- **Místo setkání**, jak už název napovídá, je místem, kde pachatel prvně kontaktoval svou oběť, kterou si buď vytipoval či ji pod záminkou nejprve oslovil (Turvey, 2008).

2.2.6 Organizované a dezorganizované místo činu

Ukazuje se, že určité charakteristiky pachatele se propisují také do scény deliktu, jak do jejich počtu, tak do stupně organizovanosti. Studie FBI (Ressler & Burgess, 1985) prokázala v 74 % případů souvislost scény deliktu s typologií pachatele. Na základě těchto zjištění rozdělila a definovala tuto dichotomickou typologii organizovaného a dezorganizovaného pachatele, popř. smíšeného. Ač bývá tato kategorizace kritizována pro svou nevědeckost, považuje autorka za potřebné ji uvést, neb je její základní východisko stále v něčem aktuální a aplikovatelné. Tato typologie je obsahovým překryvem mezi analýzou místa činu a osobností pachatele, ale pro zachování toku textu a logické návaznosti bude uvedena již v této kapitole. Také její vznik byl odvozen od typologie místa činu.

DEZORGANIZOVANÉ MÍSTO ČINU

Dezorganizované místo činu bývá spojováno s dezorganizovaným (asociálním) typem pachatele. Ti se dopouští trestného činu na jednom místě činu, kde kontaktuje oběť, dojde zde k samotnému vražednému útoku a zároveň na stejném místě ponechá tělo bez snahy o ukrytí či inscenaci místa činu. Dezorganizovaná scéna deliktu působí na první dojem skutečně neuspořádaně, nese prvky spontánnosti, neplánovitosti, impulzivity, a s tím souvisejícího bleskového útoku. Je použito minimální množství omezujících prostředků a pokud ano, je použito ad hoc to, co se nalézá na místě činu. Stejným příležitostným způsobem použijí zbraň, která bývá ponechána na místě činu nebo odhozená v blízkosti. Oběť napadají bleskovým útokem, nekonverzují. Tělo oběti nese stopy po depersonalizaci, která může nabývat podoby zakrytí či opakovaných a často redundantních úderů do obličeje oběti, který bývá po napadení skutečně „neidentifikovatelný“. Sexuální aktivity praktikuje až po usmrcení.

Z logiky věci dále vyplývá, že po takovém činu bývá nalezeno větších množství stop, nejen otisky prstů (pachatel mnohdy z důvodu neplánovanosti činu nemá rukavice), ale také trasologické stopy či tělní tekutiny.

Dále se ukazuje, že dezorganizovaný pachatel se chová na místě činu neúčelně, až bizarně. A jeho bydliště či pracoviště se vyskytuje blízko místa činu (Hofmanová, 2010).

Pachatel (dezorganizovaný) spjatý s tímto místem činu se vyznačuje průměrným až podprůměrným intelektem, bývá sociálně neobratný, s čímž může souviset také jeho další charakteristika, a to, že žije sám. Nebývá profesně úspěšný, zpravidla z důvodu nízkého vzdělání či nekvalifikovanosti. Abúzus alkoholu pro něj nebývá typický. Osobnost takového pachatele lze označit jako hraniční, schizoidní, popř. schizofrenní. Během činu bývá velmi anxiózní (Holmes & Holmes, 2002).

Netík a kol. (1997b.) ve výzkumu českých sexuálních vražd (60 pachatelů/ 71 vražd) uvádí, že místo činu bylo ve většině případů shledáno jako dezorganizované.

ORGANIZOVANÉ MÍSTO ČINU

To bývá dáváno do souvislosti s organizovaným nesociálním pachatelem. Oproti dezorganizovanému pachateli spáchá čin na více scénách deliktu, které působí uspořádaně a nesou prvky plánovitosti. S tou souvisí také určitá vzdálenost místa činu od bydliště pachatele. Využívá omezující prostředky, které si předem opatří, stejně jako zbraň, kterou také odnáší z místa činu, obecně chudého na důkazní materiál. Tělo oběti může ponechat, ale vystavuje jej, a pokud transportuje, snaží se ho ukrýt či znesnadnit jeho identifikaci (Hofmanová, 2010).

Vybírá si oběť, anonymní, se kterou během činu může komunikovat, neb ho oběť „neruší“, a kterou má plně pod svou kontrolou. Jeho chování je komponované a metodické, čemuž odpovídají deliktní scény.

Co se osobnostních proměnných týče, bývá vybaven vyšší inteligencí, sociální zdatností a kompetentností. Je schopen se ovládat a kontrolovat a na rozdíl od dezorganizovaného protějšku bývá v partnerském vztahu. V osobnostní výbavě bychom našli disociální či narcistickou poruchu osobnosti, nebo alespoň jejich rysy (Holmes & Holmes, 2002).

SMÍŠENÝ TYP

Pro úplnost je nutné uvést, že ryzí typ pachatele, zejména typu organizovaného, je spíše raritní. Nejčastějším typem je právě onen smíšený, který spáchá násilný trestný čin impulzivně, mnohdy pod vlivem silných emocí v afektu či pod vlivem alkoholu, event. v kombinaci obojího. Po emočním vybití dojde ke zchladnutí a pokouší se jednat účelně v rámci svých možností – eliminuje stopy, odnáší zbraň, transportuje tělo oběti, kterého se snaží „důmyslně“ zbavit.

3 Analýza zranění oběti

„Nikdy se nepouštíme do znaleckého posudku pachatele vraždy, dokud nemáme od soudních lékařů posudek o tom, jakým způsobem byla způsobena zranění.“

Anton Heretik

Analýza zranění oběti je jednou ze stěžejních kapitol, neboť hledání souvislostí mezi osobností pachatele, jeho individuálními charakteristikami a tím, jaká zranění své oběti způsobil, je nedílnou součástí této práce.

Tělo oběti slouží samo o sobě jako důkazní „materiál“ spáchaného činu v tom smyslu, že díky zajištěným stopám a zraněním vypovídá mnoho o způsobu spáchání a nakládání s tělem, tedy interakce pachatele a oběti. Tak jako tělo oběti pomáhá soudnímu lékaři určit způsob smrti, vyšetřovatelům okolnosti smrti, tak psychologovi nabízí vodítka pro psychologické šetření a profilování. Tělo bývá dokonce považováno za největší a nejdůležitější část důkazů o spáchaném skutku (Gardner & Bevel, 2009). Způsobená zranění totiž zachycují přímý kontakt pachatele s obětí a mohou tak napovědět mnohé o motivaci a osobnosti pachatele. Některá zranění jsou totiž smrtelná a sloužila pouze k účelu prostého usmrcení, jiná zranění mohou být způsobena jen proto, aby ublížila, zranila, mučila. Je psychologicky důležité, zda pachatel zasadil jednu bodnou ránu, nebo sto ran ještě post mortem. Zhodnocení tohoto faktu vypovídá, v jakém afektu byl pachatel *tempore criminis* a jaká byla interakce mezi ním a obětí. Z těchto důvodů se zranění stávají behaviorálním důkazem.

Soupis zranění, mechanismus a okolnosti jejich vzniku, závažnost a letalita, je vypracován v detailním pitevním protokolu a znaleckém posudku. V případě, že psycholog vezme tyto skutečnosti v potaz, má k dispozici nález a důkazní materiál vycházející z exaktní vědy – medicíny.

Anglosaské zdroje mají dokonce pro tento postup své terminologické označení: **wound pattern analysis**, což je zavedený postup posuzování, evaluace, dokumentace a rekonstrukce charakteru, etiologie a záměru způsobených zranění. Podle Turveyho (2008) výsledky analýzy mohou výrazně pomoci v rekonstrukci činu a jeho vyšetřování.

K určení **způsobu smrti** (*manner of death*), který je popisem okolností příčiny smrti, se ale dospěje vyšetřováním.

3.1 Lékařský postup po nálezů těla

V České republice je prvotní postup po nálezů těla takový, že v případě úmrtí beze svědků, nezletilých osob a při násilném způsobu úmrtí je na místo události povolána Policie ČR, kterou je možné dovolat i dodatečně v případě podezřelých okolností, jakými jsou zejména stopy násilí. Tělo zemřelého může na místě ohledat buď lékař zdravotnické záchranné služby, a to v případě, že byly zahájeny úkony přednemocniční neodkladné péče, ale pacienta se nepodařilo oživit. Pokud tělo vykazuje jisté známky smrti a nejsou zahájeny resuscitační pokusy, na místo je povolán koroner, je-li k dispozici. Tito na základě výsledků ohledání navrhnou v případě potřeby pitvu – buď zdravotní, nebo soudní, kterou navrhuji orgány činné v trestním řízení, a to v případě podezření na spáchání trestného činu, nebo k jeho vyloučení, přičemž v zákonem vymezených případech úmrtí se provádí povinně pitva buď na oddělení patologie (a) nebo oddělení soudního lékařství (b), přičemž v kontextu tématu této práce následovně:

- a) u dětí mrtvě narozených nebo u dětí zemřelých do 15 let věku
- b) při náhlých úmrtích; u osob zemřelých násilným úmrtím včetně sebevraždy (Štefan, Hladík, 2012). Soudní pitvu provádí dva soudní lékaři-znalci a kromě pitevního protokolu vypracovávají navíc znalecký posudek.

Před samotným úkonem pitvy je nutné ohledat tělo ještě na místě jeho nálezů. V některých případech se na místo nálezů těla dostaví s vyšetřovateli také soudní lékař, který se může zúčastnit též rekonstrukce a pokládat obžalovanému dotazy ohledně způsobu zranění.

Lékař po nálezů provádí zevní popis, který obsahuje údaje o pohlaví, výšce, stáří (alespoň zdánlivého), tělesné stavbě a šatstvu včetně obuvi. Vlastní prohlídka těla začíná popisem hlavy: souměrnost lebky a obličeje, přítomnost pohyblivosti a krepitace⁴ kostí lebky a obličeje v případě fraktur. Pozornost je nutné věnovat také tekutinám v tělesných otvorech.

⁴ třaskavé zvuky

Stopy krve v nosních dírkách svědčí o tupém poranění nosu či jeho fraktuře, krev v ústech může vést prvotní úvahy k poranění hrudníku a plic (v kontextu tématu práce), zvratky svědčí zpravidla pro intoxikaci. Pokud vytéká ze zevního zvukovodu krev či mozkomíšni mok, jedná se o symptom zlomeniny spodiny lebeční. Dále je nutné věnovat pozornost očním spojivkám na ne/přítomnost krevních výronů v případě dušení. V oblasti krku se pátrá po případných pohmožděninách, úrazových změnách a strangulačních rýhách. V případě vyšetření hrudníku pohmatem a stlačením lékař zjišťuje abnormální pohyblivost žebere a hrudní kosti. U žen je nutné ohledat zevní genitál a jeho okolí pro určení, zda je nejednalo o sexuálně motivovaný trestný čin. Ohledávající lékař nesmí opomenout ani horní a dolní končetiny – zde je nutné popsat zjevná zranění, včetně těch obranných, deformity, fraktury, apod (Pilin a kol., 2022).

Po skončení prohlídky a konstatování pravděpodobné příčiny úmrtí vysloví lékař, zda se jednalo o **úmrtí přirozené, násilné** (vražda/sebevražda), **náhodné, z iatrogenních příčin** nebo zda jsou okolnosti nejasné a smrt se stává **nijak nezařaditelnou** (Fish a kol., 2014). Pokud se prokáže kauzální souvislost mezi užitým násilím a smrtí, hodnotí se, zda šlo o smrtící zranění samo o sobě, nebo zda smrt způsobily až následné komplikace.

3.1.1 Určení doby smrti

Jedním z prvotních údajů, které se již na místě nálezů těla pokouší ohledávající lékař stanovit, je určení doby smrti. Je to údaj tolik potřebný a důležitý pro vyšetřování, neboť může propojit čin s konkrétním/i podezřelým/i, nebo naopak vyloučit osoby nevinné, proto je nutné tento čas stanovit co nejpřesněji, pokud možno, nicméně Shepherd (2018) namítá, že **přesné** určení času smrti není možné stanovit, ačkoliv to vyšetřovatelé vyžadují.

Tento údaj takřka vyloučil jedno důležité svědectví při vyšetřování *dvojnásobné vraždy dvou mladých dívek na počátku devadesátých let, které pachatelé popravili vstřelem do hlavy z malorážkové zbraně. Na policii se přihlásil svědek, který obě dívky viděl v neratovickém baru hovořit s cizinci v pondělí 13.května 1991. Což rozporoval nález soudních lékařů, kteří určili datum smrti obou dívek na 12.května. Jelikož svědek popsal přesně oblečení jedné z obětí, vyšetřovatelé toto svědectví prověřili a skutečně se podařilo cizí návštěvníky baru vypátrat, byť se následně prokázala jejich nevina* (Šulc, 2015).

Bohužel tento případ dokládá, že čím delší doba od smrti uplyne, zejména při hnilobných změnách, tím je určení doby obtížnější a méně přesné, protože nelze použít časných posmrtných změn – posmrtných skvrn, ztuhlosti a chladnutí těla.

Posmrtné skvrny (*livores mortis*) vznikají klesáním krve (hypostázou) do nejnižše položených částí těla – nejprve tvoří ostrůvkovité skvrny, později splývají nejen v podkoží, ale také v částech vnitřních orgánů. U oběšených bývají posmrtné skvrny na dolních končetinách a dolních částech trupu, u intoxikovaných oxidem uhelnatým jsou skvrny světle třešňové barvy. Co je důležité z hlediska určení času smrti, je jejich možnost vymizení tlakem – zpočátku vymizí i po drobném zatlačení, později po cca 1-2 dnech toto není z důvodu vymizení a zahuštění krve možné. Důležité je ale zmínit, že pokud je s tělem manipulováno v prvních hodinách od smrti, mohou se skvrny přesunout do nového nejnižše položeného místa, čímž může být zkresleno, v jaké poloze oběť zemřela.

Průměrná doba začátku vzniku posmrtných skvrn se uvádí přibližně 45 minut, ke splývání dochází v průměru za 2,5 hodiny, k úplné vytlačitelnosti tlakem palce za 5,5 hodiny, k neúplné pak při velkém tlaku za 17 hodin. Ještě dodejme, že skvrny se nevytváří tam, kde proti tělu působí tlak podložky – lopatky, hýždě, lýtka.

Pro úplnost ještě uvedme tzv. **vibices**, což jsou drobné tečkovité útvary mající vzhled krevních podkožních výronků vystupujících lehce nad povrch kůže a ve větším rozsahu bývají přítomny při smrti dušením (Štefan, Hladík, 2012).

Obr.1 Posmrtné skvrny na zádech

(Pilin, 2022)

Posmrtná ztuhlost (*rigor mortis*) nastává po smrti důsledkem ochabnutí a ztuhnutí svalstva (hladkého a příčně pruhovaného). Začíná zhruba 1-2 hodinu po smrti a její postup je od obličejových svalů, přes šíji a horní končetiny směrem dolů. Plně vyvinutá je za 6-12 hodin po smrti a typické je pro ni pevné sevření prstů a pokrčení předloktí.

Ztuhlost přetrvává přibližně dva dny a potom začne ustupovat, úplně vymizí zhruba za 3 dny, přičemž pořadí vymizení zůstává stejné. Pokud ale dojde u vyvinuté ztuhlosti k rozrušení, znovu nenastane. Pro zajímavost uvedme ještě tzv. *kataleptickou ztuhlost*, ke které může dojít při násilné smrti, při úrazech bleskem či elektrickým proudem nebo při otravě oxidem uhelnatým a tělo při ní ztuhne v poloze, ve které se nacházelo v okamžiku smrti, včetně držení předmětu v ruce či výrazem těsně před smrtí. Předpokladem je úraz hlavy s poraněním mozku v oblasti mozkového kmene, ale jedná se o jev velmi raritní (Pilin a kol., 2022). Posmrtná ztuhlost bývá navíc ovlivněna dalšími faktory – pokud měla oběť před smrtí horečku, vyskytovala se v horkém prostředí či absolvovala horkou koupel, ztuhlost nastane rychleji (Shepherd, 2018).

Obr.2 Posmrtná ztuhlost

(Payne-James & Jones, 2020)

Posmrtné skvrny a ztuhlost mohou také napovědět, zda s tělem bylo po smrti manipulováno, což je další důležitý ukazatel směřující k chování pachatele na místě činu. V případě, že s tělem manipuluje např. nálezce těla, pomohou tyto posmrtné změny určit původní polohu těla (Gardner & Bevel, 2009).

Chladnutí těla (*algor mortis*) se řadí mezi další posmrtný jev, který lze využít k určení doby úmrtí, navzdory tomu, že není bezpečnou známkou smrti, jelikož k ochlazení těla může dojít již v agonii. Při odečítání teploty těla je nutné přihlídnout k okolním faktorům, jakými jsou například teplota zevního prostředí, stav výživy, počet vrstev oblečení, proudění vzduchu a pak samotná příčina smrti. Teplota bývá měřena rektálně a průměrné chladnutí probíhá přibližně o 1°C za hodinu (Pilin a kol., 2022).

Pokud tělo nese známky rozkladu a není možné určit post mortem interval dle výše uvedených medicínských vodítek, pak lze využít poznatky entomologické.

Soudní znalci tohoto oboru jsou schopni určit nejen podle typu, ale hlavně stádia larev, jak dlouho uplynulo od smrti. Každý druh hmyzu potřebuje rozdílnou délku pro každé stádium od nakladení vajíček až po dospělého jedince. Proto se doporučuje v případech, kdy je rozhodující určit čas smrti, přizvat také forenzního entomologa. Důležité je ještě poznamenat, že hmyz klade své larvy nejprve kolem oblastí tělesných otvorů a kolem (krvácejících) ran (Goff, 2000).

Kromě určení času smrti bývá také soudní lékař tázán na akceschopnost po napadení – jak zhruba dlouho po zranění mohla oběť, pokud tedy mohla a je-li to pro potřeby vyšetřování relevantní údaj, ještě jednat nebo se pohybovat. Tento údaj se nestanovuje jednoduše, bývá jen orientační a má pravděpodobnostní charakter, proto na něj v následující části nebude kladena přílišná pozornost.

3.2 Vražedné násilí

K uvedení do soudně-lékařské problematiky evaluace záměrně způsobených zranění se omezíme pouze na relevantní fakta využitelná pro potřeby této práce.

Vražda je tedy zařazena do kategorie násilných úmrtí a je nutné rozlišovat mezi úmyslným usmrcením a nedbalostí. K těmto pohnutkám se soudní lékař nevyjadřuje. Ten hodnotí pouze markanty, které jsou pro úmyslné usmrcení typické a které se nevyskytují u nehody ani sebevraždy (Kvapilová & Dogoši, 2007). K tomuto posouzení je nutné zohlednit také viktimologické aspekty a okolnosti života oběti z důvodu toho, že „*vražda může být opomenuta, sebevražda zaměněna za nehodu a nehoda posuzována jako trestný čin, proto kontext je vším*“ (Fish & kol., 2014, s. 319). Ač diferenciální diagnostika přísluší lékařům, tak vyvození závěru, zda šlo o sebevraždu, nehodu či vraždu je na vyšetřovatelích, ačkoliv spolu obě strany úzce spolupracují a konzultují.

V případě vražedného násilí se hodnotí **lokalizace**, **intenzita** a **způsob násilí** – těmto ukazatelům věnuje pozornost nejen vyšetřovatel, ale také psycholog, proto se v rámci behaviorální analýzy posuzuje celkový rozsah zranění, lokalizace na těle, jejich popis a ne/přítomnost (nebo způsob) fyzického mučení. Lékař také stanoví, které ze způsobených zranění (bylo-li vícečetné) způsobilo smrt.

Psychologicky relevantní je rozlišení času vzniku zranění – před smrtí (*ante mortem*), během umírání (*peri mortem*) nebo po smrti (*post mortem*) oběti (Hofmanová, 2010). Tento údaj může určit ne/přítomnost *vitálních reakcí*⁵ na poraněných částech těla – tedy zranění způsobená po smrti nevykazují známky vitální reakce, tedy nekrvácí, a naopak.

Zranění typická pro vraždu bývají směřována zejména proti důležitým oblastem těla a orgánům, jako je hlava, krk, hrudník a břišní oblast. Použité násilí dosahuje zpravidla vysoké intenzity, neboť pachatel volí takové způsoby poškození těla, která jsou svým rozsahem a lokalizací schopná vést k okamžité smrti (Kvapilová & Dogoši, 2007).

Násilí, jakožto „*záměrné použití fyzické síly proti sobě samému nebo jiné osobě či skupině osob a mající vysokou pravděpodobnost způsobit zranění a smrt*“ (zkrácená definice WHO podle Pilin, 2022), lze rozdělit do tří základních skupin:

- **mechanické násilí** – zahrnuje poranění nejrůznějšími nástroji a předměty a taktéž různé druhy dušení
- **fyzikální násilí** – termické poškození (vysokou/nízkou teplotou), elektrickým proudem, bleskem nebo zářením
- **chemické násilí** – otrava jedy a toxickými látkami
- **usmrcení biologickými způsoby** – zahrnuje nedostatek vody a potravy, či záměrné nepodání vitálně indikovaných léků, např. inzulin (Štefan & Mach, 2005).

Před samotným popisem a etiologií zranění je nutné pro úplnost ještě doplnit a více rozvést to, co bylo předestřeno v úvodu této kapitoly, a tím je ona diferenciální diagnostika zranění v kontextu určení způsobu smrti – tedy vražda vs. nehoda nebo sebevražda.

U každého popisu a mechanismu zranění bude bližší rozlišení, ale obecně uveďme, že nehoda musí splňovat *pravidlo 3N*. Tedy okolnosti vzniku se popisují jako Neplánované, Neočekávané a hlavně Neúmyslné (Pilin, 2022). Oproti tomu sebevražda se vyznačuje jako vědomé a úmyslné ukončení vlastního života (*sebe-vrah*) a od sebezabití se liší právě v intencionalitě, tedy se nejedná o dva totožné termíny, které nejen laici někdy zaměňují.

⁵ Vitální reakce = odezva některých systémů živého organismu (krevní oběh, dýchání, nervová soustava) na působení zevního prostředí, zejména na účinek násilí (Kvapilová & Dogoši, 2007)

3.2.1 Poranění tupým předmětem

Nejčastější typem zranění, které pachatelé svým obětem způsobují, mívá etiologii v mechanickém násilí, tedy se jedná o rány (Turvey, 2008) – **tupé a ostré**.

V běžném životě (sport, práce, dopravní nehody) jsou poranění tupým předmětem jedny z nejčastějších a způsobeny jsou „zbraněmi“ bez ostrých hran, např. kámen, kladivo, klacek, sevřená pěst, noha atd. Jak závažná poranění způsobí, závisí na velikosti síly a směru, tvaru předmětu a místu dopadu na těle. Vznikají tak kontuze (pohmožděniny), hematomy (krevní výrony), oděrky, tržně-zhmožděné rány v případě, že úderem došlo k porušení kožního krytu, poranění vnitřních orgánů a cév, zlomeniny, rozdrčení a oddělení částí těla.

Během ohledání lékař nevěnuje pozornost jen mechanismům, co způsobily smrt, ale do protokolu uvádí veškeré nalezené oděrky, hematomy a kontuze, aby tak vznikl plastičtější obraz toho, co se během útoku mezi pachatelem a obětí odehrálo (Pilin, 2022).

Obr.3 Zhmožděniny

(Pilin, 2022)

ODĚRKY

Oděrka je plošné porušení vrstev kůže a vzniká tlakem a tahem tupého předmětu tangenciálně na povrch kůže nebo souběžně s ní. Velikost síly ovlivní, jak hluboké bude sedření. Pokud bylo tělo zaživa smýkáno, bývají v plošných oděrkách navíc ještě protáhlé proužkovité oděrky. Oděrky vzniklé posmrtně nejsou kryté strupem a jejich barva je žlutá, na rozdíl od oděrek vzniklých zaživa, které jsou kryté krustou v barvě červenohnědé (Štefan & Hladík, 2012). K posmrtným oděrkám může také dojít u obětí, které vhodil pachatel do tekoucích vod a tělo bylo smýkáno po dně.

Oděrky jako násilí, které vedlo k šoku a následně smrti, figurovaly v *případu muže, který byl pachatelem uvázan za osobní automobil a několik set metrů vláčen po cestě. Oděrky byly masivní a rozsáhlé, neb došlo až k prodření klenby lebni, mnohačetnému sedření kůže a svaloviny v oblasti hýždí a zad* (Pilin, 2022).

Oděrky patří také mezi obranná zranění a mohou naznačovat, že oběť projevovala aktivní odpor.

HEMATOMY (krevní výrony)

Hematom vzniká po úderu následkem roztržení cév. Vzniknout může v kůži, podkoží, ale i v hlouběji ležících měkkých tkání. Pro potřeby této práce uvedme, že z tvaru podkožního krevního výronu nelze určit tvar a velikost nástroje, kterým byl způsoben, někdy na něj lze ale usuzovat. V případě úderů holí a jiných podlouhlých předmětů kruhového průměru vznikají dvojité pruhovité hematomy, neboť tlaková vlna způsobí vytlačení krve do obou stran, kde následně dojde k roztržení cév (Štefan & Hladík, 2012).

TRŽNÉ A ZHMOŽDĚNÉ RÁNY

Tržná rána je porušení celistvosti kůže, které vzniklo účinkem přímo působící síly na kůži, tlakem a tahem tupého nástroje po povrchu těla. Zpravidla se během tohoto působení okolní tkáň také zhmoždí. Pokud se pod místem, kde tupý nástroj působí, nachází kost, okraje rány mohou připomínat rány řezné, neboť jejich okraje bývají hladké. Tržně-zhmožděné rány méně krváčí, protože zhmožděné cévy se rychleji uzavírají sraženinou. Pokud je úder veden šikmo, může napnutím a posunutím kůže vzniknout tržně-zhmožděná rána i na vzdálenějším místě, než působilo tupé násilí. Při takovém úderu se může kůže odtrhnout od spodiny a vytvořit kožní lalok (Štefan & Mach, 2005).

Tento druh zranění může pomoci vyšetřování, neb se v ranách mohou najít fragmenty nebo otisk vražedného nástroje. Pilin (2022) popisuje *násilnou smrt muže usmrčeného pohmožděním mozku se zlomeninami klenby lebni, kdy pitva následně odhalila v pokrývkách lebni tržně zhmožděnou ránu ve tvaru mřížky, kterou způsobil reliéf ozdoby na láhvi destilátu, kterou byl muž utlučen do hlavy*.

Sebevražedné jednání pomocí tupého nástroje je ojedinělé, ale častý suicidální mechanismus je skok z výšky nebo pod vlak.

Naopak spáchání vraždy tupým nástrojem (klacek, kámen, tyč, cihla, láhev, hrnec apod.) bývá časté a mívá podobu opakovaných úderů do hlavy, hrudníku a břicha.

Oblast trupu bývá spíše terčem dupání, kopání nebo úderů pěstmi. Na těle oběti někdy bývají v oblasti horních končetin patrné kontuze a hematomy jakožto obranná zranění, kdy si oběť do ztráty vědomí snaží krýt hlavu. Příčinou smrti bývá poranění mozku a intrakraniální⁶ krvácení, v oblasti trupu pak zranění vnitřních orgánů (Štefan & Mach, 2005).

Autorka si vybavuje ze své praxe případ pokusu o vraždu, kdy oběť byla opakovaně pachatelem udeřena hrany pánve a těžkým hrcem do hlavy. Kromě pohmoždění mozku pachatel způsobil oběti rozsáhlé tržné rány hlavy. Za zmínku také stojí to, že oběť nejprve polil horkou polévkou, která se v hrnci nacházela. Tedy hluboké tržné zhmožděné rány byly navíc opařené a kontaminované mastnou tekutinou.

Obr.4 Tržně zhmožděná rána

(Pilin, 2022)

TUPÁ PORANĚNÍ VNITŘNÍCH ORGÁNŮ

Tato poranění vznikají tupým násilím o větší až velké intenzitě a vznikají přímým nebo nepřímým mechanismem – tedy k poranění určitého orgánu může dojít i tehdy, aniž by byl úder veden přímo do této oblasti. Důležité také je, že současně nemuselo dojít k zevnímu poranění. Tupým násilím může dojít k poranění mozku, srdce a plic, bránice, jater, sleziny, ledvin, žaludku, střev a orgánům uloženým v malé pánvi (urogenitální trakt). Pro doplnění ještě uvedme, že tzv. *parenchymatózní orgány* (játra, plíce, ledviny, slezina) jsou křehké a zároveň velmi prokrvené, tedy nemusí být vyvinuto enormní násilí k tomu, aby se tyto orgány poranily.

⁶ nitrolební

TUPÁ PORANĚNÍ HLAVY A MOZKU

K poranění mozku může dojít působení tupého předmětu malé či velké plochy a dále pak při akceleraci a deceleraci hlavy. Nejčastějším úrazem této oblasti je **otřes mozku** (komoce mozková), který vzniká častěji při tupém násilí o velké ploše než při úderu předmětem o ploše malé. K otřesu může dojít i při silném úderu pěstí do obličeje.

Závažnější a potencionálně smrtelné je pak **pohmoždění mozku** (kontuze mozková), které se vyznačuje četnými krevními výrony v mozkové kůře, popř. podkorové bílé hmotě mozkové, a poraněním klenby a pokrývek lebečních. Důležité je, že kontuzní ložisko nemusí vzniknout jen pod místem úderu (tzv. *coup*), ale také na protilehlé straně (*contre-coup*). Pokud je oběť udeřena těžkým tupým předmětem zezadu na záhlaví, převažují kontuzní ložiska na spodinách čelních a spánkových laloků (*country-coup*), zároveň může dojít ke zlomenině stropu očních. Stejně tak v případě úderu do hlavy ze strany, častěji lze ložisko pohmoždění nalézt na protilehlé straně hlavy, které je zároveň větší než na místě násilí. Co se použitých zbraní týče, po úderu zbraní o malé ploše (kladivo, tyč...) dochází k pohmoždění v místě násilí, ale pokud je vyvinuta značná intenzita úderu, může dojít také ke *countre-coupu* (Štefan & Hladík, 2012).

Poranění mozku je nejčastější příčinou smrti u tupých poranění.

TUPÁ PORANĚNÍ DUTINY HRUDNÍ

V této oblasti dochází nejčastěji k poranění plic, srdce, srdečnice (aorta) a zlomeninám žebere. K poranění plic tupým násilím dochází nárazem na hrudník nebo zmáčknutím hrudníku a následným potrháním plicní tkáně. Úderem na srdeční krajinu nebo silným zmáčknutím hrudníku může dojít zase k potrhání srdečního svalu (myokardu) a následnému krvácení do osrdečníku. Velikost této trhliny a schopnost smrštění myokardu určuje dobu přežití a schopnost jednání po napadení.

TUPÁ PORANĚNÍ DUTINY BŘIŠNÍ

Tato zranění se týkají tedy všech orgánů, které jsou v dutině břišní uloženy. K potrhání bránice, jater a sleziny dochází po silném tupém úderu do oblasti horní části břicha a posledních žebere. V kontextu této práce zmiňme nejčastější etiologii těchto zranění, což jsou kopy a podupání.

Poranění ledvin není tak časté jako výše uvedené orgány, neboť jsou poměrně příznivě uloženy v retroperitoneu, což je štěrbina mezi pobřišnicí a zadní stranou břišní, vyplněná vazivem a tukovou tkání (Vokurka & Hugo, 2005).

Pokud mají být zraněny, je nutné vyvinout silný tlak přímo do oblasti ledvin nebo zmáčknutím ledviny za současného tlaku na 12. žebro.

K poranění žaludku dochází zpravidla při naplněném žaludku a tupé násilí musí být vyvinuto přímo na žaludeční krajinu nebo dolní část hrudníku a nejčastěji k němu dochází po přímém úderu, zmáčknutí či přejetí. Podobným principem dochází k poranění střev, slinivky (často smrtelné) a močové soustavy. Pro doplnění ještě uvedme, že k poranění močového měchýře dojde tehdy, je-li naplněný, a dochází k němu při zlomeninách pánve a kostí stydkých, jejichž úlomky mohou roztrhnout močovou trubici (Štefan & Hladík, 2012).

ZLOMENINY

Zlomeniny jsou relativně častým následkem tupého násilí a způsobit je lze jak přímým, tak nepřímým působením síly. Ke zlomenině může dojít u každé kosti skeletu, ale v kontextu vražedného násilí, dojde-li k tomuto typu poranění, jedná se nejčastěji o fraktury horních končetin a prstů dlaní (obránná zranění), lebky, žeber a kůstek obličejového skeletu (Štefan & Mach, 2005). Jednoznačné určení mechanismu a popis násilného děje na základě zlomenin někdy není možné, protože dlouhé kosti se při ohnutí lámou nepřímým mechanismem v místě největšího tahu.

Zlomeniny lebky, jakožto nejčastější úrazový mechanismus při úderech tupým nástrojem do hlavy, bývají na první pohled identifikovatelné na základě přítomnosti tzv. *brylového hematomu* (tzv. racoon eyes). Tupý předmět o malé ploše (kladivo, kámen, hůl, tyč, atd.) způsobuje zlomeniny v místě úderu a v případě vpáčených zlomenin či oblomenin⁷ je patrný tvar použitého nástroje, což soudní znalci uvádějí, na jaký vražedný nástroj lze podle úlomků lebky usuzovat. Při použití značné síly či opakovaných úderech bývá lebka úplně proražena. Pokud pachatel použil tupý předmět o velké ploše a vynaložil dostatečnou intenzitu úderu, vznikají na lebce praskliny (*fisury*) probíhající z místa násilí až na spodinu lební ve směru působícího násilí (Štefan & Hladík, 2012). Pro představu závažnosti i „pouhých“ fisur ještě uvedme, že fatální může být i drobná fisura na lebce o délce 1 cm.

⁷ oblomenina = úlomek kosti zůstane v rovině klenby lební a nevpáčí se do dutiny lební

Pokud pachatel udeří svou oběť opakovaně do oblasti hlavy, dochází také k úderům do obličejové části a následným zlomeninám obličejového skeletu, kde se často lámou nosní kůstky a nosní přepážka, jařmová kost, dolní čelist a zuby.

Údery do oblasti obličeje směřují pachatele, kteří buď svou oběť znají a chtějí ji těmito údery deindividualizovat, nebo v případech, kdy pachatele pohání vztek vůči oběti. Útok fackami a pěstmi do obličeje oběti bývá také přítomen u sexuálně motivovaných vražd, často tento způsob napadení bývá popisován u sadistů.

Zlomenina, která bývá zmiňována v souvislosti se rdoušením a škrcením (potažmo oběšením), je zlomenina jazylky⁸, resp. jejích rohů (Bass & Jefferson, 2009).

3.2.2 Poranění ostrým nástrojem

Rány, které byly způsobeny předměty s ostrými okraji, dělíme na **řezné, bodné a sečné**.

ŘEZNÉ RÁNY

Řezné rány vznikají tahem a tlakem ostrého předmětu po kůži, jsou delší než šířka rány, okraje jsou hladké a úhly ostré. Nejhlubší bývají uprostřed nebo blíže k úhlu, v jehož směru byly vedeny a kde rána končí. Nejčastějším řezným nástrojem jsou nože, břitvy, žiletky, kosa, srp, střepy, nůžky (rány střížné), apod.

Hloubka rány závisí na ostrosti předmětu a vynaložené síle a tlaku útočnicka. V případě větší vyvinuté síly může dojít i k naříznutí periostu (okostice). Řezné rány velmi krvácí a pokud dojde k přetěti větší cévy, nastává smrt vykrvácením, přičemž z velké tepny, např. femorální, jedinec vykrvácí velmi rychle, udává se přibližný interval 90 sekund. Tyto rány jsou tedy smrtelné jen v případě, že zasáhnou větší cévu(y), ale je nutné si uvědomit, že některé velké cévy nejsou hluboko v podkoží, např. krční žíly, a pachatel tedy nemusí vyvinout úsilí k útoku vedoucí k masivnímu krvácení s fatálními následky (Payne-James & Jones, 2020). Navíc u řezných ran v oblasti krku zase dochází ke vzduchové embolii⁹ a při poranění průdušnice k aspiraci (vdechnutí) krve – všechny tyto komplikace jsou fatální a smrt nastává v řádech minut (Štefan & Hladík, 2012). Pokud došlo k řezným poraněním a nářezům po smrti oběti, chybí vitální reakce.

⁸ jazylka – kost v přední části krčního svalstva; jedna z kostí, na kterou se upíná jazyk (Čihák, 2006)

⁹ vzduchová embolie = nasátí vzduchu do pravé srdeční komory způsobující náhlou smrt

Identifikace vražedného nástroje zpravidla nebývá možná, neboť řezné rány nemívají charakteristické znaky použitého nástroje.

Řezné rány bývají nejčastějším následkem nehodového úrazu či **sebevražedného** jednání. Tyto rány různých hloubek bývají nejčastěji umístěny na snadno dosažitelných místech, tedy vnitřní ploše zápěstí, předloktí, loketních jamkách a po stranách krku. Bývají identifikovatelné podle nářezů a tzv. *zkusmých ran*, protože suicidální jedinec hledá vhodné místo a testuje bolestivost. Tyto rány bývají mnohočetné a umístěny jsou rovnoběžně, navíc u praváků jsou umístěny na levé končetině a naopak.

Obr.5 *Zkusmé řezné rány (suicidium)*

(Pilin, 2022)

V případě **vražedného násilí** bývají řezné rány nejčastěji umístěny v oblasti krku (podříznutí) či šíje, ale mohou se nacházet na jiných částech těla. Zpravidla bývají vedeny přes oděv a jejich hloubka bývá značná. V případě, že je tělo oběti pořezáno po celém těle, dá se usuzovat na zmítání oběti a aktivní obranu, která se navíc vyznačuje tzv. *obrannými zraněními* – řezné rány v dlaních (oběť se snažila nůž uchopit), na prstech a předloktích. Jsou zaznamenány případy, kdy útok pachatele byl tak brutální, že obětem byly nožem amputovány články prstů během aktivní obrany. V případě vražedného násilí ostrým nástrojem bývají mnohdy řezné rány kombinované s bodnými a útočník pak oběti způsobí bodnořezné rány.

Obr.6 Obranná zranění

(Pilin, 2022)

Sexuálně motivované vraždy mohou vykazovat řezné rány v oblastech prsou a genitálu, či mohou být tyto orgány uříznuty, zvláště v případě sadismu, nebo následně také odneseny (Štefan & Mach, 2005; Kvapilová & Dogoši, 2007). V tomto případě by se dalo uvažovat o nekrosadismu a pokud pachatel ostatky požívá, pak o kanibalismu. Častější motivací u tohoto typu sexuální vraždy bývá možnost masturbace s ostatky těla.

Asi nejznámějším takovým případem byl sériový vrah Ladislav Hojer, který jedné ze svých obětí vyřízl pohlavní orgán a uřízl prsa – pohlavní orgán si doma během masturbace navlékal na svůj úd a uříznutá prsa po týdnu povařil a ochutnával s francouzskou hořčicí.

Sadisticky a fetišisticky založený sériový vrah Svatoslav Štěpánek, který ve 20. letech usmrcoval ženy kombinovaným brutálním násilím (střelba z bezprostřední blízkosti, údery sekyrou, stahování z kůže), jedné ze svých obětí také uřízl prsy, čehož motivaci vysvětlil takto: „Trísková měla velké prsy, také bradavky měla dosti velké, byl jsem zvědavý, jak prsy vypadají uvnitř. Také Jiřině Šťastných jsem je chtěl uřezati, abych se dozvěděl, jak vypadají prsy mladé ženy“ (Šulc, 2013, s. 109)

Obr.7 Řezné rány typické pro sexuální vraždu

(Geberth, 2010)

Do kategorie řezných poranění řadíme také **čtvrcení těla**, které rozlišujeme podle motivace pachatele. *Defenzivní kouskování* (čtvrcení) nastává v případě, že se pachatel snaží snáze zbavit těla nebo zamezit jeho identifikaci a tělo „jen“ dekapituje. Defenzivní kouskování se vyznačuje umístěním řezných linií - bývají častěji v oblasti krku a velkých kloubů (ramenní, kyčelní). Podle vyšetřovatele Luboše Valeriána (Šulc, 2013) není defenzivní čtvrcení ničím mimořádným a zvláštním. Vysvětluje to tím, že s mrtvým tělem se nakládá hůře než s živým, což může autorka ze své praxe potvrdit, že bezvládné lidské tělo váží dvakrát tolik a manipulace s ním je velmi obtížná. Tedy je pro pachatele snazší tělo rozkouskovat, ovšem ani taková manipulace není jednoduchá a je fyzicky náročná, navíc Valerián podotýká, že všichni pachatelé, se kterými se setkal a svou oběť rozčtvrtili, se museli intoxikovat alkoholem „na kuráž“.

Nejnámější případ takto rozčtvrcené oběti byl bezesporu případ Otýlie Vranské – dívka, jejíž ostatky byly nalezeny ve dvou kufrech ve vlaku jedoucí z Prahy do Bratislavy a Košic. Na torzu těla oběti bylo nalezených sedm bodných ran kolem levého prsu a tělo bylo rozkouskováno ostrým nástrojem odborným způsobem (Šulc, 2013).

Tento případ se zapsal do dějin kriminalistiky a byl zařazen mezi pomníky. Navzdory tomu, že v minulých týdnech byla zveřejněna zpráva s výsledkem pátrání, které mělo ukázat na pravděpodobného pachatele vraždy Vranské, případ zřejmě navždy zůstane opředen více nezodpovězenými otázkami než těmi s jistotou zodpovězenými.

Ofenzivní členění je de facto pokračováním předchozího útoku, kdy je pachatel poháněn zlobou, záští, vztekem, nenávisí či žárlivostí nebo už výše zmíněnou parafilíí sadismem. Toto čtvrcení nebývá tak časté.

O ofenzivním dělení můžeme uvažovat také v případech, kdy si pachatel odnáší z místa činu část těla jako trofej či suvenýr, kterými se v soukromí sexuálně ukájí.

O této motivaci se uvažovalo v případě dalšího kriminalistického pomníku – vraždy Kamily Faitové (půl roku po doposud nevyřešené průhonické vraždě Dity Hrabánkové). Kamila Faitová podobně jako Dita Hrabánková měla rozsáhle zdevastovaný hrudník s chybějícím hrudním košem a hrudními orgány. Co ale zejména vedlo vyšetřování k sexuálně motivované verzi, bylo nejen obnažení dolní poloviny těla, sundané kozačky položené volně na chodidlech oběti a příčina smrti zardoušení, ale oběti chyběly dlaně, které, jak ukázala veterinární a soudně-lékařská expertiza, nebyly odděleny od těla divokou zvěří, ale odborně odňaty v místě zápěstních kloubů. Předpokládalo se, že si je pachatel odnesl domů za účelem masturbace (Šulc, 2015).

SEČNÉ RÁNY

Sečné rány vznikají dopadem ostrého nástroje (sekyra, mačeta, meč, sekáček, rýč, motyka, hrana lopaty apod.) na povrch těla. Okraje rány bývají hladké a hloubka bývá výrazně hlubší, než je tomu u řezných ran. Pokud dopadne nástroj na tělo v určitém úhlu, může dojít k lalokovitému odseknutí tkáně. Sečné rána zejí a méně krvácí, protože sečný úder rozhmoždí tkáně a cévy (Štefan & Mach, 2005). Zasahuje-li sečná rána až na kost, vzniká na ní otisk nástroje nebo zde může být kost i rozdrčena nebo přeseknuta.

Sečné rány se v případě **suicidálního jednání** vyskytují jen raritně a přichází v úvahu u duševně nemocných osob, které během takového pokusu míří na čelo, přední část temene a do spánků. Většinou se jimi jedinec neusmrtí přímo, ale hrozí komplikace v podobě raných infekcí (Štefan & Hladík, 2012).

Při **vraždách** sečnými nástroji jde nejčastěji o rány do hlavy a záhlaví za vyvinutí velké síly. Úmyslem bývá rychlé zneškodnění oběti. Tato poranění provází rozsáhlé zlomeniny lebečních kostí a otevřená poranění hlavy s výhřezem mozkové tkáně. Při použití sekyry, což v našich podmínkách bývá nejčastější sečná vražedná zbraň, bývají údery vedeny čepcem (tupá strana nástroje) a vznikají tak tupá poranění hlavy (Štefan & Mach, 2005). Mačeta použitá k napadení druhé osoby byla zaznamenaná v několika případech duševně nemocných (okruh psychóz) pachatelů.

BODNÉ RÁNY

Bodné rány vznikají nejčastěji působením ostrého hrotnatého podlouhlého nástroje, který kolmo či šikmo proniká ve směru své podélné osy do těla. Typickými nástroji jsou špičaté nože s jedním nebo dvěma břity, dýky, nůžky, šroubovák, jateční přístroj. Pilin (2022) uvádí také jehlici, *kteřa byla ženě ve vlasové části zátylku vbodnuta až do prodloužené míchy*¹⁰. Heretik (2012) na základě svého výzkumu uvádí, že bodná, resp. bodnořezná poranění, jsou v našich podmínkách nejčastějším vražedným mechanismem při použití nože.

U bodných ran rozeznáváme **vbod**, **bodný kanál**, popř. **výbod**. Na základě vzhledu bodu bývá možné určit tvar zbraně, nikoliv šířku a tloušťku čepele, což je podmíněno jednak retrakcí okrajů rány a jednak dalším nařízením rány při vytahování nástroje z rány – tímto mechanismem pak vznikají **rány bodnořezné**. Stejně tak může dojít ke zkreslení, pokud se oběť během útoku hýbe a nůž se v ráně pootočí kolem své osy.

Bodný kanál zachycuje směr vedení útoku, čehož lze využít při vyšetřování a objasňování daného skutku, protože pomáhá určit v jaké poloze vůči sobě pachatel s napadenou obětí byli. Vbodu zpravidla odpovídá jeden bodný kanál, pokud ale byl nástroj jen povytažen a zabodnut znovu, tvoří se bodné kanály dva. Navíc podle délky kanálu nelze s přesností určit délku čepele, zejména v oblastech těla, která se dají stlačit (např. stěna břišní), a bodný kanál je pak delší než čepel bodné zbraně (Štefan & Hladík, 2012).

Směr vedení bodných kanálů sehrál roli při objasnění dvojnásobné loupežné vraždy staršího páru žijící v mobilheimu v jižních Čechách, kdy pachatelé nejprve uváděli sebeobranu, posléze vraždu v afektu. Pitva ale na základě bodných kanálů určila vražedný útok dvou pachatelů a zároveň jednoznačně vyloučila sebeobranu, neboť první oběť, co měla pachatele napadnout, v době napadení seděla a pachatelé stáli (Český rozhlas Dvojka, 2023).

Pokud během útoku vyvine pachatel značnou sílu a zbraň se v těle oběti zarazí o tvrdou tkáň (nejčastěji kost), může pachatelova ruka setrvačností sklouznout z rukojeti přes ostří nože a pořezat si vnitřní část dlaně. Řezná poranění pachatelů pomohla jako nepřímý důkaz v mnoha případech, ačkoliv pro svá zranění mají vždycky jiné vysvětlení.

¹⁰ prodloužená mícha – část CNS na přechodu mozku a páteřní míchy, která obsahuje nervová centra pro řízení životních funkcí (dýchání, krevní oběh, srdeční činnost apod.)

Pořezaná dlaň byla jedním z vodítek, která pomohla „ukázat“ na podezřelého v případě zavražděné studentky v brněnské vysoké škole na konci června roku 1990. Jana Krkošková byla v prostorách WC školy ubodána 31 bodnými a bodnořeznými ranami v oblasti hrudníku a břicha. Obviněný Milan Lubas měl na malíkové hraně dlaně čerstvou příčnou hlubokou řeznou ránu, o které tvrdil, že byla způsobena drátem čouhajícím ze zdi, což soudní lékař vyloučil jako mechanismus poranění. Mimochodem kauza Lubas se zapsala do historie jako první vražda na území ČR, kterou pomohla objasnit analýza DNA (Šulc, 2015).

Příčinou smrti u bodných poranění bývá masivní vnitřní zakrvácení tělních dutin nebo vykrvácení vnější. Pokud je útok veden do oblasti krku, zejména krčních žil, a vnitřní strany stehen, hrozí vzduchová embolie (viz podobně jako u řezných ran krku). Pokud je útok veden na hrudník, zpravidla jde o její levou část. Důvodem nemusí být primární snaha pachatele útočit na oblast srdce, ale praktický důvod – většina populace jsou praváci, tedy i pachatelé. Tento fakt je nutné zohlednit při vyšetřování – zda pachatel cíleně mířil na srdce, nebo byl úder zasazen „naslepo“ a jelikož nůž držel v pravé ruce, zasáhl srdce. Samozřejmě vycházíme z předpokladu, že pokud někoho bodnu do hrudníku, musím předpokládat, že ho mohu smrtelně zranit, aniž bych cíleně mířil na oblast srdce.

Po pobodání může být ještě dlouho zachována schopnost jednat. Při zasažení pravé části srdce bývá možnost jednání po útoku kratší než po bodné ráně do levé části srdce. Stejně tak může oběť ještě určitý čas jednat po bodnutí do dutiny břišní a hrudníku. Pokud ale průnikem zbraně dojde k hemothoraxu¹¹ či pneumothoraxu¹², nastává smrt v řádech minut (Štefan & Mach, 2005).

¹¹ hemothorax = přítomnost krve v pohrudniční dutině

¹² pneumothorax = přítomnost vzduchu v pohrudniční dutině, kde je za fyziologických okolností pouze podtlak nutný k roztažení plic; následkem vniknutí krve či vzduchu do tohoto prostoru podtlak zaniká, plíce se smrskne, kolabuje, přestává ventilovat a zraněný je bezprostředně ohrožen na životě

Obr.8 Bodné rány

(Pilin, 2022)

Při **sebevražedných pokusech**, které nejsou časté, bývají rány umístěny na dostupných (a často obnažených) částech těla. Sebevrah zpravidla vede nástroj proti takové tělní krajině, kde očekává zasažení důležitého orgánu, velké tepny nebo cévy, a následkem toho k rychlé smrti. Zasažen bývá krk na přední ploše, hrudník a krajina srdeční. Stejně jako v případě řezných ran bývají přítomné nářezy, mohou se také v tomto případě objevit drobné vbodky zasahující do podkoží. Může být matoucí, že bodných ran může být také v případě sebevraždy více – důvodem je, že se sebevrahovi nepodaří napoprvé probodnout hrudník či břišní stěnu. Mezi bodná poranění se suicidálním úmyslem patří také „střelná“ rána jatečním přístrojem, nejčastěji umístěvaná na čelo a oblast spánků.

Pro **vražedné násilí** bývá signifikantní mnohočetnost ran vedená přes oděv oběti a umístění do různých částí těla včetně těch, kam by si oběť sama nedosáhla (zadní část trupu aj.). Rány nemají stejnou hloubku a bodné kanály mají různý průběh. Pokud se oběť aktivně brání, bývají zasaženy také horní končetiny a rány mají bodnořezný charakter (Kvapilová & Dogoši, 2007).

Ačkoliv otázka „*Jak velkou sílu musel pachatel vyvinout?*“ není zcela jednoduchá a určení síly vražedného bodného útoku se uvádí spíše v obecných pojmech než vědecky kvantifikovatelných jednotkách (Wyatt & kol., 2011), tak zpravidla se hodnotí jako **malá**, **střední** a **velká** (Štefan & Mach, 2005). Tato informace je důležitá také pro psychologické posouzení průběhu celého činu a lepšího odhadu motivace pachatele a jeho emocí *tempore criminis*. Pokud pachatel zasadí oběti desítky bodných ran po celém těle nebo vyvine takovou sílu, že nožem prorazí kost, mnohé to samo o osobě vypovídá.

Navzdory tomu, že se podezřelí/obvinění někdy snaží vinu svěst na oběť a incident popisují jako nehodu, kdy jim oběť sama naběhla či spadla na nůž, který shodou okolností dotýčný volně držel v ruce.

Tento mechanismus je ale vyloučený v případě bodných ran, poněvadž k protěti kůže, která klade svou elasticitou odpor, je potřeba vyvinout určitou sílu než k následnému zranění vnitřních orgánů, které jsou mnohem křehčí – po protěti kůže už bodná zbraň mnohem snáze proniká orgány. Tedy je zapotřebí bodnou zbraň pevně svírat ve fixované končetině. Volně držená a nefixovaná ruka s nožem by v případě náhodného pádu byla tělem odtlačena, popřípadě by vzniklo jen zranění povrchové (Štefan & Mach, 2005). Jen pro zajímavost – nejsnáze pronikne nůž do dutiny hrudní, neb kůže je zde napnutá přes žebra a klade menší odpor. I k tomuto je potřeba přihlídnout při evaluaci vynaloženého vražedného násilí (Payne-James & Jones, 2020).

Pro ilustraci a doplnění výše zmíněného, ač se jedná o řeznou zbraň, uvedme ještě podobné vysvětlení brněnského vraha Milana Lubase, který měl ve své kriminální anamnéze napadení neznámé ženy, kterou pořezal břitvou v obličeji:

“Šel jsem hledat sestru své bývalé družky svého otce. Cestou jsem vyndal břitvu, kterou jsem měl náhodou u sebe a začal si s ní čistit nehty. Šel jsem po schodech do domu, přede mnou kráčela nějaká žena. Vadila mi, nemohl jsem se před ni dostat. Proto jsem ji při předcházení pravou rukou žd'uchl do obličeje. Neuvedomil jsem si, že mám v ruce otevřenou břitvu (Šulc, 2015, s. 394).“

Grumlík a Uhlíř (1995, podle Záhorská, s. 65) ve svém výzkumu uvádí preferenci vražedných nástrojů, která se mění v závislosti na sociálně kulturních podmínkách. V těch českých stále převládají řezné a bodné nástroje, konkrétně nůž byl použit v 74,5 % případů z celkového počtu vražd.

3.2.3 Rány vzniklé kousnutím

Tyto rány vznikají logicky chrupem, a to buď člověka nebo zvířete. Vzhledem k tomu, že se autorce nepodařilo vyhledat případ, kdy by pachatel během vražedný útok poštvál na oběť zvíře, následující část práce se tedy bude týkat jen pokousání člověkem. Lidský chrup za vyvinutí určité síly může způsobit trzně-zhmožděné rány, v případě většího úsilí ztratová poranění (např. ušní lalůček, nos, prsní bradavky atd.).

Vražedný útok samotným pokousáním samozřejmě není vyloučený, pokud by se pachateli například podařilo prokousnout velkou cévu, ale kousnutí se naopak vyskytuje v případě sexuálně motivovaných vražd, zejména těch se sadistickou komponentou.

Útočník pak zuby útočí na oblast ňader, břicha, vnitřní strany stehen (Štefan & Hladík, 2012).

Asi nejznámější případ kousnutí oběti, které navíc pomohlo k usvědčení sériového sadistického vraha na základě zubního otisku, byl případ Teda Bundyho, který jednu ze svých obětí během vražedného běsnění kousl do hýždí (Rule, 2019).

V našich podmínkách uveďme například novodobého otrokáře Karla Mitrenga, který si vytipovával lidi bez domova a za domácí práce jim nabízel ubytování. Své podnájemníky fyzicky a psychicky brutálně trestal a týral, vyhrožoval zabitím. Jedna z obětí jeho zacházení nepřežila. Soudní lékaři uvedli, že její mučení trvalo zhruba 10 hodin, během nichž využil několik mechanismů zranění – bylo jí dupáno po krku, hrudníku, byla de facto ubita. Tupou stranou sekery ji způsobil zranění páteře a oběť navíc utržila sérii bodných ran (pachatel ji použil jako živý terč a vrhal po ní nože), navíc byla po celém těle pokousána – podle svědka ji v bezvědomí vysvlékl do naha a kousal ji po celém těle (Žáková, 2023).

3.2.4 Střelné rány

Střelná rána vzniká průnikem střely (projektilem) vypálené ze střelné zbraně a tyto rány dělíme na **průstřel**, **zástřel**, **postřel** a **nástřel**. Průstřel je typický průnikem projektilu tkáněmi a na zasaženém těle pak hledáme **vstřel** (menší otvor, kterým střela pronikla do těla) a **výstřel** (větší otvor, kde tělo opustila). Mezi těmito otvory pak vede **střelný kanál**, který podobně jako bodný kanál, pomáhá mj. určit směr střely a vzájemnou polohu pachatele a oběti v době výstřelu. Pokud střela zůstane v těle, hovoříme o **zástřelu**, k **postřelu** dochází, když střela zasáhne tangenciálně povrch těla, kde následně vznikne rýha. **Nástřel** je pak poranění způsobené střelou malé intenzity, která nepronikne kůží (Štefan & Hladík, 2012).

Zranění vzniklá následkem střelné zbraně se mj. jiné odvíjí od typu zbraně. Rozlišujeme zbraně mechanické, palné a plynové. Mezi **mechanické zbraně** řadíme takové, jejíž mechanismus spočívá v okamžitém uvolnění mechanické energie, a patří mezi ně luk, kuše, harpuna a prak. I přes zdánlivou jednoduchost se jedná o velmi nebezpečné zbraně se smrtícím potencionálem, protože například šíp vystřelený z kuše může doletět až 90 metrů při rychlosti 90 m/s. Pokud šíp zasáhne dutinu hrudní, může fatálně poranit srdce, velké cévy a při zásahu plic způsobit pneumothorax. V dutině břišní může šíp způsobit perforující zranění životně důležitých orgánů.

Poměrně známým případem použití kuše v usmrcení druhé osoby je ten, který se odehrál v roce 2013 na Karvinsku. Majitel pozemku měl vystřelit z kuše na skupinku Romů, kteří se měli vloupat na jeho pozemek, domnívající se, že za účelem krádeže. Jeden z mužů byl střelen šípem do hlavy a následně v nemocnici na následky poranění zemřel. Byť tento čin nebyl klasifikován jako vražda, ale jako těžké ublížení na zdraví s následkem smrti, je zde zmíněn proto, že střelba neproběhla v sebeobraně a na muže bylo vystřeleno během útěku z pozemku. Polehčující okolností bylo, že střelec zřejmě nemířil na hlavu, ale údajně do pasu, kuše zanášela výše, proto čin nebyl kvalifikován jako vražda (Žáková, 2023).

Mechanismus fungování **palných zbraní** spočívá v okamžitém uvolnění chemické energie po zažehnutí střelného prachu. Dále palné zbraně dělíme na *kulové* (pistole, revolvery, kulovnice), *brokové* (brokovnice) a *kombinované* (kulobrok). Tento typ zbraní má silný trhavý účinek kvůli své silnější náloži a vysoké rychlosti střely. Navíc v případě zasažení projektilem z brokovnice dochází v těle k tzv. *olověné bouři*.

Obr.9 Olověná bouře (pohled zvenčí)

(Payne-James & Jones, 2020)

Odborná literatura rozeznává přístroje **expanzní**, mezi jehož nejznámější zástupce patří *jateční pistole* (Pilin, 2022), kterou ale někteří autoři zmiňují v kontextu bodných poranění, proto ji autorka zařadila do předchozí podkapitoly.

Střelná poranění nezpůsobují jen poškození tkání přímým působením průniku střelou, ale také účinkem hydrodynamického tlaku a vzniku tlakové vlny v těle, obzvláště dojde-li k výstřelu z bezprostřední blízkosti. Toto se projevuje nejčastěji u vysokorychlostních střel v dutině lební při střelení z bezprostřední blízkosti nebo v částech těla s dutými orgány vyplněnými tekutinou (srdce, žaludek, močový měchýř). V břišní dutině může tlaková vlna vést k okamžité smrti (Štefan & Hladík, 2012).

Pokud střela zasáhne kostní tkáň, dochází ke vzniku kostěných úlomků, které se následně „chovají“ jako sekundární projektily a jsou rozptýleny do různých směrů, včetně proti směru letu primárního projektilu (*biliárový efekt*). Ranivý účinek těchto kostěných fragmentů je podobný střepinám (Šafr & Hejna, 2010).

Z hlediska soudně lékařského pro potřeby vyšetřování je potřeba zaměřit se na rozlišení vstřelu a výstřelu, průběh střelného kanálu, určení úhlu, pod kterým projektil pronikl tělem, určení počtu střelných ran a vzdálenost, ze které a čím bylo vystřeleno.

Střelba z **absolutní blízkosti** znamená, že hlaveň zbraně byla přiložená bezprostředně k povrchu těla. V místě vstřelu (pod vstřelovým otvorem) bývá patrný otisk ústí zbraně, lem odření, lem očazení a dochází k tzv. *minus efektu* (faktické chybění tkáně) a *spray efektu* (vytrysknutí částecek kožních buněk proti směru střely). Pokud je použita kulová či broková zbraň, dochází k silnému trhavému a tříštivému efektu, zejména v oblasti hlavy (tzv. *otevřená kniha*), či může dojít k výstřelu, který se nazývá *Krünleinův*, který způsobí výhřez celé mozkové hemisféry. Střelba z absolutní blízkosti je typická zejména pro sebevraždy, u vražd nebývá tak častá. Na ruce a předloktí, která svírala zbraň, bývají rozsáhlé krevní stříkance.

Poněkud zarážející je, že těmito poznatky nedisponoval policista, který z absolutní blízkosti, jak odhalila soudní pitva, zastřelil ve spánku svou manželku. Ve výpovědi uváděl, že si pouze se zbraní hrál a výstřel vyšel náhodou. Na hlavě oběti byl na kůži vypálen otisk ústí zbraně. Nehledě na to, že střelný kanál také neodpovídal pachatelově výpovědi, ale jednoznačně ukazoval na zbraň těsně přiloženou k hlavě oběti, a to ve vzájemné poloze takové, že útočník stál u hlavy oběti ležící v posteli (Šulc, 2019).

Obr.10 Vstřel z absolutní blízkosti (s otiskem ústí zbraně)

(Šafr & Hejna, 2010)

Obr.11, 12 *Krūnleinūv vŷstřel*

(Šafir & Hejna, 2010)

Pro vraždu bývá typičtější střelba z **relativní blízkosti** – zbraň není pevně přiložena ke kůži, ale ještě je natolik blízko, že je tělo zasaženo zplodinami výstřelu. Střelná rána vypadá obdobně jako ta předchozí, dochází k minus a spray efektu, ale chybí otisk zbraně, naopak je patrná prachová tetováž. Stejně tak pro vraždu bývá typičtější střelba ze **vzdálenosti** a je identifikovatelná podle absence lemu zakouření a prachové tetováže (Šafir & Hejna, 2010).

Zejména u střelných letálních poranění je důležité rozlišení mezi vražednou a sebevražednou etiologií, neb jsou dokladovány případy, kdy se pachatel snažil vraždu zinscenovat jako sebevraždu. Nicméně podstatná část úmrtí v důsledku střelného poranění nastává v rámci suicidálního jednání. Pro sebevraždu zpravidla tedy svědčí střelba z absolutní blízkosti a vtlačení hlavně do kůže, vstřel bývá větší a situován do volně rukám dostupných míst a zároveň tělesných partií, kde jsou uloženy životně důležité orgány (spánková krajina, čelo, dutina ústní, brada, srdeční krajina). Pravidlo, že sebevrah střílí na obnaženou část těla, neplatí stoprocentně. V některých případech se jedinec snaží zabránit znečištění okolí a vybranou partii omotá textilií. Na ruce, která svírala zbraň, bývají patrné krevní a tkáňové stříkance, ovšem co je zajímavé, že se mohou vyskytnout také na druhé ruce, což by svědčilo o snaze stabilizovat zbraň během výstřelu (Šafir & Hejna, 2010).

Oproti tomu pro vraždu, které jsou v našich podmínkách v posledních letech častější, svědčí atypické místo vstřelu, zpravidla bývá více střelných ran, které byly vystřeleny z větší vzdálenosti a přes oděv (Štefan & Hladík, 2012).

3.2.5 Udušení

K udušení může dojít vnitřními a zevními příčinami – relevantní pro tuto práci jsou příčiny vnější, kterým zde budeme věnovat pozornost. Okolnosti zevní příčiny dušení jsou takové, kdy je ztížen nebo znemožněn přívod kyslíku do plic a je způsoben následujícími mechanismy:

- **strangulační asfyxie** – působení tlaku škrtidla či ruky na krk; dále dělíme na **oběšení, uškrcení a zardoušení**.
- znemožnění dýchacích pohybů při stlačení hrudníku a břicha
- uzavření dýchacích otvorů a cest zakrytím nosu a úst, vdechnutím cizího tělesa a utonutím (Kvapilová & Dogoši, 2007).

Pro smrt udušením bývá typický nález tmavě modrofialových posmrtných skvrn, které se tvoří velmi rychle, otok obličeje, tečkovité krevní výrony (petechie) na spojivkách, vnitřních stranách víček a v podkoží na obličeji či hrudníku (Štefan & Hladík, 2012).

U dětí petechie bývají zřídka, u miminek se nevyskytují vůbec (Douglas & kol., 1992).

Obr.13 *Petechie (masivní překrvení spojivek)*

(Payne-James & Jones, 2020)

OBĚŠENÍ

Dušení věšením je způsobeno tlakem škrtidla, které je utaženo kolem krku, pasivně hmotností těla nebo jeho částí. Pro oběšení a škrcení je společné to, že ke smáčknutí hrdla dochází utažením škrtidla (lano, drát, šála, punčocha, kabel, ...) kolem krku. Ke smrti strangulací stačí zatažení škrtidla i hmotností vlastní hlavy (3,5 – 5 kg).

Tato váha je dostačující pro úplné uzavření karotid¹³, tedy k oběšení může dojít i vsedě, vkleče nebo vleže. Pokud je škrtidlem podrážděný bloudivý nerv (*n.vagus*), může dojít k náhlé zástavě srdce (Pilin, 2022). Oběšení se kromě výše uvedených symptomů identifikuje na základě strangulační rýhy od škrtidla, která je ale z větší míry posmrtným fenoménem. Dále bývá přítomna (více než 70% incidence) zlomenina jazyčky nebo chrupavky štítné. Jako vitální známku lze chápat tzv. *Simonovy krevní výrony* v oblasti bederní páteře (Hejna, 2009).

Oběšení je na našem území nejčastějším způsobem **sebevraždy** z důvodu relativně rychlé, bezbolestné a hlavně „jisté“ smrti. Jsou ale případy, kdy se sebevrah snažil svou sebevraždu imitovat jako vraždu, a naopak některá oběšení vyvolala podezření na cizí zavinění.

Obr.14 Vykreslená strangulační rýha (oběšení)

(Pilin, 2010)

¹³ karotidy – krční tepny zásobující mozek kyslíčenou krví; při jejich uzavěru dochází vzápětí ke ztrátě vědomí a po zhruba 3 minutách k procesu nenávratné odúmrtě mozkových buněk

V prvním případě vzpomeňme na případ nálezu ohořelého těla připoutaného ve výšce ke stromu, s igelitovou taškou a škrtidlem kolem krku. Až pitevní nálezy v kombinaci s náročnými vyšetřovacími pokusy a tzv. „psychologická pitva“¹⁴ vyloučily cizí zavinění. Jednalo se o sebevraždu mladého muže, který odmítl nastoupit na povinný vojenský výcvik a z důvodu ostudy ze suicidia imitoval vraždu (Český rozhlas, 2023).

Druhý případ raritní sebevraždy s rituálními náboženskými prvky vyšetřovali kriminalisté po nález oběšené ženy na zamčené půdě, jejíž tělo neslo známky po masivních bodných a řezných poraněních a v gastrointestinálním traktu se nalézalo několik spolykaných jehel. Na první pohled vše nasvědčovalo důkladné vraždě. Až detailní pátrání v domě oběti, kde nebyla nalezena žádná úniková cesta pachatele, a v místě pracoviště oběti, kde bylo nalezeno velké množství krve, se vyloučilo po důkladné rozvaze cizí zavinění. Ovšem nutno podotknout, že i v tomto případě vyšetřování sehrála roli také psychologická pitva (Český rozhlas, 2023).

K případům nezamýšleného oběšení může dojít také v případě nehod, her nebo tzv. **autoerotické asfyxie** (Kotzwarismus), kdy se v rámci sexuální praktiky jedinec přiškrcuje v zájmu většího erotického vzrušení.

V dubnu roku 2010 byli pohřšovani dva mladí muži. Posléze byli nalezeni společně oběšeni na půdě místního zpuštělého domu. Viseli společně na autolaně, každý na jednom konci, přičemž lano bylo přehozeno přes trám krovu. Po předběžném ohledání těl přímo na místě konstatoval soudní znalec jako příčinu smrti udušení z oběšení, zároveň na tělech obou oběšených nezjistil žádné známky nasvědčující násilí či účasti jiné osoby na jejich smrti. Soudní pitva později prokázala u obou mladíků jako příčinu smrti udušení z oběšení, zároveň u jednoho více než 3 promile alkoholu, u druhého necelé 1 promile. Výsledky svědků nepotvrdily podezření ani na sebevraždu, ani na cizí zavinění třetí osobou. Během vyšetřovacích pokusů přicházely v úvahu čtyři varianty řešení. Jako nejpravděpodobnější se jevila situace, kdy jeden zkolaboval, svěsil se svou hmotností do smyčky a došlo tak k udušení oběšením druhého. Vyšetřování zahrnovalo také zjišťování důvodu škrvení.

¹⁴ psychologická pitva, častěji známa pod původním anglickým pojmem **psychological autopsy**: koncept využívaný v situacích, kde není jistota, zda příčinou smrti byla sebevražda, nehoda či cizí zavinění. Posuzuje se mj. osobní anamnéza, ne/přítomnost symptomů duševního onemocnění, chování a životní styl oběti před smrtí (např. in Wyatt, 2011). Využíváno jí bývá také u pachatelů, ačkoliv v ČR se tento pojem takto nepoužívá, v případě zhodnocení psychického stavu a chování vzhledem ke spáchanému činu a kriminálním aktivitám (Bell, 2012).

Jako velmi podstatné se ukázalo svědectví sestry jednoho z mrtvých, která ve výpovědi uvedla, že její bratr se svým kamarádem hrávali hru zvanou „škrcené oko“, která spočívala v tom, že se oba uchopili vzájemně pod krkem a škrtili se tak dlouho, dokud to jeden z nich nevydržel a vzdal se. Také jeden ze známých obou oběšených uvedl, že když měli tito mladíci upito, drželi se zezadu pod krkem v tzv. kravatě a soutěžili, kdo vydrží déle, skoro až do ztráty vědomí. Vyšetřováním se podařilo objasnit dvojnásobnou smrt za nejasných okolností a vyloučit jak společnou sebevraždu, tak i cizí zavinění. Za tímto úmrtím stála s největší pravděpodobností nehoda, kdy si oba aktéři chtěli zahrát svou oblíbenou hru a vylepšili si v podnapilosti její podmínky tak, že vzali autolano z vozu zaparkovaného před domem, přehodili ho přes trám, shodně se uvázali na obou koncích do smyček a poklesnutím v kolenou se začali věšet. Následně jeden ztratil vlivem alkoholu a nedostatku vzduchu vědomí, svěsil se do smyčky a druhý se již nedokázal z lana vyprostit, o čemž svědčila jeho ruka zakleslá pod smyčkou (Matoušek & Straus, 2014).

Vraždy oběšením jsou velmi vzácné a jsou možné u dětí, intoxikovaných, imobilních či starých osob. Pokud předcházel oběšení zápas, bývají přítomny obranná zranění na těle oběti. Častější případ je využití oběšení k zamaskování jiného způsobu úmrtí, který by odkazoval na cizí zavinění. Pokud nejsou patrná zjevná poranění, pomůže odkrýt příčinu až soudně lékařské ohledání, nicméně postup by měl být takový, že vyšetřovací verze se k sebevraždě přikloní až tehdy, je-li vyloučeno cizí zavinění (Kvapilová & Dogoši, 2007).

UŠKRCENÍ

Udušení uškrcením svým mechanismem připomíná oběšení, ale v tomto případě nefiguruje váha vlastního těla, ale aktivní síla vyvinutá kolem krku za využití škrtidla. Od oběšení se dále liší umístěním strangulační rýhy a smrt nastává po delší době než u oběšení. Bývá přítomno krvácení z nosu, dochází k rozlomení chrupavky štítné a ulomení ramen jazyky. Tato příčina smrti je nejtypičtější pro **vraždu** a často se kombinuje se sexuálním násilím (Kvapilová & Dogoši, 2007), dalšími poraněními na těle či na krku bývají známky po rdoušení. Štefan a Hladík (2012) uvádí, že poměrně častým bývá uškrcení u novorozence.

ZARDOUŠENÍ

Zardoušení nastává v takovém případě, kdy je krk oběti silně stisknut rukou nebo rukama pachatele, tlakem předloktí (tzv. *kravata*) či šlápnutím na krk. Jelikož karotidy nebývají úplně uzavřené, oběť zůstává při vědomí a brání se – pachatel pak může mít na obličeji a pažích škrábance, stopy po kousnutí, zhmožděniny. A právě v důsledku sebeobrany pachatel zesiluje tlak a na krku oběti tak vznikají charakteristická zranění. Rdoušení je fyzicky náročný akt, ke kterému je nutné vyvinout určitou sílu, setrvat v ní a pachatel obvykle stejnoměrné stlačení krku nevydrží, po krku přehmatává a lze pak nalézt na krku oběti podlitiny či poloměsíčité oděrky od nehtů.

Podobná zranění lze nalézt okolo nosu a úst – tehdy lze usuzovat na držení oběti, aby nekřičela. Pokud měl pachatel v době činu rukavice, tato zranění chybí, a lze usuzovat na určitou plánovitost. Ke smrti (reflektorická náhlá zástava srdce) může dojít okamžitě, byl-li podrážděn *n.vagus*, a tyto případy pak postrádají zevní známky násilí a rdoušení.

Rdoušení způsobuje v obličeji výrazný otok, krevní výrony na spojivkách, prokrvácení měkkých tkání a opět zlomení jazyčky.

Při rdoušení jde nejčastěji o vraždu a oběti bývají téměř výhradně ženy, a to u sexuálně motivovaných vražd. Dále pak tento vražedný mechanismus postihuje novorozence a kojence (Štefan & Hladík, 2012).

Obr. 15 Zardoušení (*patrné poloměsíčité oděrky od nehtů*)

(Pilin, 2022)

OSTATNÍ ZPŮSOBY SMRTI UDUŠENÍM

Pro doplnění ještě uvedme, že udusit lze druhou osobu také zakrytím zevních cest dýchacích za předpokladu, že současně musí být zakryta či ucpana ústa i nos. Tohoto jde docílit rukama, polštářem, textilií, ubrousky, roubíkem apod. Pokud bylo vyvinuto větší násilí, může dojít k ulomení zubu či oděrkám kolem úst. Tento způsob úmrtí je výlučný pro vraždy, zejména dětí, novorozenců či starých a nemohoucích lidí (Kvapilová & Dogoši, 2007).

Atypičtější vražedné násilí bývá **traumatická asfyxie**, kdy dojde k mechanickému zamezení dýchacích pohybů, a to kompresí hrudníku nebo břicha. K tomuto jevu dochází častěji nehodou (např. zasypáním), ale v případě násilného činu k tomuto efektu dojde zasednutím, zakleknutím, popř. zalehnutím (Pilin, 2022).

Pokud pachatel oběti zaklekně na trup a současně zakrývá nos a ústa, pak mluvíme o tzv. „*burkingu*“ podle Williamů Burka a Harea, kteří v 19. století na území skotského Edinburghu vraždili a kradli těla zemřelých, aby je mohli prodávat pitevním oddělením fakultních nemocnic. A jelikož tato oddělení přijímala jen těla v dobrém stavu bez vnějších poranění, vymysleli tuto vražednou metodu (Owen, 2006).

ATYPICKÉ ZPŮSOBY VRAŽEDNÝCH ZRANĚNÍ

Je samozřejmé, že pachatelé způsobují svým obětem také jiná vražedná zranění, autorka uvedla ta nejčastější, se kterými se lze setkat. Možná pro úplnost, už jen výčtem zmiňme, ještě ta, které kriminalistická historie zná a nezapadají do předchozích kategorií pro svou raritnost.

Pro Českou republiku méně typická jsou nástražná výbušná zařízení, která bývají typičtější pro teroristické činy, vyrovnávání účtů či nájemné vraždy – zde je nutná plánovitost a příprava na samotný čin. Dále pak pokusy o otravy za použití zemního plynu, který ale sám o sobě není jedovatý; toxický oxid uhelnatý vzniká až při jeho nedokonalém spalování. K otravám mohou být využita různá léčiva, např. z okruhu psychofarmak se sedativním účinkem, kardiofarmaka (např. betablokátory), léčiva interní medicíny (inzulin), dále pak toxické prvky (rtuť), toxické rostliny (tis červený, rulík zlomocný apod.).

Intoxikaci rtuť jako jeden z vražedných mechanismů použila dvojice pachatelů na své budoucí oběti Knorra a Kisse. Otrávit se jim je nepodařilo, tak jedné z obětí hodili do napuštěné vany zapojený elektrický ohříváč, ale vypadly elektrické jističe.

Oběti následně zardousili, několik dnů po smrti rozčlenili, jednu z nich vařili a pekli a svalovinu splachovali do WC. U druhé oběti už tento postup zbavení se těla nezvládli (např. Štoček & Bechynková, 2022).

3.3 Typologie zranění dle motivace

Na zranění, která dokladují kontakt pachatele s obětí, lze nahlížet jako na behaviorální důkaz. Pokud jsou navíc zranění signifikantní, co do využití síly či provedení, mohou s jistou mírou opatrnosti napovědět o případné motivaci pachatele vyřčené v mezích pravděpodobnosti. Je navíc nutné mít na zřeteli, že některá zranění mohla být způsobena neúmyslně, a být tak výsledkem nezáměrného násilí, aniž by šlo o funkční (modus operandi) nebo psychologické (signatura) potřeby pachatele (Turvey, 2008). Turvey také definuje „smrtnou sílu“ (death force) jako fyzicky agresivní chování schopné usmrtit člověka a dělí ji následovně:

- **Cílená síla** (administrative force) bývá využita k dosažení cíle a pachatel během útoku nejedná pod vlivem afektu a silných emocí. Útočí v krátkém intervalu, volí zpravidla jeden způsob zranění a zabíjí cíleným útokem na vitální oblasti a orgány (srdce, hlava, hrudník, krk...). Na místě činu může hledat cennosti, osobní věci, jíst, pít nebo uklízet či inscenovat místo činu. Tento způsob útoku bývá charakteristický pro vrahy-ostřelovače zabíjející svou oběť jednou střelnou ranou nebo pro pachatele, kteří svou oběť otráví dávkou jedu.

- **Brutální síla** (brutal force) – tu používá pachatel, který chce oběti způsobit rozsáhlá zranění, co do mnohočetnosti nebo závažnosti, ovšem ne vždy je brutální síla použita s cílem zabít, ačkoliv mnohdy tato zranění jsou se životem neslučitelná. Často je sycena vztekem a projevuje se opakovanými tupými údery do obličeje a hlavy, zbraněmi, jakými je například kladivo či rukojeť pistole. Turvey do této kategorie řadí ještě nástražná výbušná zařízení.

- **Overkill** je termín, který se v tuzemských podmínkách a literatuře nepřekládá. Popisuje zranění nad hranicí nutnou k usmrcení člověka a vyznačuje se opakovaným zraňováním ještě po usmrcení. Jinými slovy počet způsobených zranění výrazně převyšuje počet smrtelných. Útoku předchází kumulovaná zuřivost vycházející z dlouhodobé frustrace a vzteku, bývá spojován se silnými emocemi a nejistotou pachatele.

Overkill se může objevit také nedostatečně kriminálně zkušeného jedince, který nemá povědomí o vynaloženém násilí dostačující k usmrcení oběti (Turvey, 2008).

Bylo tomu tak např. v případě osmnáctiletého muže, který napadl svou příbuznou: nejprve údery rukama, dále oběť škrtil provazem, a nakonec její tělo odtáhl do koupelny, kde jej položil tak, aby hlava oběti spočívala ve vaně, do níž napustil vodu. Ve výpovědi uvedl, že měl obavy ze znovunabytí vědomí své příbuzné, a tak by proti němu mohla svědčit. Šlo o prvopachatele bez předchozího záznamu v rejstříku trestů, motivace činu byla finanční.

Zranění svědčící pro *overkill* zahrnují mnohonásobná střelná poranění s opakovaným nabitím zbraně, mnohočetné bodné rány zasazené do jedné oblasti, četné útoky na hlavu a krk oběti se střídáním různých zbraní či kombinací různých vražedných mechanismů (topení, škracení, bití apod.)

Polská studie analyzující specifika *overkill* na výzkumném vzorku 70 vražd (kde byl prokázán *overkill*) uvádí, že tohoto způsobu vraždy se výhradně dopouštěli muži, a to ve věku kolem 35 let, kteří nebyli vůči oběti ve vztahu příbuzenském, ale mnohdy ve vztahu blízkém a často konfliktním. Před incidentem oběti nijak nevyhrožovali, čin nenesl známky plánovitosti včetně zbraně, výběru místa činu a nalákání oběti. Zrovna tak nebyla zjištěna ebrieta v průběhu činu. Po vraždě se pokoušeli čin zamaskovat. Osobnostní proměnné zahrnovaly variabilní úroveň inteligence a ve většině případů bylo prokázáno snížení jejich rozpoznávacích či ovládacích schopností (Kopacz & kol., 2023).

- **Defenzivní síla** (defensive force) bývá využita během sebeobrany. Neznamená to, že toto jednání automaticky ospravedlnitelné, spíše má popisovat záměr, s jakým vzniklo. Typickým příkladem je oběť, která opakovaně kope útočníka do slabin, místo snahy utéct do bezpečí, nebo oběť, která útočníka zastřelí, či sexuálně napadená žena, která pokouše pachatele. Nejčastějším projevem defenzivní síly bývá zranění od bránící se oběti ve formě škrábanců či lehkých pohmožděnin.

- **Na kontrolu zaměřená síla** (control-oriented force) je projevem snahy pachatele zabránit pohybům nebo útěku oběti, což zahrnuje držení oběti rukama, pouty, provazy a různými šňůrami ke svázání a spoutání. Tento druh násilí bude více popsán v části o sexuálně motivovaných činech.

- **Preventivní síla** (precautionary force) bývá použita programově ke způsobení takových zranění, která ztíží či znemožní identifikaci oběti nebo zničí důkazy o trestném činu. Příkladem je právě výše zmíněné defenzivní čtvrcení těla.

- **Experimentální síla** (experimental force) se projevuje jako prostředek plnění neagresivní, často psychologické a fantazijní potřeby. Oběť nemusí být ani při vědomí nebo dokonce živá. Příkladem posmrtného experimentování je vyříznutí vnitřností, ukousání či odnesení částí těla. Během umírání může pachatel oběti zasazovat symetrické bodné rány různé hloubky, vkládat oběti velké cizí předměty do úst či genitálu a před smrtí ještě praktikovat rozličné sexuální aktivity s bezvědomou obětí, kterou předtím z tohoto důvodu léky uspal.

Na přelomu mezi Silvestrem a Novým rokem 1991 došlo ve Frýdku-Místku k vraždě mladé ženy, jejíž tělo bylo nalezeno nahé v areálu školy. Na základě řezných ran v oblasti obličeje a krku bylo na první pohled patrné, že jde o úmrtí s cizím zaviněním. Soudní pitva stanovila jako příčinu smrti zadušení na podkladě masivního krvácení z řezných ran do dýchacích cest.

Řezná zranění nebyla ale jedinou příčinou smrti, druhým fatálním zraněním bylo barotrauma v oblasti malé pánve. Na základě expertizy provedené pyrotechnikem bylo zjištěno, že oběti byla vsunuta do pochvy zapálená petarda, která následně explodovala, konkrétně došlo k uvolnění půl litru plynu během 4 milisekund za vývinu teploty cca 3000 °C směrem do malé pánve a dutiny břišní. Na podkladě zjištěné vitální reakce na následky barotraumatu bylo patrné, že petarda byla vložena do pochvy ještě v době, kdy oběť žila. Po dopadení pachatele bylo zjištěno, že šel doprovodit oběť domů, se kterou se seznámil v ten samý večer. Během cesty ji začal bezdůvodně fackovat, nadával ji a přinutil vysléct. Poté ji pomohl vstát a za chvíli se situace opakovala, s tím rozdílem, že ji několikrát uhodil do obličeje a krku prázdnou lahví od vína. Když upadla na zem, všiml si, že na zemi leží petardy, které mu vypadaly z kapes. „Jednu jsem zapálil a vložil do jejího přirození. Když vybuchla, až mě to zaskočilo, jak to bylo blízko. Zvedl jsem ji a hodil její tělo dolů přes zábradlí.“ Znalecké zkoumání odkrylo nejen psychopaticky strukturovanou osobnost, ale hlavně přítomnost sexuální parafílie sadismu (Šulc, 2015).

- **Fyzické mučení** (physical torture) je záměrné a opakované zraňování oběti, jehož cílem není usmrcení. K uspokojení pachatele je nutné, aby oběť alespoň zpočátku žila a byla při vědomí, aby mohla cítit způsobovanou bolest. Cílem takového pachatele může být snaha získat od oběti určité informace, přiznání, snaha o pomstu a trest, nebo sexuální uspokojení. Oxfordský manuál forenzní medicíny (2011) uvádí jako způsoby mučení např. bití, dušení, sexuální mučení a sexuální násilí apod.

Na závěr této kapitoly si znovu připomeňme, že během analýzy zranění způsobených pachatelem oběti je velmi důležité interpretovat rány, stejně jako jiné projevy chování, v celém kontextu trestného činu, nikoliv odděleně, a zvážit, zda ke zranění došlo záměrně, či šlo o náhodu. Dále je velmi důležité z hlediska dynamiky činu určit, zda zranění vznikla ante, peri nebo postmortem – i tato informace má velmi důležitou výpovědní hodnotu pro potřeby psychologického zhodnocení činu. Také je velmi důležité odhadnout původ a způsob jeho vzniku, popř. jeho motiv. Samozřejmě základy pro tuto analýzu pokládá vždy lékař, ale pro potřeby vyšetřování je důležité propojit ji také s psychologickým pozadím.

4 Způsob spáchání a typologie vražd

„Jakákoliv zvláštnost, jakýkoliv osobitý rys představují téměř vždy stopu. Čím nevýraznější a obyčejnější je zločin, tím obtížnější je jeho rozřešení.“

(Sherlock Holmes, sir A.C.Doyle)

Způsob spáchání vražd, jejich příprava a utajování, je vytvářena řadou faktorů vzájemně působících, které charakterizují jednak objektivní situaci a okolnosti, za kterých k činu došlo, jednak osobnostní proměnné a kvality pachatele. Způsob spáchání vykazuje znaky společné pro většinu způsobů jejich páchaní a zároveň specifika jen pro určitý způsob páchaní vražd.

Obecně lze způsob spáchání trestného činu definovat a popsat pomocí mezinárodně používaného latinského pojmu **modus operandi**, kterým se rozumí způsob jednání pachatele a zejména způsob, jakým byl čin spáchán. Každý pachatel má svůj *modus operandi* (dále jen M.O.) a sestává ze zvyků, technik a zvláštností chování. Někdy je konzistentní, ale zpravidla se v průběhu času mění s tím, jak se pachatel „učí“ a stává se zručnějším. Platí ale také opačný vývoj M.O., zejména v případech zhoršení psychického stavu útočníka vlivem duševního onemocnění či užíváním návykových látek.

Konkrétní prvky M.O. mají být pachateli nápomocny ve spáchání činu a jeho cílem bývá jednak ochrana identity (maska, rukavice, brýle, paruka atd.), jednak úspěšné dotažení činu do konce (např. využití zbraně k udržení moci nad obětí) a v neposlední řadě usnadnění úniku z místa činu. Specifika spáchání mohou být patrné ve využitém dopravním prostředku, způsobu udržení kontroly, typu zbraně, v povaze a rozsahu zranění, způsobu usmrcení, naložení s tělem a jiné (Turvey, 2008).

Způsob spáchání ovlivňují rozličné faktory jak na straně pachatele, tak na straně neplánovaných a krizových okolností, kdy je pachatel nucen se jim přizpůsobit a improvizovat – toto hledisko je nutné zohlednit při posuzování průběhu činu. Proměnné na straně pachatele, kromě osobnostních rysů a kvalit, které ovlivňují M.O., mohou být:

- vzdělání a erudice v dané problematice (např. četba odborné kriminalistické literatury a životopisy zločinců)

„Prakticky jako všichni ostatní nám Rissell ukázal, že představu o tom, co udělá, měl dlouho předtím, než došlo k prvnímu skutečnému znásilnění. Zeptali jsme se ho, jak přišel ke svým nápadům. Ukázalo se, že pocházely z různých zdrojů, ale jak řekl, jedním z nich bylo to, co se dočetl o Davidu Berkowitzovi (Douglas & Olshaker, 1997, s. 160).

Dvojnásobný vrah Stanislav Jansa, který zavraždil bývalého manžela své partnerky tak, že ho nejprve opakovaně udeřil železnou tyčí do hlavy a obličej a následně ho třemi výstřely do hlavy usmrtil. Chtěl se zbavit těla odřezáním končetin a hlavy, ale po dekapitaci oběti od úmyslu upustil a hlavu spálil v kamnech. O několik měsíců později intoxikoval dceru své družky pravděpodobně rohypnolem nebo tramalem a v bezvědomí ji vhodil do studny, kde utonula. Aby pozornost policie odvrátil od sebe, poskytoval různá svědectví o t.č. pohřešované. Po dopadení během vyšetřování se ukázalo, že byl vášnivým čtenářem Kriminalistického sborníku, které mu zapůjčil kolega (Šulc, 2019).

- profesní zkušenosti využitelné v trestné činnosti (např. zámečnick)
- kriminální zkušenosti a jimi nabyté sebevědomí
- média

Někteří pachatelé sledují, jak média referují o jejich činu a o postupu vyšetřování. Z tohoto důvodu by měla být média velmi obezřetná a upřednostňovat zájem vyšetřování nad zájmy vyšší sledovanosti (pozn. autorky). Vliv médií je navíc prokázán též v nápodobě činů jak suicidálních (Wertherův efekt), tak násilných. Víme, že čím větší pozornost médií, tím větší pravděpodobnost nápodoby. Fenomén, který označuje kopírující pachatele, se označuje jako *copycat killer*.

- nálada pachatele

Ta se může propsat například do míry projevené agrese, např. frustrovaný a podrážděný pachatel bude pravděpodobně násilnější vůči oběti a majetku.

- tzv. *X-faktor* (označení jakéhokoliv neznámého nebo neplánovaného vstupu ovlivňující chování na místě činu, např. svědek, počasí apod., Turvey, 2008)

Z předchozího textu vyplývá, že o analýze M.O. můžeme uvažovat při sériové trestné činnosti, nejčastěji pak u znásilnění, loupeží a vloupání, žhárství a v neposlední řadě v případech sériových vražd.

Ještě podtrhněme, že M.O. neobjasňuje motivaci, ale zachycuje spíše technicistní a logistickou podporu k úspěšnému spáchání zamýšleného skutku, je fluidní a může se měnit (Douglas & Olshaker, 1997).

S pojmem M.O. do jisté míry souvisí tzv. **signatura** (signatura chování), tedy jakýsi pachatelův podpis, zjednodušeně řečeno. Jedná se o jedinečné, nápadné chování během činu, které má za cíl uspokojit určitou pachatelovu emocionální či psychickou potřebu, která je odrazem jeho psychosexuálního vývoje. Signatura může napovědět v otázce, proč pachatel daný čin spáchal, tedy objasnit motivaci, na rozdíl od M.O. Z pohledu perspektivy celého činu se jedná o úkon navíc, nad rámec, který pro úspěšné dokončení činu nebyl nutný (Douglas & Olshaker, 1997).

Jako hlavní motivační kategorie signatury bývají uváděny zisk, odplata, vztek, ujištění, experimentování, nárokování, sadismus. Nápadnosti v chování si můžeme všimnout už v jediném činu, ale teprve jsou-li v sérii, může v prvcích chování spatřovat určitý vzorec a vyloučit tak náhodu. Signatura by ale měla být interpretována se značnou dávkou opatrnosti a v kontextu celého dějství činu a M.O. Zároveň by se vyšetřovatel měl vyvarovat rychlých úsudků a psychologizování jednotlivých projevů chování, které mohou evokovat signaturu, ale může se jednat o „prostý“ M.O. Uveďme příklad: pachatel během sexuálního útoku zakryje oběti obličej kusem jejího ošacení – pro jednoho pachatele psychologická potřeba, pro jiného prostředek sloužící zamezení identifikace. A co je důležité – zanechání psychologického otisku není pravidlem, nemusí se vyskytovat u všech sériových činů (Turvey, 2008).

4.1 Typologie vražd

Násilné trestné činy lze klasifikovat a třídit podle různých kritérií, kterými jsou nejčastěji taková, která zachycují způsob provedení daných činů – ať už jejich samotný proces, typ pachatele či viktimologické aspekty. Pro metodiku vyšetřování vražd mají největší význam tyto proměnné: **stupeň připravenosti, použití zbraně, způsob usmrcení a způsob utajování** (Straus & kol., 2008).

4.1.1 Typologie vražd podle stupně připravenosti

Vraždy předem připravované se vyznačují zejména značným stupněm promyšlenosti, důslednosti a plánovitostí. Signifikantním znakem je určitý časový úsek, který uplyne mezi rozhodnutím činu spáchat a jeho realizací.

Během tohoto intervalu se pachatel věnuje více či méně detailnímu plánování činu, vyhledává vhodnou oběť (pokud obětí nemá být konkrétní osoba) a studuje její životní styl a zvyklosti, její režim, dále zajišťuje vhodné podmínky, vytipovává „bezpečné“ místo, ideální dobu, opatřuje si zbraň, zajišťuje nepravdivé alibi, provádí úkony ztěžující jeho identifikaci, popř. vytipovává adekvátního spolupachatele. Úkladné vraždy se vyznačují těmito charakteristikami:

- okolnosti a podmínky spáchání činu jsou pro pachatele příznivé
 - účinná vražedná zbraň je opatřena před činem, pachatel ji přináší na místo činu a odtud ji po činu odnáší
 - pachatel po skutku dělá další opatření k utajení činu
 - provádí úkony ztěžující jeho identifikaci, opatření převleků a prostředků ke změně či zahalení obličeje (masky, paruky, vousy, roušky, kukly...), falešné SPZ, kradené vozy apod.
 - inscenuje
 - hrozí riziko opakování (zejména u loupežných, sexuálních a námezdních vražd)
 - vytváří podmínky pro přemístění těla, jeho rozčlenění, zničení či pohřbení
 - pachatel mívá promyšlenou budoucí obhajobu a zajištěné alibi
- (Straus & kol., 2008; Hofmanová, 2010)

Připravované vraždy svými charakteristikami připomínají organizovaného pachatele a organizovanou scénu deliktu a také se k této typologii dají zařadit, resp. přesněji řečeno, činy organizovaného typu pachatele nesou prvky plánovitosti.

Oproti tomu **nepřipravované vraždy** charakterizuje jejich spáchání a provedení útoku bezprostředně nebo velmi krátce po přijetí rozhodnutí oběť usmrtit.

Do této kategorie řadíme i takové činy, kde časový interval mezi rozhodnutím a realizací je sice delší, ale pachatel neprovádí žádné přípravné úkony, způsob spáchání příliš nepromýšlí a přistupuje k němu ad hoc, mnohdy jej pak realizuje jako reakci na bezprostřední, často vyeskalovanou konfliktní situaci (opakovaná nevěra, sousedské rozepře aj.).

Čírtková (2009) navíc uvádí na základě empirických výzkumů zajímavé zjištění, že mnoho pachatelů má nižší socioekonomický status, který souvisí s jejich nízkou kvalifikací, a ta se podobá způsobu spáchání činu.

Míní se tím, že pachatelé, kteří nemají žádnou odbornou kvalifikaci a jejichž chování je zaměřeno na bezprostřední saturaci svých potřeb, si neosvojují náročnější kriminální techniky a způsoby, na rozdíl od kvalifikovaných pachatelů násilné, popřípadě majetkové trestné činnosti. Tito nekvalifikovaní pachatelé pak využívají oportunisticky každé příležitosti, prosazují se primitivním, hrubým až brutálním násilím i proti lidem ze svého nejbližšího okolí (rodina, sousedé).

Z logiky věci pak vyplývá, že mezi neplánované vraždy řadíme zejména ty spáchané v afektu, které se vyznačují reakcí neúměrnou vzniklé situaci. Nejčastěji k nim pak dochází během hádky, při rvačkách apod., zároveň není ničím výjimečným, že pachatel je pod vlivem omamných či psychotropních látek nebo ve stavu ebriety prosté (*ebrietas ethylica simplex*). Charakteristikami neplánovaných činů jsou:

- okolnosti a podmínky pro spáchání jsou pro pachatele nepříznivé (např. na veřejnosti, za přítomnosti svědků, na místech, ke kterým má úzký vztah apod.)
- čin je spáchán vlastními fyzickými silami podpořenými právě silou afektu (utlučení, ukopání, zardoušení) nebo ad hoc pořízenou zbraní nebo jiným předmětem na místě činu (kámen, větev, tyč, nůž...)
- zbraň je ponechána nebo ledabyle odhozena poblíž místa činu
- oběť bývá polytraumatizována mnohočetnými poraněními, výjimkou není ani *overkill*
- pachatel nemá předem zajištěné falešné alibi, taktéž obhajobu
- často se spontánně k činu doznává, někdy ho sami oznámí; doprovodným jednáním bývá *tentamen suicidii*
- navzdory všemu výše uvedenému není vyloučené ani důmyslné utajování; pokud je ale pachatel dopaden krátce po činu, lze takticky vedeným výslechem dosáhnout pravdivé výpovědi (Straus & kol., 2008).

Obdobně jako v případě plánovaných vražd můžeme usuzovat na organizovaného pachatele, podobná analogie platí také v případě dezorganizovaného pachatele, jehož čin často postrádá prvky plánovitosti. Nutno podotknout, že shoda kategorií není stoprocentní, ale v některých znacích se skutečně tyto kategorie shodují.

4.1.2 Typologie vražd podle použité zbraně

V první řadě je určující, zda k usmrcení byla využita zbraň, či byl útok veden beze zbraně za využití fyzické síly pachatele. Zbraní se v užším slova smyslu rozumí jakýkoliv předmět, který při mechanické interakci vůči lidskému tělu je s to způsobit poranění.

Do způsobu spáchání v kontextu výběru zbraně se také propisují kulturní specifika a dostupnost prostředků. Například Severní a Jižní Amerika jsou jedinými kontinenty, kde převažují vraždy střelnými zbraněmi (66 %). Ve Spojených státech amerických připadá průměrně jedna zbraň na každou domácnost. Ostrým předmětem bývá oběť usmrcena v 17 % případů a stejně tak (17 %) ostatními způsoby (tupými nástroji, škrcením, vlastní fyzickou silou pachatele – rdoušení, ubití aj., otravami). Oproti tomu evropské státy vykazují opačný trend: 13 % je vražd spácháno střelnou zbraní, 33 % ostrými nástroji a nadpoloviční většina (54 %) pak ostatními, výše jmenovanými způsoby (Payne – James & Jones, 2020).

Vysvětlením rozdílů hledejme v dostupnosti prostředků, které jsou patrné také v sebevražedném jednání. Je prokázáno, že dostupnost daného prostředku, ať už se jedná o střelnou zbraň, nůž či farmaka, zvyšuje pravděpodobnost jeho využití jak v násilném činu vůči druhé osobě, tak vůči sobě (Cesta domů, 2023). V západní Evropě spáchá ročně sebevraždu střelnou zbraní okolo 3 % jedinců, oproti tomu ve Spojených státech figuruje střelná zbraň jako sebevražedný mechanismus v 60 % případů (Groot & Keijser, 2021).

Ve Velké Británii byl zaznamenán nárůst intoxikace léky s účinnou látkou paracetamol v suicidálním úmyslu. Paracetamol ve větších dávkách (autorka záměrně neuvádí konkrétní výši letální dávky) má hepatorenální toxické účinky a v řádech dnů dochází k multiorgánovému selhání. Tento volně dostupný lék byl prodáván ve velkém rodinném balení. Na základě tohoto zjištění se začaly tablety s paracetamolem prodávat v menších baleních, což vedlo k zamýšlenému snížení sebevražedných pokusů těchto úmyslných intoxikací.

Důvodem je, že většina sebevražd (odhadem až 96 %) je na podkladě impulzivního rozhodnutí, tedy se nejedná o tzv. *bilanční sebevraždu*, pro kterou je charakteristické rozhodnutí po „zralé“ a dlouhodobé rozvaze a promyšlení jejího způsobu, okolností apod (Groot & Keijser, 2021).

Podobně jako v případě sebevražd, dochází k většině vražd v konfliktu či sporu, kdy je pachatelovo chování potencováno silnými emocemi, tedy jeho jednání můžeme označit jako impulzivní, nikoliv plánované.

Proto pachatel „zvolí“ zbraň, která je dostupná a má ji v nejbližším dosahu-nejčastěji nůž či jiný nástroj běžného využití (v tuzemských podmínkách).

Můžeme tedy říci, že násilné chování, ať už vůči druhé osobě či sobě samému, ve větší míře impulzivní, využívá jako nástroj destrukce ten, který je v daném prostředí nejdostupnější, v českých podmínkách nůž, na americkém kontinentu střelná zbraň.

K použití kuchyňského nože, zejména v případě vražd mezi partnery, uvádí Heretik (2012) dva typické aspekty. Prvním je instrumentální faktor, který v podstatě popisuje výše uvedené: *„Nůž byl po ruce, ležel jako obvykle na kuchyňské lince, ‚nabízel‘ se jako prostředek...v procesově orientované terminologii s ní flirtoval (s. 119)“*.

A pachatelé/pachatelky ve stavu afektivního rozrušení nejsou schopni/y racionálního rozvahy o přiměřenosti prostředku. Druhým aspektem je kompenzace nedostatečné fyzické síly – útočník v afektu, nemaje fyzických sil jako protistrana, sáhne ve snaze ji přemoci po nástroji s „argumentační přesilou“.

Vražda beze zbraně bývá spáchána zardoušením, utopením, umlácením či údery hlavy o pevnou podložku, ukopáním. Do této kategorie řadíme také otravy. Vražda beze zbraně může navádět k úvahám o neplánovaném činu, ale tato domněnka může být mylná, neb pachatel může stejně tak dobře naplánovat napadení „jen“ za využití své hrubé síly.

Oproti tomu **vražda se zbraní** bývá spáchána, zde jen pro rekapitulaci, bodno-řeznými nástroji, sečnými zbraněmi, dále pak zbraněmi střelnými (rozličných druhů a ráží). Nesmíme z výčtu vynechat běžné nástroje každodenního použití (tyče, palice, dráty, cihly, kámen apod.). A relativně častými vražednými nástroji pro účely strangulace jsou pak různé provazy, šátky, kabely, šnůry, pásy, punčochy.

V identifikaci použité vražedné zbraně pomáhá soudní medicína během sekce. Soudní znalci jsou schopni rozpoznat ze způsobených zraněních mnohdy i detaily použité zbraně. Zjištění druhu nástroje je velmi důležité pro vyšetřovací proces, o střelných zbraních ani nemluvě.

Zda a jak ne/byla použita zbraň je důležitým faktem při úvahách o pachateli a vyšetřovacích verzích. Některé zbraně jsou dostupné jen určité skupině lidí, jiné vyžadují odborné zacházení a cvik. V rámci těchto úvah bývá zohledněn nejen druh zbraně, ale také způsob jejího použití. V tomto ohledu se hodnotí také zručnost pachatele a jeho efektivita (např. způsob a lokalizace ran vzhledem k uložení důležitých orgánů; dovednost při čtvrcení těla apod.), dále pak mechanismus úrazu, případně příčina smrti (detailněji viz kap. 3) (Straus & kol., 2008).

4.1.3 Typologie vražd podle způsobu usmrcení

Kriminalistika pohlíží taktéž na volbu způsobu usmrcení. Tuto volbu ovlivňují zpravidla dvě proměnné – objektivní podmínky (výběr a zejména možnost zbraně) a subjektivní možnosti pachatele (motiv, cíl usmrcení, fyzické předpoklady aj.). Jednotlivé způsoby usmrcení nesou charakteristické stopy, jejichž zařazení a interpretace do dynamického procesu celého činu je nezbytností (Straus & kol., 2008). Rozličné způsoby usmrcení jsou detailně popsány v předchozí kapitole, zde se k nim tedy nebudeme vracet a znovu je popisovat. Nicméně na závěr ještě rekapitulace vzhledem k tématu práce. Způsobená zranění, jakožto fáze M.O., jsou výslednicí motivace pachatele, a s tím související emoční doprovod a síla případného afektu, osobnostní komponenty (a vnitřní dez/organizovanosti) a zkušeností pachatele. Tyto vstupy na straně pachatele vnímá autorka jako stěžejní ve způsobu zranění a usmrcení oběti.

4.1.4 Typy vražd podle způsobu utajování

Zda dojde k utajování vraždy závisí na rozhodnutí pachatelova dilematu – pokud není pod časovým tlakem a jeho mentální kredit je pro takové úvahy t.č. dostačující, uvědomuje si možné benefity utajené vraždy (naděje neodhalené vraždy, nebo alespoň zdržení policie), na druhou stranu delší pobyt na scénách deliktu s sebou přináší riziko zanechání více stop, možné vyrušení náhodným svědkem apod. Praxe ukazuje, že pachatel se rozhoduje pro utajování, pokud má subjektivní pocit dostatku času. Ukazuje se také, že volí co nejméně náročné způsoby z hlediska prostoru, času a fyzické náročnosti. A naopak – sofistikovanější způsob utajování volí pachatel v případě, že ho k oběti váže bližší vztah a správně usuzuje, že nález těla by ho dříve, nebo později, zařadil do okruhu podezřelých osob (Straus & kol., 2008).

Mezi nejčastější způsoby utajování vražd pak řadíme:

- **Přemístění** (z primární scény deliktu na místo odložení). Motivací pachatele je odklonit od sebe a od místa s ním spojeného pozornost policie.
- **Ukrytí** ve snaze získat před policií náskok (Hofmanová, 2010). Náskok tolik potřebný k likvidaci důkazů, zbraně, tvorbě alibi nebo útěku.
Čas také hraje ve prospěch pachatele v otázce znemožnění (nebo alespoň zpomalení) identifikace oběti či stanovení doby a příčiny smrti.

Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole – čím více času od úmrtí uplyne, tím hůře se stanovuje přesný čas smrti. A pokud je tento údaj stanovený pouze na přibližné časové období, nikoliv přesně na hodiny a dny, získává pachatel manévrovací prostor pro své alibi.

Rozpor v určení doby smrti sehrál a možná ještě sehraje rozhodující roli v případě ve Slopném. Za brutální vraždu seniora byli k výjimečným trestům odsouzeni Maroš Straňák a David Šimon. Od samého začátku svou vinu popírali a případ je opředen mnoha nezodpovězenými otázkami, rozpory v případě a pochybnostmi ohledně vyšetřovacích postupů včetně neprofesionálního chování dozorujícího státního zástupce. Lékařka z přivolané záchranné služby stanovila během ohledání na místě činu čas smrti na pátek, nicméně soudní znalec v oboru medicíny během soudního líčení připouští, že ke smrti mohlo dojít už ve čtvrtek, přičemž tato možnost se jeví jako velmi pravděpodobná, a na čtvrtek mají oba obvinění nevyvratitelné alibi. Loni podali Straňák se Šimonem již třetí návrh na obnovu procesu, který se teprve bude projednávat (Seznam, 2023).

Tento případ, bez ohledu na konečný výsledek, je „učebnicový“ pro potřeby doložení faktu, že stanovení času smrti je kardinální údaj ve vyšetřování.

- **Čtvrcení** (rozčlenění) těla, popřípadě **zničení**. Jak bylo uvedeno v kapitole o analýze zranění, proces sloužící snaze znemožnit identifikaci (oddělení hlavy od trupu a dlaní od horních končetin) nebo likvidaci těla, nazýváme *defenzivní* čtvrcení.
- **Ničení stop**, o kterých se pachatel domnívá, že by vedly k jeho dopadení, aniž by si uvědomil, že touto činností vytváří stopy jiné.

- **Ztěžování identifikování oběti** odebráním osobních dokladů a snadno identifikovatelných předmětů.
- **Inscenace jiných** skutečností, nejčastěji pak náhlého úmrtí¹⁵, nešťastné náhody, nutné sebeobrany, sebevraždy a jiného motivu (Straus & kol., 2008; Hofmanová, 2010).

V případě inscenace náhlých úmrtí se zpravidla jedná o intoxikace jedovatými noxami (oxid uhelnatý, chladící kapalina), rostlinami (tis červený), léčivy (inzulin, betablokátory, draslík aj.), nicméně soudní pitva sestává také z toxikologického vyšetření, které odhalí i stopové prvky cizorodé látky.

Příkladem maskování otravy za úmrtí z přirozených příčin jsou tzv. vrazi v bílém, některými nazývaní jako andělé smrti, kteří svým pacientům podali úmyslně buď vyšší dávky zavedených léčiv či léčiva, jejichž indikace a dávkování jsou velmi úzké a omezené, např. léky na ředění krve.

Pokud se pachatel snaží inscenovat vraždu jako náhodu, sebeobranu či sebevraždu, zpravidla tyto snahy vyloučí soudní lékař, neb je schopen určit nejen způsob použití zbraně, ale také vyvinutou sílu nutnou k takovým zraněním a v neposlední řadě také směr ran, tedy směr vedení útoku, z čehož lze odečíst vzájemnou polohu oběti a pachatele.

V případech inscenace jiného motivu, nejčastěji sexuálního či loupežného ve snaze přiřknout čin neznámému pachateli, inscenátor své oběti stáhne spodní prádlo nebo „odnese“ cennosti. Když pomineme opět soudně lékařský aspekt, tak připomeňme, že pachatelé inscenují místa činu tak, jak si *myslí*, že by měly vypadat, a dopouští se chyb.

4.1.5 Viktimologické aspekty

Viktimologické aspekty vražd se do jisté míry prolínají s motivací daného činu. Oběti pachatel vybírá buď namátkově, či je jeho výběr veden snahou o nejmenší námahu, nebo vybírá oběti podle svých fantazijních představ, což bývá typické pro sexuálně motivované činy.

¹⁵ náhlé úmrtí = neočekávaná smrt, která nastala bez předchozích symptomů onemocnění a dochází k ní do dvou hodin od počátku obtíží; nejčastější příčina NÚ u dospělé populace jsou kardiovaskulární onemocnění

Nesmíme dále opomenout do úvah o způsobu spáchání činu zahrnout chování oběti, které je stejně důležité jako chování pachatele, neboť jako každá jiná interakce mezi dvěma a více lidmi, je vražedné jednání taktéž dynamickou situací - tzv. dynamický viktimologický přístup (Heretik, 2022). V určení typu oběti si musíme klást otázku, zda se jednalo o vysoce, nebo nízko rizikovou oběť? Co řekla nebo udělala a jaký to mělo efekt na chování útočníka? De/eskalovalo to jeho agresi vůči oběti (Douglas & Olshaker, 1997)?

S viktimologií je úzce spojena **viktimita** čili náchylnost, predispozice či riziko stát se obětí trestného činu. Na viktimitu lze nahlížet statickou optikou, která předpokládá, že jde o trvalé osobnostní proměnné, zejména pak nezdrženlivost, extravertovanost, afektivní labilita, konfliktnost a v neposlední řadě asociální rysy. Paradoxem je, že se jedná o stejné identické rysy, které jsou rizikové v příchyllosti ke kriminálnímu chování.

Důkazem toho je, že v osobní anamnéze pachatelů často najdeme, že v minulosti sami byli oběťmi bitek, autonehod, zanedbávání a jiného (Heretik, 2022).

Zajímavý pohled na viktimitu nabízí *teorie životního stylu a rutinních aktivit* (Čírtková, 2014) a tomu velmi podobná analýza kriminality dle trojúhelníku *vlk-kachna-doupě* (Clarke & Eck, 2010). Oba tyto přístupy vychází z předpokladu, že potencionální oběti (*kachny*) se z důvodu své profese nebo rutinních aktivit neustále setkávají s potencionálními a motivovanými pachateli (*vlky*). Atraktivita možné oběti se zvyšuje, pokud není dostatečně zabezpečená a chráněná, či se nepohybuje a setrvává na místě (*doupě*). Typickým příkladem jsou řidiči taxislužeb, prostitutky, obsluha čerpacích stanic apod. Nicméně každá jedna strana trojúhelníku není sama o sobě viktimogenní, ale kombinace všech (tzv. být v nesprávný čas na nesprávném místě) vytvoří dostatečnou **viktimogenní situaci**.

Tu Čírtková (2009) také zmiňuje v kontextu kriminální ekologie, která se podílí na páchání závažné násilné trestné činnosti. Konkrétně uvádí, že výsledky empirických výzkumů poukazují na fakt, že ze sociálně slabých rodin žijících v levných výstavbách s mnoha dětmi, pochází nemalá část pachatelů násilných činů a současně také obětí.

Kromě jiného uvádí také **viktimogenní faktory** podílející se na okolnostech páchání násilných trestných činů: *sociální* (profese, sociální vrstva, postavení v rodině aj.), *osobnostní* (konstelace vlastností činící jedince náchylnějším pro roli oběti) a *behaviorální* (rizikové chování, včetně provokativního).

Pro potřeby této práce není potřeba vyjmenovávat všechny známé typologie obětí, ale neměli bychom vynechat tu, která popisuje chování oběti mající vliv na interakci s pachatelem v době kolem spáchání trestného činu, a tím mající vliv na způsob provedení. Trestný čin je totiž výsledkem dynamické interakce mezi oběma stranami a míra užitého fyzického násilí závisí do určité míry tako na chování oběti při napadení.

Tato typologie rozlišuje:

- **Zúčastňující se oběť**, která před činem interaguje s pachatelem a nezanedbatelným způsobem ovlivňuje jeho motivaci. Ve své podstatě popis tohoto typu oběti zachycuje předpolí činu a situační konstelaci odpovídající statistickému poznatku, že pachatele máme hledat mezi známými oběti, protože se vzájemně znali.
- **Nezúčastňující se oběť** je taková, která až do poslední chvíle samotného útoku neměla ponětí o možném riziku.
- **Provokující oběť**, která svým chováním významně přispěla ke spáchání činu. Tato oběť neodhadla nebezpečnost pachatele či situace. U tohoto typu shledáváme výrazné osobnostní a behaviorální viktimgenní faktory.
- **Latentní oběť** je charakterizována tím, že její role oběti není veřejnosti známa. Konkrétně se jedná o násilí v rodinách.
- **Nepřávná oběť** získala svou roli oběti shodou nešťastných náhod. Ocitla se v nesprávný čas na nesprávném místě a stala se obětí útoku, který byl původně zaměřen jiným směrem (Fattah, podle Čírtková, 2009, s. 101).

Wolfgang a Singer (1978) na základě výsledků studie 588 vražd navíc definovali termín *victim precipitation*, známý také jako *facilitace oběti*, který popisuje fakt, že některé oběti svým chováním významně přispěly či uspíšily spáchání činu na nich. Tato teorie není spojena jen s vraždami, ale také se sexuálně motivovanými činy, krádežemi, loupežemi, a otočila pozornost také k chování oběti *tempore criminis* jakožto důležitému faktoru ve způsobu spáchání trestného činu.

S termínem *victim precipitation* souvisí Mendelsohnova typologie (Heretik, 2022), která míru zavinění dělí následovně:

- úplně nevinná oběť (usmrcené novorozené dítě)
- oběť s malým podílem viny (znásilněná žena v oblasti se „špatnou pověstí“)
- oběť stejně vinná jako pachatel (napomáhání sebevraždě)

- oběť vinná více než pachatel (žena pachatele provokující k sexuálnímu chování a následně „ante portas“ odmítne styk)
- oběť podstatně více vinná než pachatel (žena, která usmrtí viníka domácího násilí)
- simulující oběť (falešná obvinění)

4.1.6 Vybrané typologie vražd

Následující podkapitola si klade za cíl popsat specifika základních typů vražd, které jsou buď nejčastější či psychologicky zajímavé. Další typům vražd bude věnována pozornost v následující subkapitole a v kapitole o motivaci.

DOMÁCÍ VRAŽDY

Anglofonní země mají pro tento typ vražd pojmenování *domestic homicides* a jedná se o situaci, kdy jeden člen rodiny nebo domácnosti zavraždí jiného člena. Do této kategorie spadají také vraždy partnerů (*intimate homicide*), kteří nemusí sdílet společnou domácnost, ale pojí je blízký/intimní vztah. Zpravidla jim předchází dlouhodobé napětí a konflikty v rodině nebo nevěra partnerů, mnohdy se ve spáchání činu uplatňuje abúzus návykových látek. Jen pro zajímavost a dokreslení: bývalý vedoucí oddělení vražd Josef Mareš na otázku, co je nejčastější příčina vražd, odpovídá ve své knize rozhovorů, že „...hádky a alkohol. Většinou v rodině. Tedy to, čemu se říká domácí zabijačka (Moravec, 2022, s.135). Turvey (2008) uvádí statistiku, že ve Spojených státech zemřou více než tři ženy denně rukou svého partnera. Zároveň podle statistik FBI je dvakrát vyšší pravděpodobnost, že obětí bude žena. A také není zcela raritní jev, že po vraždě partnera spáchá pachatel sebevraždu. Dále uvádí, že více než 90 % domácích vražd je spáchána pod vlivem alkoholu. Jak je uvedeno výše, vraždě partnera/člena rodiny často předchází nějaká neutěšená situace, na kterou Turvey (2008) nahlíží jako na vysoce rizikové faktory. Jedním z nich je domácí násilí, odcizení partnerů, obsese a majetnictví (extrémní žárlivost, stalking, výhrůžky sebevraždou), předchozí zásahy policie a výhrůžky smrtí, kriminální minulost, spory v péči o dítě, duševní onemocnění pachatele z okruhu paranoidně schizofrenních diagnóz, nezaměstnanost a „její strach!“ (s. 485).

Většinu těchto rizikových faktorů můžeme nalézt v případě Svatopluka Červenky, jenž v únoru 2002 ubodal svou exmanželku a dceru, synovi se podařilo utéct k sousedům. Během útoku zasadil obětem mnoho bodných ran do hlavy a hrudníku, nuž se mu rozlomil na tři kusy. Červenka dlouhodobě terorizoval rodinu domácím násilím, vyhrožoval jim opakovaně smrtí, opakovaně k nim jezdila policie. Byl de facto nezaměstnaný, hodně času trávil v restauraci, alkohol pil také doma. Když si našel mimomanželský poměr, manželka požádala o rozvod. Ač byli již rozvedení, sdíleli stále jednu domácnost, budoucí oběť neměla finanční prostředky na osamostatnění. Našla si ale novou známost, na kterou Červenka žárlil (Novinky.cz, 2023). Tento případ pomohl ke změně zákona a vznikl díky němu institut vykázání (dle zákona č.273/2008 Sb.) platný od 1.1.2007.

Heretik (2012) uvádí výsledky studie, která ukazuje, že manželské vraždy tvoří podíl obětí mužů jen 11 % všech vražd, ale u žen 43 %. Dále poukazuje na bezprostřední motivy, kterými jsou domácí konflikty a žárlivost. Ženy častěji vraždí v kuchyni nožem, muži v ložnici různými prostředky. Vraždy partnerů mají často charakter *victim precipitated crime* a vyznačují se větší brutalitou.

Útok bývá razantní a má podobu mnohočetných poranění, nebo jedné rány, ale hluboce zasazené. Jelikož jsou tyto násilné činy za zavřenými dveřmi vedeny silnými emocemi vyvěrající z konfliktní situace, nebývají zpravidla plánovány a dochází k nim právě během eskalace hádky. Cílem útoku bývá oblast obličeje a hlavy. Pachatel může mít psychologickou potřebu oběti zakrýt obličej (Ramsland, 2017).

S tímto typem vražd do jisté míry souvisí fenomén *dyadických sebevražd/úmrťí*. Jedná se o kombinaci vraždy, po které následuje sebevražda pachatele. Dyadické úmrtí předpokládá, že se oba aktéři znají (zpravidla se jedná o pár) a častěji dochází k vraždě ženy mužem a následné sebevraždě muže. Příčinou bývá zhoršení a úpadek vzájemného vztahu mezi nimi. Motivem může být, stejně jako u domácích vražd, eskalace hádky a impulzivní reakce pachatele na vraždu své partnerky/partnera v podobě sebevraždy, nebo dyadické úmrtí je plánované na podkladě motivu „*když ji nemohu mít já, nebude ji mít nikdo*“.

Do kategorie dyadických úmrťí je řazena také sebevražda po masově spáchané vraždě (zejména aktivní střelec) či hromadná sebe/vražda členů náboženského hnutí (Wyatt & kol., 2011).

VRAŽDY DÍTĚTE RODIČEM

Základní kriminologický předpoklad vycházející z praxe říká, že dětem hrozí větší nebezpečí doma od blízkých osob než na ulici od cizích pachatelů. Odborné veřejnosti je tento fakt poměrně dobře znám, ale laická veřejnost bývá šokována případy, kdy matka usmrtí vlastní dítě. Je však třeba konstatovat, že ze statistického hlediska z celkového počtu vražd se jedná o jev výjimečný (Čírtková, 2023).

Vraždy dětí jejich rodičem jsou obecně označovány třemi termíny. Prvním z nich jsou *neonaticida* a označují vraždu novorozence, dále jsou to *infanticida* a jedná se o vraždu dítěte do věku jednoho roku života. A termín *filicidium* se objevuje jako obecný pojem, ale zpravidla se váže k vraždám starších dětí. Toto rozlišení je důležité jak z hlediska psychologického, tak trestněprávního (Heterik, 2012; Čírtková, 2023).

Vražd novorozenců se dopouštějí výlučně ženy, ve výjimečných případech k nim dochází ve spolupachatelství otce dítěte, zřídka jiného příbuzného, a dochází k nim krátce po porodu v domácím prostředí (Heretik, 2012). Obecně platí: čím starší dítě, tím vzácnější jsou matky jako pachatelky. Od jednoho týdne do třinácti let věku je poměr podílu matek a otců na vraždě stejný. Od třinácti let dále pak v roli pachatelů převažují otcové (Čírtková, 2023).

Ačkoliv novorozence usmrtí žena, důležitou úlohu hraje při jejím rozhodnutí postoj partnera k těhotenství či jeho psychický nátlak a obavy ženy o další osud jejich vztahu. Tyto pachatelky řadíme do dvou skupin: v prvním případě se jedná o mladé prvorodičky, které bývají popisovány jako nezralé, pasivní, simplexní osobnosti s inferiorním intelektem. V anamnéze nemívají předchozí krimikariéru ani abúzus návykových látek. Většinou se jedná o svobodné matky, které těhotenství popírají a nechystají se na péči o dítě. Motivem bývá nechtěné těhotenství, nenávisť vůči partnerovi či rodinné problémy, nepříznivá životní nebo ekonomická situace. Mnohdy tyto ženy nevyhledají lékaře ve snaze o interrupci, či přijdou pozdě a tento invazivní výkon již nelze provést. O možnosti usmrcení uvažují pachatelky ještě v prenatální fázi, na porod bývají připraveny a nosí při sobě nůžky k přestřižení pupečníku. V jiných případech těhotenství neberou vážně, nepřemýšlí o důsledcích a spoléhají, že „to nějak dopadne, že se něco stane“. Na samotný porod pak nebývají připraveny a když k němu dojde, mohou jednat ve stavu snížené přičetnosti, proto se při posuzování těchto činů přihlíží k poporodní psychické rozladě. Rozhodující v procesu vyšetřování je proto chování ženy během těhotenství (Heretik, 2012; Jíra & Vorel & Velemínský, 2014).

Druhou skupinu pak tvoří ženy, většinou starší, velmi často anetické, žijící amorálním životem, s možnou předchozí kriminální kariérou. „Nemateřské matky“ můžeme nalézt napříč sociálními vrstvami. Nezralé matky ale často pochází z problematických sociálních poměrů. Samy byly mnohdy oběťmi násilí nebo emocionální deprivace. Nalezneme u nich absenci empatie, často z důvodu zanedbání v dětství (Čírtková, 2023).

Resnick na konci šedesátých let publikoval dosud uváděnou typologii motivace vraždy dítěte – uveďme ji zde pro potřebu uceleného náhledu na tuto problematiku. První skupinou jsou **altruisticky motivovaná usmrcení**. Rodič je pečující, láskyplný, ale poté dojde ke zlomu, kdy rodič cítí potřebu dítěti ulevit od utrpení, i domnělého (nemoci, tohoto světa apod.). Nebo chce spáchat sebevraždu, ale má obavy ponechat dítě svému osudu po své smrti, spáchá tzv. dyadickou sebevraždu, viz níže. Druhou kategorií jsou vraždy v **důsledku psychotického onemocnění**, kdy motiv není zřejmý, resp. motiv je patologický, vycházející z halucinací či bludů. Třetí kategorií je usmrcení vedeno motivací **zbavit se nechtěného dítěte**, které je matkou vnímáno jako překážka a zátěž v dalším životě tak, jak si ho pro sebe plánují.

Čtvrtou skupinou jsou pak **nezamýšlená usmrcení**, kdy je dítě sice zanedbáváno a týráno, což v důsledku vede ke smrti, ale úmysl vraždy chybí. Někdy se uvádí pojem *zabití z chybějící lásky*. A poslední, pátou, motivační silou je **msta na partnerovi**, kterému je zabití dítěte adresováno, ať už ve snaze zranit ho a způsobit mu bolest nebo ho potrestat (Friedman & Resnick, 2007). Tento čin také vystihuje tzv. *Médein komplex* pojmenovaný podle mytologické postavy Médey, která zavraždila své dva syny v pomstě nevěrnému manželovi. *Médein komplex* pojmenovává (někdy potlačené) nutkání matky přání zabít své dítě pro nenávist k jeho otci. (Hartl & Hartlová, 2010).

Co se smrtícího mechanismu týče, jsou novorozenci zavražděni buď pasivně, kdy je matka odloží a ke smrti dojde důsledkem podchlazení a podvýživy. Nutno podotknout, že novorozenec ještě nemá vyvinutou termoregulaci a k podchlazení dochází výrazně rychleji než u větších dětí či dospělých. Toto jednání pak naplňuje skutkovou podstatu *neposkytnutí pomoci*. Příným vražedným mechanismem nejčastěji bývá zardoušení či udušení zakrytím dýchacích cest dítěte, např. textilie, polštář (Heretik, 2012).

Pro posouzení činu je během pitvy nutné určit, zda novorozenec před smrtí vykazoval známky životaschopnosti (*viabilita*), či jde o porod mrtvého plodu.

K tomuto účelu slouží kontroverzní *plicní plovoucí test*¹⁶ (nebo hydrostatický test), který má určit, zda plíce dýchaly. Nedávné výzkumy stanovily reliabilitu testu na 98 %. Ačkoliv nikdy nedošlo k falešné pozitivitě (plíce mrtvě narozených novorozenců plavaly), v některých případech došlo k falešné negativitě – plíce živě narozených dětí neplavaly. Z tohoto důvodu není tento test stoprocentně průkazný. Přistupuje se tedy ještě k ohledání žaludku (přítomnost mléka) a pupečníku. Pokud je jeho zbytek scvrklý či vykazuje známky zánětu, muselo dítě po narození nějakou dobu žít (Payne-James & Jones, 2020).

Diskuzi mezi odborníky vyvolává kontroverzní téma babyboxů a jejich význam ve snižování vražd novorozenců. Úmyslem jejich zřízení mělo být usnadnění odložení novorozenců jejich matkami, aniž by byly stíhané, a předešlo se tak vraždám či odložení novorozenců na nevhodných místech. Od roku 2005, kdy byl zprovozněn první babybox, k poklesu neonaticidií ale nedošlo. Důvodem je fakt, že matky, které se dopustí nejzávažnějšího činu na svém dítěti, a matky, které odloží novorozence do babyboxu, jsou dvě rozdílné skupiny, byť motiv může být stejný či podobný. Je mylným předpokladem, že žena zavraždí své dítě jen proto, že ho nemá kam odložit. Někteří pediatri navíc apelují, že se vznikem babyboxů se dokonce zvýšil počet odložených dětí (Česká televize, 2015).

Rozdílnou motivaci a okolnosti vykazují *filicidia*. Matky-vražedkyně trpí až ve 2/3 případů depresivní symptomatologií, třetina má v anamnéze sebevražedný pokus. Tyto matky vraždí své děti z přesvědčení, že dítě by v tomto světě trpělo, tedy neumí rozlišit mezi pocity svými a pocity dítěte. Ukazuje se navíc, že tyto ženy selhávají v psychologických nárocích, které s sebou nese těhotenství a role matky. Podle některých interpretací žena usmrcením dítěte zabíjí část sebe nebo partnera, pokud je dítě jeho reprezentací v matky představách.

O otců-vrahů se v necelé polovině případů jedná o psychotiky a ve třetině případů tito pachatelé vykazují známky depresivity.

Do kategorie filicidií řadíme výše zmíněnou subkategorii *dyadických úmrtí, dyadických sebevražd*. U matek i otců převládá „altruistický“ motiv – nenechat dítě opuštěné po zamýšlené vlastní sebevraždě, či je uchránit před reálným nebo domnělým utrpením, které přináší vážné onemocnění či invalidita. Dalším motivem pak bývá ona msta partnerovi (Heretik, 2012).

¹⁶ Lung flotation test: Plíce se už po prvním nádechu naplní vzduchem, část tohoto vzduchu se už nikdy nedostane z plic ven, proto plíce živě narozených dětí ve vodě plavou, narozdíl od plic mrtvě narozených, které klesnou ke dnu.

Třetím typem motivace dyadické sebevraždy může být snaha o vyhnutí se trestu za spáchaný zločin a konfrontaci s blízkými. Pro úplnost ještě doplníme fakt, že usmrcení dítěte mohlo být nezamýšlené, proto v rámci akutní reakce na stres může rodič spáchat sebevraždu po nezamýšlené smrti dítěte.

Německý psychiatr Marneros v kontextu motivace dyadických úmrtí/sebevražd mluví také o „vymazání“ celé rodiny. Pohnutkou je zoufalství a starost o blaho rodiny či navyklý standard, který je vážně ohrožen, například ztrátou zaměstnání. Ve snaze ochránit rodinu před ekonomickým a společenským propadem, uchyluje se pachatel, častěji otec než matka, k neadekvátnímu a definitivnímu řešení nastalé situace (Čírtková, 2023).

VRAŽDY RODIČŮ DĚTMI

Paricidia nejsou ojedinělým fenoménem. Děti, které se dopustily tohoto násilí na rodiči/ích, můžeme kategorizovat podle motivace. Vraždy rodičů páchají děti, které byly vystavené domácímu násilí a zneužívání, jedinci anetičtí a sociopatičtí, děti duševně nemocné (psychotici) a děti motivované ziskem z dědictví.

Z hlediska psychodynamických mechanismů existuje rozdíl mezi otcovraždou (*patricidium*) a vraždou matek (*matricidium*). Vraždy otců vykazovaly na straně pachatele méně sociálních kontaktů, absence sexuálních zkušeností a sníženou agresivitu. Matka v této domácnosti vystupovala pasivně a otec byl abuzivní postavou se závislostí na alkoholu, často se vyskytovalo týrání členů rodiny. Synové cítí k otci směs strachu, úzkosti a nenávisti a z tohoto vztahu se dokáží vymanit jen explozivní agresí. Fyzický útok pak plní funkci psychologické separace od otce. Během činu nebývají pod vlivem psychotropní látky a vražda je často vedena silným afektem, ačkoliv u mnohých z nich lze nalézt prvky plánovitosti. A na straně oběti takřka v polovině případů její významný podíl (*victim precipitation*) na vzniku kriminogenní situace. U otců-obětí bývají patrné známky disociální poruchy osobnosti, závislosti na alkoholu a extrapunitivní styl výchovy vůči pachateli. Co se způsobu spáchání týče, nejčastějším nástrojem jsou bodné zbraně (Heretik, 2012).

Pro *matricidium* je typické výlučné spáchání synem. Matka v této rodině plní roli dominantní postavy, která kontroluje, omezuje či citově deprivuje. Otec buď absentuje, nebo je ve své roli pasivní. Vražedné násilí vůči matce vykazuje brutální násilí, někdy s útokem pokračujícím ještě po smrti oběti.

Heretik (2012) navíc zmiňuje, že synové-pachatelé po vraždě matky cítí úlevu, neb se jim podařilo vymanit se ze symbiotického vztahu, ze kterého neuměli najít cestu ven.

4.1.7 Klasifikace vražd podle počtu obětí

Vraždy klasifikujeme také dle počtu obětí jednak pro trestněprávní posouzení, jednak pro znalecké zkoumání psychologů a psychiatrů, nejen pro potřeby určení nebezpečnosti pachatele. Vražda potom může být **prostá** (*single homicide*), která představuje usmrcení jedné oběti při jednom vražedném útoku. Následuje vražda **dvojnásobná** (*double homicide*), kdy dojde ke usmrcení dvou obětí ve stejném čase na jedné scéně deliktu. Logicky následuje **trojnásobná vražda** (*triple homicide*), kdy analogicky jako v předchozím případě dojde k zabití třech osob. Následují mnohonásobné vraždy, do kterých řadíme masové vraždy, sériové vraždy a vražedný záchvat (Hofmanová, 2010). Těmto třem typologiím se budeme věnovat jednotlivě z důvodu jejich specifik.

MASOVÉ VRAŽDY

Masovou vraždu definuje usmrcení čtyř a více osob na jednom místě v rámci jedné události a klíčovým faktorem je extrémní agrese. Tento typ vražd dělíme dále na **klasické masové vraždy** a **rodinné masové vraždy**. Ty klasické jsou spáchány zpravidla jedním pachatelem, ovšem výjimkou není ani spolupachatelství. Hofmanová (2010) uvádí prototyp masové vraždy, kterým je *„duševně dezorganizovaný pachatel, jehož osobní problémy vyústily do okamžiku, kdy začne útočit nožem nebo střelbou na skupinu lidí, kteří s jeho problémy nejsou nijak spojeni (s. 105).*

Je k diskuzi, koho má autorka na mysli *duševně dezorganizovaným* pachatelem, zda se jedná o duševně nemocného jedince, či osobnostně nekomponovaného, jehož chování a jednání tempore criminis splňují kritéria pro kategorii dezorganizovaného pachatele. Právě proto by výše uvedené tvrzení bylo pro úplnost vhodné doplnit, majíce na zřeteli, že Hofmanová (2010) mluví o **prototypu**, ještě o fakt, že masových vražd se dopouští také a zejména organizovaní pachatelé s pečlivě připraveným a naplánovaným aktem na předem vytipovaný měkký cíl, který má spojitost s pachatelovou motivací, jak bude rozvedeno dále.

Rodinná masová vražda (vymazání rodiny) je spáchána jedním členem rodiny, který po činu může, či nemusí spáchat sebevraždu.

Zpravidla bývá motivace obdobná jako v případě dyadických vražd, kdy člen rodiny dojde k fatálnímu rozhodnutí ušetřit rodinu budoucího domnělého nebo skutečného příkoří či strádání. Dalšími pohnutkami mohou být finance, láska a vztahy, pomsta či touha po moci.

Jelikož kategorie masových zločinů je širší, vycházejí z motivace pachatelů, uveďme další typy:

- vražedné útoky na pracovišti a škole sycené pocitem křivdy a touhou po pomstě
- útoky na veřejných prostranstvích motivované záští vůči společnosti obecně
- činy zaměřené vůči konkrétním skupinám (tzv. *hate crimes*), např. homosexuálové, potratové kliniky, etnika apod.
- masové skutky paranoidních pachatelů (může k nim dojít kdekoliv).

Forenzní psychologie převzala z politologie termín **radikalizace**, kterým popisuje proces „přeladění“ psychiky, který vyústí v extrémní agresi v podobě masové vraždy. Analýza případů ukazuje, že některé útoky na měkké cíle (*public area targets*) připomínají spíše teroristický útok, jiné zase masovou vraždu. Rozhodující je opět motivace pachatele, podle které je radikalizace **politická** (ideová) nebo **nepolitická** (osobně motivovaná), případně kombinace obou. Oba příklady seberadikalizace prochází podobným sedmistupňovým procesem, na jehož počátku stojí pokřivené zpracování nepříznivé reality, z čehož vyplývá vznik pocitu křivdy. Následuje identifikace s ideologickými či *hate* scénáři, což má za následek restrukturalizaci a redefinici sebeobrazu. Posléze přichází plánování a příprava. Pak už stačí jen spouštěč (*trigger*) a útočník demonstrativně útočí na vybraný cíl (Čírtková, 2023).

Taktéž se forenzní psychologie snaží vyvrátit mýty o masových činech, bohužel média tato témata bulvarizují do jednoduchých a skandálních zkratek, čímž brání těmto snahám odborné veřejnosti. Nejčastějším mýtem je, že pachatel je duševně nemocný, což dokládá zlidovělé pojmenování *šílený střelec*, což je bohužel chybný neodborný termín, často v rozporu s realitou, pokud se budeme držet premisy, že šílený znamená duševně nemocný v pravém slova smyslu. Dále panuje chybná domněnka, že tito pachatelé náhle „vybuchnou“ a spontánně útočí. Vice versa analýzy těchto činů dokládají přípravu a plánovitost. Dokonce i útoky duševně nemocných jedinců vykazují určité prvky klíčení úmyslu a přípravy. Výše zmíněná radikalizace jakožto fázovitý proces predikuje postupné klíčení úmyslu, příprav, plánování.

Mohou se objevit varovné signály, tzv. **leaking**. Tento proces *prosakování* informací byl zpětně zjištěn v 80 % případů školních masakrů. Motivem je pravděpodobně komunikační anticipace činu, která dává zažít pocit heroizace a předpokládanou slávu, kterou pachatel kvůli plánované sebevraždě nezažije. Bohužel tyto signály nebývají vyslyšeny, okolí jim nepřikládá patřičnou důležitost.

Dalším zažitým mýtem je, že pachatel masové vraždy byl obětí šikany či mobbingu. Praxe ale spíše ukazuje, že tito pachatelé v důsledku svých povahových vlastností vnímají okolí jako nepřátelské a sami se od něj izolují. Schizoidně narcistická osobnost vnímá svět pokrouceně, což může mít za následek neschopnost navázat funkční partnerský vztah, a chybí jí pak uznání, po kterém tolik touží. Pocity grandiozity a sebepřeceňování přináší zážitky frustrace, neb zvýšená citlivost na respekt vůči své osobě přináší pocity křivdy a ponížení. Budoucí útočník pak sám sebe vnímá jako oběť (Čírtková, 2023).

Pro úplnost výše popsaných skutků ještě uveďme dva pojmy, které se k nim váží: osamělý vlk a amok. **Amok** je klíčovým slovem v rozpravách kolem *šílených střelců*, dokonce jej převzali také složky Integrovaného záchranného systému po celé České republice, kdy jsou takto jednotně nazývaná metodická cvičení s touto tematikou.

Amokem se rozumí vražedné šílenství, odbrzděné a nevyběrové zabíjení ve stavu změněného vědomí. Důležité je zmínit, že také amok vykazuje jistou dynamiku vývoje a nedochází k němu „z nuly na sto“. Na počátku jedinec ztrácí důvěru v okolní svět, stahuje se do ústraní a izoluje se. U toho mění své životní návyky a rutinu, neplní své každodenní povinnosti. Poté následuje stádium „meditace“ a podivných zájmů a koumání, mohou se objevit různé nápadnosti. Pozvolna dochází k posunu celkového duševního vyladění a mění se stav vědomí. Po činu dochází ke zklidnění, za obvyklou bývá považována také amnézie. Výskyt amoku má sinusový charakter, který je vysvětlován nápodobou (Čírtková, 2009). Tento typ činu je ovšem ojedinělý, osamělí vlci se v mnohém liší.

Co je důležité, že osamělí vlci připravují útoky ve vlastní režii, aniž by byli napojení na různé skupiny. Navzdory tomu ale mohou být ovlivněni ideologií různých uskupení.

Příkladem takového typu pachatele byl Anders Breivik, jehož čin spíše než masovou vraždou, byl teroristickým útokem. Nebyl napojený na žádnou teroristickou nebo extrémistickou buňku, pracoval sám, přesto byl jeho čin veden ideologií boje za židovsko-křesťanskou Evropu, odmítal islamizaci Evropy, dával za příklad Benešovy dekrety. Krátce před svým činem vydal manifest „Evropská deklarace nezávislosti“ čítající přes 1500 stran.

V případě osamělých vlků mluvíme o seberadikalizaci, ve které sehrává stěžejní roli internet. Autorka se navíc domnívá, že v současné době mohou roli v seberadikalizaci sehrát zejména dezinformační weby a nenávistná rétorika politických představitelů. Retrogradní šetření proběhlých útoků navíc ukázalo, že v rámci seberadikalizace se uplatňují neřešené psychické problémy a frustrace v osobním životě, které se propisují do mezilidských vztahů, které jsou oploštělé a nefunkční (Čírtková, 2023).

Knoll (2010) v kontextu tohoto typu útočníků popisuje *pseudokomando*, což je typ masového vraha stylizujícího se do role bojovníka, který útočí během dne na veřejnosti po dlouhodobé přípravě a plánování. Bývá ozbrojen rozsáhlým arzenálem střelných zbraní, jichž je příznivcem. Neplánuje útěk, neb zamýšlí po činu spáchat sebevraždu (H-S model¹⁷) nebo očekává zabití policií, někdy se dá hovořit dokonce o *sebevraždě policistou*¹⁸.

Motivací bývá silný pocit hněvu a zášti, které pramení z přesvědčení o pronásledování, bezpráví nebo šikaně. Izolují se většinové společnosti, čehož následkem je pocit vykořenění, sociální izolace a generalizované nenávisti. Mnohdy se jedná o osobnost s paranoidními a narcistickými črty, která sytí svůj zraněný narcismus „sběrem bezpráví“ a fantazírováním o grandiózní pomstě. U těchto osobností lze nalézt hérostratismus, v podstatě vytváří své *opus magnum*, které se má vepsat do dějin.

S pocitem grandiozity souvisí ideace moci. Pro osamělé vlky představa moci a kontroly nad oběťmi místo doposud zažívaných pocitů bezmoci a ústrků je lákavá. Theweleit (2015) ve své knize popisuje dokonce fenomén *smějících se zabijáků* (*laughing killers*), kteří si svá vražedná běsnění užívají s pocitů zadostiučinění a zmiňuje mj. případ Breivika, který se během střelby na ostrově smál.

¹⁷ H-S model: z anglického jazyka převzaté **homicide – suicide**, tedy po vraždě následuje sebevražda pachatele, viz dyadické vraždy.

¹⁸ Záměrné chování pachatele předstírající útok na ozbrojené složky ve snaze vyprovokovat je ke zneškodnění

Osobnostní profil osamělých vlků není univerzální, nicméně Arbodela-Florenz (1985, podle Čírtková, 2009) popisuje *Whitman syndrom* podle Charlese Whitmana (případ Texas Tower Sniper, kdy z věže Texaské univerzity střílel do lidí). Tento syndrom popisuje schizoidně osamělého člověka s paranoidními rysy, mající zvýšenou potřebu sebeprosazení stejně jako zvýšenou citlivost vůči vlastní osobě. Narůstající společenský tlak a požadavky nezvládá, postupně se cítí jako cizinec uprostřed hostilního světa. Podobně vyznívá i profil vypracovaný FBI, podle kterého jde v drtivé většině případů o mladé nevýrazné muže s militaristickými sklony, s vysokou fragilitou, narcistickým založením a tendencí sebeizolace. Často chybí (někdy domněle) podpora rodiny, přetrvávají pocity újmy a bezmoci. Mají přístup ke zbraním a střelivu, konzumují hudbu a filmy s násilnou tematikou, často o násilí sami hovoří. Po činu nepocítují lítost (Čírtková, 2009).

Pro úplnost k tématu masových vražd typu osamělý vlk ještě doplníme subtypy dle motivace. Jedním subtypem je aktivní střelec **z frustrace**, jejichž motivační předpolí nejlépe vystihují pojmy jako tíseň a stres vedoucí k frustraci. Těmi spouštěči může být rozchod, propuštění z práce apod. Diagnosticky je lze kategorizovat jako narcistické osobnosti či hraniční typy. Bývají pasivně agresivní, uzavření, mají sníženou sebekontrolu vedoucí k impulzivitě. Jelikož jsou podobní typu pseudokomando, milují zbraně, naopak jsou deficitní v navazování intimních vztahů, včetně těch sexuálních. V rámci vražedného kontinua může nejprve dojít k likvidaci vlastní rodiny, následuje běsnění na veřejném místě. Sebevražda po činu muže a nemusí být.

Další podskupina střelců je poháněna **fanatickou** motivací – nečiní ze zoufalství, ale z přesvědčení. Bojují se zlem, jehož jsou zacílené osoby představiteli. Projevují se nesnášenlivostí, intolerancí, bývají staršího věku, čin je plánován. Sebevraždy zpravidla nepáchají a z místa činu ihned mizí.

Do této kategorie bychom mohli zařadit Vladimíra Štěpánka, jehož činy jen náhodou skončily bez ztrát na životech. Plánování masových vražd započal až na počátku šesté dekády. Cílem jeho nenávisti byli nepřátelé mající na svědomí jeho nespokojený život – Pavel Tigrid, Václav Havel, Američané, Židé a Němci. Byl obdivovatelem Saddáma Husajna a nabídl iránské (místo původně zamýšlené irácké) ambasádě, že budovu Rádia Svobodná Evropa srovná se zemí tak, že do ní najede vozem plným výbušnin. Doma dle návodu zhotovoval Molotovovy koktejly a napalm. Výbušniny zatím umísťoval u památníků připomínající osoby a události, které měly souvislost s jeho frustrací.

Psal vyděračské dopisy, o své osobě hovořil jako o mrzákovi a oběti policejní zvěle, současně snil o pomstě a své slávě. Na místech činů nechával znamení M (mrzák). Vše směřoval k pokusu o masovou vraždu, kdy zamýšlel přerazit pilkou na železo koleje na trati Praha – Norimberk a jeho představy byly plné vlaku s německými cestujícími letícími do lesa, kteří během tragédie zahynou. Při dalším pokusu byl dopaden v lese, kde si na znamení své porážky vrazil do krku nůž a za několik dnů na následky zranění zemřel (Hubálek, 2012).

Třetí skupina jsou střelci **kultovního rázu** a jedná se o specifikum v tom směru, že tento čin je spáchán ve spolupachatelství s druhou osobou, narodil od „běžných“ masových vrahů, kteří pracují samostatně. Tito útočníci jsou zpravidla mladí a svou roli zde pravděpodobně sehrává nápodoba. Je nutné ale poznamenat, že ačkoliv aktivní střelci útočící ve dvojici pojí stejný cíl, jejich motivace může být rozdílná a zároveň se během útoku nechovají stejně.

Ilustrovat tento typ můžeme na do té doby nejznámějším školním masakru, ke kterému došlo v roce 1999 na americké střední škole Columbine. Dvojice střelců z řad studentů Eric Harris a Dylan Klebold ozbrojeni množstvím výbušnin a střelnými zbraněmi chtěli vstoupit do dějin a zavraždit dle jejich odhadu cca čtyři stovky studentů a učitelů. Podle vyšetřování oba pachatelé sledovali událost ve Waco s Davidem Koreshem, stejně tak její následek v Oklahoma City, kdy Timothy McVeigh z radikalizované protivládní skupiny nastražil jako reakci na dění ve Waco bombu ve federální budově, která usmrtila 168 lidí. Svědectví přeživších dokládá, že aktivní ve střelbě byl hlavně Eric, Dylan vystřelil jen několikrát. Údajně se při palbě na své spolužáky pobaveně smáli, nadšeně výskali a halekali (laughing killer). Motivory pachatelů byly rozdílné – Eric byl poháněn touhou po vraždění a nenávistí k lidstvu. Opakovaně snil o tom, že by náhle vyhynula celá planeta. Jelikož si byl vědom, že lidstvo sám nevymytí, snil pro začátek o zničení své školy. Utrpení spolužáků a učitelů jej pohánělo v jeho plánech, ve kterých byl on tím proaktivním. Oproti tomu Dylan, jak dokládají nalezené deníky, trpěl zcela jistě depresí a dlouhodobě jeho představy plnily sebevražedné fantazie. Jeho nenávist směřovala proti jemu samému, nikoliv proti okolí (Cullen, 2023).

Poslední subtyp definuje **vážná duševní porucha** na pozadí skutku. Diagnóza směřuje do okruhu „velké“ psychiatrie, konkrétně hovoříme o okruhu psychóz. K sebevraždě po činu nedochází. Opět může dojít k vyvraždění rodiny v rámci jejich „záchran“ před samotným masovým útokem, ale není to pravidlo (Čírtková, 2009).

O co jsou činy masových vraždů vzácnějším jevem, o to více fatálními a tragičtějšími jsou, zejména na území České republiky by zřejmě splňovaly kritéria *černé labutě*¹⁹. Masových vražd evidujeme pět.

Prvním takovým doloženým byl čin Olgy Hepnarové, která v červenci v roce 1973 najela zapůjčenou „eREnou“ na zastávku plnou čekajících lidí. Celkový počet obětí byl osm. Hepnarová svůj čin spáchala jako pomstu společnosti, což dokládají její první slova bezprostředně po činu ještě, než vystoupila z vozu: „*Já jsem na ten chodník vjela úmyslně a je to má pomsta společnosti za to, jak se ke mně po celý můj život chovala*“ (Cílek, 2003, s. 13). Co se modu operandi týče, vypověděla k nim, že chtěla zavinit smrt více lidí použitím dopravního prostředku, přičemž neměla v úmyslu usmrtit tyto konkrétní oběti, bylo jí jedno, o koho půjde, šlo jí pouze o naplnění principu. Před činem poslala do novin dopis s „rozsudkem“ pro společnost: „*Já, Olga Hepnarová, oběť vaší bestiality, odsuzuji vás k trestu smrti přejetím a prohlašuji, že za můj život je x lidí málo. Acta non verba*“ (Cílek, 2003, s. 88). Důvodem k útoku bylo celoživotní příkoří, které ale podle výpovědi svědků jeví se spíše jako domnělé. Dle jejích slov byla celý život ponižována, bita, šikanována, pomlouvána, dokonce lynčována, zažívala posměšky. Sama sebe nazývala sexuálním mrzákem a zároveň neschopná navázat jakýkoliv bližší vztah. Okolí později vypovídalo, že byla uzavřená do sebe, nekomunikativní, izolovala se. Co se její povahy týče, nepanoval jednotný odborný názor na její osobnost a také její přičetnost, o které se vedly znalecké spory. Nicméně její osobnost byla shledána jako anetická, emočně chladná, psychopatická s těžkými schizoidními rysy, se známkami agresivity.

Dále psychodiagnostické šetření poukázalo na silnou touhu po sebeuplatnění a vysoké sebevědomí s megalomaničtými tendencemi. Profesor Vondráček konstatoval, že dává přednost velké, doslova „světové“ vraždě, což už není vyžití vlastní emoce, ale jedná se o akt seberealizace (Cílek, 2003). Tedy opus magnum.

Další čtyři události byly činy aktivních střelců. Historicky prvním z nich na území ČR se odehrál v roce 2009 v Petřvaldu, kde pachatel vstoupil do restaurace na oslavu narozenin a zastřelil čtyři osoby, následně sebe. Motivem byly osobní spory.

V roce 2015 došlo k masové střelbě v Uherském Brodě, kde třiašedesátiletý pachatel po vstupu do restaurace zastřelil legálně držеныmi zbraněmi osm osob.

¹⁹ „Událost, která leží za hranicemi obvyklých očekávání, protože z ničeho, co jsme poznali, nelze přesvědčivě vyvodit, že by taková událost mohla nastat. Tato událost má mimořádný dopad. A ačkoliv jde o událost extrémní a nepředvídatelnou, lidská přirozenost nás nutí nacházet pro ni **dodatečná** vysvětlení a vytváří tak dojem, že ji bylo možno předvídat a lze ji i objasnit.“ (Taleb, 2011, s. 8)

Při policejním zásahu spáchal sebevraždu. Údajně jej okolí popisovalo jako samotářského podivína, motiv zjištěn nebyl. Manželka pachatele trpěla schizofrenií.

Fakultní nemocnici v Ostravě jako záměrný cíl svého útoku si vybral dvaadvacetiletý pachatel, který po vstupu do čekárny zastřelil 7 osob, další zranil. Z místa činu unikl, při dopadení policií spáchal sebevraždu. Motivem měla být nespokojenost s lékařskou péčí, kdy pachatel domněle trpěl závažnými onemocněními, na které lékaři nebrali zřetel a nevěřili jeho obtížím. Údajně chtěl spáchat rozšířenou sebevraždu.

K poslednímu útoku aktivního střelce došlo v prosinci 2023 v Praze. Vzhledem k citlivosti tématu a doposud neuzavřenému případu se autorka tomuto činu v této práci věnovat nebude, neboť kvalifikační práce není vhodným místem ke spekulacím, byť odborným.

VRAŽEDNÝ ZÁCHVAT

Anglofonní země tento typ vražd a jejich pachatele nazývají jako *spree murder/killer*. Bývá popisován jako jeden útok pachatele na více místech činu, aniž by došlo k emocionálnímu vychladnutí. Pro ilustraci uveďme případ ze zahraničí, kdy pachatel během procházky po ulicích zastřelil třináct osob a další zranil. Jelikož jednal na více místech činu, nelze ho zařadit do kategorie masových vražd, ale jako typického záchvatovitého pachatele (Hofmanová, 2010).

Česká kriminalistika pamatuje na jediný případ tzv. spree killers, Kotta a Kutílka, kteří jsou ale specifičtí v tom, že činy spáchali ve spolupachatelství, a ačkoliv se jejich výpovědi po zadržení významně lišily co do modu operandi i míry zavinění, tak jejich šestadvacetihodinová vražedná šňůra byla vedena různými motivy. Převládajícím a také prvním byl motiv majetkový, vražda stopařek se jeví jako motivační přeskok (viz následující kapitola) – svědčí pro to způsob usmrcení.

Obě dívky byly podříznuté a ubodané, ačkoliv uvedeným důvodem způsobu usmrcení měl být nedostatek nábojů. Nicméně způsobená zranění zcela neodpovídají tomuto racionálnímu argumentu, neboť soudní pitva odhalila několik bodných ran do krku s následným podříznutím – tato zranění měla vitální charakter. Druhé oběti navíc zasadili do zad dalších 32 bodných ran (Šulc, 2015).

Pokud ostatní oběti byly zabity (v jednom případě se jednalo o vraždu ve stádiu pokosu, napadený přežil) prostřelením hlavy, tedy rychlé usmrcení oběti s cílem okrást ji, modus operandi v případě vraždy stopařek se zcela vymyká.

Nabízí se také otázka, jakou roli sehrálo v tomto případě ve způsobu spáchání spolupachatelství, které mohlo násilné chování obou pachatelů do jisté míry potencovat.

SÉRIOVÉ VRAŽDY

Sériová vražda je definována třemi a více oběťmi na třech a více místech činu za předpokladu, že pachatel mezi jednotlivými útoky emocionálně vychladne. Tato *cooling-off perioda* odlišuje sériového vraha od masového a záchvatového a může trvat v řádech dnů až měsíců. Další odlišností je častější plánovitost spojená s fantaziemi, předem vytypovaná (nikoliv vytipovaná) oběť vycházející právě z fantazijních představ. Dokonce se uvádí, že pokud místo činu či oběť neodpovídá představám, útočník od činu raději upustí (Douglas & kol., 1992).

Stejně jako masové a vraždy v záchvatu, také sériové jsou relativně výjimečným kriminálním jevem, ačkoliv rozhodně častějším než předchozí dvě skupiny. Největší počet sériových vrahů na přepočít obyvatel mají Spojené státy americké, Austrálie, Anglie, Kanada, Maďarsko a Rakousko. Nejméně pak Čína, Pakistan, Nigérie, Indie, Irán, Turecko a Thajsko. Ve Spojených státech amerických došlo k 64 % všech sériových vražd a ve všech 115 sledovaných státech lze nalézt alespoň jednoho sériového vraha. Na území České republiky zanechalo svou negativně proslulou stopu 16 sériových vrahů, ale fakticky jich bude více, protože studie zohledňovala pouze pachatele operující v rámci jednoho státu a vyloučila ty, jenž páchali trestnou činnost na území více států (např. Jack Unterweger). Navíc statistická studie pracovala „pouze“ s identifikovanými sériovými vrahy (Aamodt & Leary & Girmurugan, 2023).

Holmes a de Burger (1988, podle White & Lester & Gentile & Jespersen, 2010) rozdělili sériové vrahy dle jejich motivace do následující typologie:

- **Typ orientovaný misionářsky** se svými činy snaží eliminovat určitou skupinu nebo kategorii lidí (např. prostitutky, příslušníky určité víry apod.). Je v kontaktu s realitou, jeho rozpoznávací schopnosti nejsou sníženy, své činy chápe jako poslání a cíl, který si předsevzal.
- **Typ orientovaný vizionářsky (psychotický)** je poháněn hlasy, které ho nabádají. Vraždami se snaží ulevit si od halucinací ve snaze odvrátit světovou katastrofu například.

- **Hédonistický typ** byl původně rozdělen na dva subtypy:
 - a) Vrah z rozkoše (*lust killer*) – sexuální vrah
 - b) Zaměřený na pohodlí (*comfort-oriented*), vraždami získává osobní profit. Později Holmes a Holmes (1998, tamtéž) na základě svých zjištění přidali ještě třetí subkategorii, a to:
 - c) Vrah vyhledávající napětí (*thrill killer*), který se od předchozích dvou liší v komponentě vzrušení ze zabíjení, neboť potřebuje, aby jeho oběť byla naživu a byla si tak plně vědoma svého ponížení, než bude zabita.
- **Typ orientovaný na moc a kontrolu** získává (sexuální) uspokojení z úplného ovládnutí svých obětí. Sexuální aktivity jako takové se objevit nemusí, neb sex je druhotný, primární motivací je úplná kontrola nad životem a smrtí oběti.

Autoři studie (White & Lester & Gentile & Jespersen, 2010) sériových vrahů na základě výsledků výzkumného šetření definovali zajímavou typologii sériových vrahů, kterou rozšířili a doplnili ty stávající:

- **Sexuální, nesadistický typ bez parafilie** preferuje během činu penetrující či orální sexuální aktivity, včetně zasouvání předmětů do genitálu oběti. Pokud k penetraci nedojde, lze nalézt stopy spermatu okolo těla oběti. Prsa a genitál oběti mohou být vystavené, často bývá oběť nalezena v exponované sexuální poloze. Místo činu odpovídá osobnosti a motivaci, kterou je primárně sexuální uspokojení. V některých případech je oběť okradena, ale zisk není motivem jako takový, jedná se spíše o oportunismus. Nejčastějším způsobem usmrcení je uškrcení.

- **Parafilní nesadistický typ** bývá motivován sexuálními parafilii vyjma sadismu. Autoři výzkumu hovoří zejména o nekrofilii. Penetrující styk může být přítomen. Tito pachatelé své oběti nejčastěji rdousí. Pokud je oběť okradena, tak o trofej připomínající čin a mající přímou souvislost s danou parafilii.

- **Sexuální sadisté** se od předchozí kategorie liší tím, že poháněni sadistickou parafilii prodlužují život oběti v zájmu delšího utrpení a mučení. Strach z bolesti a smrti je pro sadisty stimulující, stejně jako absolutní kontrola a moc na oběti. Pachatelé mající své činy propracované dle svých fantazií, mohou své oběti systematicky mučit a ponižovat. Způsob spáchání takového činu je přísně organizovaný.

Častým způsobem smrti je uškrcení, ovšem mnohočetné bodné rány nebývají výjimkou, neboť mnoho sadistů tento akt velmi vzrušuje, často fantazírují o zapichování jehel do ženských těl. Další komponentou takového jednání je krvácení, které nesou pachatelé často také velmi libě.

- **Bludný (ne)sexuální typ** bývá poháněn bludy či halucinacemi, avšak nemusí se jednat o psychotika, ale pachatele s psychotickou atakou. Útočí v rámci bludné „sebeobrany“. Místo činu nese znaky bizarního chování. Ačkoliv působí dezorganizovaně, při bližším ohledání a zasazení do kontextu tohoto typu pachatele je zřejmé, že místo činu je pečlivě naaranžováno a pachatel měl toto jednání plně pod svou kontrolou, ačkoliv navenek působí nekonzistentně. Příkladem může být spousta krevních stop, až na nějaké konkrétní čisté místo, které pachatel od krve vyčistil. Některé chování může připomínat parafilní motivaci, ale od tohoto typu se liší právě dezorganizovaným místem činu. Způsobem usmrcení bývá uškrcení či ubodání, výjimkou není ani zastřelení.

- **Nenávistný typ** může připomínat typ misionářský, neb cílí na konkrétní skupiny osob, ovšem tento je primárně motivován nenávistí k dané skupině obětí. Nejčastějším vražedným mechanismem bývají nástražné výbušné systémy či střelba, protože pachatel nemá potřebu být svým obětem blízko, pouze je potřebuje eliminovat.

- **Typ vyhledávající napětí.** U tohoto typu pachatele se velmi těžko odečítá jeho motiv z místa činu. Motivem je vzrušení ze zabíjení a z převahy nad obětí, která nemá sexuální motivaci, ačkoliv sexuální chování se objevit může, ale bez sadistické komponenty. Sexuální praktiky nejsou samy o sobě motivem činu, stejně jako obohacení, proto se z místa činu neztrácí cennosti. Pachatel může oběti způsobit bodná či střelná poranění. Jelikož do této kategorie spadají také nemocniční vrazi, způsob usmrcení pak vyplývá z dostupnosti vražedného prostředku – léčiva a toxické látky.

- **Pečovatelský typ (*caretakers*)** bychom nejlépe vystihli syndromem *Münchhausen by proxy*, tedy tento typ pachatelů svými činy saturuje psychologickou potřebu pozornosti a sympatií. Udušení nebo otrava jsou nejčastějšími způsoby usmrcení. Oběť nebývá okradena a jedním z nejvýznamnějších aspektů tohoto typu vraždy je, že pachatelem bude téměř vždy ten, kdo buď oběť najde nebo o kom se ví, že byl s obětí krátce před smrtí.

Do této kategorie patří také vrazi s motivací altruistickou, neboť chtějí oběť ušetřit bolesti a trápení (*andělé smrti*). Podobají se nemocničním vrahům, ovšem zde je drobná nuance v motivaci – nemocniční typ vraha zabíjí z uspokojení moci nad bezmocným pacientem, oproti tomu *anděl smrti* chce oběti „pomoci“.

- **Na kult orientovaný** (*cult oriented*) pachatel může do svých činů zahrnout také sexuální chování s prvky sadismu, a páchá tyto činy ve jménu nějakého boha, entity, ďábla, přesvědčení, náboženství apod. Způsob spáchání může připomínat psychotického pachatele a vice versa. Na rozdíl od něj ale tento typ pachatele svůj čin více plánuje. Bizarní chování je rámováno organizovanými prvky na scéně deliktu. Pokud je z místa činu něco odneseno, neslouží to k obohacení pachatele, ale pro rituální účely.

- **Instrumentální typ** pachatele, jak název napovídá, používá násilnou trestnou činnost pouze jako nástroj k dosažení cíle, nejčastěji k obohacení, motiv je jednoznačně majetkový. Drtivá většina pachatelů rychle eliminuje oběť, aby se rychle dostala k zamýšlenému majetku. Způsob usmrcení kopíruje životní styl a pohlaví pachatele.

Do této kategorie lze jednoznačně zařadit české sériové vrahy manžele Stodolovy, kteří zavraždili a oloupili 8 seniorů. S jistou dávkou opatrnosti bychom do tohoto typu mohli zahrnout také Jaroslavu Fabiánovou, jejíž motiv 4 vražd byl primárně majetkový, ovšem nelze vyloučit ani motiv nenávistný. Podle výpovědi nenáviděla muže a způsob spáchání jejich činů nejevil známky instrumentality, až na jednu výjimku neúmyslné intoxikace hypnotiky. Fabiánová svým mužským obětem způsobila mnohočetná tupá a bodnořezná poranění v oblasti hlavy, obličeje a hrudníku.

Sériové činy mívají vysokou publicitu, což může posilovat homicidní chování, protože některé pachatele stimuluje hra na kočku a myš – dokonce jsou dokladovány případy, kdy pachatel policii či média kontaktuje a v podstatě se jim vysmívá.

Jedním takovým byl například Zodiac, jehož skutečná identita nebyla nikdy odhalena, ač se o ní dodnes vedou spory. Zodiac v době svého vražedného působení psal do sanfranciských novin dopisy se šiframi a se zalíbením v zabíjení, kde jednak vyhrožoval dalšími útoky, jednak přislíbil po rozluštění šifry odhalit svou identitu, což se nestalo. Obsahem dopisů byla mj. dehonestace práce policie, kterou ponoukal ke svému dopadení (Graysmith, 2008).

Co se týče vybraných osobnostních charakteristik, tak sériových vrazi začínají vraždit okolo 27. roku života, 71 % z nich se prvního činu dopustí před 30. rokem. Oběťmi jsou v 65 % ženy, které bývají pečlivě vytipované. Místo činu bývá v 65 % případů v teritoriu pachatele – buď v okolí bydlí či pracuje. Zhruba třetina pachatelů za svými činy cestuje. Podle jedné americké studie je častější zbraní nůž než střelná zbraň a u žen jed, navíc mladší pachatelé preferují zastřelení a ubodání.

Pokud byl použit jed nebo nástražný výbušný systém, jedná se častěji o pachatele staršího, stejně jako v případě mučení, mrzačení, popř. nekrofilie.

V rodinné anamnéze bychom našli psychiatrickou zátěž v příbuzenstvu, negativní attachment, někdy dokonce zanedbávání či dokonce týrání. Téměř u tři čtvrtě pachatelů se vyskytlo sexuální zneužívání v dětství, polovina z nich neměla „normální“ sexuální zkušenost. Sérii často předchází agresivní fantazie a denní snění.

Oproti jiné kohortě pachatelů mívají sérioví vrazi vyšší, často nadprůměrnou inteligenci podle starších výzkumů, ty novější toto zjištění vyvrátily – typický sériový vrah nemá nadprůměrné IQ. Ukazuje se ale, že IQ ovlivňuje způsob spáchání – pachatel s vyšším IQ se chová organizovaně a odpovídá tomu také místo činu a vice versa. Bez ohledu na intelekt často selhávají nebo absentují v zaměstnání či škole. Osobnost těchto pachatelů se ukazuje jako psychopatická a často také se sexuálně parafilní komponentou, což koreluje s častou motivací těchto činů. Oproti masovým vrahům bývají zřídka psychotičtí (Bourgoin, 1994; Aamodt & Leary & Girimurugan, 2023).

5 Motivace

To know the artist, study his art.

Každý zločin má motiv.

(John Douglas, Anatomie motivu)

Jak bylo předesláno v předchozí kapitole, motivace jde často ruku v ruce s výběrem oběti – typ oběti napovídá o motivaci pachatele. Následující část má za cíl pohlédnout na motivaci kriminální agrese v obecnější rovině v kontextu způsobu spáchání trestného činu.

Na motivaci tak závažného trestného činu, jako je vražda, lze předběžně s veškerou opatrností usuzovat už na místě činu. Zejména pokud pachatel zanechá na scéně deliktu tzv. *psychologický důkaz*, kterým pachatel saturoval nějakou svou potřebu či motivaci. Například pokud pachatel oběť sexuálně mučí, může tak uspokojovat své sadistické potřeby. Motivační důkazy mohou navíc vypovídat o průběhu činu a vztahu pachatele s obětí (Turvey, 2008). Zároveň autor upozorňuje na ukvapené závěry o samotném pachateli – pokud místo činu nese prvky zlostného chování, jednal takto pachatel pouze během činu, nebo můžeme usuzovat na jeho vyšší pohotovost k agresi a hostilitě jako „o osobnostním rysu? Induktivní přístup k této problematice zachází s charakteristikami pachatele propsanými do chování na místě činu prediktivně – tedy odhaduje, o jakou osobu se bude jednat během dopadení a jak se bude chovat. Oproti tomu deduktivní přístup se snaží o pochopení pachatele a jeho chování *tempore criminis* (Turvey, 2008).

Buss (2009) pohlíží na motivaci vražd zejména z pohledu evoluce. Je dalším z odborníků, který také upozorňuje na to, že vražda nevyplývá z jediné univerzální motivace typické pro daný čin. Navíc stejná emoce může způsobit odlišný způsob spáchání vraždy. Motivy vraždy bývají velmi odlišné od motivů jiných forem násilí.

5.1 Dynamický model motivace trestných činů

Na motivaci je nutné pohlížet jako na dynamickou a interaktivní komponentu celého činu. Pro lepší pochopení poslouží zavedené **schéma fází dynamiky činu** podle Dobrotky (1987; podle Gillernová & Boukalová, 2006):

1. Fáze - motivační předpolí. Jeho obsahem jsou zejména příčiny trestného činu z okruhu osobnostních (impulzivita) a sociálně-ekonomických (nezaměstnanost) faktorů. Nutné je zohlednit také kvalitu vztahu mezi pachatelem a obětí. Tyto informace jsou získávány z anamnestických údajů pachatele a z jeho psychodiagnostického vyšetření.

2. Fáze – náběhová. Pohlíží na postoje, potřeby a zaměření, které zvyšují pohotovost ke konfliktu a vedou k realizaci činu. Tato fáze je první, ve které se objevují úvahy a činy směřující k činu, a zároveň motiv nabírá jasnější kontury. Pro posouzení motivace hledáme v minulosti pachatele období životních krizí a zlomy v životní linii (šikana, rozvod, úmrtí v rodině atd.).

3. Fáze – iniciální. Zachycuje výskyt spouštěcích mechanismů a okolností, které vedly k nakročení ke spáchání násilného činu. Nejčastěji pak mluvíme o bezprostředním sociálním vlivu a viktimologických aspektech (např. provokace obětí). V této fázi je možné od činu ještě upustit a zároveň v ní může dojít k tzv. *motivačnímu přeskoku*, který během vyšetřování musí být na zřeteli. Jedná se o situaci, kdy se prvotní úmysl změní v jiný pod vlivem změn situačních faktorů a kvůli neuspokojeným potřebám. K přeskoku motivů dochází zhruba u čtvrtiny činů.

4. Fáze – realizační. Jak název napovídá, představuje samotný akt spáchání činu. Dochází v ní k interakci s obětí, která se ne vždy chová dle pachatelových představ. Způsob spáchání se odvíjí od situačních podnětů, aktuálního psychického stavu pachatele a reakce oběti. K jejímu posouzení může mj. pomoci analýza zranění oběti.

5. Fáze – vypořádání se s následky činu. V této fázi dochází ke konfrontaci s následky činu včetně snahy o zakrytí, inscenaci, únik z místa a zajišťování alibi. Následuje kognitivně-afektivní zpracování, jehož součástí je vytváření *následného motivu* pro potřeby zmírnění následků činu a zachování vlastního sebehodnocení.

6. Fáze – sociální integrace nebo recidivy. Tato fáze popisuje zpětné působení činu a jeho následků na chování a osobnost pachatele – zda je pachatel s to se z trestného činu poučit, přijmout za něj zodpovědnost a vinu, akceptovat trest.

Pro úplnost ještě doplňme, že motivace se v průběhu času může měnit, neboť je spojena s jednotlivcem a jeho vnímáním. Pachatelé mohou změnit svůj názor na to, co si mysleli s ohledem na své chování. Zároveň svou roli v posuzování motivace sehrává paměť, obranné mechanismy a konfabulace pachatele.

Kromě jiného dynamická povaha nálady a duševního stavu může být příčinou posunu motivace. Z tohoto důvodu se může motivace během činu měnit a docházet tak k motivačnímu posunu a přeskoku.

Ex post se stejně tak může měnit pachatelova interpretace motivace spáchaného činu, kdy navenek či sám pro sebe připisuje činu jiný motiv, aby se vyhnul odsouzení druhých, potrestání, či chránil svou rodinu nebo své sebepojetí, zejména v případech obecně odsuzovaných činů (Turvey, 2008).

5.2 Model motivačních stimulů

Schlesinger a Revitch (2004) hodnotí motivaci na základě tzv. *motivačního stimulu* založeného na psychodynamických charakteristikách samotného aktu. Motivační stimuly jsou rozloženy na škále od čistě exogenních/externích (sociogenní) faktorů až po endogenní/interní (psychogenní). Externí stimuly sehrávají minimální roli v činech s interní motivací a vice versa – psychogenní faktory nehrají takovou roli v enviromentálně motivovaných činech.

Ilustrativním příkladem může být výše zmíněný Charles Whitman, masový vrah, který z věže texaské univerzity zastřelil 12 osob. Whitmanova pitva odhalila v jeho mozku tumor, který byl považován za příčinu jeho vražedného chování, navzdory tomu, že Whitman vykazoval mnoho psychosociálních atributů spojovaných s masovými vrahy. Projevy násilí a brutálního chování dlouho před činem, stejně jako zalíbení ve zbraních, deprese v anamnéze a dlouhodobé fantazie o spáchání masové vraždy.

Druhou proměnnou tohoto modelu je intenzita stimulu. Navíc podle autora analýza motivačních stimulů může pomoci odhadnout prognózu resocializace. Jednotlivé typy vražd popisuje Schlesinger následovně, přičemž připouští také hraniční a přechodné formy, typy nejsou rigidní, jedná se o motivační kontinuum, takže vedle výrazně externě a výrazně interně motivovaných činů se objevují i činy, v nichž jsou tyto vlivy zahrnuty v různém poměru.

1) **Enviromentálně stimulované homicidium** je druhem sociogenních činů pod vlivem sociálních tlaků, oslabení autorit a kontroly. Typicky k nim dochází během společenských nepokojů a válek. Do této kategorie spadají válečné zločiny, vraždy a politicky motivované teroristické útoky. Okolí nejen stimuluje trestnou činnost, ale také ji udržuje pod kontrolou.

Predisponované osobnosti s vysokou agresivitou mohou být na společenské změny velmi citlivé. Jako konkrétní příklad autor uvádí mj. masovou vraždu spáchanou „rodinou“ Charlese Mansona.

2) **Situační homicidia** jsou definována jako behaviorální reakce na stresující podnět. Většinou se netýkají pachatelů se závažnější psychopatologií, avšak v osobností struktuře lze nalézt rysy impulzivity, dále pak zoufalství, hněv, v některých případech také nastraženost.

3) **Impulzivní homicidia** jsou páchána pachateli vyznačující se nedostatkem cílesměrného chování, také nahodilostí jednání a nepředvídatelností. Tito jedinci bývají pasivní, lehce ovlivnění okolnostmi, žijí tady a teď, nedohlédnou souvislosti v širší perspektivě ani důsledky svého jednání. Jejich osobnost můžeme shledat jako špatně integrovanou. Hůře regulují své emoce a jejich činy bývají dílem okamžiku a nebývají promyšlené. Reagují antisociálně na široké spektrum podnětů. Impulzivní pachatelé se od situačních liší v počtu antisociálních činů. Situační vražda je obvykle jednorázová událost, kdežto impulzivní pachatel se dopouští vícečetné kriminální činnosti a vražda je jen jedna v řadě. Někdy mohou trpět určitými fyzickými či vývojovými nedostatky, v jejichž důsledku se u nich vyvinou pocity nedostačivosti. Ty mohou vést k zadržované hostilitě a nejasné potřebě pomsty.

4) **Katatymní vraždy**. Termín *katathymia* představil švýcarský psychiatr H.W.Maier a byl definován jako „v souladu s emocemi“. Přeneseně do tohoto motivačního kontextu se jedná o transformaci myšlení jako výsledek určitých komplexů představ a myšlenek, které jsou nabitě silným afektem, obvykle přáním, strachem nebo ambivalentním úsilím. Jedinec má utkvělou představu, že jeho vnitřní konflikt vyřeší násilný čin. Autoři typologie ještě rozlišují akutní a chronický katatymní proces. Akutní katatymní proces se liší od situačních násilných činů. Za těmi sice mohou stát také silné emoce jako je vztek, strach, žárlivost a tomu podobné, ale akutní katatymní proces vyznačující se náhlou agresivní explozí pramení z prožívání ohrožení hodnotového systému a ego-integrity pachatele, využívá mnohem hlubších zdrojů emočního napětí než situační činy. V tomto případě se uvolní základní emocionálně nabitý konflikt, který téměř vždycky zahrnuje sexuální insuficienci. Pachatelovy obrany padají a následuje prudký výbuch. Autor typologie uvádí příklad brutálního vražedného útoku na oběť poté, co pachatelovi sdělila větu „*Vrat' se ke své matce!*“, čímž aktivovala hluboko uložený emočně nabitý sexuální konflikt.

Chronická forma katatymního procesu má tři stupně – inkubace, násilný čin a úleva. Během inkubační fáze se pachatel obsesivně zabývá budoucí obětí a vypěstuje si během té doby nevývratnou myšlenku, že násilí je řešením vnitřního konfliktu, opět týkající se sexuální insuficience. Často k tomuto typu motivace dochází v rámci vražd partnerů, současných i minulých, vyskytuje se také v případě stalkingu.

5) **Kompulzivní homicidia** se nacházejí na endogenním spektru motivace. Jejich spouštěčem jsou vnitřní psychogenní zdroje s minimálním vlivem prostředí či situace. Kompulzivní trestné činy mají velký potenciál k opakování a jejich základem bývá sexuální motivace, přičemž sexuální dynamika je odlišná od katatymních činů. Kompulzivní delikty nevycházejí z kulminace sexuálních konfliktů, ale zahrnují spojení sexu a agrese, čím pádem je samotný agresivní útok sexualizován. Charakteristická pro ně bývá nutkavost a plánovitost, zároveň nejsou tak časté. Z výše uvedeného vyplývá, že kompulze velmi často stojí za závažnými sériovými násilnými činy jako jsou sexuální vraždy, žhárství a sériová znásilnění (Schlesinger, 2004).

5.3 Motivační typologie dle Grotha

Turvey (2008) uvádí klasifikaci motivace, kterou původně navrhl v roce 1924 Nicholas Groth, americký klinický psycholog, pro stanovení terapeutického režimu pro sexuální násilníky. Později praxe ukázala, že motivační typologie je implementovatelná na většinu kriminálního chování, neb reflektuje psychologické potřeby pachatelů násilných činů. Nutno ale přihlídnout k tomu, že behaviorálně-motivační typologie nezachycuje dynamický aspekt těchto závažných činů, jedná se o nástroj hodnocení chování pachatele v konkrétní okamžik, v konkrétním prostředí a s konkrétní obětí. Nelze ji využít jako úplný profil pachatele, nicméně pro odhad motivace a poskytnutí psychologického snímku útočníka během konkrétního činu může být užitečná (Turvey, 2008).

Behaviorálně motivační typologie rozděluje tedy pachatele následovně:

1) **Ujišťující se o moci** (*power reassurance*) bývá znám také jako *kompenzační*.

Pachatel s touto motivací se na místě chová tak, aby si zvýšil či obnovil sebevědomí za využití méně agresivních prostředků. Toto chování tedy vyplývá z pocitu vlastní nedostačivosti a nízkého sebevědomí. K přepadení oběti dojde během momentu překvapení a k útoku pak verbálně či za využití zbraně, kterou nad obětí i během činu drží kontrolu.

Verbální chování během činu může zahrnovat ujišťování oběti, že jí pachatel neublíží, může jí dokonce lichotit a vyžadovat emocionální zpětnou vazbu („Líbím se ti?“) či odpuštění. V případě znásilnění může zažívat fantazie o tom, že se do něj oběť zamiluje. Pro nedostatek sebevědomí si vybírá slabší oběti. Z hlediska osobnostní struktury bývají takto motivovaní jedinci diagnostikováni vyhubou poruchou osobnosti.

Geberth (2010) shrnuje, že tento typ nedostačivých pachatelů má potřebu si potvrdit svou maskulinitu, neboť jejich nízké sebevědomí brzdí navazování zejména sexuálních vztahů. Slabší oběti si vybírá ve svém okolí, často na ně útočí ve spánku. Zbraň používá jen pasivně tak, že ji oběti ukazuje. Zároveň nebývá výjimkou, že oběť během napadení líbá. Z výzkumu vyplývá, že tito pachatelé bývají samotáři a na jejich výchově se podílela dominantní matka.

2) **Prosazující moc** (*power assertive*) jinak nazýván také jako *nárokující*. Tento druh pachatele si násilným činem hyperkompenzuje sebehodnotu a nízké sebevědomí. Oproti předchozímu typu pachatele k tomu ale využívá větší agresivitu. Své potřeby moci dokazuje snahou ovládat a ponižovat oběť. K přepadení využívá momentu překvapení nebo lest a kontrolu nad ní drží výhrůzkami, fyzickou silou nebo zbraní. Odmítá, aby oběť komunikovala a také jí dává jen příkazy a vulgárně ji ponižuje („Nejsi tak hezká, jsi jen děvka.“). S odporem oběti nebo úrovní sexuální dysfunkce pachatele roste brutalita jeho útoku. Oběť je vybírána podle dostupnosti a zranitelnosti. Tento typ pachatelů se snaží vyvolat dojem, že nemají pochybnosti o své mužnosti, ve skutečnosti si svou maskulinitu právě těmito činy dokazují. Toto chování může být spojeno s narcistickou poruchou osobnosti. Časem jejich sebevědomí může skutečně narůst a mohou začít dělat chyby, které by mohly vést k jejich identifikaci. Policie si to někdy mylně vykládá jako přání být dopaden.

Podle Gebertha (2010) se naopak jedná o pachatele, kteří o své maskulinitě nepochybují a sexuální násilí využívají k jejímu vyjádření. A právě proto, že si věří, útočí na stejně staré oběti, nikoliv na slabší.

Podobně předchozí **dvě motivační síly** uvádí v jednom konceptu Douglas (Douglas & Olshaker, 2000), který na motivaci pachatelů násilných činů nahlíží skrze dva vnitřní faktory (popudy). Prvním z nich je pocit **nadřazenosti** a **grandiozity**, který s sebou přináší sebeklam, že společenské normy se tohoto jedince netýkají.

Zároveň se považuje za natolik chytrého a exkluzivního, že brzy opouští vzdělávací instituce (škola mu nemá co nabídnout), kariérně fluktuje, neb odmítá začínat svou profesní kariéru od píky, proto se mnozí z nich přechází na kariéru majetkové trestné činnosti pro snadný výdělek, který si zaslouží. Druhý vnitřní faktor se týká silného pocitu **neadekvátnosti** a ztroskotance ve všech oblastech, ve kterých projeví iniciativu. Motivací většiny těchto pachatelů je touha po moci a kontrole pocházející z prostředí, kde se cítili bezmocní a mimo kontrolu – tedy pachatelé, kteří byli jako děti týrané či zneužívané. Také dodává, že většina takových dětí, ač jsou těžkým dětstvím více či méně poznamenány, se s následky vyrovná sociálně akceptovatelnou formou a napře výše popsané pocity tvůrčím směrem. Oproti tomu pachatelé si pocity moci a grandiozity, na které mají podle sebe nárok, vyvolávají rozhodováním o smrti a životě oběti a kompenzují tím tak pocity nedostačivosti.

V souvislosti s agresivní manifestací frustrace a emočních zranění Douglas ještě vysvětluje, proč se ženy nestávají sériovými vražedkyněmi tak často, jako muži. Důvodem je sebedestruktivní otočení traumatu proti sobě. Tyto v dětství zneužívané a týrané ženy mají tendence k alkoholovým a drogovým excesům, prostituci, sebepoškození a sebevraždám. Často jsou jejich partnery násilníci a ženy se stávají oběťmi domácího násilí. Oproti mužům páchající závažnou násilnou trestnou činnost si nevybíjí emocionální a sexuální vztek na druhých. Nesmíme ale také opomenout ale roli testosteronu.

3) **Odvětný hněv** (*anger retaliatory*), který motivuje pachatele, je patrný už z místa činu plné projevu vzteku. Tato motivace bývá typičtější pro sexuální útoky, domácí vraždy a vraždy související s pracovním prostředím. Mnohdy takové chování vykazují také političtí či náboženští masoví vrazi a teroristé. Jak název napovídá, pachatel jedná na základě kumulovaných skutečností nebo domnělých křivd. Oběť bývá přemožena během prudkého útoku, který se následně vyvine do brutální fyzické síly a extrémního násilí, oběti způsobuje mnohočetná zranění, někdy také *overkill*. Pokud je oběť zohavena či rozřezána, motivem bývá její ponížení, nikoli snaha o zakrytí činu. V takovém případě pachatel svůj útok směřuje na oblast těla, která má pro něj souvislost s pocíťovaným vztekem. Během činu pachatel nemá zájem vyslechnout oběť, nevyjednává. Může ji dokonce obviňovat ze samotného útoku („Kdyby ses nebránila, nemusel bych tě tolik bít; Myslíš si, že jsi lepší než já?“).

Pokud útok není plánovaný, bývá výsledkem momentální emocionální reakce, oběť je vybrána namátkově a k napadení poslouží zbraň/předmět, která je v daný okamžik dostupná. V případě plánovaných činů je cílem konkrétní oběť nebo skupina a pachatel je dostatečně ozbrojen. Trs takového jednání může být spojován s různými typy osobností a duševními poruchami. Autor uvádí následující výčet možných poruch osobnosti – paranoidní, antisociální, schizoidní a hraniční. Taktéž se takové jednání může objevit u pachatelů závislých na návykových látkách a s poškozením mozku.

Pro úplnost citujme ještě Gebertha (2010), podle kterého tento typ pachatele využívá sex jako nástroj k potrestání a degradaci oběti. Útočí buďto na prostitutky či starší oběti, neboť si oběti vybírá symbolicky.

4) **Sadisticky** motivovaný pachatel (*sadistic*) získává sexuální potěšení z bolesti a utrpení, které způsobuje oběti. Primární motivace je sexuální. K oběti se přibližuje lstí a jako útok volí překvapení, fyzický útok či použití zbraně. Bližší popis sadisticky motivovaného pachatele je uveden níže v podkapitole sexuálně motivovaných vražd.

5) **Oportunismus** (*opportunistic*)

6) **Hromadné znásilnění** (*gang rape*).

Oportunismus a hromadné znásilnění nejsou motivy, ale subtypem sexuálně motivovaných trestných činů. Jsou zde uvedeny pouze pro úplnost tak, jak je uvádí autor.

7) **Zisk** (*profit*) jako motivace slouží k získání materiálních statků a osobnímu zisku. Takto motivované pachatele nalezneme napříč trestnou činností – dopouští se vražd, samozřejmě loupeží a krádeží, ziskem motivované pachatele nalezneme také mezi žháři, bombovými útočníky a únosci. Jejich činy nesaturují emoční potřeby, vyjma potřeby zisku, což v pravém slova smyslu není potřeba psychologická, pokud tyto činy nejsou vedeny kompulzemi. Metody ziskuchtivých pachatelů v přiblížení k oběti a útoku na ni jsou pestré, objevit se může jakýkoliv způsob (Turvey, 2008).

V případě majetkově motivovaných vražd může dojít k **motivačnímu přeskoku**, a to takovému, že pachatel neplánoval oběť zabít, ale mohl být vyrušen nebo oběť vyvinula neočekávaný odpor. Zejména v případě dezorganizovaných pachatelů nebo pachatelů intelektově subnormních může dojít ke zkratovitému jednání a oběť je napadena, mnohdy i nebývale brutálním útokem. Později takoví pachatelé vypovídají, že oběť usmrtili z obav jejího svědectví krádeže.

Dalším příkladem takového přeskočného je pachatel, jehož prvotní úmysl je majetkový, ale během přemáhání oběti dojde k sexuální excitaci a s obětí je následně sexuálně manipulováno. Vyšetřování má pak ozřejmit, které jednání bylo zamýšlené a které výsledek oportunistu.

5.4 Evoluční teorie homicidní motivace

Zajímavý a do jisté míry kontroverzní pohled na homicidní motivaci nabízí evoluční psycholog Buss (2009). Jedno z vysvětlení, které nabízí, je zamyšlení nad větším počtem mužů mezi pachateli vražd. Podle něj tato převaha vyplývá ze samotné zákonitosti vraždy, protože množství osobnostních proměnných, ve kterých dosahují muži vyšší skóre, jež korelují s kriminalitou obecně. Patří sem impulzivita, vyhledávání senzací a riskování (*sensation seeking*), agresivita, snížená empatie a nedostatečné morální cítění. Avšak žádná z těchto proměnných sama o sobě nemá predikční hodnotu.

Dále dle rozložení věku pachatelů vražd (vrchol = 20-29let) vyplývá, že incidence vražd se výrazně zvyšuje v období reprodukční konkurence.

Buss zmiňuje také homicidní fantazie, které podle něj má v průběhu života většina z nás, nejen proto, že jsme údajně k zabíjení evolučně naprogramováni. Vysvětluje důležitost těchto úvah na příkladu sexuálních fantasií a scénářů, jejichž většina zůstává nenaplněna. Sexuální scénáře přehrávané v naší mysli mají důležitou funkci – umožňují nám vyhodnocovat, co nás nastartuje a co naopak vypne. Fantazie tohoto druhu nám pomáhají přezkoumat následky našeho sexuálního chování ještě dříve, než k němu dojde, abychom se případně vyhnuli jeho následkům, nebo naopak. Dle jeho názoru na podobném principu pracují vražedné fantazie, které pomáhají vytvářet alternativní scénáře, a drtivá většina populace dojde k závěru, že všeobecné náklady a následky proti možnému zisku se nevyplatí a volí alternativní a méně riskantní řešení problému. Většina těchto fantasií ve skutečnosti pomáhá brzdit vražedné impulzy a tlumí záměr zabít, protože cena je příliš vysoká.

Tato teorie se ale může jevit jako skutečně sporná, neboť je diskutabilní, nakolik má většina jedinců společnosti ve svých fantasiích vypracované vražedné scénáře.

Je skutečně rozdíl mezi zažitým tvrzením, že za určitých okolností by byla většina z nás schopná zabít druhého člověka a tvrzením o vypracovaných vražedných scénářích, od kterých po zralé úvaze upouštíme.

Leitmotivem lidské rasy je podle autora reprodukční boj, od kterého se odvíjí většina homicidních motivací. Vítězem v evoluční terminologii nejsou ti, kdo přežijí, ale ti, kterým se podaří reprodukovat a mají co nejvíce zdravých a vlastních potomků. Každý jedinec se chce podvědomě podílet na budoucí generaci. S tímto také souvisí snaha přežít, protože nechat se zabít zavírá všechny cesty, kterými mohly být geny šířeny dále. Na základě toho se vyvinuly tzv. *homicidní obrany*, které podvědomě umí detekovat potencionální nebezpečí v určitých jedincích. Umět tyto signály číst byla a je otázka života a smrti. Pokud je muž eliminován jeho protivníkem, pozůstala žena se bude množit s ním a zároveň přeživší rival přebírá péči o nepokrevní děti, které mají oproti pokrevním nevýhody. Autor shrnuje výhody, které naši předkové získali vraždou svého soka: předešli zranění či zabití sebe samého nebo své partnerky či dětí; odstranili klíčového protivníka; získali přístup k novému teritoriu a zásobám; zajistili si sexuální přístup k protivníkově partnerce; pověstí vraha odstrašili nepřátele; vyhnuli se investicím do dětí, se kterými nebyli v genetickém vztahu; chránili zdroje potřebné pro reprodukci a odstranili zároveň celou linii konkurentů v genetickém boji.

Buss se dlouhodobě věnuje evolučním aspektům homicidií a kromě výzkumu pachatelů vražd se věnuje také vražedným fantaziím nekriminální populace, ve které hledá odpovědi týkající se motivace vražd. Došel například ke zjištění, že za většinou vražedných myšlenek stojí sexuální rivalita, což svým způsobem kopíruje trend vysokého počtu vražd mezi intimními páry. Je na nás totiž vyvíjen evoluční tlak nalézt reprodukčně hodnotného partnera. Muži přikládají velkou cenu kráse, mladosti (signál zdraví a plodnosti) a věrnosti (záruka toho, že muž nebude vychovávat dítě rivala) a tyto tužby figurují v mnoha motivech vražd. Navíc důvod, proč jsou muži násilnější (v přímé fyzické agresi), spatřuje v tom, že během historie bylo pro muže výhodnější z hlediska reprodukčních tlaků být násilným. Jednak v lovu zvěře, v boji o partnerky a ochraně rodiny a teritoria. Muži, kteří tento druh agrese neměli v repertoáru svého chování, nebyli v reprodukční soutěži úspěšní. Navíc během vývoje si muži vyvinuli adaptace na to, aby byli za specifických okolností týkajících se boje o partnerku schopni vykonat extrémně násilné činy včetně vraždy. Tato teorie se snaží objasnit vysokou míru mužského násilí.

Naopak pro ženy bylo strategické nenásilné chování, protože v případě fyzické konfrontace se mohly zranit či zahynout a jejich potomky by vychovávala nová partnerka, která by do nich investovala méně než do svých potomků.

Ukazuje se také, že muži mají větší sklon k násilným reakcím vůči jiným mužům během životního intervalu, kdy se vytváří šance k „páření“. Mnohem pravděpodobněji napadnou jiného muže, který je veřejně ponížil, následkem čehož ztratí své postavení a šanci na „kvalitnější“ partnerku – na základě výzkumů víme, že ženy u mužů preferují mj. vyšší společenský status a finanční zajištění. Muži, kteří jsou nezaměstnaní, budou pravděpodobněji vraždit než ti, jejichž kariéra je na vzestupu. Zároveň muži bývá ztráta zaměstnání vnímaná jako nadlimitní stresor a mnohdy také spouštěč násilného chování například v situacích, kdy se během konfliktu přestane ovládat a fyzicky zaútočí, nebo zosnová pomstu zaměstnavateli či kolegům majícím (domnělý) podíl na výpovědi. Ztráta zaměstnání (a nezaměstnanost) se tedy jeví jako rizikový faktor v násilném chování nejen proto, že dotyčný nemá co ztratit a vyhledává riziko. Muži, kteří se nacházejí na nejnižších stupních reprodukčního žebříčku, častěji konají násilné činy (Buss, 2009). V jednom dřívějším výzkumu figurovalo 64 % mužů, kteří zavraždili své partnerky v době své nezaměstnanosti (Easteal, 1993).

Jako další spouštěč vražedného násilí mezi partnery uvádí Buus nevěru. Současní muži nejsou potomci mužů lhostejných k partnerčině nevěře, jejichž geny vymizely, ale těch, kteří nerespektovali nevěru. Nevěra partnerky totiž s sebou nesla riziko, že muž investoval čas, energii, úsilí a zdroje do dětí svého rivala.

Vysvětluje tím vysoký podíl vražd žen motivovaných partnerovou žárlivostí. Uvádí statistiky FBI, podle kterých 50-60 % zavražděných žen zahynulo rukou svého manžela, milence či expartnera. Naopak mužů zavražděných ženami jsou jen 3-4 %. Jedním důvodem toho, proč muži nesou úkorněji nevěru partnerky či hrozbu její ztráty můžeme opět hledat ve společenském statusu muže. Podvedení muži bývali předmětem neucty a výsměchu, vnímání jeho žádanosti na trhu rozmnožování klesá. Muž, který zavraždil svou partnerku, která mu byla nevěrná či ho opustila, vysílá signál, že jeho zájmy nebude nikdo porušovat. V menších skupinách si dříve takto muž vylepšil své postavení a pověst. Dokonce autor přichází s teorií, že čím je žena krásnější, zdravější a plodnější, tím více bude její partner motivovaný, aby ji v případě nevěry zavraždil. Toto odvážné tvrzení opírá o svůj výzkum homicidních fantazií, který jasně ukazuje na to, že rozchod iniciovaný ženou či její nevěra jsou nejčastějšími spouštěči vražedných fantazií u mužů. Naopak u žen jsou to opakovaná fyzická, sexuální a psychická týrání. Žena, která je obětí domácího násilí a zavraždí svého partnera, není raritním fenoménem. Proto je nesmírně důležité posuzovat motivační předpolí.

Evoluční psychologie se také snaží ozřejmit fenomén infanticidií. V podstatě domněnky těchto odborníků kopírují motivace zjištěné od samotných pachatelek těchto vražd. Nejextrémnějším případem zabití dítěte nastane tehdy, když matce překáží ve vyhlídce na reprodukční úspěch. Byly popsány tři primární situace, kdy evoluční tlaky upřednostní zabití dítěte. První je tehdy, když dítě vykazuje vážné poškození, onemocnění či deformitu. Dokonce fyzická deformita dítěte se jeví jako univerzální prediktor infanticidia napříč kulturami. Druhou situací, kdy je matka motivovaná k vraždě dítěte je tehdy, když už své potomky má a sužují ji obavy, že už by se o další dítě nezvládla postarat (Buss, 2009).

Tuto motivaci uváděla pachatelka z Olomoucka, kterou měla k vraždě novorozence porozeného do záchodové mísy donutit její matka, babička oběti. Důvodem byly ekonomické důvody, v malém zanedbaném domku žily tři rodiny a údajně matka pachatelky vyjádřila obavy, že o další dítě se nezvládnou postarat. Podíl na vraždě obě popíraly, ale oběť utrpěla mnohočetné bodné rány v oblasti krku, trup byl pošlapán a dítětem bylo prudce mrštěno o dveře. Jeho tělo poté hodily do pračky a později odnesly v igelitové tašce na hřbitov (Novinky.cz, 2024).

A konečně třetí situace, která by mohla matku motivovat ke spáchání infanticidia, může nastat tehdy, když je svobodná a nežije ve stabilním partnerském svazku s mužem, který by byl ochotný dítě vychovávat.

Žena má pak obavy z nedostatku prostředků a pokud by do něj investovala, bylo by to zbytečné úsilí, neboť by jí mohlo diskvalifikovat na poli rozmnožování dle evolučních teorií – dítě by tak bylo překážkou, kvůli které by nedokázala přilákat dobrého dlouhodobého partnera, který by ji ochraňoval a staral se o ni (Buss, 2009).

Z výzkumu Dalyho a Wilsonové (1994) vyplývá pro tato tvrzení podpůrný fakt, že muži, kteří uvažují o vztahu se ženou, obecně považují její děti od jiného muže za nevýhodu.

Evoluční přístup přináší jiný pohled na motivaci vražd. Akcentuje psychologicky na první pohled méně patrné potenciaální vlivy na chování jednotlivců. Na závěr této podkapitoly citujme výstižné shrnutí evolučního přístupu:

„Vražda je rentgenovým snímkem lidského nitra. Odhaluje věci, které se týkají většiny lidí na celém světě – potřebu přežít, získat společenské postavení, ubránit si čest, získat přitažlivé partnery, loajalitu svých milenců, zbavit se nepřítelů, ochránit svoje děti a vidět úspěch těch, kteří nesou náš genetický materiál. Toto jsou ty věci, pro které jsme my lidé a naši úžasní vítězni předkové byli vždy ochotní zabít a umírat (Buss, 2009, s. 244).

5.5 Odmítnutí jako motiv

Autorka práce se domnívá, že navzdory rozličným motivacím je v mnoha případech nadstavbovou nebo latentní motivací odmítnutí pachatele. Nemusí se zdaleka jednat o bezprostřední odmítnutí obětí, které by evokovalo na straně pachatele agresí, ale zjevný motiv činu stojící v popředí je zástupný nebo vědomý, ale zároveň spouští hlubinné procesy v pachatelově psychice a aktivuje jeho *strach z odmítnutí*.

Medicínské zobrazovací metody mozku odhalily, že při pocitu odmítnutí se nám v mozku aktivují stejná centra, která jsou aktivována při fyzické bolesti – můžeme tedy říci, že odmítnutí svým způsobem fyzicky bolí. Vysvětlení se nabízí evoluční – být odmítnutý odjakživa znamenalo být vyloučen ze smečky a zanechán napospas živlům, přírodě, šelmám apod. Právě proto máme na tuto situaci silné senzory. Odmítnutí je diskomfortní zkušenost, neboť člověk má povětšinou potřebu sounáležit s druhými, přeje si být přijímán a dostávat zpětnou vazbu, že jsou dostatečně dobrý. Odmítnutí snižuje sebeúctu. Součástí strachové reakce na odmítnutí je zapojení amygdaly a utlumení korových center, následkem čehož ubývá racionálního zpracování situace a převažují emoce. Odmítnutí spouští pro nás „sebezáchovnou“ agresí. Pokud není v dosahu, kdo nám bolest způsobil, vybijeme si to na někom nevinném (Wurmová, 2018).

Strach z odmítnutí může aktivovat i jen pouhá kritika, nesouhlasný postoj s námi či odmítnutí některých našich vlastností (např. „Jsi stejný jako tvůj otec.“). V souvislosti s odmítnutím se také hovoří o citlivosti vůči odmítnutí, což je tendence úzkostně nebo zlostně očekávat, snadno vnímat a následně přehnaně reagovat na odmítnutí v interpersonálních vztazích. Jedinci velmi citliví vůči odmítnutí často připisují zákeřné záměry nejednoznačnému sociálnímu chování, a to je základem mnoha kognitivních zkreslení a interpersonálních obtíží. (Downey & Feldman, 1996). Horneyová (2007) se domnívala, že zvýšená citlivost vůči odmítnutí je součástí neurotické osobnosti a že se jedná o tendenci cítit hlubokou úzkost a ponížení jako reakci na nejnepatrnější odmítnutí. I běžné banální situace jako nechat druhého čekat nebo zrušit schůzku je možno vnímat jako odmítnutí a může i vyvolat extrémní zlost a nepřátelství.

V psychopatologii bývá zvýšená citlivost na odmítnutí spojována s některými poruchami osobnosti nebo jejími rysy, zejména pak s histrionskou, narcistickou, hraniční a závislou. U disociální poruchy osobnosti a hraniční můžeme nalézt přímo agresivní reakce na odmítnutí (Smith & kol., 2022).

Pravděpodobná příčina citlivosti k odmítnutí nejen v případě poruch osobnosti, bývá spatřována v poruchách attachmentu. Podle Röhra (2009) je právě odmítnutí zdrojem histrionské dynamiky. Histrion nevědomě nutí ostatní lidi k tomu, aby ho odmítali, a stejně jako narcistická osobnost nemá solidní vnitřní rezervoár, v němž by mohl shromažďovat úspěchy a sebestpotvrzení, které by mu pomáhaly ke stabilnímu pocitu vlastní hodnoty, který by jej saturoval v době odmítnutí a krize. Pozitivní výkony, uznání a souhlas od druhých potřebuje získávat vždy nanovo. A zejména narcistická osobnost je uspořádána kolem udržování vlastní sebeúcty získáváním potvrzením zvnějšku. Tyto osobnosti mají výrazně zesílenou potřebu posilování hrdosti uznáním zvnějšku a zároveň zvýšenou zranitelnost odmítnutím významnými druhými lidmi (McWilliams, 2015).

Závislá osobnost se projevuje pervazivní potřebou, aby se o ni někdo staral, což vede k submisivitě, lpění a je spojena se strachem z odmítnutí a následně odloučení. V chování se tyto tendence projevují tak, že například nedává najevo nesouhlas ze strachu z odmítnutí apod. Stejně tak má strach z odmítnutí a opuštění hraniční osobnost, která se tomuto horlivě vyhýbá. Oproti závislé osobnosti reaguje výrazně impulzivně z důvodu afektivní nestability a pokřiveného sebeobrazu (APA, 2015).

Osoby s výše uvedenými poruchami osobnosti nebo jejich rysy zcela jistě nejsou jedinou skupinou, která je v této oblasti citlivější, ačkoliv samotná reakce u nich může být intenzivnější, hlubší a akcentovaná. Další aspekt, který je potřeba vzít v potaz, jsou další osobností proměnné, které mohou ovlivnit sílu emoční reakce, jež je v některých případech neadekvátní samotnému podnětu, tedy odmítnutí. Jsou to například charakteristiky spojené s nedostatečnou kontrolou impulzů, jakými jsou afektivní labilita, impulzivita, explozivita, větší dráždivost a snížená celková tolerance vůči frustraci, nižší schopnost celkově vytvářet a udržovat pevné interpersonální vztahy. Mimo osobnostní charakteristiky pak takovou proměnnou může být i intelekt, s jeho potenciálem kontroly chování. Autorka se tedy domnívá, že pokud je jedinec citlivý na odmítnutí a zároveň jeho osobnost disponuje některými z výše uvedených povahových vlastností, může se odmítnutí, nabývající různou podobu a formu, stát motivem k násilnému jednání. Další proměnnou, která může toto jednání spouštět či potencovat, aniž by jedinec musel být výslovně například impulzivní, jsou návykové látky, zejména alkohol a psychoaktivní látky z okruhu stimulancií.

Odmítnutí nikoliv jako motiv, ale spouštěč, bývá popisován u Teda Bundyho. Velmi úkorně prý nejprve nesl, že je mimomanželským dítětem a matka jej odložila do sirotčince. Později byl vychováván prarodiči a jeho matka se vydávala za jeho sestru.

Jedním ze spouštěčů jeho vražedného jednání pak bývá uváděno odmítnutí jeho snoubenkou. Jeho oběti se jí fyzicky velmi podobaly (Rule, 2019).

5.6 Sexuálně motivované vraždy

Sexuálně motivované vraždy jsou vyčleněny zvláště v této podkapitole, neboť jsou specifické jak ve způsobu spáchání, tak v otázce motivace pachatelů, neboť kromě povahových vlastností a struktury osobnosti mohou vstupovat do hry parafilie. Je pak součástí sexuologického a psychologického vyšetření určit, zda se na spáchání vraždy z vilnosti (arch.) podílela spíše osobnost pachatele, nebo (ne)přítomnost parafilie či kombinace obojího.

Takřka bezvýhradně se jedná o mužský delikt, který obrací naruby přirozený ochranný vztah muže k ženě a dítěti, silného ke slabším, které zachovávají a respektují i šelmy a dravá zvířata (Buss, 2009). Pokud zůstaneme ještě ve zvířecí říši, tak je netypickým jevem, kdy pes bezdůvodně zaútočí na fenu. Tehdy bývá uvažováno o narušené psychice psiho samce.

Vraždy motivované sexuálními pohnutkami jsou raritními činy, ale jsou jednou z nejčastějších ze skupiny sériových vražd, naštěstí jejich incidence (sexuálních sériových vražd) je ojedinělá.

Nutno podotknout, že sexuálně motivovaná vražda neznamena předzvěst sériového pachatele – většina z nich je spáchána jako jediný čin. V České republice dojde ročně k jednotkám takových případů, v posledních letech nepřekročilo toto číslo desítku (Blatníková & Faridová & Zeman, 2014).

Navzdory tomu, jak okrajovými tyto činy jsou, veřejnost velmi fascinují a probouzejí v ní emoce. Gödtel (1994) se domnívá, že tito pachatelé přebírají roli obětních beránek a uvolňují v nás sadistické fantazie, které si odmítáme připustit.

Nárůst počtu sexuálních vražd můžeme vystopovat od poloviny 60.let minulého století zejména na území Spojených států v souvislosti s rozvolněním v oblasti sexuality a jejím komunikováním. Následující dvě dekády se nesly v duchu mantry o sexuální svobodě bez následků. Tato filozofie pokračovala přes devadesátá léta až do nového tisíciletí, kdy podíl na rozvolněné sexualitě, která z části stojí za nárůstem sexuálně motivovaných činů, je připisován filmovým tvůrcům, kteří produkují filmy s tematikou násilného sexu, čímž pádem se toto chování pro některé může jevit jako norma a zároveň dochází k odbrzdění (Geberth, 2010).

Ve stejném duchu hovoří také kyberpsychologové na základě pozorování trendů na pornografických serverech. Upozorňují na fenomén normalizace: čím více se nějaké chování prezentuje jako běžná součást života na veřejnosti (filmová tvorba, knihy, internet atd.), tím více se stává normou, což s sebou přináší riziko, že v případě závadového chování může dojít k jeho odbrždění. Příkladem je fenomén knižní trilogie *Padesát odstínů šedi* – v následujících letech po vydání vzrostlo internetové vyhledávání BDSM pornografie celosvětově o 67 %, vyhledávání hesla *sexuální otrok a pán* o 79 %. Počet členů FetLife (sociální síť sdružující zájemce o BDSM životní styl) se více než ztrojnásobil a v roce 2020 čítal téměř 9 milionů členů (Aiken, 2021). Tuto otázku také vyvolává odbrždovací efekt pornografie. Aberantní pachatelé ji používají k potvrzení své deviace. Čím více ji sledují a masturbují, tím více se jejich chování posiluje a „normalizuje“ (Michaud & Hazelwood, 2000). Opačný názor razí ale český sexuolog Weiss, který v pornografii spatřuje adekvátní substituci u parafiliků, kterým pomáhá v abreakci sexuálního napětí a snižuje riziko sexuální delikvence (ústní sdělení).

Sexuální vraždy jsou často i samotnými odborníky chápány tak, že jsou motivovány vzrušením a touhou ze strany pachatele, což jiní autoři popírají a jsou názoru, že za sexuálním napadením ve skutečnosti stojí deformace sexuality (Groth, 1978; podle Safarik, Jarvis & Nussbaum, 2002).

Hazelwood a Michaud (2001) navíc vyvracejí mýtus o sexuálních násilnících jako o mužích s větším sexuálním puzením, které nemají, jak jinak vybit. Závažné sexuální násilí je ale prosazováním síly a projevem vzteku, primárně slouží k saturaci nesexuálních potřeb.

Obecně lze sexuální vraždy definovat jako spojení homicidální agrese a sexuálního chování mající různé podoby a signifikantním ukazatelem bývá sexuální vzrušení pachatele ante, tempore nebo post criminem. Co do způsobu provedení, vyznačují se těmito specifiky: manipulace s oděvními součástkami oběti, expozice genitálu či poprsí a polohování do sexuálních pozic, vkládání cizích předmětů do tělesných dutin oběti, stopy po sexuálním styku (orální, vaginální, anální) a projevy substitučních sexuálních aktivit (masturbace, rituály, sadistických fantazie atd.) (Chopin & Beauregard, 2019). Geberth (2010) ještě doplňuje přítomnost spermatu na oběti či místě činu a specifická sexuální zranění – prvky sexuálního mučení, mnohočetné bodné rány a možný overkill. Nepřítomnost spermatu nevylučuje sexuálně motivovaný čin, neboť sperma bývá přítomno jen v pětině případů (Netík & kol., 1997b).

Pokud pachatel na oběť zaútočí nožem, může úder směřovat na oblast genitálu a poprsí – tedy na „problémová“ místa. Častým způsobem úmrtí v případě tohoto typu vražd je udušení z uškrcení nebo ze rdoušení. Někdy pachatel ucpe oběti dýchací cesty cizími předměty – v ústech oběti pak lze nalézt písek, hlínu, listí apod. Pokud pachatel manipuloval s genitáliemi oběti či do nich něco vkládal, dá se usuzovat na další sexuální poruchu pachatele a toto zjištění může mít význam pro poznání dynamických charakteristik osobnosti pachatele. Někdy se objevuje domněnka o pocit nedostačivosti pachatele ve vztahu k vlastnímu penisu. Zasouvá-li do vagíny oběti klacek, láhev, násadu apod., zpravidla se jedná o zástupnou aktivitu za řádný pohlavní styk. Totální destrukce těchto partií svědčí pro zlobný afekt vázaný na tuto oblast. Odříznutím genitálu či poprsí může naopak oběť desexualizovat, ve velmi vzácných případech dochází ke kanibalismu ze strany pachatele nebo si ostatky odnáší jako trofeje k dalšímu sebeukájení, viz například Ladislav Hojer. Za masivním útokem na obličej může stát snaha o depersonalizaci oběti nebo znesnadnění identifikace. V některých případech bývá obličej zakryt z důvodu, že pachatel nechtěl, aby se na něj oběť dívala. Pokud jsou oběti způsobena další zranění *post mortem*, spíše než na nekrofilní aktivitu se dá usuzovat na přítomnost silného afektu, který sytí pachatelovu zlobu i nadále (Netík & kol., 1997b).

V případě výskytu obnažené oběti je nutné zvažovat také další vyšetřovací verze bez sexuálního motivu.

Jako příklad uveďme dvojnásobnou vraždu 13letých dívek nalezených v terénu s průstřely hlavy a hrudníku. Obě dívky měly vyhrnutá trička až ke krku, s obnaženým hrudníkem a poprsím. Až při rekonstrukci činu se ukázalo, že pachatel ve snaze je ukryt táhl po zemi, při čemž došlo k jejich částečnému vysvlečení. Samotný motiv jednání nebyl sexuální, ale spíše zkratkovitě jednání pachatele s následnou snahou zahladit stopy (Markovič & Šulc, 2008).

Sexuálně motivované vraždy nejsou homogenní skupinou, dynamika vedoucí k jejich spáchání může být rozličná. V některých případech se nejedná o úmyslné vražedné násilí, ale dojde k němu až eskalací během sexuálního napadení a vražda je „pouze“ jednou z možností, jak znásilnění může skončit. Faktory, které tento motivační přeskok ovlivňují, jsou na základě výzkumů spatřovány v ne/přítomnosti zbraně a zda se pachatel s obětí znají, tedy přítomnost zbraně a vzájemná známost zvyšují riziko vražedného násilí v rámci sexuálně motivovaného násilí.

Toto zjištění dokládá poznatek uvedený v dřívější pasáži práce týkající se přítomnosti zbraně a jejího častějšího využití během impulzivních násilných činů. Ukazuje se navíc, že vskutku letální kombinací je pachatel, který během činu použil zbraň, ale nedopustil se na oběti sexuálních aktivit a zároveň s obětí strávil více než 30 minut. Tato neschopnost sexuálně vystupovat navzdory dlouhému času stráveného s obětí, rozzuří pachatele a s dostupností zbraně se z pokusu o znásilnění stává vražda. Výzkumy také naznačují podíl zavinění oběti. Pokud pachatel měl v úmyslu „pouze“ znásilnění, ale oběť se aktivně bránila a projevovala odpor, tím spíše došlo k nezamýšlené vraždě. U zamýšlené sexuální vraždy je bolest způsobena úmyslně, aby se oběť trápila a zemřela (Chopin & Beauregard, 2019). Proti tomuto tvrzení stojí profilující agenti FBI Michaud a Hazelwood, kteří uvádí, že neexistuje statisticky významný vztah mezi mírou odporu, který oběť klade, a tím, jak moc jí bylo ublíženo. Jediný statistický vztah byl nalezen mezi obranou oběti a časem, který pachatel s obětí strávil. S bránící se obětí pachatel strávil průměrně dvakrát tolik času než s obětí, která nekladla odpor. Dále podle těchto autorů neexistuje také žádný vztah mezi přítomností zbraně a zraněním oběti. Předpoklad, že pachatel je neozbrojen, tedy oběti neublíží, je stejně chybný jako opačný případ s pachatelem ozbrojeným (Michaud & Hazelwood, 2000).

V rozhodovacích procesech se uplatňují dva mechanismy – okamžitá realizace bezprostředního popudu k akci (impulsivní sexuální agrese), nebo deliberace spojená s vyhledáváním vhodné oběti (programová agrese).

Schorsch a Becker (podle Gödtel, 1994) pachatele sexuálních vražd rozlišují podobně – první skupinu tvoří sadističtí jedinci v pravém slova smyslu a dlouho před spácháním prožívají sadistické sexuální fantazie. Druhá skupina jsou pachatelé, jejichž činy jsou impulzivní a v eruptivní akci odreagovávají své vnitřní sexuální napětí. První skupina pachatelů bývá dobře sociálně integrovaná, v sociálních vztazích bývá pasivní, nebývá konfliktní a jejich kriminální anamnéza je nedotčená. Často se jedná o osoby změkčilé, ne příliš maskulinního typu, zakřiknuté, které se lehce přizpůsobují svému okolí a jako děti byly lehce vychovatelné. Pouze ve svých fantaziích si představují mučení a utrpení, které způsobují druhým. Celá jejich sexualita je obsažena v jejich fantazii, chybějí v ní erotické komponenty. Druhou skupinu pachatelů lze popsat jako zanedbané agresivní osobnosti s kriminálními tendencemi a anamnézou. V dětství byli neklidní a roztěkaní. Zpravidla reagují impulzivně, často se dostávají do konfliktních situací.

Jejich sexualita je nezralá a touží po uspokojení. Často střídají partnerky a jejich vztahy často končí po nenávislných projevech vůči partnerce.

Geberth (2010) popisuje typického sexuálního vraha jako jedince, který staví své vražedné fantazie a představy na inspiraci získané z pornografie – toto je první typická charakteristika sexuálních vražd. Pokud má svolnou partnerku, může své představy realizovat částečně s ní, posléze s obětí, která slouží pouze jako „rekvizita“ v převádění jeho sexuálních fantasií do reality. Vražedné násilí je pak motivováno a poháněno fantasií spojenou s mučením, svazováním a poškozováním. Douglas (2000) se zamýšlí nad úlohou pornografie jako možného spouštěče vražedného chování. Uvádí, že 79 % sexuálních vrahů přiznalo kompulzivní masturbaci a 81 % z nich udává, že bylo ovlivněno sledováním pornografie, zejména pak s tematikou násilí vůči ženám, dominance a udržení kontroly, BDSM a snuff²⁰. Svě zkušenosti shrnuje do tvrzení, že konzumace násilné pornografie u „zdravých“ jedinců nespouští vražedné jednání, ale predisponovaní jedinci se jí nechávají inspirovat a dokonce připouští, že některé fantazijní motivy, které později realizovali s oběťmi, čerpali právě z pornografie.

Druhou charakteristikou je pak symbolismus, který je složen z fetišistické a parcialistické komponenty – u většiny sexuálních vrahů lze nalézt silnou vazbu na oděvní součástky oběti (zejm. boty) a části těla. Třetí poznávací charakteristikou těchto činů bývá ritualismus. A konečně čtvrtým významným faktorem je kompulzivita – silné vnitřní nutkání k realizaci sadistických činů. Výmluvná je výpověď jednoho sériového sadistického vraha: *“Jednoho rána jsem se probudil s vědomím, že budu zabíjet, tak jako už mnoho rán předtím. Je to hrozný, hlodavý pocit hluboko v žaludku, který mě nutí znásilňovat a zabíjet“* (Holmes & Holmes, 2009, s. 26).

Čeští autoři studií o sexuálních násilnících (Zemek & Netík & kol., 1997b) uvádí, že tito pachatelé se dopouští sexuálně motivovaných činů v nižším věku (nejpozději do 30 let), s vyšším věkem klesá útočnost vůči neznámým objektům. Dále pak tito jedinci mívají základní vzdělání či jsou vyučeni a pracují v dělnické profesi. Vyrůstali v úplných rodinách a pokud byli v minulosti trestáni, tak za podobnou trestnou činnost, resp. většinu sexuálních vražd předchází znásilnění či pokusy o něj, popřípadě omezování osobní svobody. Bývá výjimkou, pokud pachatel začíná svou kriminální kariéru sexuální vraždou.

²⁰ snuff film – záznam úmrtí či vraždy člověka na kameru, ovšem smrt je aranžovaná, byť zobrazení působí reálně

Mezi takové výjimky patřil například dosud netrestaný dělník Oleg Kravz, který v devadesátých letech započal svou násilnou sexuální kariéru právě sexuální vraždou, kdy v Praze zavraždil 27letou ženu. Během napadení ji obmotal oči, nos a ústa lepící páskou, aby neviděla a nemohla dýchat, ruce svázal za zády, vysvlékl dolní část těla. Z místa činu zmizely mj. boty oběti. Zavražděná utrpěla mnohočetná tupá poranění v oblasti obličeje a hlavy, dále pak poškození oka, nosních kůstek a zlomeninu horního rohu chrupavky štítné, stejně jako zlomeninu jazyčky. V pochvě byly nalezeny stopy spermatu. Během následujících dvou měsíců, než byl dopaden, se Kravz dopustil několika znásilnění a 5 pokusů o vraždu (Šulc, 2019).

Co se rozložení inteligence týče, ve srovnání s běžnou populací je zastoupen ve vyšší míře intelekt snížený. Porucha osobnosti byla diagnostikována u dvou třetin posuzovaných pachatelů, přičemž nejvýraznější rysy byla explozivita a agresivita. Také u 60 % pachatelů nebyla shledána žádná parafilie. Většina pachatelů nebyla doposud psychiatricky léčena (71 %) a zhruba pětina byla pod vlivem alkoholu tempore criminis. Jak bylo uvedeno výše – drtivá většina pachatelů sexuálních vražd se dříve pokusí o znásilnění, které bývá první příležitostí k pohlavnímu styku a před činem jich většina neměla heterosexuální vztah. Z toho vyplývá, že častější motivací k násilné sexuální činnosti je určitá neobratnost ve styku s osobami zájmového pohlaví v kombinaci s určitými povahovými vlastnostmi, spíše než parafilie. Ta bývá diagnostikována zhruba u poloviny těchto pachatelů. Paradoxně sexuálně deviovaní pachatelé (zejm. sadisté) mívají uspokojivý partnerský vztah, popřípadě jej v minulosti zažili (Netík & kol., 1997b).

Výpovědní je také klasifikace Schlesingera (Taylor, 2021). Ten sexuální pachatele rozlišuje na dvě skupiny: *kompulzivní* (organizovaný) *typ*, u kterého představa splnutí agrese a sexu vede k silnému nutkání, kdy samotné zabití je sexuálně uspokojující.

Druhý typ je pak *explozivní* (dezorganizovaný) jako výsledek sexuálního konfliktu. Oba typy mohou být plánované i neplánované ve smyslu oportunistu, kdy pachatel náhodně narazí na vhodnou oběť. Zároveň upozorňuje mít stále na zřeteli zakrývací vraždy předchozího násilnění.

Sexuálně motivované pachatel dělí Hazelwood a Michaud (2001) podobně jako dez/organizované pachatele na *impulzivní* a *ritualistické*. *Impulzivní* pachatel se vyznačuje nižší inteligencí, nedostatkem disciplíny a sebekontroly. Jeho činy nejsou promyšlené, neplánované a nenesou známky sofistikovaného způsobu provedení, stejně jako žádná preventivní opatření proti dopadení.

Podobně jako *ritualistický typ* pachatele podléhá silné potřebě evokovat sílu a moc a je veden pocity vzteku. Nemá jasně vytvořený scénář ani představu o oběti – stačí, aby to byla dostupná a zranitelná žena, a nezáleží na tom, zda se jedná o prostitutku, ženu ze sousedství nebo jeho přítelkyni. Oproti tomu ritualistický pachatel tráví mnoho času fantaziemi o budoucím činu, detailně a metodicky jej plánuje, bývá obtížné jej dopadnout.

Jak bylo uvedeno výše, tento pachatel vykazuje velmi bohatou fantazijní činnost, která obsahuje 5 následujících komponent. První z částí je komponenta *vztahová*, kdy pachatel má fantazie o vztahu mezi ním a obětí. Vztahy v jeho představách mohou nabírat podoby mileneckého a manželského vztahu, vrcholem vztahového kontinua je fantazie o pánovi a otroku.

Druhá komponenta je *parafilní*. Jak název napovídá, propisují se do sexuálních představ prvky pachatelovy parafílie. Třetí komponenta je *situační* – fantazie o činu jsou rámovány do konkrétní situace a podmínek. Čtvrtá komponenta nese prvky o oběti a jejich *demografických* charakteristikách. Impulzivní pachatel má jediné kritérium – dostupná zranitelná žena, nikoliv tak ritualistický pachatel. Ten má přísná kritéria o své oběti, které zahrnuje do svých fantazií a do detailů si ve svých představách skládá obrázek budoucí oběti. Konečně pátá komponenta, *sebepercepční*, která ve fantazii nabírá podobu toho, jak pachatel sám sebe a svou roli vnímá během činu, od božsky omnipotentního až po extrémně nedostatečného (Hazelwood & Michaud, 2001).

5.6.1 Souvztažné parafílie

Jak bylo naznačeno výše, spáchání sexuální vraždy klade otázky na ne/přítomnost parafílie u pachatele. Sexuologické vyšetření k tomuto účelu určené bývá prováděno také v případech násilných činů, které sice nenesou znaky jednoznačného sexuálního chování, ale mohly by jím být.

Mezi parafílie relevantní k sexuálním vraždám patří jednak méně závažné deviace v aktivitě – voyeurismus, exhibicionismus, frotérismus, tušérství, event. skatofilie. Mezi méně závažné deviace v objektu pak patří fetišismus (popř. transvestitizmus). Ač samy o sobě nemusí být nebezpečné, mohou být předstupněm vývoje nebezpečného pachatele, či se objevují s nebezpečným chováním současně. Rozhodně nebezpečnou deviací v objektu je v tomto kontextu nekrofilie a ani není raritní v populaci sadistických pachatelů přítomnost zoofilie, což je vztaženo k charakteristické chabé diferenciaci objektů spojené s touto parafílií.

Dvě se sexuálními vraždami související parafilie jsou pak patologická sexuální agresivita a zejména pak sadismus. Samozřejmě se také tyto mohou kombinovat s deviací v objektu a pachatel může cílit na osoby nezletilé (pedofilie, homosexuální pedofilie, hebefilie) a v seniorském věku (gerontofilie).

V otázce deviací se nabízí také vztah mezi znásilněním a sexuální vraždou. Ten je velmi úzký, protože u sadistických pachatelů vražda navazuje na znásilnění nebo se mohou v témže období prolínat. Navíc se ukazuje, že osobnost pachatelů znásilnění není v porovnání s osobnostmi pachatelů sexuálních vražd příliš rozdílná. Při znásilnění se totiž také mísí v různém zastoupení sexuální vzrušení, hostilita a agresivita, vztek s demonstrací nadvlády nad obětí. Jak zmiňujeme výše, tento druh činů s sebou nese sycení jiných potřeb než primárně sexuálních, tedy se i v rámci znásilnění projevuje potřeba nadřazenosti a potrestání ženy, zejména u nejistých a neobratných mužů. Samozřejmě tyto činy u některých jedinců zvyšují sexuální vzrušení způsobením bolesti, strachu, přemáháním oběti. Pokud je míra projeveného násilí „přiměřená“ a odpovídá přemáhání odporu, kdy cílem je dosažení koitu, nebývá takový druh znásilnění spojený s deviací ani výraznější psychopatologií. Většinou se jedná o nevyzrálého a nejistého jedince, kterého přemohlo sexuální puzení a vyskytl se v podněcující situaci. Pokud ale pachateli nejde o dosažení pohlavního styku a cílem je zranění, ponižování, znehybnění oběti, popř. vražda, jedná se s největší pravděpodobností o sadistickou formu parafilie. Mezi těmito krajními póly je největší počet znásilnění páchan psychopatickými osobnostmi s rysy asociálnosti, agresivity a nezdrženlivosti. Druhým častým typem jsou mladiství nebo sociosexuálně nevyzrálí muži podprůměrného intelektu se známky organicity, dále pak intoxikovaní a alkoholici, vzácněji pak starší muži s počínající demenční symptomatologií, popř. psychotici (Netík & kol, 1997b).

PATOLOGICKÁ SEXUÁLNÍ AGRESIVITA

Jednou ze skupiny kriminologicky a kriminalisticky významných poruch je patologická sexuální agresivita. Tato závažná parafilie se projevuje obvykle ve formátu náhlého a brutálního útoku bez předchozího kontaktu. Sexuálního vzrušení a uspokojení je dosahováno překonáváním odporu napadané neznámé ženy a minimalizací její kooperace. Cílem nemusí být pohlavní styk, někdy se pachatel „spokojí“ s pouze povalením a necitlivým ohmatáváním ženy. Chování pachatele připomíná predátora – svou oběť nepozorován pronásleduje, přepadá ji ze zálohy na opuštěném místě.

Povalí ji na zem a vyhrožuje ji zbraní či zabitím. U tohoto typu pachatele není zřejmá sadistická složka v pravém slova smyslu – oběti nejsou trýzněny, nedochází k prodlužování jejich utrpení (Weiss, 2008).

Mezi odborníky nepanuje úplná shoda na motivaci jednání těchto pachatelů – podle některých tito muži reagují během PPG vyšetření ve vyšší míře také na nesexuální násilí. Zároveň sexuální agresori nereagují sexuálním vzrušením na podnět sexuálního násilí, ale na signály fyzických atributů ženy. Od normálních mužů se liší v inhibičním procesu signálů sexuálního násilí, jakým jsou nesouhlas na straně oběti, strach a jiné (Barbaree, 1990, podle Weiss, 2008). Naopak angloameričtí výzkumníci se domnívají, že příčina sexuálně agresivního chování leží v sociologických a psychologických faktorech – v negativním postoji vůči ženám (sexuální agresori vnímají ženy jako odmítající, vypočítavé a dominantní), v nedostatečné regulaci afektivních stavů, v neschopnosti navázat vztah a ve strachu z intimity (Ward, 1997).

Dále bývá uváděno, že tam, kde je přítomná patologická sexuální agresivita, bývají přítomny i disociální povahové rysy, zejména rysy narcismu, nezdrženlivosti a explozivity. Odlišit, zda jednání pachatele potencuje patologická sexuální agresivita, nebo patologicky strukturovaná osobnost, kde dominuje egocentrické a nezdrženlivé uspokojování potřeb bez ohledu na potřeby a emoce druhé osoby, bývá náročné. Někteří odborníci recidivisty s tímto chováním odmítají řadit mezi parafiliky (Wollert, 2011).

Co se charakteristik pachatelů sexuálně agresivních činů týče, prvních delikventních činů se dopouští už do 20. roku života, časté je spojení s vlivem alkoholu, opakovaně je u nich zjišťována pracovní a partnerská maladaptace. Z hlediska rodinného prostředí je častý defekt v identifikační figuře otce. Výjimkou není ani zneužívání. Na základě výsledků psychodiagnostických metod tito jedinci vychází jako sociálně nejistí, izolovaní, impulzivní, agresivní, u nichž je sexuální agrese kompenzací pocitu nedostatečnosti (Weiss, 2008).

Jiní autoři rozlišují dva typy agresivních sexuálních násilníků, vycházejí z jejich motivace. Prvním z nich jsou *oportunisté*, kteří sexuální útoky páchají neplánovaně, nebo v rámci jiných činů. Naskytne-li se příležitost, tak konají. Nezáleží jim na tom, jak oběť vypadá, hnací silou je zažívání pocit moci a strach, který vyvolávají. Druhou popsanou skupinou jsou *kompulzivní* agresori, kteří mají potřebu ventilovat vztek, zároveň jsou motivováni sexuální potřebou.

Na ženy pohlíží s despektem, jsou podle nich povinné mužům sloužit. Oproti předchozí skupině tento typ pachatele na příležitosti nečeká, sám si je vytváří (Salter, 2003).

Jako shrnutí této subkapitoly uvedme charakteristiku sexuálních agresorů, podle které se jen málokdy jedná o vážně duševně nemocné muže nebo hypersexuální jedince. Jde totiž o bezohledné, charakterově nediferencované a egoistické muže, kteří nejsou schopni funkčního partnerského vztahu, nebo jde o plaché, nenápadné pachatele, kteří jsou v mužské roli nedostateční a násilným získáním ženy si chtějí kompenzovat pocity méněcennosti (Gödtel, 1994).

SADISMUS

Parafilie, se kterou mají sexuální vraždy významnou spojitost, je sadismus.

Pro všechny typy sadistů je charakteristické spojení sexuálního vzrušení s agresivitou a nadvládou nad obětí. Sadisté jsou velmi nebezpeční, neboť sexuální vzrušení jim přináší způsobování bolesti, utrpení oběti a její ponížení. Ovšem způsobování bolesti druhému není esencí sadismu. Hlavním impulzem je mít naprostou převahu a vládu nad druhou osobou, udělat z ní bezmocnou loutku vydanou vůli sadisty. Absolutní dominance a moc nad druhou osobou je drivem sadistovy motivace. Zejména u pachatelů tohoto typu sehrávají svou roli sexuální fantazie, kterým je schopný věnovat se i v řádech měsíců, než dojde k samotnému činu. V populaci sexuálních násilníků bývá sadistů 2-5 % (Hazelwood & Michaud, 2001; Salter, 2003). Sadismus je parafilie, která se mnohdy vyskytuje společně s fetišismem (často zaměřeným na boty oběti), zoofilii či nekrofilii.

Zoofilie není tak překvapivá vzhledem k tomu, že mnozí sadističtí pachatelé mají v anamnéze týrání zvířat v dětství (Holmes & Holmes, 2009).

Sadismus bývá dále dělen na dva subtypy: **ideatorní** (fetišistický) a **útočný**.

Ideatorní sadismus je typický tím, že jedinci nachází pro své sklony ventil v masturbačních fantaziích a aktivitách či v náznakových hrách na svazování a týrání se svou souhlasnou partnerkou. Tento typ parafiliků nenese významnou rodinnou zátěž, výchovné defekty ani kázeňské problémy. Ve škole měli dobrý prospěch a vzhledem k nadprůměrné inteligenci jsou s to vystudovat a následně ani neselehávají v zaměstnání. Nemívají ani záznamy v rejstříku trestů. Od útočných sadistů je dělí nerealizace skutku z důvodu morálních zábran a kulturně-sociální vyspělosti.

Útočný sadista je opakem předchozího typu. Při narůstající tenzi bez dlouhých příprav vyrazí na lov nebo jedná oportunisticky a bleskovým drtícím útokem (obvykle zezadu) se vrhne na náhodnou oběť. Rdousí jí či škrtí, opakovaně bije do hlavy a obličej, zakleká hrudník, způsobí jí sérii hlubokých bodných ran, někdy oběť ještě sváže. Po smrti je oběť napolohována do sexuální polohy s exponovanými sexuálními znaky. Málokdy dochází k pohlavnímu styku, spíše se ukájí masturbací nad nehybným tělem či dojde k ejakulaci už během samotného útoku (Netík & kol., 1997b).

Sedminásobný sériový vrah Václav Mrázek popisoval, že k vyvrcholení u něj mnohdy došlo už ve chvíli, kdy se oběť po výstřelu skácela na zem. Mimočodem po činu manipuloval s botami obětí a pokládal jim je na hrudník (Šulc, 2013).

Nízký výskyt uskutečněných koitálních aktivit u sadistických pachatelů naznačuje jejich neschopnost či neochotu uskutečnit pohlavní styk.

Dalším důležitým znakem u tohoto typu sadismu je potřeba znehybnění oběti. Právě proto do této kategorie spadá většina sexuálních vrahů, jejichž primárním motivem není vražda, ale právě znehybnění, a to často znehybnění absolutní. Z toho důvodu ještě i po smrti s tělem manipulují a někteří sadisté pokračují ve svém útoku nadále ještě po smrti oběti, způsobují jí další bodná a řezná zranění či vpichy zejména na hýždích, prsou, genitálu, v některých případech části těla odřezávají. Toto signifikantní chování nazýváme *piquerismus* a jeho cílem je způsobit další bolest nad rámec utrpení a sledovat trhání masa a vytékání krve (Geberth, 2010).

Bizarního chování s potřebou piquerismu se dopustil mladistvý pachatel, který v Praze zavraždil seniorku 48 bodnými ranami. Post mortem ji do genitálu vložil banán a trup v oblasti břicha polil malinovou šťávou.

Později se ukázalo, že políť sirupem mělo prodloužit pachatelovo vzrušení, neboť podle jeho slov oběť málo krvácela a on si chtěl prodloužit slastný pocit při pohledu na červenou tekutinu tekoucí po břiše oběti. Ačkoliv bylo na místě činu nalezeno mnoho stop se spermatem pachatele, z čehož se dalo usuzovat na četnou sexuální aktivitu s tělem oběti, pachatel se ani po činu necítil dostatečně uspokojen a po návratu domu došlo ještě k incestu s vlastní matkou, která chtěla svému synovi od napětí pomoci (Novinky.cz, 4.října 2022).

Obr.16, 17 *Piquerismus*

(Geberth, 2010)

Brutální zacházení s obětí bez ohledu na její život a pokračování v útoku ještě po smrti napovídá o **nekrofilním sadismu**, nejnebezpečnější formě. Příkladem tohoto typu pachatele mohou být Ted Bundy nebo Jeffrey Dahmer. Sexuální aktivity po usmrcení oběti vždy naznačují závažnou sexuální poruchovost.

Agresivní sadisté také mívají ve své kriminální anamnéze méně závažné delikty zpravidla sexuálního typu, například expozici genitálu, pokus o znásilnění apod. (Netík & kol., 1997b; Weiss, 2008).

5.6.2 Sexuální vraždy zvláště zranitelných obětí

Status *zvláště zranitelné oběti* definuje Zákon o obětech trestných činů. Pro potřeby této kapitoly bude pozornost věnována specifikám sexuálních vražd dětí a seniorů.

Výzkumné analýzy činů naznačují, že sexuální útoky na děti a starší ženy jsou specifickým kriminálním procesem, oproti útokům na dospělé jedince. Ačkoliv sexuální vražda dítěte je naštěstí raritní čin, sexuální zneužití, které mu předchází, stále až v 85 % případů spáchá někdo z okolí rodiny či přímo z ní. Praxe ukazuje, že největší nebezpečí představuje člen rodiny nebo někdo z jejího blízkého okolí (Janus & Janus, 1994).

Pachatelé sexuálních vražd dětí mnohem častěji vykazují rysy disociální poruchy osobnosti a symptomy závažných parafilií, zejména pak pedofilního agresivního sadismu. Zároveň méně častěji trpí závislostí na alkoholu a jiných návykových látkách (Chopin & Beauregard, 2019b). Tito pachatelé mívají partnerský vztah s dospělou osobou a před spácháním vražedného deliktu se často dopouští zneužívání. Stejně tak před samotným činem s oblibou konzumují tematickou pornografii. Pachatelé sexuálních vražd dětí se typicky před útokem se svou obětí nejprve pod nějakou záminkou seznámí, málokdy dochází rovnou k útoku na vyhlídnutou oběť. K samotnému činu dochází spíše ve dne a nejčastějším způsobem usmrcení bývá zardoušení nebo uškrcení. Zahraniční analýza těchto činů ukázala, že sexuální vraždy dětí více připomínají sexuální vraždy dospělých než nesexuální vraždy dětí. Na základě této analýzy bylo popsáno šest klastrů na základě osmi proměnných modu operandi:

- záměrný/prepubescentní – popisuje pachatele, který si obvykle vybírá a sexuálně napadá velmi mladé dětské oběti, které jsou mu známé; samotná vražda má zakrývací motiv.
- neúmyslný/prepubescentní – představuje mladého nezkušeného pedofila, který cílí na velmi mladé oběti ve snaze dopustit se sadistického útoku; k vraždě dochází nadměrným násilím.
- záměrný/nedospělé – popisuje pachatele sexuálně motivované utrpením a smrtí obětí, často zbaveného zábran psychoaktivními látkami; napadá nedospělé ženské oběti ve snaze dopustit se sadisticky laděných činů.
- neúmyslný/ nedospělé – zahrnuje jedince páchající násilné sexuální útoky na neznámé nedospělé ženské oběti; využitá míra násilí bývá příčinou smrti.
- záměrný/ náctileté – jedná se o pachatele, jejichž sexuální motivací je smrt obětí; zaměřuje se na dospívající ženy, které mají v úmyslu znásilňovat a mučit.
- nerozlišující/ náctileté – zahrnuje starší pachatele, kteří se zaměřují na dospívající ženy ve snaze je sexuálně napadnout; vražda je pak ad hoc rozhodnutím ve snaze vyhnout se dopadení (Chopin & Beauregard, 2019b).

Sadistické sexuální vraždy s fetišistickou komponentou se v 60. letech v Praze dopustil Jaroslav Papež, pedofilní sadista. V pasáži před kinem si vytipoval 11letého chlapce. Chvilu ho sledoval a když se ujistil, že je bez doprovodu, pod záminkou promítání mládeži nepřístupného filmu jej nalákal do promítací kabiny v kině.

Chlapce zamýšlel ohmatávat s cílem dosáhnout pohlavního ukojení, stejně jako v minulých případech, za které nebyl trestán. Vyzval chlapce, aby se vysvlékl pod záminkou horka v kabině. Ten vyhověl a Papež jej začal osahávat na genitálu. Chlapec se bránil a pachatel mu vyhrožoval, že jej vyhodí a žádný film neuvidí. Posléze mu stříhačskými nůžkami ostříhal vlasy, během čehož ejakuloval. Poté nadále zneužíval oběť ještě další hodiny. Když promítání skončilo, dostal strach z prozrazení, když rodiče uvidí chlapce ostříhaného, proto se jej rozhodl zavraždit. Těmi samými nůžkami chlapci zasadil celkem 36 bodných ran směřovaných do hlavy, krku, trupu a množství jich bylo také v oblasti varlat (Šulc, 2013).

Co se týče sexuálních útoků na starší ženy, ze zahraničních studií vyplývá, že na tyto oběti útočí převážně výrazně mladší pachatelé ve věku 20-35 let. Vraždy starších žen nesou známky brutálního a excesivního násilí s mnohačetným poraněním, výjimkou není ani *overkill*. Příčinou úmrtí bývá uškrcení nebo zardoušení, navíc tyto oběti mívají méně obranných zranění z důvodu menší sebeobrany. Tělo bývá ponecháno na místě bez snahy o ukrytí. Činy nebývají plánované, často jsou spontánní, tedy pachatel nevykazuje žádné známky preventivního jednání a na místě činu pak bývá nalezeno mnoho stop. Zbraň bývá opatřena na místě činu a tam také ponechána. K sexuálním aktivitám dochází post mortem, ačkoliv tělo nenese známky primárně deviantního jednání (bondage, apod.). Z místa činu bývají odneseny cennosti. Analýzy těchto činů navíc odhalily, že oběť a pachatel bydlí v blízkosti – v některých případech se ukáže, že oběť pachatele znala nebo vice versa. Častější je ale útok cizím pachatelem. Místem činu bývá bydliště oběti, kde žije sama – statistiky naznačují, že v tomto kontextu je vdovství je rizikový faktor. Co se výběru těchto obětí týče, panoval názor, že jde o oportunistus ze strany pachatele, neb starší ženy jsou dostupný cíl – jsou fyzicky slabší a často žijí samy. Ukazuje se ale, že útok na ně je motivovaný vztekem, kterému pachatel podléhá. Navíc také v tomto případě lze vystopovat na straně pachatele potřebu trestat, kontrolovat a dominovat.

Starší žena totiž představuje a reprezentuje autoritu, či je to v očích pachatele reálná žena, nad kterou útočník může projevit svou moc. Sexualita je pak nástroj pomsty nebo vyjádření zloby. Sexuální útok na starší ženu nebývá vyjádřením sexuální touhy, ale spíše projevem hostility a nepřátelství vůči nim. Pachatelé sexuálních vražd starších žen bývali jako děti viktimizováni svými nejbližšími. Jejich pracovní kariéra bývá chudá, bývají nezaměstnaní nebo dělají nekvalifikované profese.

Nedosahují vyššího vzdělání a intelekt bývá v nižších pásmech. Kriminální kariéra bývá bohatá. Sociální kompetence mívají podprůměrné a často se potýkají s abúzem alkoholu či jiných návykových látek (Safarik & Jarvis & Nussbaum, 2002; Chopin & Beauregard, 2019).

5.6.3 Sexuální pracovnice jako zranitelné oběti

Další specifickou, potencionálně zranitelnou skupinou obětí, nikoliv z definice zákona, ale ve vztahu k pachateli, bývají sexuální pracovnice. Důvod jejich možné zranitelnosti bývá spatřován v podobných důvodech, jaké byly uvedeny v případě starších obětí – jsou pro pachatele dostupné a s pachatelem zůstávají samy. Jejich vraždy bývají pro vyšetřovatele výzvou, neboť obzvláště zde platí pravidlo, že sexuální vraždy jsou náročnější v objasnění z důvodu vzájemné neznámosti oběti a pachatele. Někteří kriminologové dokonce tvrdí, že mnoho vražd prostitutek zůstane neobjasněno (Hess & Hess Orthmann, 2010).

V historii československé kriminalistiky můžeme nalézt případy vražd prostitutek už od dob první republiky, kdy zejména na území Prahy bylo nalezeno několik těl zavražděných „nočňátek“ v sexuálně explicitních polohách. Jeden z nejznámějších kriminalistických pomníků, případ Emílie Vranské, doposud jednoznačně objasněn nebyl, a celou situaci vyšetřování komplikoval fakt, že si Vranská po nocích přivydělávala jako společnice a pachatelem mohl být kdokoliv, ačkoliv nejpravděpodobnější vyšetřovací verze je ta s milostným trojúhelníkem (Šulc, 2013). Nejznámější sériový vrah Jack Rozparovač ve viktoriánské Anglii útočil na prostitutky. Nemálo sériových vrahů z amerického kontinentu cílilo na prostitutky, např. Arthur Shawcross, Gary Ridway a jiní. Jeffrey Dahmer si také oběti vybíral z řad prostitutů, ale jeho motivace se ukazuje jako odlišná.

V České republice nemáme doložený případ sériových vražd sexuálních pracovnic, pouze činy samostatné. Dokonce byla v zahraničí vytvořena typologie ojedinelých (single) a sériových vrahů prostitutek.

Tato typologie sleduje plánovitost, vytváření fantazií, preventivní opatření (odvezení ženy mimo dosah svědků), ritualismus (zvláštní nakládání s oděvem a tělem oběti) apod., čímž dá se říci, kopíruje sadistického sériového vraha, neboť se předpokládá, že sériový vrah prostitutek je motivován převážně na podkladu deviance (Hess & Hess Orthmann, 2010).

V případech, kdy se objeví více vražd těchto žen a je vysloveno podezření na jednoho pachatele, pracuje se mj. s verzí, že si vybírá cíleně prostitutky kvůli jejich profesi – buď vůči nim cítí zlobu, či je poháněn misionářskou motivací „vyčistit“ svět od těchto žen apod. (Holmes & Holmes, 2009).

Autorka této práce se domnívá, že cílená vražda prostitutky kvůli její profesi má několik aspektů, více či méně vědomých. Samozřejmě prvním z nich je zmiňovaná dostupnost ženské oběti. Jelikož se daná oběť živí sexem, pokud není motiv majetkový, zástupně se jedná o sexuálně motivovaný čin, byť nemusí dojít k sexuálním aktivitám pachatele v rámci činu. Zároveň víme, že mnoho takových násilných činů vůči ženám je motivováno zlobou, hněvem a vztekem, nikoliv sexuální touhou. Nutno také připomenout společenské postavení těchto žen – ačkoliv je zřejmé, že kdyby o jejich služby nebyl zájem, neprovozovaly by je, přesto jsou často terčem posměchu a despektu, a to zejména v mužské části populace, která jejich služeb stále hojně využívá. Dále pojmenujme, čeho jsou tyto ženy nositelky – ženské sexuality v zesílené, ale zároveň karikované podobě. Víme, že sexuální vztah s prostitutkou nemá mnoho společného se sexuálním vztahem se souhlasnou partnerkou, ovšem takto neuvažují někteří jedinci, co se dopouští intencionálního násilí vůči nim právě pro jejich profesi. Pro tyto pachatele je prostitutka symbolem ženské sexuality, kterou vnímají jednak jako ohrožující a jednak pokřiveně – v jejich očích se jedná o lascivní nástroj využívaný k provokaci a svádění mužů. Mnohdy také proto, že s jinou ženou sexuální zkušenosti nemají, či by rádi takovou zkušenost s podobnou dostupnou ženou uskutečnili. Autorka se proto domnívá, že motivem, možná více nevědomým, záměrných násilných útoků na prostitutky není profese jako taková, ale útok na určitý archetyp ženy, na ženu jako takovou, na ženskou sexualitu v její neobnaženější a nejsimplexnější podobě. A jelikož žádná jiná skupina žen není tak lehce dostupná a zároveň není nositelkou „živé“ sexuality, stávají se cílem těchto pachatelů prostitutky. Dá se pak předpokládat, že takoví pachatelé se necítí dostatečně sexuálně kompetentní, dostačiví, či v této oblasti selhávají. Tento typ pachatelů pak může mít problémy s jakoukoliv ženskou figurou, která může „ovládat“, tedy i s autoritativními ženami či ženami na postech s rozhodujícími kompetenci.

Neznamená to ovšem, že každý muž, který nějak selhává ve vztahu k ženám nebo jí těžko akceptuje v rozhodovacích pozicích, je potencionální pachatel sexuálně motivované vraždy.

6 Vybrané charakteristiky osobnosti pachatele

Osobnost pachatele je důležitou proměnnou v posuzování násilného trestného činu. Je neoddiskutovatelné, že určité povahové vlastnosti pachatele mohou ovlivnit, zda bude reagovat hostilně na situaci, ve které se ocitnul, a na chování potencionální oběti. Také osobnost určuje, zda jedinec s parafilními sklony bude jednat delikventně, neb jak sděluje heslo kampaně Parafilik: *“Nemůžete za své pocity, můžete za své činy”* (NÚDZ, 2021). V neposlední řadě osobnost spoluurčuje způsob spáchání násilného činu a následné jednání, ale musíme mít stále na zřeteli, že tak zásadní trestný čin, jako je vražda, je skutečně dynamický akt, ve kterém se potkávají osoby navzájem na sebe působící a mezi sebou interagující. Také je nutné zohlednit činy ve spolupachatelství. Přítomnost druhé osoby při účasti na činu ovlivňuje každého ze zúčastněných a praxe ukazuje, že někteří pachatelé by zřejmě daný čin nespáchali, jednali-li by sami. Přítomnost druhých může naše chování inhibovat, stejně tak ho může potencovat. A také zde můžeme použít příklad z říše zvířat, kde sledujeme, že dva jedinci jednají stádně, než kdyby byl každý zvlášť. Zvířata jsou také ve skupině troufalejší než jednotlivci.

Měli bychom mít také na paměti, že *modus operandi* není statický. Může se vyvíjet nebo přecházet v průběhu času, je také podřízen faktorům vyplývajícím z kontextu. Těmi mohou být zkušenost pachatele i oběti, momentální nálada pachatele, vliv intoxikace a okolnosti místa činu. V důsledku toho ne každý čin spáchaný jedním pachatelem (tedy jednou osobností) musí být podobný, a ne každý pachatel odráží své vlastnosti stejným způsobem na každém místě činu (Turvey, 2008).

Dalšími souvisejícími faktory jsou *deindividulizace* a *dehumanizace*, popř. poslušnost k autoritám. Oba tyto jevy mohou souviset s prostředím a situačními faktory, stejně tak mohou být spoluvytvářeny osobností pachatele. Oba fenomény se s moderní dobou vyskytují zejména v kyberprostoru, ale víme, že se stále ještě také podílejí na vzniku trestné činnosti *in natura*. Pokud se ocitneme v situaci, kde se cítíme anonymně či vnímáme, že nás ostatní neznají nebo se o nás nezajímají, posilují tyto okolnosti vznik antisociálního chování. Jakékoli prostředí, které lidem poskytne pocit anonymity, zároveň omezuje pocit osobní odpovědnosti a občanského svědomí za činy, zvyšuje riziko protizákonného chování.

K dehumanizaci dochází tehdy, když o druhých aktivně uvažujeme jako o osobách, které nemají stejné myšlenky, hodnoty a životní cíle jako my, a tím jsou méně hodnotné. Dehumanizace usnadňuje hrubé a násilné chování (Zimbardo, 2014). K dehumanizaci oběti si pachatelé sami dopomáhají tak, že během útoku oběti zakrývají obličej a hlavu.

A na závěr úvodu této kapitoly ještě připomeňme, že *typický pachatel* neexistuje a soubor určitých vlastností není determinující.

Tým výzkumníků z univerzity v New Jersey podotýká, že vražda není homogenní chování. Pachatelé vražd si nejsou podobní v motivaci, ve faktorech prostředí, demografii ani v mezilidských vztazích. Vraždy jsou podle nich výsledkem komplexních kombinací dílčích faktorů (Roberts & Zgoba & Shahidullah, 2007).

Navíc bychom se neměli ani v hodnocení pachatelova chování dopouštět *fundamentální atribuční chyby*. K té dochází při posuzování chování, a to tak, že při vysvětlování chování druhých lidí máme sklon nadhodnocovat osobnost člověka a vliv na chování a zároveň podceňovat vliv situace. V opačném případě, když hodnotíme vlastní chování v určitém okamžiku, připisujeme větší důraz na vliv nepříznivých okolností, méně už vlastní povaze. Pokud interpretujeme chování druhých, vysvětlujeme jej spíše jako výsledek trvalých rysů jejich osobnosti než výsledek vlivu situace. Vrátime-li se k osobnosti pachatelů, tak fundamentální atribuční chyba se projevuje také v hodnocení jejich činů. Máme tendenci uvažovat, že k trestnému činu dovedla jedince jeho problematická osobnost, zejména konkrétní vlastnosti, které si pácháním kriminality spojujeme, např. agresivita. Při hodnocení pachatelovy osobnosti, míry jeho nebezpečnosti a možnosti resocializace bychom měli vždycky současně hodnotit právě také situační podmínky (Čírtková, 2023).

Svým způsobem se tato atribuční chyba objevuje také v hodnocení míry zavinění v trestných činech sexuální povahy. Pokud byl pachatel znásilnění během činu pod vlivem alkoholu či jiné omamné látky, mají někteří tendenci vnímat tento fakt jako polehčující okolnost. Pokud byla pod vlivem alkoholu oběť, atribuuji vinu jí, nejen na základě intoxikace během činu, ale také na úrovni její povahy, jako by intoxikace oběti vypovídala něco konkrétního o její osobnosti a míře jejího zavinění.

Mnoho souvislostí mezi osobností pachatele a způsobem spáchání trestného činu bylo zmíněno už v průběhu celé práce v kontextu jiných témat. Tato kapitola má sloužit jako jakési shrnutí a doplnění toho, co zmíněno nebylo.

6.1 Profilování pachatelů trestných činů

Termín profilování pachatele má díky krimiseriálům romantický nádech, který zkresluje reálnou práci kriminalistů a forenzních psychologů. Profilování bývá někdy nahrazováno pojmem behaviorální analýza, ale rozlišení v této práci je takové, že pojem profilování pracuje se vzorci chování a osobnostními charakteristikami pachatele, behaviorální analýza pak s jejími projevy na místě činu, viz kapitola č.3.

Psychologické profilování je jedním z vyšetřovacích postupů, které v našich podmínkách zatím není plně zavedené. Jeho principem je odvodit základní psychické, sociální a demografické charakteristiky pachatele na základě analýzy místa činu. Profilování má své opodstatnění zejména u závažných trestných činů jako jsou vraždy, znásilnění, loupeže a zhářství. Jeho poznatky jsou využitelné také při únosech, vydírání a výhružných telefonátech. Naopak neindikované bývá v případech partnerských a zakrývacích vražd a trestných činech spáchaných pod vlivem drog. Využitelnější je zejména v sériové trestné činnosti, kde lze snadněji zachytit pachatelovo *modus operandi* a *signaturu*. Pro tvorbu profilu je využitelný nejen důkazní materiál z místa činu, výslechy svědků, poznatky o oběti, ale také pitevní protokoly včetně toxikologické analýzy. Vypracovaný profil má sice pravděpodobnostní charakter, ale může pomoci zúžit okruh podezřelých a odhadnout chování možného pachatele při dopadení, popř. navrhnout vhodnou výslechovou strategii také v případě známých pachatelů (Holmes & Holmes, 2002; Turvey, 2008).

Profilování vychází ze dvou přístupů. Prvním je ten původní, který vznikl v 70. letech na půdě FBI. Jeho podstatou je popis obecných pravidel chování pachatele na základě vypořádané praxe odborníků a na základě rozhovorů s pachateli. Uplatňuje se zde deduktivní metoda, kdy jsou interpretovány forenzní důkazy za účelem rekonstrukce chování na místě činu. Tato technika stojí na schopnostech profilujícího odborníka, který se nejvíce soustředí na motivaci činu. Na základě tohoto přístupu se definují různé typologie pachatelů, leč často bez řádné metodologie, a svou pozornost upírají na aspekty vlivu fantazie a motivace pachatele (Turvey, 2008). Hlavním přínosem přístupu FBI je rozdělení pachatelů vražd na organizované a dezorganizované. Tato typologie byla později přenesena také na pachatele sexuálně motivovaných trestných činů. Navzdory tomu, že později tato dichotomie odhalila své metodologické nedostatky a malou využitelnost v praxi (Salfati, 2013), některé poznatky z ní jsou věrohodné a v praxi se potvrdily.

Pro připomenutí uvedme některé body typologie FBI.

Organizovaný pachatel – čin plánuje, nepodstupuje zbytečně riziko, ovládá se, chytře manipuluje s obětí, tělo transportuje, vybaven omezovacími prostředky, mučí oběť před smrtí, inscenuje místo činu, geograficky mobilní a mnohdy se zapojuje do vyšetřování. Osobnost organizovaného pachatele bývá poruchově strukturována (disociální/narcistická porucha osobnosti). Pachatel bývá příjemného vzezření a fyzicky atraktivní. Bývá v partnerském vztahu či má minimálně zkušenost se ženami. Je verbálně velmi zdatný. V jeho anamnéze bychom ale našli poruchy chování.

Oproti tomu **dezorganizovaný pachatel** čin neplánuje, s čímž souvisí také podstupování vyššího rizika spojeného s činem. Zřídka s obětí manipuluje. Tělo ponechává na místě činu bez snahy o ukrytí. Nebývá vybaven omezovacími prostředky a často ani svou zbraní. Pokud oběť mučí, tak *post mortem*. Místo činu neinscenuje. Je geograficky stabilní a do vyšetřování se nezapojuje. Osobnost bývá shledána jako hraniční, schizoidní, popř. schizofrenní. Na první pohled budí dojem zvláštní neudržované osoby. Zkušenosti se ženami mívá minimální a žije buď sám nebo s jiným členem rodiny. Verbálně insuficientní. V anamnéze bychom našli psychiatrickou péči, výjimečné nejsou ani předchozí suicidální pokusy (Schlesinger, 2009).

Druhým přístupem, induktivním, je **investigativní psychologie**, jejíž cílem je vytvářet teorie sloužící policejnímu vyšetřování, stojící na vědecko-empirických základech. Přístup Liverpoolské školy se zajímá o výzkum trestných činů jako je vražda, znásilnění, vloupání či zhárství. Věnuje se také procesu rozhodování policie během vyšetřování (Canter & Youngs, 2009).

Investigativní psychologie zavedla například pětifaktorový model, který reflektuje pachatelovu minulost a přítomnost. Těmi komponentami jsou: *mezilidská soudržnost, význam místa a času, kriminální charakteristiky, kriminální kariéra a forenzní zkušenosti*. Co se mezilidské soudržnosti týče, tak investigativní psychologové věří, že tak, jak se pachatel vztahuje k lidem ve svém okolí, podobně se bude chovat k oběti. V jiném případě může pachatel vybrat oběť, která má povahové vlastnosti podobné jako nějaká důležitá osoba v životě násilníka. Význam místa a času podle odborníků reflektuje určité aspekty na straně pachatele. Výběr místa a času ukazuje na mentální mapu pachatele a obvykle se předpokládá, že pachatel utočí spíše tam, kde se cítí komfortně a kde to zná. Tyto předpoklady položily kořeny enviromentální psychologii. Kriminální charakteristiky zjištěné na místě činu využívají induktivního přístupu jako v případě typologie dez/organizovaného pachatele.

Forenzními zkušenostmi mají pak autoři na mysli, jak pachatel začleňuje zkušenosti získané z vyšetřování jeho předchozích činů, jak se poučuje z předchozích chyb, znaje postupy vyšetřování. Příkladem může být použití kondomu jako preventivní opatření proti zanechání biologických stop s DNA (Canter, 1995; podle Turvey, 2008).

6.1.1 Proces profilování

Proces profilování byl popsán v 6 následujících krocích: (1) vstup – shromáždění veškerých informací z místa činu; (2) rozhodovací proces – implementace zjištěných informací do smysluplných vzorců a zhodnocení míry riskování jak u pachatele, tak oběti; (3) zhodnocení činu – rekonstrukce činu a pachatelovy motivace; (4) tvorba kriminálního profilu pachatele; (5) vyšetřování – využití profilu jako pomoc při vyšetřování; (6) zadržení a zpětná kontrola přesnosti popisu na základě konfrontace s novými informacemi (Douglas & kol., 1992).

Dále bývá v procesu profilování hodnocena míra riskování jak pachatele, tak oběti, která ukazuje, nakolik oběť sama sebe vystavila riziku stát se obětí, protože různé typy pachatelů útočí na různý typ obětí. Z tohoto důvodu stanovení míry rizika, které oběť podstoupila, pomáhá lépe porozumět pachateli. Stejně jako hodnocení míry rizika, které spácháním činu podstoupil pachatel, je důležitou indicií, neb různí pachatelé jsou ochotní podstoupit různou míru rizika. Je kriminalisticky významné, zda se pachatel dopustil činu během dne na exponovaném místě, či v noci mimo dosah potencionálních svědků. Lze pak například usuzovat na ne/plánovitost činu či stádium kriminálního vývoje pachatele, stejně jako eskalace násilí v případě sériových činů. Vyšetřovatelé by měli věnovat pozornost také časovým aspektům činu. Pokud pachatel útočí ve stejnou denní dobu, dává nám to přibližnou představu o jeho denním režimu. Navíc doba, kterou strávil na místě činu s obětí, poskytuje další pohled na trestný čin. Víme totiž, že čím delší čas s obětí, tím větší riziko zanechání stop a dopadení.

Nedílnou součástí profilovacího procesu je také zhodnocení *modu operandi* a *signatury*. Víme, že čím více zkušeností pachatel získává, tím spíše přizpůsobuje svou techniku ke zvýšení efektivity a zároveň tím snižuje riziko dopadení. S ohledem na to, že právě *modus operandi* se v průběhu času může měnit, není užitečnou metodou spojovat pachatele na podkladě způsobu spáchání. Sledování možného rituálního chování, tedy typu signatury, je výrazně efektivnější v propojování činů do série (Douglas & kol., 1992; Schlesinger, 2009).

Psychologický profil by měl obsahovat následující charakteristiky pachatele: pohlaví, přibližný věk, rodinný stav, úroveň vzdělání a přibližnou úroveň inteligence, typ profese, stupeň sexuální zralosti, kriminální anamnézu, lokalizaci bydliště/pracoviště ve vztahu k místu činu a v neposlední řadě reakci pachatele na vyšetřování a pravděpodobnost opakování deliktu (Ault & Reese, 1980; in Boukalová & Gillernová, 2020).

Další strukturu profilu uvádí Turvey (2008). Ten se zaměřuje na časové a prostorové parametry činu, např. poslední pohyb oběti, místo nálezu těla apod. Dále na viktimologické aspekty včetně zhodnocení rizika. Nedílnou součástí jsou pak pitevní protokoly a charakteristiky scény deliktu, mezi které patří lokalizace a typ místa činu, místo prvního kontaktu s obětí, použití zbraně, způsob útoku a držení kontroly nad obětí a v neposlední řadě chování pachatele a motivační vodítka aj. Co se charakteristik pachatele týče, Turvey se orientuje na míru známosti mezi ním a obětí, kriminální anamnézu, status praesens psychicus a znaky případné psychopatie či intrapsychických konfliktů, včetně sexuálních.

Se sexuální oblastí pachatele souvisí také profilování sexuálních fantazií. Ukazuje se totiž, že jedinci mívají základní sexuální fantazie, které se týkají malého počtu základních témat, jejichž základy jsou stanoveny v raném věku a souvisí se sexuálními zkušenostmi v dětství a dospívání plynoucí z náhodné aktivity vedoucí k sexuálnímu vzrušení nebo v reakci na traumatické sexuální zážitky. Sexuální fantazie se stávají běžnějšími a explicitnějšími během dospívání a prostřednictvím opakování, často v kontextu masturbace či jiných aktivit, se dříve nesourodé sexuální představy zhušťují do koherentního scénáře sexuální fantazie. Není výjimkou, že sadistický pachatel byl v dětství sám obětí sexuálního zneužívání, ale zároveň neplatí, že všichni jedinci, mající v dospělosti sadistické sexuální fantazie, byli zneužívání. Zdroj sexuálních fantazií, kromě dětství, leží také v pornografii, médiích apod. Jak víme, sexuální fantazie hrají významnou roli v životě sadistických pachatelů. Podle některých se dokonce jedná o závislost na těchto fantaziích a síla tohoto nutkání je přiměla zabíjet. Sadistická sexuální vražda není potom izolovanou událostí, ale logickým vyústěním či rozšířením pachatelovy fantazie, která obsahuje „informace“ o minulé nebo budoucí oběti a propisuje se také do *modu operandi*. Jádro fantazií je statické, a je proto málo pravděpodobné, že by se kontext trestných činů zásadně měnil, ačkoliv *modus operandi* může být časem sofistikovanější. Sériový pachatel tedy s větší pravděpodobností použije podobné strategie a zdroje napříč trestnými činy tak, aby byly v souladu s původní fantazijní strukturou.

Signatura je se sexuálními fantaziemi ještě v užším kontaktu, doslova ji můžeme nazvat zrcadlem sexuálních fantasií. A pokud vyšetřovatel pochopí jejich princip, může lépe porozumět pachatelově osobnosti a kognitivním schémátům. Také profil oběti (barva vlasů, váha apod.) odráží sexuální fantazie pachatele (Gee & Belostafov, 2007).

Dalším možným tématem profilování je **způsob usmrcení**. Například u rdoušení či škrcení lze nalézt osobnostní koreláty pachatele. Zardoušení a uškrcení tvoří až 20 % způsobu usmrcení, z toho většina byla způsobena členovi rodiny, z čehož 75 % obětí byly ženy nebo děti (zardoušené matkami). Nejčastěji bývá rdoušení uplatněno při znásilnění, sexuální žárlivost a rivality, obecně je rdoušení/škrcení typické pro vraždy sycené silným vztekem. Také se nabízí vysvětlení, že rdoušení bývá využíváno v rámci sexuálních útoků a vražd z toho důvodu, že dochází k přemáhání odporu oběti. Rdoušení je také spojováno s pachateli fungující v rámci trestné činnosti v predátorském modu. Navíc rdoušení/škrcení se častěji vyskytuje u pachatelů sériových sexuálních vražd, kdy tento způsob zabití reprezentuje expresivní vztek, který pachatelé vůči obětem pociťují. Zároveň umožňuje bližší kontakt s obětí. Pokud tento způsob usmrcení volí žena, významně častěji využívá škrtidlo (tedy škrtí) a velmi ojediněle rdousí. Důvody jsou nasnadě – rdoušení je fyzicky náročné, viz kapitola č.3. Také nebývá zvykem, že by se ke rdoušení/škrcení uchýlovali psychotičtí pachatelé, ti naopak preferují řezné a sečné zbraně. Naopak rdoušení/škrcení je typičtější (přes 60 %) pro pachatele s poruchami osobnosti, stejné zastoupení mají pachatelé závislí na alkoholu (Häkkinen, 2007).

6.2 Vybrané sociodemografické charakteristiky pachatelů

Určité sociodemografické proměnné na straně pachatelů násilné trestné činnosti jsou důležité, neboť ovlivňují způsob spáchání. Že jsou i tyto poznatky důležité, svědčí také to, že s vybranými sociodemografickými charakteristikami pracuje také proces profilování, neb také tyto poznatky mohou napomoci k vytipování pravděpodobného pachatele.

6.2.1 Pohlaví

Trestné činnosti obecně se dopouští častěji muži. Ačkoliv kriminalita žen od roku 1990 kontinuálně stoupá (Marešová & Kotulan & Martinková, 2009), stále je podíl žen na kriminalitě zlomkový a v případě vražd se odhad pohybuje mezi 10-15 % (Blatníková & Netík, 2007), Vágnerová (2004) uvádí četnost kriminálního chování mužů a žen v poměru 10:1. Kriminologové nabízejí vysvětlení, že ženy buď skutečně méně páchají trestnou činností, nebo ji páchají podobně jako muži, ale orgány činné v trestním řízení jim věnují menší pozornost, méně je podezírají a ony tak lépe unikají spravedlnosti. Závěr podle nich je takový, že obě tvrzení jsou do jisté míry pravdivá (Šmausová, 1992).

Psychologové nabízejí jiná vysvětlení. Jedním z nich je, že osobnostní proměnné, ve kterých muži obecně dosahují vyšších skóre, korelují obecně s kriminalitou a delikvencí. Těmi rysy jsou impulzivita, vyhledávání senzací a vyšší míra riskování, agresivita, nižší míra empatie a nedostatečné morální smýšlení. Ovšem žádný z těchto rysů nemá homicidálně prediktivní hodnotu (Buss, 2009). Také se v případě mužů uvádí větší význam agresivního a sociálně dravého jednání pro dosažení seberealizace, zatímco pro ženy jsou účelné jiné vzorce chování (Raine, 1993). Další faktor připisovaný menší násilnosti žen je nižší hladina testosteronu. Naopak u některých žen se vyskytuje premenstruační syndrom spojený s podrážděností a tenzí. Ojedinelé práce poukazují na možný vztah k násilné trestné činnosti. Dále se ukazuje, že země, kde ženy mají větší svobodu a rovná práva, se jejich podíl na trestné činnosti zvyšuje. Výrazně vyšší podíl mají ženy na intrafamiliárních vraždách. Oběťmi žen jsou v 45 % případů jejich manželé/partneři, naopak ženy jsou oběťmi manželů ve 12 % případů. Tento fenomén je vysvětlen tím, že ženy pobývají doma více času s rodinou než muži. A častěji vraždí nožem a v kuchyni (Heretik, 2012).

Odborná literatura nabízí také typologii žen-vražedkyň:

- masochistická vražedkyně – po letech týrání zavraždí svého manžela, často ethylika
- otevřeně hostilní vražedkyně – citově nestálá, agresivní, impulzivní
- skrytě hostilní vražedkyně – navenek se hostilně neprojevuje, méně výkonná, často zabíjí vlastní děti
- psychotická vražedkyně – přítomno duševní onemocnění z okruhu psychotických diagnóz; vražda má patologický motiv, nemívají výčitky svědomí
- amorální vražedkyně – dopouští se vražd ze zjištěných motivů; nízká empatie, mnohdy vyšší intelekt

- neschopné vražedkyně – závislé osoby, apraktické; vraždí často na příkaz partnera (Cole, 1978; podle Heretik, 2012).

Slovenská studie pachatelů vražd (n=176) sledovala také ženy, jejichž podíl ve výzkumném vzorku byl 17 %. Ukázalo se, že pachatelky vražd se zřídka dopouští kázeňských přestupků, mívají lepší školní prospěch a také průměrně dosahují vyššího vzdělání než mužští pachatelé vražd. Profesně bývají lépe adaptované s menšími flukтуаčními tendencemi. Také trpí menší finanční nouzí před činem. K jejich osobnosti výzkum poukázal na to, že mají častěji neurotické příznaky, depresivní ladění a schizofrenii. Jen 3 % žen z kriminální populace je bez psychopatologické symptomatologie. Méně častěji se u nich také vyskytovaly závislosti, také během činu nebyly častěji ovlivněny psychotropní látkou. Oproti mužům častěji jednaly v afektu. Po spáchání činu se chovaly dezorganizovaně. Místem činu bývá nejčastěji společné obydlí s obětí, na rozdíl od mužů, kteří vraždili častěji venku nebo v obydlí oběti. Muži nejčastěji sahalo po střelné nebo sečné zbrani, ženy naopak po noži nebo toxické látce. Co se motivu týče, muži byli více motivováni zjištěně a sexuálně či u nich častěji docházelo k motivačnímu přeskoku, naopak ženy udávaly dlouhodobý krizový stav před vraždou. Také byl u nich častěji shledán patologický motiv. Viktimologické aspekty ukázaly, že 64 % obětí žen byli muži, oběťmi mužů jsou také častěji muži. Ženy častěji zavraždily svého partnera, své dítě či rodinného příslušníka. Muži pak častěji kamaráda nebo kolegu, neznámého člověka nebo svého rodiče. Ženy páchají vraždu na členovi rodiny 2x častěji než muži a zároveň oběti žen se častěji podílejí na vražedném konání než oběti mužů (Heretik, 2012).

6.2.2 Věk

Míra páchání vražd u mužů začíná stoupat po 15. roku života a trvá až do věku 49 let, přičemž vrcholí mezi 20. až 29. rokem života, kdy je hladina testosteronu nejvyšší (Buss, 2009).

Co se týče jiných věkových kategorií, začněme mladistvými. Obecně trend juvenilní delikvence má u nás i ve světě stoupající tendenci. Závažná násilná trestná činnost není v této věkové kategorii tak častá, ale rozhodně ne výjimečná. Mladiství násilníci se často vyznačují vývojovou nezralostí osobnosti, a ačkoliv u nich nelze diagnostikovat poruchu osobnosti, její črty bývají patrné.

V dětství u nich bývá výbavná porucha opozičního vzdoru, později v dospělosti pak disociální porucha osobnosti. Kromě ADHD se v této populaci vyskytují také depresivní poruchy a poruchy vyplývající z týrání a zneužívání. Co se procentuálního zastoupení psychopatologie juvenilních delikventů týče, tak v jejich populaci se odhaduje prevalence psychopatologie u 50-70 % z nich (Vaughn & kol., 2022).

Není také výjimkou, že mladiství pachatelé vražd byli v dětství oběťmi šikany. Motivace vražd u juvenilních pachatelů bývá mnohdy překvapivá, spíše nejasná, bez jasných kontur a hyperkompenzačními mechanismy. Objevuje se také motivační přeskok v realizační fázi a rychlé zvraty ve motivační struktuře (Heretik, 2022).

Trestná činnost mládeže má své specifické znaky právě ovlivněné věkem pachatelů. Například výběr cíle útoku je určován jiným hodnotovým systémem, trestná činnost je mnohem častěji páchána ve spolupachatelství či skupině. Příprava je nedokonalá, obvykle chybí plánovitost, stejně jako nedostatečná příprava vhodných nástrojů. Chování mladistvých pachatelů vůči obětem či majetku se vyznačuje neúměrnou tvrdostí a zbytečnou brutalitou. Způsob spáchání je poznamenán nedostatkem zkušeností a vědomostí při překonávání překážek, tedy bývá použito neúměrných prostředků k dosažení cíle. Na páchání trestné činnosti mladistvých má nemalý vliv alkohol či jiná návyková látka zvyšující agresivitu, nekoordinovanost pohybů a zapříčiňuje neadekvátní reakce na podněty. Mladiství také jednájí více emotivně než racionálně, většina činů je impulzivní reakcí na momentální situaci. Alibi si tito pachatelé získávají u členů skupiny, do které patří, kterým se také rádi svěčují o zamýšleném činu. Pokud je motiv majetkový, odcizují věci, které momentálně potřebují nebo se jim vzhledem k věku líbí (Mühlpachr, 2009).

Ani juvenilní násilná delikvence není homogenní. Ukázalo se například, že dívky, oproti chlapcům, častěji vraždí členy své rodiny a využívají k tomu komplice. Také je u nich pravděpodobnější, že budou sehrávat vedlejší roli a nebudou aktivní ve vraždách spáchaných partami, byť jich budou účastné, stejně jako u vražd spáchaných v rámci jiného činu (např. loupež). Motivy dívek jsou různé – mezi instrumentální důvody patří ukončení týrání ze strany rodičů či ukončení/zatajení těhotenství. Expresivní důvody pak zahrnují často konfliktní situaci nebo přítomnost duševní nemoci (Heide, 2003).

Studii zaměřených na pachatele vražd ze seniorské populace příliš není. Odhaduje se, že incidence těchto činů je pod 1 % z celého objemu všech vražd. Někteří odborníci hledají souvislost s organickými změnami v mozku, zejména z okruhu diagnóz demencí.

Demence s sebou mnohdy přináší agitovanost a agresi často směřovanou proti rodinným příslušníkům, pečovatelům či spolubydlícím. Dalšími faktory mající souvislost s vraždami v seniorském věku, jsou disinhibice, dysexekutivní syndrom, abúzus alkoholu a delirium. Všechny tyto mohou být predispozicí k impulzivní agresi (Sundakov-Krumins & Lubbe & Wand, 2022).

6.2.3 Sociokulturní charakteristiky

Většina pachatelů závažné násilné kriminality pochází z nižší společenské třídy, často jsou nezaměstnaní či pracují na nekvalifikované pracovní pozici, mnohdy formou brigád. Nebývají ukotvení ve funkčním saturujícím svazku. Také jejich dětství bývá poznamenáno narušeným rodinným prostředím. Rodiče jsou často rozvedeni, výchova je direktivní, či ambivalentní. Výjimkou není ani týrání. Naopak se také vyskytují pachatelé pocházející z rodiny se středním až vyšším socioekonomickým statusem, ovšem rodinné klima je chladné a bez zájmu o dítě (Heretik, 2012).

6.3 Agrese a agresivita

Agresivita bývá dávána do souvislosti s násilným chováním, zejména u laické veřejnosti. Je samozřejmě potřeba rozlišovat povahu a okolnosti násilných činů, nicméně agresivita nebývá společným jmenovatelem vražd, mnohdy je jejich spáchání syceno jinými rysy a motivací než vysloveně agresivitou, byť samozřejmě někteří pachatele agresivitu v popředí své povahy mají. Agresivní chování by nemělo automaticky předpokládat rysy agresivity v povaze jedince.

6.3.1 Vybrané přístupy k agresi a agresivitě

Agrese je mnohoznačným fenoménem minimálně z toho důvodu, že její hodnocení bývá ovlivněno subjektivně, zejména pokud se nejedná o explicitní akty, a dalším důvodem je mnoho aspektů a souvisejících pojmů (např. agresivita, hostilita, násilí apod.). Existuje mnoho definic agrese a jejího vymezení, některé se dokonce vzájemně vylučují. Pro potřeby operacionalizace pojmů uvedme dvě definice českých autorů:

„Cílem agrese je zastrašit druhého, zmocnit se objektu či ho odstranit, jinému zmařit a sobě zajistit společenské výhody (Spurný, 1996). A lapidárně řečeno: „Agrese je záměrné jednání, jehož cílem je ublížit jinému člověku (Čermák, 1998).

Co se vymezení agrese a agresivity týče, je agrese druhými pozorovatelné chování, kdežto agresivita je dispoziční předpoklad osobnosti pro agresi. Agresivita je *„relativně trvalá dispozice či vlastnost osobnosti chovat se agresivně (Heretik, 2022, s. 357).* Agresivita je podmíněna vrozenými biologickými faktory a učením.

K tématu agresivity poskytly teorie všechny psychologické školy, avšak není cílem této práce kompletní historický exkurz, neboť vysvětlení různých pojetí agresivity by vydalo na samostatnou práci. Uvedme ale pro zajímavost některé z nich, související s tématem práce. Například Tinbergen pohlíží na člověka optikou vnitrodruhové agrese velmi kriticky, podle něj je člověk jediná bytost, která není přizpůsobena své vlastní společnosti, protože jediné u člověka nalézáme masové vrahy (in Fromm, 2019).

Člověk je navíc vybaven dvěma odlišnými typy agrese. První typ je společný se všemi zvířaty, je instinktivní a nastaven v případě ohrožení na program bojů, nebo úteč. Tato „benigní“ agrese má za cíl chránit jedince či jeho druh a zaniká, jakmile pomine nebezpečí. Oproti tomu agrese „maligní“ je specificky lidská a u většiny savců chybí. Není nástrojem biologické adaptace, ale pouze uspokojuje lidskou žádostivost a touhu po rozkoši, kterou poskytuje. Studie zvířat ukazuje, že zejména primáti mají značnou míru obranné agrese, ale nejsou vrahy ani trýzniteli (Fromm, 2019). Konrad Lorenz proti tomuto namítá, že právě proto, že jsme svázáni smluvními normami nenásilného spoluzití, zejména v civilizovaných zemích, chybí nám dostatečné množství podnětů a příležitostí k agresi také v pozitivním slova smyslu, jako je prokazování odvahy či k zažití dobrodružství. Podle Lorenze totiž agrese není jen reakcí na podnět ohrožení, ale jedná se o pudové, neustále narůstající vnitřní napětí, které je potřeba vybit. Proto si uměle vytváříme specificky lidské konfliktní a kompetitivní situace, kde je prostor k agresivním projevům. Z čehož vyplývá, že čím více se společnost snaží omezovat projevy agrese a trestat je, tím více bude agrese nesmyslnější, absurdnější a nepřirozenější (1963; podle Poněšický, 2010). Právě tyto teorie, podobně jako ty psychodynamické, vysvětlují vznik nemotivované agrese. Poněšický uvádí 8 % pachatelů, kteří se dopustili násilného činu bez motivu. Konrad Lorenz a Sigmund Freud vidí za násilím „bez důvodu“ vnitřní agresivní puzení, popř. nevědomé procesy (Poněšický, 2010).

S agresivitou je některými dáván do souvislosti také sadismus, co by vysloveně destruktivní charakter.

Na sadismus pak lze nahlížet dvěma pojetími: sadismus jako aktivní algolagnie²¹, jejíž podstata spočívá v přání působit bolest bez ohledu na ne/přítomnost působení sexuálních motivů. Druhé pojetí vnímá sadismus výhradně jako sexuální fenomén. Jako příklad nesexuálního sadisty je uváděn Josef Stalin a Heinrich Himmler. V souvislosti s holocaustem je také uváděno, že hlídači z koncentračních táborů byli vůči vězňům tak krutí, protože neměli dostatek jiných příležitostí odreagovat svůj sexuální sadismus – sadistické sklony jsou údajně všem lidem společné (Fromm, 2019). Pozdější experimenty ukázaly, že to byly jiné psychologické mechanismy, které zafungovaly nejen uvnitř koncentračních táborů.

6.3.2 Klasifikace agresivního chování

Čeští psychiatři Vondráček a Študent vymezili tři samostatné typy „agresivních psychopatů“, jejichž popisy jsou v některých případech velmi výstižné dodnes. Prvním z nich je *agresivní astenický psychopat*, který se vyznačuje introvertovaností, zvýšenou úzkostností, avšak dlouho potlačovanou agresivitou, která propukne s překvapující silou na nepatrný podnět. Druhým je *agresivní stenický psychopat*, který je opakem předchozího. Je extravertovaný, překypující energií, konfliktní, nezdrženlivý, špatně ovládá své agresivní reakce i při běžných konfliktech. A konečně třetí typ, *epileptoidní explozivní psychopat*, s hraničním nebo pozitivním EEG nálezem. Agresivní reakce jsou důsledkem výbušnosti a oslabení racionální kontroly afektivity. Typickým je neadekvátní útočné jednání (Vondráček & Študent, 1966; podle Heretik, 2022).

Pro potřeby posouzení psychopatologie a odhadu budoucího rizika rozlišují současné výzkumy agrese jako **impulsivní** nebo **proaktivní**.

Impulsivní agrese (dále jen IA) je provázena afektem a přichází v reakci na vnímanou hrozbu nebo provokaci. **Proaktivní agrese** (dále jen PA) je naopak předem promyšlená a používá se jako prostředek k dosažení cíle. Ačkoliv je IA spíše situační reakcí, bývá spojována s vyšší mírou psychopatologie.

²¹ *algos* = bolest a *lagnia* = radost

U jedinců inklinujících k IA byly oproti neagresivní populaci častěji zjištěny poruchy související s úzkostí, depresemi, mánií, schizofrenií, problémy s alkoholem a drogami a v neposlední řadě také rysy hraniční a disociální poruchy osobnosti. U jedinců s IA reakcemi byla zjištěna ve vyšší míře hostilita, neuroticismus a vztek. Co se abúzu alkoholu týče, u těchto jedinců inhibuje kontrolní mechanismy negativních emocí a jejich projevů v IA. U pachatelů domácího násilí byla nalezena IA signifikantně častěji než PA. Osoby mající ve své paletě chování IA, budou pravděpodobněji reagovat agresivně na stresové podmínky, což ovšem automaticky nepředpokládá dopouštění se trestné činnosti. Oproti tomu PA je spojována s abnormálními osobnostními rysy, zejména ve vztahu k psychopatii, tedy disociální poruše osobnosti. Pachatelé mající rysy disociální poruchy osobnosti či přímo ji, inklinují výrazně častěji k PA než nepsychopatičtí pachatelé. S tím se také pojí zjištění, že psychopatičtí pachatelé projevující se PA, méně pravděpodobněji zažijí emoční vzrušení *tempore criminis* (Swogger & kol., 2010).

Míra projevené agrese byla také sledována jako jedno z vodítek v profilování sexuálně motivovaných násilných činů. Bylo zjištěno, že čím mladší sexuální násilník je, tím agresivnější je vůči oběti. A zároveň pachatelé, kteří útočili na dospělé osoby, jsou výrazně agresivnější než pachatelé cílící na mladší oběti. Dále bylo zjištěno, že agresivní sexuální násilníci jsou méně vybíraví ve výběru oběti podle věku – jako by prioritou bylo vybití agrese před výběrem adekvátní oběti. Navzdory těmto zjištěním studie nepřinesla výsledky využitelné pro profilování – na základě míry projevené agrese není jednoznačně možné určit věk neznámého pachatele (Goodwill & Alison, 2007).

Vztah kriminální agresivity jakožto relativně trvalého rysu osobnosti a osobnosti pachatelů poukazuje na to, že k obecně častějšímu výskytu agresivity dochází u pachatelů majetkové trestné činnosti, než u násilných delikventů (Netík & kol., 1997).

6.3.3 Kriminální agrese

Ne každá agrese má kriminální podobu, kterou postihuje zákon. O kriminální agresi hovoříme v případech, kdy útočí na zájmy a hodnoty chráněné právním systémem. Ačkoliv tato definice zahrnuje různé projevy včetně verbální agrese, zpravidla bývá spojována s fyzickým násilím. Tato kriminální agrese bývá zpravidla posuzována podle promyšlenosti a přípravy. Prvním typem je **reaktivní agrese** a druhým typem **agrese instrumentální**.

Reaktivní neboli afektivní, jak už název napovídá, je reaktivní agresí na spouštěč a je situačně podmíněna. Chybí příprava a plánovitost, jejím smyslem není dosažení určitého cíle, často se jedná o odreagování nahromaděných agresivních impulzů, jejím účelem je agrese sama. Často vzniká v průběhu konfliktní situace s obětí a je provázána silným emocionálním vzrušením.

V osobnosti jedinců nalézáme afektivní labilitu, explozivitu a poruchy regulace. V genezi tohoto typu násilí se objevuje spojení nedůsledné výchovy s poruchami regulace chování (tzv. defektní socializace).

Oproti tomu agrese instrumentální, „chladná“, je plánovaná, promyšlená, předem připravená, bez výraznějšího emočního doprovodu a podmíněna osobnostně. Jedná se o nástroj dosažení určitého cíle, proto také oběť nebývá náhodná a pachatel jí nebývá frustrován. Tento typ útoku je typický svou „úsporností“ násilí v zájmu rychlého odstranění oběti. Příčinu tohoto typu násilného chování lze najít v sociálně patologické rodině, zejména se selhávajícím otcem (tzv. deviantní socializace). Pro osobnost takového pachatele je charakteristická bezohlednost, egocentričnost, nezdrženlivost, tendence k porušování pravidel a minimální schopnost empatie a soucitu. Ani u jedné skupiny pachatelů zpravidla nebývá rys agresivity v osobnostní výbavě (Netík & kol., 1997; Čírtková, 2006).

Dalším aspektem možného diferencování kriminální agrese je její emocionální doprovod. Takto ji dělíme na **ofenzivní agresi**, útočnou, provázenou zlostí, zlobou a hněvem. Oproti tomu **agrese defenzivní**, obranná, je spojena s pocitem ohrožení a strachu (Netík & kol., 1997).

Santtila (2003) a Salfati s Canterem (1999) vypracovali na základě analýzy vražd ve Finsku (n= 502) a Velké Británii (n=82) koncept hledající souvislost mezi místem činu a druhem projevené agrese. Autoři zachytili tři behaviorální témata objevující se na místě činu. Navíc podle využitého behaviorálního tématu a projevené agrese je možné detekovat některé prvky z pachatelovy kriminální kariéry a minulosti.

OPORTUNISTICKÉ BEHAVIORÁLNÍ TÉMA

Pachatel jednající podle tohoto behaviorálního schématu využívá instrumentální agresi k dosažení svých cílů (potřeb), které mohou být dvojího druhu: sexuální a/nebo majetkové.

Oběti napadá v jejich domovech a zaměřuje se na dostupné cíle – ženy a seniory. Okrádá je o cennosti a útok může mít zároveň i sexuální motiv. Zranění způsobuje bez použití zbraně, ale za využití své fyzické síly, neb útok nepotřebuje vést v enormní síle, kterou by mohla způsobit zbraň. Útok bývá směřován do oblasti krku, oběti škrtí a rdousí. Pokud je oběť usmrcena, bývá její smrt „vedlejším produktem“ činu. Oběti zakrývá obličej. Často žije v blízkosti místa činu a nebývá výjimkou povrchní znalost oběti bez vztahu k ní.

Na oběť neutočí pro oběť, není jeho cílem na rozdíl od uspokojení potřeby, kterou na místě hledá: sexuální uspokojení nebo majetkový prospěch. Tento pachatel má ve své kriminální kariéře majetkové trestné činy a bývá nezaměstnaný. V jednom z výzkumných vzorků (n=82) bylo zastoupení těmito pachateli 20 % (n=16).

KOGNITIVNÍ BEHAVIORÁLNÍ TÉMA

Tento typ pachatele čin předem kognitivně zpracovává, z čehož vyplývají určitá přípravná opatření, což se na místě činu může projevit snahou o manipulaci s tělem, jeho ukrytí, staging apod. Tento pachatel může využít instrumentální agrese. Agrese a násilí jsou pachatelovým životním stylem a mezilidským vztahům nepřikládá hodnotu, jsou spíše překážkou na životní cestě. Pokud dojde k okradení oběti, tak pouze o cennosti, u kterých nelze zjistit jejich ztrátu nebo u kterých nelze zpětně vystopovat jejich majitele. Na místě činu se zdržuje, aby eliminoval biologické stopy, posléze odnáší použitou zbraň. Anamnesticky může být po výkonu trestu nebo s armádní kariérou. Zastoupení v britském vzorku bylo stejné jako u předchozího typu 20 % (n=16).

EXPRESIVNÍ (IMPULZIVNÍ) BEHAVIORÁLNÍ TÉMA

Tento typ pachatele inklinuje k impulzivní agresi, tedy k útokům pod vlivem silných afektů. Obětem způsobuje mnohočetná zranění distribuovaná po celém těle. Rány nemají jednotný původ – bývají řezné, bodné i tupé. Útok bývá do oblasti obličeji, což potvrzuje předpoklad, že útok má emoční náboj. Z toho vyplývá, že pachatel je s obětí ve vztahu a ta v jeho životě sehrává určitou roli. Smrt není vedlejším produktem, ale přímou odpovědí na urážku, fyzický útok nebo žárlivost. Zbraň si donese svou, nebo použije nalezenou na místě činu. Expresivní pachatel může využít také střelnou zbraň. V pachatelově minulosti lze najít útoky impulzivního charakteru (obecně násilné, sexuální či proti veřejnému pořádku) reflektující jeho postoj k mezilidským vztahům.

V zastoupeném výzkumném vzorku (n=82) bylo 21 impulzivně-agresivních pachatelů (26 %), což podporuje předchozí zjištění, že vraždy plynoucí z interpersonálního konfliktu a pod vlivem silných emocí, bývají zastoupeny častěji.

Uvedené studie měly podobný výzkumný design, ale rozdíl oproti britskému vzorku je ten, že finská studie tři uvedené skupiny dále rozpracovává do pěti „psychologických témat“. Ovšem výsledky finské studie nenašly statistickou významnost dílčích podtémat, proto nejsou v této práci více rozepsána.

K úvahám o násilném chování ještě nutno dodat, že neexistuje jasný a ostře vymezený předěl mezi expresivní a instrumentální agresí v tom smyslu, že by pachatel používal přísně pouze jeden typ agrese. V tomto případě funguje také určitá spojnice agresivních stylů pachatele začleněná do jeho životního stylu. Meloy (podle Salfati & Canter, 1999, s. 393) uvádí oba agresivní styly chování na psychopatickém kontinuu, kde expresivně-násilné chování preferují ti jedinci, kteří sami sebe vnímají jako oprávněné zabíjet druhé. Tito násilníci používají pouze sílu, nátlak a násilí v zacházení s druhými. Na druhém konci kontinua se nachází instrumentální násilníci, kteří přistupují k vyjednávání s druhými za pomoci manipulace. Toto dělení může být užitečné a mnohé vysvětlující, nicméně je spíše orientační, neb pachatelé málokdy bývají takto vyhranění a mnoho násilníků mívá ve své kriminální kariéře oba způsoby násilného chování, jak expresivní, tak instrumentální. A nejen v kriminální anamnéze, ale také v rámci jednoho deliktu. Pachatel, který aktuálně využívá instrumentální agrese, může během svého jednání pocítit vztek a přejít k afektivnímu násilí vůči oběti (Cornell & kol., 1996).

6.4 Psychopatologie pachatelů vražd

Součástí většiny soudních řízení v případech vražd je znalecké zkoumání z odvětví psychologie, psychiatrie a event. sexuologie s cílem popsat osobnost i dílčí rysy pachatele mající souvislost a možný podíl na spáchání projednávaného trestného činu. Možnou psychopatologii lze hledat v oblasti kognitivních funkcí (např. paměti a intelektu), osobnostní struktury a případném závislostním chování.

6.4.1 Problematika závislosti

Všeobecně se tvrdí, že závislosti jsou problémem, který se často k násilné trestné činnosti váže. Jedná se o velmi často diagnostikované poruchy, které mají z forezního hlediska velkou důležitost. Dalším faktorem mimo závislosti je prostý úzus návykových látek před činem. Nemálo výzkumů poukazuje na fakt, že zhruba polovina pachatelů byla během spáchání vraždy pod vlivem alkoholu, někteří hovoří až o 70% incidenci v případě vražd a 50% v případě ostatních násilných deliktů (Heretik, 2012; Pavlovský & kol., 2012). Navíc se ukazuje, že alkohol je s násilnými činy svázaný častěji než opiáty či THC. Jedním vysvětlením je to, že alkohol je dezinhibitor a většina drog má inhibiční efekt. Laboratorní experimenty odhalily, že agresivita stoupá u obou pohlaví při hladině 0,8 promile (Dougherty & kol., 1999).

Nejčastější intoxikací pachatelů násilných činů, jak bylo naznačeno, je intoxikace alkoholem. Jedná se o dostupnou návykovou látku, společností tolerovanou. Alkohol je obecně uznáván jako kriminogenní faktor jak u mravnostních, tak i násilných trestných činů. Uvádí se, že počet pachatelů s abúzem alkoholu se odhaduje na 40 – 60 % (Záhorská, 2007). Součástí vyšetřovacího spisu je také toxikologické vyšetření na hladinu alkoholu jak pachatele, tak oběti. Jak daná hladina alkoholu a závažnost opilosti ovlivnila rozpoznávací a ovládací schopnosti pachatele, závisí na posouzení psychiatra, posouzení přičetnosti je pak věcí soudu. Obecně víme, že *lehká podnapilost* (do 1,5 promile) se zpravidla projevuje uvolněnou náladou, hovorností, lehkými poruchami motorické koordinace a lehkým zarudnutím v obličeji. Při *středně silné opilosti* (do 2,5 promile) se stupňují uvedené příznaky, zvyšuje se sebevědomí, dochází k agresivním projevům, společenské normy nejsou dodržovány. Řeč je setřelá, opakující se. *Těžká ebrieta* (nad 2,5 promile) se projevuje těžkými poruchami motoriky, jedinec vrávorá, padá na zem, řeč je nesrozumitelná. Agresivní projevy nabírají na intenzitě, zejména u predisponovaných jedinců. Obecně alkohol nespouští „dobrou náladu“, jak se mnozí domnívají, zesiluje pouze náladu vstupní či naopak funguje jako depresogen a způsobuje rozlady nálad, mnohdy i náladu rezonantní. Při hodnocení stupně opilosti se přihlíží také ke klinickým projevům, neb jedinci s dobrou tolerancí se mohou i ve střední míře ebriety chovat adekvátně a jedinci netolerantní reagují silnými projevy i na lehkou opilost. Při posuzování ebriety pro forezní účely je také pachatel dotazován na přítomnost tzv. *palimpsestů* (okének), nejen v rámci vyšetřovaného činu, ale také anamnesticky.

Pokud byl ale trestný čin spáchán v prosté opilosti v době, na kterou má pachatel okénko, je forenzně nevýznamné. Spíše se posuzuje, zda se jedná o poruchu paměti zaviněnou alkoholem, nebo se jedná o účelovou agravaci.

Co se týče vlivu na spáchání trestného činu při intoxikaci drogami, závisí na druhu látky. U opiátů jako je heroin dochází téměř výhradně k majetkové trestné činnosti, neb intoxikace heroinem nevede k agresii. Ta se může objevit až ve stavu odvykacích symptomů, kdy je jedinec velmi podrážděný. Problematické se jeví užívání stimulantů kokainu. Buť po požití dochází k povznesené náladě, zvýšenému sebevědomí a mimořádné bdělosti, mohou se také objevit vegetativní příznaky, taktilní i zvukové halucinace a chování může přejít do agresivity.

Navíc kokainismus bývá považován za nejnebezpečnější závislost, neboť vede ke změnám osobnosti disociálního rázu, k narůstání agresivity a ztrátě vyšších citů. Útoky toxikomanů závislých na kokainu bývají velmi razantní a jsou provázené brutálností činu (Pavlovský & kol., 2012).

Jako příklad uveďme kauzu pachatele Tadeáše Žigy. Dlouholetý abuzér drog s depravovanou osobností, primárně psychopatickou včetně paranoidního rezidua. Na Plzeňsku se dopustil brutální vraždy neznámého seniora a ublížení na zdraví u neznámé ženy. Sedmdesátiletého seniora napadl zezadu nožem „motýlkem“, myslíc si, že se jedná o jeho otce, který ho nemá rád. Soudní lékař napočítal celkem 74 bodných, bodnořezných a řezných ran směřujících do zadní poloviny mozkové části hlavy. Některé rány zasáhly a přerušily míchu, což byla také příčina smrti. Mnoho ran bylo vedeno v době, kdy oběť ležela na zemi a tyto rány také nevykazovaly vitální reakci. Z pohledu znalců se jednalo o déletrvající útok, svým provedením velmi surový a trýznivý. Vzhledem k tomu, že útok byl takto masivní a veden do oblasti hlavy, vyšetřovatelé se zprvu domnívali, že mezi obětí a tehdy ještě neznámým pachatelem musel být vztah, neboť tento způsob provedení je typičtější pro případy vzájemné známosti a útok je sycen silnými zlostnými emocemi. Až později vyšetřování ukázalo na neznámého pachatele. Tadeáš Žiga se ještě před vraždou seniora dopustil napadení neznámé ženy, kterou při přecházení silnice napadl zezadu zalamovacím nožem a způsobil jí hlubokou řeznou ránu na zadní straně stehna. Během útoku ji častoval slovy: „Ty svině, tys tu kartu ukradla. Ty si to zasloužíš. Vole, na, tady to máš!“ (s. 34) Také tato napadená žena se s pachatelem neznala. Po dopadení během zatýkání Žiga také zranil sloužící policistku, kdy ji udeřil golfovou holí do ramene, přičemž zamýšleným cílem byla hlava (Müller, 2023).

6.4.2 Intelekt pachatele

Intelekt sehrává v kriminogenezi dvojí úlohu. Na jednu stranu je určitá úroveň intelektu nevyhnutelným předpokladem pro fungování racionálních zábran kriminálního konání, tzn. uvědomění si antisociálnosti. Z právního hlediska se jedná o způsobilost pochopit, že jde o protispolečenský čin a uvědomění si vlastní účasti na něm. Z druhé strany intelekt není sám o sobě dostačující podmínkou sociální nekonfliktnosti. Také intelekt může sloužit antisociálním motivům, podílet se na přípravě a realizaci trestné činnosti a maskování stop. Intelekt pachatelů bývá posuzován vzhledem ke konkrétnímu vyšetřovanému trestnému činu. Tzv. *mentální náročnost kriminogenní situace* je vzhledem k intelektu důležitá nejen pro zhodnocení rozpoznávacích schopností, ale také při úvahách o možnosti navedení k činu, či na spáchání intelektově „stačil“ pachatel sám (Heretik, 2022).

Výsledky starších studií uvádí, že 2/3 násilné kriminální populace se nachází v pásmu intelektové subnormy. Tito pachatelé bývají nebezpeční právě proto, že také jejich trestná činnost je primitivní a často také brutální. Také jejich sexuální delikty vykazují prvky jednoduchého experimentování s věkově nevhodnými objekty (Dobrotka, podle Netík, 1997, s. 76). V dalším výzkumu pachatelů vražd (n=100) mělo 30 % z nich mentální defekt (Breier & kol., podle Netík, 1997, s. 67). Hanuš (podle Netík, s. 67) ve skupině recidivistů (n=300) zjistil lehkou mentální retardaci (IQ 50-69) u 11 % z nich a Dufek (podle Netík, s. 67) mezi 769 recidivisty diagnostikoval „debilitu“ v 8 % případů a v 36 % pak IQ se skórem nižším než 89. U jiného vzorku odsouzených pachatelů (n= 579) byla zjištěna oligofrenie dokonce v 44 % (Útrata, podle Netík, 1997, s. 67). Tyto výsledky napovídají, že poruchy intelektu ve smyslu hraničně defektní a defektní inteligence patří mezi nejčtenější psychické poruchy u kriminální populace. Netík (1997) dále popisuje vztah mezi kriminalitou a intelektem. Slabomyslnost není příčina zločinnosti, ale způsob provedení trestného činu odráží kvality osobnosti pachatele, tedy činy mentálně subnormních jsou z tohoto důvodu jednodušší, a proto snáze odhalitelné. Tento předpoklad by vysvětloval vyšší procento mentálně abnormních jedinců ve vězeňské populaci.

Záhorská (2007) má proto jiné vysvětlení: intelektově insuficientní pachatelé nejsou natolik vybaveni adaptovat se na nové podmínky a řešit nezvyklé situace, proto se snadněji uchylují k násilnému řešení, pokud se cítí pod tlakem. Také argumentuje, že u osob v pásmu defektu sehrávají svou roli snížené ovládací schopnosti vyplývající z nedostatečné racionální kontroly.

V případě mentálních retardací bývají rozpoznávací a ovládací schopnosti hodnoceny jako podstatně snížené až vymizelé, ovšem diagnostikovaná lehká mentální retardace neznamená automaticky přiznání snížené či vymizelé trestní odpovědnost (Pavlovský & kol., 2012).

Podle jiných autorů se v delikventní populaci vyskytují hlavně jedinci s intelektem v rozmezí 80–90 a stejné hodnoty IQ nalezneme také u bezúhonné populace, která pochází ze srovnatelného sociálního a ekonomického prostředí, což tedy podporuje zjištění, že nižší intelekt u pachatelů trestných činů je spíše doprovodným symptomem, než jejím kauzálním faktorem (Koudelková, 1995).

6.4.3 Poruchy osobnosti

Poruchy osobnosti jsou často skloňovaným termínem v kontextu kriminální populace. Jedná se o rozsáhlé téma, které není v moci této práce pojmout celé napříč celým jeho spektrem a všemi poruchami. Poruchy osobnosti budou dále popsány ve forenzním kontextu u pachatelů závažné násilné trestné činnosti.

Termín poruchy osobnosti nahradily starší pojem psychopatie, ovšem v této práci jsou používány oba dva termíny s ohledem na původní zdroj.

V kriminální populaci se vyskytuje větší zastoupení osob s poruchami osobnosti. Z hlediska kriminality se jedná o poruchy, které souvisejí s odchylkami ve vztahu jedince k druhým, ke společnosti a všeobecně přijímaným normám. Patří sem zejména disociální porucha osobnosti a poruchy související s emocionalitou, zejména pak emočně nestabilní porucha osobnosti hraničního typu (agresivní, výbušná). Takto ostře vymezené charakteristiky poruch osobnosti nejsou úplně časté, typičtější je porucha smíšená či osobnost nesoucí některé rysy typické pro danou poruchu, ale ještě nedosahující všech kvalit PO (Veteška & Fischer, 2020).

Co se týče zastoupení v delikventní populaci, nepadají jednotné názory. Netík (1997a) například uvádí výsledky studií, kde ve vzorku vrahů (n=100) byla PO zaznamenána u 67 % pachatelů, v jiném (n=579) pak v 77 % případů, přičemž výsledky také dalších studií, tamtéž uvedených, mluví o podobných procentech výskytu ve vězeňské populaci odsouzených vrahů, z čehož se dá tedy usuzovat na významnou prevalenci v násilné kriminální populaci.

Jedním z možných vysvětlení je: „*Člověk s poruchou osobnosti to má tak, že obtížně přijímá pravidla, která sám nevytváří*“ (Kantová & Renovica, 2013, s. 223). Oproti tomu Dutton (2019) uvádí dle Paretova pravidla, že psychopatičtí vrazi tvoří pouze 20 % vězeňské populace, ale mají podíl na 80 % spáchaných činů. Navíc dodává, že nikoliv všichni psychopati jsou vrahy a už vůbec ne všichni vrazi jsou psychopaty. Heretik (2012) naopak pro porovnání udává starší odhad: PO trpí 50 % pachatelů obecné kriminality, 75 % pachatelů vražd a 90 % pachatelů sexuálních vražd. Coid (2005; podle Heretik, 2012) zjišťoval výskyt kritérií pro psychopatii mezi muži a ženami (n=260) v psychiatrických nemocnicích s nejvyšší ostrahou a u vězňů vykonávající trest za vážné zločiny. U 96 % probandů našel poruchu osobnosti. Uvedme prvních pět dle nejčastější frekvence výskytu: hraniční PO 69 %, disociální PO 55 %, narcistická PO 48 %, paranoidní PO 47 % a pasivně agresivní 31 %.

Ať je poměr výskytu pachatelů s PO víceméně jakýkoliv, nelze popřít určitou souvislost mezi těmito dvěma jevy: „*Vzít v úvahu vztah mezi násilím a psychopatií byl jedním z nejdůležitějších psychologických konstruktů v trestním právním systému*“ (Bartol & Bartol, 2014, s. 222).

Z forezního hlediska lze mezi rizikové poruchy osobnosti jednoznačně zařadit disociální, která bývá u kriminální populace zastoupena nejčastěji a z hlediska kriminality nejrizikovější formou. Právě s ohledem na největší četnost ji věnujme detailnější pohled.

DISOCIÁLNÍ PORUCHA OSOBNOSTI

Diagnostická kritéria popisují pervazivní vzorec přehlížení a porušování práv jiných lidí. Vyznačuje se neschopností přizpůsobovat se sociálním normám, zákeřnostmi v podobě opakovaného lhaní a podvádění pro osobní zisk a potěšení. Dále bývají výbavné rysy impulzivity, podrážděnosti a hypertrofované agresivity. Přítomný bývá také bezohledný nezájem o vlastní bezpečnost a bezpečnost druhých a trvalá nezodpovědnost v oblasti profese a financí. Velmi rychle se nudí a má potřebu vyhledávat stále nové podněty (*sensation seeking*). Právě *sensation seeking* je nejspíše pojítkem mezi nízkým srdečním pulsem a antisociálním chováním. Studie na toto téma zaměřené, včetně metastudií, učinily objev pomalé akce srdeční jako možný prediktor budoucího antisociálního chování.

Vysvětlení této kauzality vyplývá z fyziologie – pomalá akce srdeční je autonomním nervovým systémem vyhodnocována jako nežádoucí a také fyzicky nekomfortní, proto jedince vede k tomu, aby se zapojil do stimulujícího chování, včetně toho protispolečenského, které vrátí vzrušení a nabuzení organismu na optimální úroveň. Chronická pomalá srdeční akce vysvětluje zvýšenou potřebu *sensation seeking* jako instinktivní prostředek ke zvýšení arousalu a následně srdečního tepu. Nízká srdeční aktivita může proto být spojena s proaktivní (instrumentální) agresí (McGarry & Portnoy, 2022).

Životní styl jedince s DPO lze mnohdy označit jako parazitický. Absence pocitů viny a lhostejnost vůči druhým, racionalizace vlastního chování, ohýbání norem a pravidel ve svůj prospěch. Navíc omezené kontrolní mechanismy svého chování (APA, 2015; Berry-Dee, 2017). Nezáměr o bezpečnost svou se projevuje mj. absencí strachu a jelikož se „nenaučili“ bát se trestů, mají obtíže s domýšlením důsledků svého jednání. Mnoho potenciálních obětí s nimi ztrácí obezřetnost, neboť umí okouzlit vnějším povrchním šarmem (Baron-Cohen, 2014).

Jedinci s touto poruchou jsou schopni učit se ze zkušenosti, zejména v sociálním učení využívajícím odměny dokonce lépe než „nepychopaté“, ale psychopaté selhávají v instrumentálním učení využívajícím averzivních podnětů z důvodu nízké korové aktivace, proto mu činí obtíže poučit se z trestu (Doren, podle Netík, 1997, s. 70)

Psychopaté, jak tyto jedince také nazývá sám průkopník ve výzkumu psychopatie Robert Hare, se vyznačují erozí mravních norem a hodnot. Vykazují osobnostní poruchu projevující se charismatem a šarmem, lhaním, manipulací, podváděním, egocentrismem, bezohledností a dalšími potenciálně destruktivními rysy. Psychopatie je charakteristická tím, že vlastnosti a rysy, které jsou pro ni typické, často vedou k chování, jež je v rozporu s platnými normami a zákony společnosti. Delikventní jedinci s PO se dopouští jak majetkových trestných činů (podvody, zpronevěru atd.), tak násilných, včetně sexuálních (Babiak & Hare, 2014). Pachatelé trpící DPO bývají považováni za vytrvalé a obzvlášť násilné, což vyplývá z jejich chladnokrevnosti, nedostatku morálního citění a nedodržování norem. Pomocí instrumentální agrese si berou to, co chtějí, ať už se jedná o majetek nebo sexuální uspokojení. Uvádí se, že psychopatický sexuální agresor je více motivovaný vyhledáváním vzrušení než samotným sexuálním puzením.

Také další výzkumy sexuálních agresorů potvrzují, že motivací jejich činů bývá spíše vztek, msta nebo sadismus (Hart & Dempster; podle Bartol & Bartol, 2014, s. 231). Zároveň se předpokládá větší výskyt pachatelů s psychopatickou strukturou osobnosti mezi sexuálními vrahy. Jedna ze studií analyzující trestné činy vražd ($n \leq 300$), z nichž 77 bylo motivováno sexuálně, byla u 97 % pachatelů sexuálních vražd diagnostikována psychopatie (Stone; podle Häkkanen-Nyholm & Nyholm, 2012, s. 144). Zároveň 82 % pachatelů projevovalo určitý stupeň sadistického chování *tempore criminis*. Chování psychopatických pachatelů během činu vykazuje více znaků sadistického chování než nepsychopatictí sexuální násilníci. Navíc se dopouští více diverzifikovaných a také bolestivějších sexuálních vražd ((Porter & kol., podle Häkkanen-Nyholm & Nyholm, 2012, s. 147 et 231). Sérioví vrazi, kteří vykazují známky disociální PO, bývají obzvlášť brutální a sadističtí ve způsobu spáchání (Hare, podle Bartol & Bartol, 2014, s. 231).

„Domácí“ vraždy spáchané v silném zlobném afektu, se u psychopatů vyskytují vzácně, zřídka útočí na člena rodiny. Většina útoků je vedena jako msta za domnělou újmu, nejčastěji proti neznámé oběti. Navíc tito pachatelé útočí více na neznámé muže oproti nepsychopatickým násilníkům, kteří cílí na známé či blízké ženy. Útoky bývají bezcitné, chladnokrevné a bez emočního doprovodu (Bartol & Bartol, 2014).

Alkohol nebývá přímým spouštěčem útoku na rozdíl od nepsychopatických útočníků (Hare, podle Häkkanen-Nyholm & Nyholm, 2012, s. 146).

Pachatele s disociální poruchou osobnosti nacházíme často mezi recidivisty. Uváděné prevalence nejsou jednoznačné. Výskyt ve všeobecné populaci se odhaduje na 0,2-4,9 %, mezi hospitalizovanými psychiatrickými pacienty jsou to 3-37 % a až 75 % u vězňů v nápravných zařízeních (Smolík, 1996; APA, 2015).

Autorka kdesi slyšela názor, že to, zda se psychopat pohybuje na svobodě, nebo je ve výkonu trestu odnětí svobody, rozhoduje výše jeho intelektu, která je lakmusovým papírkem. Je to sice nadsázka, ale kus pravdy v sobě nese s ohledem na průměrný intelekt vězeňské populace. Důležité je v tomto kontextu poznamenat, že nikoliv všichni jedinci s disociální PO se chovají neurvale agresivním způsobem, ale někteří svým jednáním nejsou nikterak nápadní. Robert Hare proto rozlišuje 3 typy psychopatů:

- **Primární (klasičtý) psychopat** je psychopatem v pravém slova smyslu a lze jej výstižně charakterizovat jako chladného, nelítostného a sebestředného sociálního predátora s nedostatkem empatie a schopnosti vytvářet vřelé mezilidské vztahy, který ale umí druhé fascinovat, okouzlit a manipulovat jimi.

Tento typ jedince s DPO má zároveň určité psychologické, emocionální, kognitivní a biologické rozdílné kvality, které ho odlišují od obecné kriminální populace. Zbylé dvě kategorie tvoří celkem heterogenní skupinu antisociálních jedinců, která tvoří velkou část kriminální populace. Společným znakem všech tří skupin je vysoká míra recidivy kriminálního chování.

- **Sekundární (neurotičtí) psychopaté** páchají antisociální a násilné činy důsledkem emocionálních problémů a vnitřních konfliktů. Někdy se tato skupina jedinců nazývá jako jednající neurotici, neurotičtí delikventi, symptomatictí psychopati nebo jako emocionálně narušení pachatelé (Hare, podle Bartol & Bartol, 2014, s. 223). Ukazuje se, že tito jedinci byli rodiči v dětství odmítáni či zneužíváni. Studie také uvádějí, že trestné činy sekundárních psychopatů vykazují více rysů emoční nestability a impulzivity, než je tomu u psychopatie primární, a zároveň také bývají tito pachatelé ve svých činech agresivnější a násilnější (Bartol & Bartol, 2014). Rozlišovacím znamením mezi klasickým a neurotickým psychopatem je ne/přítomnost úzkosti, deprese a pocitů viny. Naopak spojujícím znakem je impulzivita a nedostatečná socializace (Netík, 1997).

- **Disociální psychopaté** vykazují agresivní a antisociální chování, které se mnohdy naučili a převzali ze své rodiny a blízkého sociálního okolí.

Jedinci s disociální poruchou osobnosti nemají vnitřní psychologickou strukturu, která by umožňovala pociťovat emoce a navazovat vztahy s lidmi. Tato absence skutečných lidských emocí dává psychopatovi „schopnost“ zabít bez výčitek svědomí a ze zcela banálních důvodů. K pocitům zármutku, viny, zloby a zuřivosti druhých jsou naprosto lhostejní. Proto po dopadení často vyjadřují lítost jen nad sebou samými, nikdy nad oběťmi (Babiak & Hare, 2014). V souvislosti s psychopatií bývá uváděna také tzv. *temná triáda*, která vystihuje přítomnost dalších aspektů „temné“ osobnosti – společně s psychopatií se vyskytuje narcismus a machiavelismus; popřípadě *temná tetřáda* doplněná o sadismus (Shaw, 2020).

Jako předzvěst pozdějšího antisociálního chování se mohou v dětství objevovat příznaky, kterými jsou pozdní enuréza, týrání zvířat či šikanování spolužáků nebo pyromanie. Mnozí ze sexuálních vrahů s rysy disociality některé z tohoto chování v dětství vykazovala. Existují ještě „běžnější“ rané příznaky této PO. Zpravidla jimi bývají problémy v zaškolení (kázeňské problémy, nedokončené vzdělání při dobré inteligenci), ve výchově (útěky z domova, užívání návykových látek, kouření), v sexuálním životě (raná promiskuita či časný začátek sexuálního života).

Celkově se v sociálním kontextu vyvíjí tato osobnost disharmonicky. Ještě před nabitím plnoletosti dochází k drobným přestupkům a kriminalitě předcházející recidivě o vysoké intenzitě (Němec, 1985).

Z pohledu násilného chování využívají psychopati nepřiměřenou instrumentální agresi k dosažení aktuálního cíle. Ovšem z hlediska dlouhodobých cílů nebývají úspěšní v jejich dosahování (Bartol & Bartol, 2014). Mnohdy bývá protispolečenské jednání psychopatů označováno jako predátorské ve smyslu lovení nevinných obětí. Toto chování bylo v této práci zmíněno už v rámci sexuálních násilníků, kteří ke své oběti „přistupují“ jako predátoři a „loví“ ji ze zálohy. Kritici tohoto označení ale namítají, že predátoři ze zvířecí říše projevují „násilí“ jen z důvodu přežití – kvůli potravě nebo sebeobraně. Na rozdíl od lidských predátorů, kteří nepotřebují ublížit jiné osobě, aby přežili. Zvíře jedná čistě na základě instinktu a nemá představu, že by jeho jednání mělo sociální důsledky (Berry-Dee, 2017).

PSYCHOPATIE U ŽEN

O výskytu disociální poruchy osobnosti u žen neexistuje příliš odborných informací. Navíc jedna studie odhalila, že celosvětově využívaná diagnostická metoda PCL-R Roberta Hareho, nebyla navržena pro ženy. Prevalence psychopatie v mužské populaci se pohybuje okolo 1 %, u žen ještě méně, odhad činí 0,6 %.

V severoamerické studii vězeňkyň (n= 103) bylo pomocí nástroje PCL-R takto diagnostikováno 16 %, v jiné studii (n=269) bylo zjištěno 18,2 % vězeňkyň s DPO (Häkkinen-Nyholm & Nyholm, 2012). Další odborníci odhadují přítomnost DPO u žen z kriminální populace v rozmezí 10-20 % (Grann & kol., podle Häkkinen-Nyholm & Nyholm, 2012, s. 143).

Ženy se dále liší v projevech této poruchy. Společensko-kulturní představy maskulinity a feminity mohou na ženy s DPO vytvářet tlak vycházející z rozporu jejich potřeb s očekáváním okolí. V naší kultuře není feminita příliš spojována s dominancí, asertivitou, soutěživostí a nezávislostí, ale spíše s citlivostí, opečováváním druhých, porozuměním emocím a také jejich zvládním. U ženy, která se kvůli poruše osobnosti může svým chováním jevit více jako maskulinní, mohou nastávat pocity bezmoci vznikající právě z přesvědčení, že na prvním místě by měly být zájmy druhých. Proto pak projevy této poruchy může směřovat proti sobě, internalizovat je jako úzkost či depresi.

Pokud žena přesto zaměří svou agresi přímo proti druhému, cílem se obecně stává někdo, koho má v tzv. *domestikované kontrolované sféře*, ať už jde o partnera, dítě nebo kamaráda. Jedná se tedy o jedince, se kterým je úzce spjata. Pravděpodobněji ale tyto ženy neútočí přímo, preferují nepřímé verbální útoky v podobě manipulací, pomluv, lží, mobbingu/bossingu, popř. někoho ostrakizují a záměrně jej tak vyloučí ze sociálního uskupení. Toto jednání bývá skutečně doménou žen, stejně jako častěji přistoupí k manipulaci formou sexuálního svádění. Naopak pro pachatelky s touto poruchou nebývají typické vraždy jejich dětí (Häkkanen-Nyholm & Nyholm, 2012).

EMPIRICKÁ ČÁST

7 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu předložené dizertační práce je hledání relevantních souvislostí mezi charakteristikami pachatele vraždy a způsobem spáchání trestného činu, přičemž ve výzkumné části práce se osobností neomezujeme pouze na povahu pachatele, ale zahrnutý jsou i jiné aspekty činu týkající se osoby pachatele jako takové. Hlavním přínosem výzkumu je snaha zachytit tyto souvislosti kvantitativně, s využitím kvalitních a spolehlivých podkladů od soudních znalců. Ačkoliv je část teoretického oddílu věnována zraněním oběti jakožto stěžejní části této práce, nelze se výzkumně zaměřit jen na tento aspekt, protože projevené fyzické násilí je součástí celého trestného činu, který je dynamickým jevem ve své celistvosti, a nelze z něj samotná zranění extrahovat bez posouzení kontextu. Sledován bude také podíl vybraných viktimologických proměnných na způsobu spáchání.

Souvislosti, které výzkum bude sledovat, jsou sice v zahraniční literatuře prezentovány, ale mnohdy k jejich nalezení nedochází vědeckou analýzou objektivních poznatků, ale např. jen na základě rozhovorů s odsouzenými či srovnáním pouze dílčích údajů. O propojení konkrétních osobnostních rysů pachatelů násilných trestných činů se způsobem spáchání a způsobenými zraněními se v domácí odborné literatuře příliš nepojednává, ale tělo oběti jakožto rozšíření místa činu a způsobená zranění jako patrný důkaz cíleného pachatelova násilí stojí za pozornost při hledání potenciaálních souvislostí. Tato zjištění mohou přispět k lepšímu porozumění dynamice trestného činu v návaznosti na osobnost pachatele.

Pro potřeby empirické části práce budou stanoveny konkrétní proměnné, které budou sledovány, kvantifikovány a analyzovány.

Empirická část práce má charakter kvantitativní studie.

8 Formulace hypotéz

Předpokládáme souvislost mezi psychologicky relevantními charakteristikami pachatele vraždy a způsobem spáchání trestného činu. Tento předpoklad bude rozčleněn do dílčích otázek, které se zaměřují na specifické osobnostní charakteristiky a rysy spáchání trestného činu.

8.1 Výzkumné otázky a jejich operacionalizace

8.2 Výzkumné otázky

Jedním z cílů je popsat vybrané charakteristiky celého souboru, jelikož se domníváme, že jde o unikátní skupinu pachatelů nejzávažnější trestné činnosti, k jejichž činům máme k dispozici detailní psychologicky (a kriminologicky) relevantní informace.

I) Deskripce vybraných proměnných

- a) pohlaví pachatele
- b) pohlaví oběti
- c) věkové rozložení pachatelů
- d) věkové rozložení oběti
- e) vzdělání pachatelů
- f) předchozí trestná činnost
- g) zaměstnání pachatelů
- h) rodinný stav pachatelů
- i) intelektové pásmo
- j) návykové chování
- k) rizikové osobnostní rysy
- l) vztah pachatele k oběti
- m) druh použité zbraně
- n) specifikace zbraně
- o) příčina smrti
- p) použitá fyzická síla
- q) motivace
- r) motivace odmítnutí

II) Vztah intelektu, emoční nestability a impulzivity s plánovitostí činu

- a) Existuje vztah mezi intelektem a impulzivitou?
- b) Existuje vztah mezi intelektem a plánovitostí trestného činu?
- c) Existuje vztah mezi impulzivitou a plánovitostí trestného činu?
- d) Existuje vztah mezi emoční nestabilitou a plánovitostí trestného činu?

III) Vztah impulzivity, emoční nestability a míry projeveného násilí

- a) Projevují impulzivní pachatelé vyšší míru násilí během činu?
- b) Projevují emočně nestabilní pachatelé vyšší míru projeveného násilí?

IV) Vztah motivace mezi mírou projeveného násilí a kritériem výběru oběti

- a) Jsou pachatelé ve vztahově/osobně motivovaných vraždách násilnější?
- b) Jsou činy vůči známým obětem násilnější?
- c) Příčina smrti podle vztahu pachatele k oběti

V) Vztah motivace odmítnutí a osobností pachatele

- a) Jaký typ osobnosti (obecně) pachatele nejčastěji reaguje násilně na odmítnutí?
- b) Jak konkrétní typ osobnosti reaguje násilně na odmítnutí?
- c) Jaký osobnostní rys je citlivý na odmítnutí a reaguje násilně?
- d) Projevuje odmítnutý pachatel vyšší míru násilí vůči oběti?

VI) Vztah mezi podílem zavinění oběti a mírou projeveného násilí

- a) Je pachatel vůči oběti agresivnější, pokud jej oběť vyprovokovala?

VII) Vztah mezi podílem zavinění oběti a její intoxikací tempore criminis

- a) Bývá provokující oběť častěji pod vlivem alkoholu?

VIII) Vztah mezi plánovitostí činu a osobností pachatele

- a) Plánují častěji své činy pachatelé, kteří už byli v minulosti trestáni?
- b) Pokud čin jeví známky plánovitosti, činí pachatel také preventivní opatření?
- c) Byli pachatelé, kteří vykazují známky preventivního jednání, v minulosti trestáni?

IX) Vztah mezi odporem oběti a mírou projeveného násilí

- a) Vyvolávají oběti, které se brání, v pachatelově chování vyšší míru násilí?

X) Vztah mezi zbraní a příčinou smrti

- a) Jakým typem zbraně se nejčastěji útočí a kam?
b) Jaký druh zbraně způsobí nejčastěji jakou příčinu smrti?

XI) Vztah intoxikace pachatele ke způsobu spáchání činu

- a) Jaký druh zbraně preferují pachatelé, kteří jsou během činu intoxikováni?
b) Jaký je vztah mezi intoxikací pachatele během činu a motivací vraždy?

8.3 Operacionalizace proměnných

8.3.1 Anamnestické charakteristiky pachatele

Do kategorie těchto proměnných je zařazeno *pohlaví* pachatele, *věk* pachatele při spáchání trestného činu, nejvyšší dosažené *vzdělání*, *rodinný stav* a *zaměstnání*.

Dále byla sledována *předchozí trestná činnost* (ano/ne), *pachatel ve VTOS* (ano/ne) a *první trestná činnost* (15-17; 18-20; 21-29, 30-45; 46-59; 60+; netrestán; nezjištěno).

8.3.2 Charakteristiky osobnosti pachatele

Skupina těchto proměnných je rozsáhlejší a členitější. Sledovány byly ty osobnostní rysy a charakteristiky, které jsou sledovány i v průběhu soudně znaleckého šetření a váží se ke spáchanému trestnému činu. Záznamový arch obsahoval 147 položek, pro potřeby práce byl jejich počet redukován v zájmu využitelnosti v této práci. Uvedené tedy budou pouze proměnné, se kterými se reálně pracovalo, nikoliv všechny sledované.

• **NÁVYKOVÉ CHOVÁNÍ** na *alkoholu* (Ano, BEZ závislosti; Ano, SE závislostí; Ne), na ostatních *návykových látkách* (Ano; Ne) a *gamblingu* (Ano; Ne; Příležitostně). V případě ostatních návykových látek byla proměnná rozdělena pouze do dvou kategorií, a to z toho důvodu, že alkohol je častěji užíván rekreačně a jako sociálně akceptovaná droga. V případě nadužívání drog se zpravidla mluví o závislosti.

• **INTELEKT** pachatele byl posuzován z hlediska pásma, a to následovně:

defekt (x-69), *podprůměr* (70-89), *průměr* (90-109), *mírný nadprůměr* (110-129), *vysoký nadprůměr* (130-139). *Genialita* (140-x) zahrnuta nebyla.

• **OSOBNOST**, jakožto jedna ze stěžejních skupin proměnných, byla posuzována následovně:

1) Určení základního strukturování osobnosti: *normálně*, *anomálně* či *psychopaticky*. Jako psychopatická osobnost byla označena ta, kde v posudku výslovně zazněla jakákoliv porucha osobnosti. Anomální osobnost zase popisovala skutečnost, kdy pachatelova osobnost jevila určité rysy typické pro PO, ale ještě nedosahovala jejich kvalit a závažnosti.

2) Další analyzovanou proměnnou byl obecný popis osobnosti, přičemž kódování bylo dichotomické ANO/NE: *nezralá*, *nevyrovnaná*, *simplexní*, *akcentovaná*, *anomální/psychopatická*, *neurotická*, *depravovaná*, *antisociální* a *nezdrženlivá*.

4) Dále byly sledovány rysy osobnosti, které mohou mít vztah k páčání násilné trestné činnosti. Tyto rysy byly znalci také posuzovány. Kódování bylo dichotomické: *Emoční nestabilita*, *Impulzivita*, *Explozivita*, *Poruchy seberegulace*, *Organicita*, *Sociální kompetence*, *Realitní kontrola*, *Ovládání afektivity*, *Volní složka osobnosti*, *Agresivita*, *Paranoia*, *Neuroticita*, *Schopnost sociálního kontaktu*, *Disocialita*, *Odolnost vůči zátěži*, *Sebeúcta*, *Nezdrženlivost*, *Závislost interpersonální*.

8.3.3 Viktimologické proměnné

Ty sledovaly *pohlaví oběti*, *věkové rozmezí oběti* (0-1; 2-6; 7-10; 11-15; 16-20; 21-40; 41-59; 60-70; 70+). Toto rozlišení mělo snahu více diferencovat kategorie pro jejich specifika. Dále byl sledován *vztah pachatele k oběti* (cizí, příbuzenský, partnerský, kolegiální, kamarádský, známý). Také byla posuzována *rizikovitost oběti* (ano/ne). Jako rizikové byly označeni senioři, děti a sexuální pracovníci z důvodu jejich dostupnosti.

Z hlediska samotného činu byly evaluovány proměnné sledující *intoxikaci oběti* tempore criminis (alkohol, drogy), *podíl zavinění* (ano/ne) a *odpor oběti* (žádný; pasivní; verbální; fyzický).

Pasivní odpor byl označen tehdy, pokud oběť nevyhověla požadavkům pachatele, aniž by projevila jiný druh odporu, např. na pokyn pachatele, aby si sedla, zůstala stát apod.

8.3.4 Způsob spáchání

Trestný čin byl posuzován z hlediska následujících proměnných:

Kde obecně se trestný čin odehrál (venku; uvnitř, v dopravním prostředku), na jakém *místě činu* (odlehlé/opuštěné, rušné), *kde specificky* (bez vztahu P/O; bydliště O/OP/P; cestou O/OP; pracoviště O/P/OP; zájmové místo O/OP), *kdy* (v noci; ve dne), *shodnost MČ s místem nálezu těla oběti* (ano/ne) a *vniknutí pachatele do objektu* (násilné; nenásilné).

Sledována byla také příprava činu: *plánování činu* (ano/ne) a *preventivní jednání* (ano/ne). Jako preventivní jednání bylo označené takové, které snižovalo identifikaci a dopadení pachatele, tedy např. využití maskování, rukavic, tvorba alibi apod.

S ohledem na zájem práce byly určeny proměnné týkající se použité zbraně. *Obstarání zbraně* (přinesena s sebou; obstarána na místě činu; nebyla použita; sebraná oběti) a *naložení po činu* (ponechána na MČ; odnesena s sebou; nepoužití zbraně). Bylo také nutné analyzovat *druh* (řezná, tupá, střelná, kombinace, sečná, bodná, pasivní násilí, roubík, škrtdlo, vozidlo, akcelerant hoření, žádná zbraň) a *specifikaci zbraně* (nůž, škrtdlo, pistole, pasivní násilí, roubík, aj.). Specifikace zbraně nebyla předem určená, neboť tato proměnná byla sledována podle reálného využití pachatelů a zaznamenána do protokolů následně.

Se zbraněmi souvisí *míra projevené agrese* (bez použití násilí; pohrůžka násilím; minimální násilí; zvýšené násilí; brutální násilí a overkill) a *použitá fyzická síla*. Ta byla kategorizována podle americké klasifikace a pro potřeby této práce zůstala v originálním znění tam, kde český překlad zcela nevystihuje původní klasifikaci: *brutal force* (brutální síla), *defensive force* (na obranu zaměřená síla), *control-oriented force* (na kontrolu zaměřená síla), *overkill*, *precautionary force* (preventivní násilí), *single shot* (jediný smrtelný úder), *bez použitého násilí*.

Míra projevené agrese zachycovala pachatelovo násilné chování nad rámec vraždy.

Bez použití násilí pachatel jednal tehdy, pokud využil pasivní násilí vůči oběti (např. odložení novorozence, podchlazení). Důvodem toho, že i tyto „nenásilné“ případy byly zahrnuty do výzkumného vzorku, byla právní kvalifikace skutkové podstaty jako vraždy. Pohrůžka násilím značila, že pachatel oběti vyhrožoval verbálně, minimální násilí označovalo např. jeden úder, zvýšené násilí pak projevy agrese nad rámec nutný k zabití. Brutální násilí značilo mnohočetné údery a zranění a overkill pak vražedný útok jednak překračující sílu nutnou k zabití či útok pokračující i po smrti oběti.

Dále u kategorií *zranění TUPÝM předmětem*, *zranění OSTRÝM předmětem*, *zranění STŘELNOU zbraní* bylo zavedeno zvlášť dummy kódování (ano/ne). Jako příčiny smrti byly na základě závěrů soudního znalce signovány tyto proměnné: *kraniocerebrální poranění*, *zranění krku*, *poranění hrudníku*, *poranění dutiny břišní*, *udušení*, *poranění trupu*, *uhorení*, *podchlazení*, *utopení*.

A poslední sledovanou proměnnou byla *motivace* pachatele (vyplývající ze situace; osobní/vztahová; majetková; msta/odplata; motivační přeskok; zakrývací; kombinace motivů; chorobná; sexuální; jiná). Pozornost navíc byla věnována také *motivaci odmítnutí* (ano/ne).

9 Metody sběru dat a analýzy dat

Analyzovaná data byla získána ze soudně znaleckých posudků, které poskytli soudní znalci v oboru klinická psychologie – PhDr. Štěpánka Tůmová a PhDr. Karel Netík, CSc. Znalců byla oslovena desítka, ale ti odmítli své posudky poskytnout. Kritériem pro výběr pachatelů byla právní kvalifikace skutkové podstaty vraždy dle § 140 odst.3 písm. g) TZ.

Znalecké posudky obsahovaly kromě psychologické části také výpis ze spisu zahrnující popis trestné události, výpovědi pachatele a svědků a v neposlední řadě také závěry soudně znaleckých posudků z oboru soudního lékařství a z oboru psychiatrie, event. sexuologie.

Znalci používali k diagnostice tyto standardizované diagnostické nástroje a metody:

- WAIS-R: Wechslerova inteligenční škála pro dospělé
- ROR: Rorschachův pokus
- MMPI - 2: Minnesotský osobnostní dotazník
- TAR: Test apercepce ruky
- FDT: Test kresby lidských postav
- Lüscherův osobnostní test preference barev
- PSSI: Osobnostní dotazník (secundum Kuhl, Kazén)
- SPARO: Osobnostní dotazník (secundum Mikšík)
- CAE: Chromatický asociační experiment (secundum Ščepichin)
- SDS: Škála sociální desirability (secundum Marlowe, Crowne)
- Tři přání
- Baum-test: Test kresby stromu
- písemný projev
- pozorování
- rozhovor

Analyzovaná data byla zanášena do elektronického formuláře (Google Docs). Následně byla zpracována v uživatelském programu Microsoft Office Excel a statisticky vyhodnocena pomocí programu IBM SPSS Statistics 19.

Užitečné jak z hlediska znalostí potřebných pro teorii, tak zkušeností se zpracováním výzkumu, bylo absolvování dlouhodobé stáže v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, kde autorka této práce analyzovala soudní spisy v grantovém úkolu zaměřeného na výzkum sexuálně motivované trestné činnosti (PhDr. Šárka Blatníková a Mgr. Petr Zeman).

K tvorbě této práce také významně přispěl souvislý studijní pobyt na oddělení Soudního lékařství Fakultní nemocnice Bulovka pod záštitou 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy.

10 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor čítal 88 pachatelů a pachatelek, které se dopustili trestného činu vraždy na území České republiky. Soubor byl získán výhradně ze soudně znaleckých posudků, nejednalo se o přímý sběr dat od pachatelů. Ze vzorku musela být vyloučena jedna obviněná ze sériové trestné činnosti, neb byla nakonec soudem pro nedostatek důkazů shledána nevinnou.

Socio-demografické vlastnosti zkoumaného vzorku budou popsány dále ve výsledcích, neb jsou také součástí samotného výzkumu.

11 Výsledky

Výsledky výzkumného šetření budou uváděny jednotlivě s výzkumnými otázkami, včetně zvolené statistické metody.

11.1 Deskriptivní statistika vybraných proměnných

Následující výzkumná část bude pro lepší vizuální představu doplněna o tabulky a názorné grafy. Někde bude uvedeno obojí, a to z toho důvodu, že tabulka obsahuje nejen procentuální zastoupení daného jevu, ale také konkrétní počet (n). Graf naopak pomáhá vizuální diferenciaci rozdílů mezi kategoriemi.

11.1.1 Socio-demografické údaje

POHLAVÍ PACHATELE

Celkově bylo v rámci šetření sledováno 88 pachatelů trestných činů, z čehož mužů bylo 89,8 % (n=79) a žen 10,2 % (n=9).

Tab.č.1: Pohlaví pachatele

Pohlaví pachatele	n	%
muž	79	89,8 %
žena	9	10,2 %
Celkem	88	100,0 %

POHLAVÍ OBĚTI

V tomto výzkumném vzorku se staly ženy obětí vraždy v 45,5 % případů (n=40) a muži v 54,5 % případů (n=48). Studie napříč světem udávají muže jako častější oběť vražedného násilí.

Tab.č.2: Pohlaví oběti

Pohlaví oběti	n	%
muž	48	54,5 %
žena	40	45,5 %
Celkem	88	100,0 %

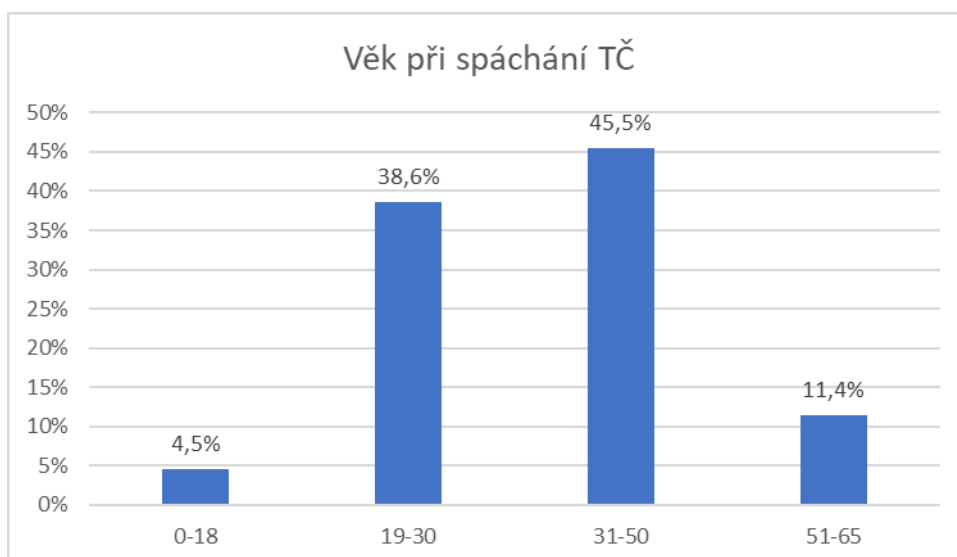
VĚKOVÉ ROZLOŽENÍ PACHATELŮ

Nejčastějším věkovým rozmezím, kdy pachatelé z tohoto výzkumné vzorku spáchali trestný čin, je 31–50 let (45,5 %; n=40) a 19–30 let (38,6 %; n=34).

Tab. č. 3: Věk pachatele při spáchání vraždy

Věk při spáchání TČ	n	%
0-18	4	4,5 %
19-30	34	38,6 %
31-50	40	45,5 %
51-65	10	11,4 %
Celkem	88	100,0 %

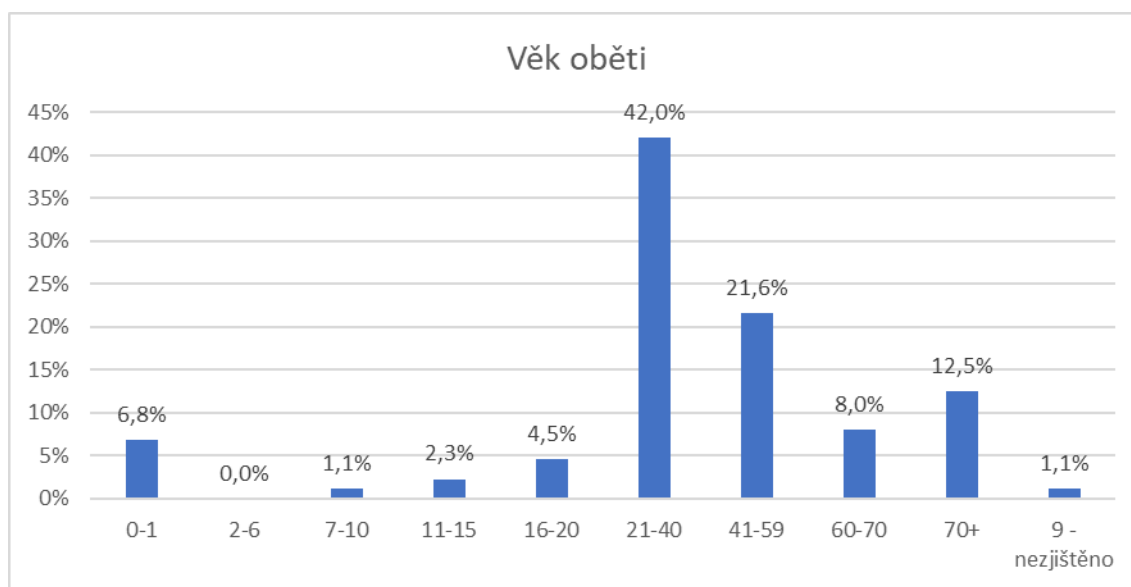
Graf č.3: Věk pachatele při spáchání vražd

VĚKOVÉ ROZMEZÍ OBĚTÍ

Nejčastější věkové rozmezí obětí bylo mezi 21–40 roky (42,0 %; n=37) a druhá nejčastější věková kategorie pak 41–59 let (21,6 %; n=19). Za povšimnutí stojí, že 6,8 % obětí bylo ve věku do 1 roku (n=6).

Graf č.2: Věkové rozmezí obětí

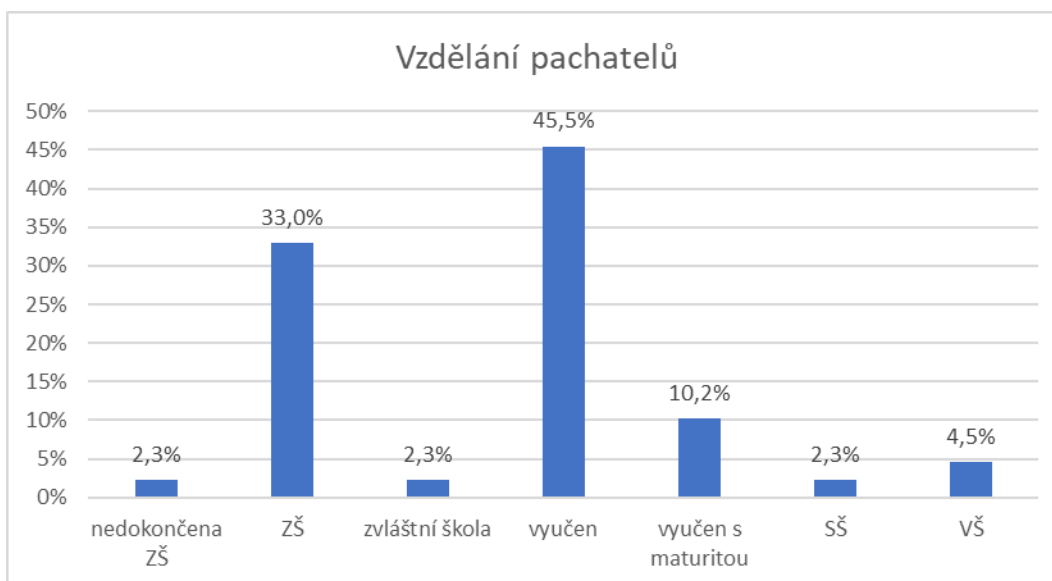
VZDĚLÁNÍ PACHATELŮ

U sledované skupiny pachatelů dosáhlo 45,5 % (n=40) nejvyššího vzdělání v učebním oboru zakončeným výučním listem, následovala skupina 33,0 % (n=29) se základním vzděláním. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo pouze 4,5 % pachatelů (n=4).

Tab.č.4: Vzdělání pachatelů

Vzdělání	n	%
nedokončena ZŠ	2	2,3 %
ZŠ	29	33,0 %
zvláštní škola	2	2,3 %
vyučen	40	45,5 %
vyučen s maturitou	9	10,2 %
SŠ	2	2,3 %
VŠ	4	4,5 %
Celkem	88	100,0 %

Graf.č.3: Vzdělání pachatelů

PŘEDCHOZÍ TRESTNÁ ČINNOST

Ve více než polovině případů (56,8 %; n=50) se pachatelé v minulosti dopustili trestné činnosti a více než třetina z nich byla již ve výkonu trestu odnětí svobody. Spáchaná vražda byla pro 42,0 % pachatelů (n=37) zároveň jejich první trestnou činností, tedy doposud nebyli trestáni. V případě ostatních pachatelů je zajímavé, že nejčastěji pachatelé svou trestnou činnost zahájili již ve věku 15–17 let (18,2 %; n=16). Pokud bychom brali podíl pouze z osob, pro které tento čin není první trestnou činností, podíl z této věkové kategorie (15- 17let) by byl 33,3 %.

Tab.č.5: Předchozí trestná činnost

Předchozí trestná činnost	n	%
Ano	50	56,8 %
Ne	38	43,2 %
Celkem	88	100,0 %

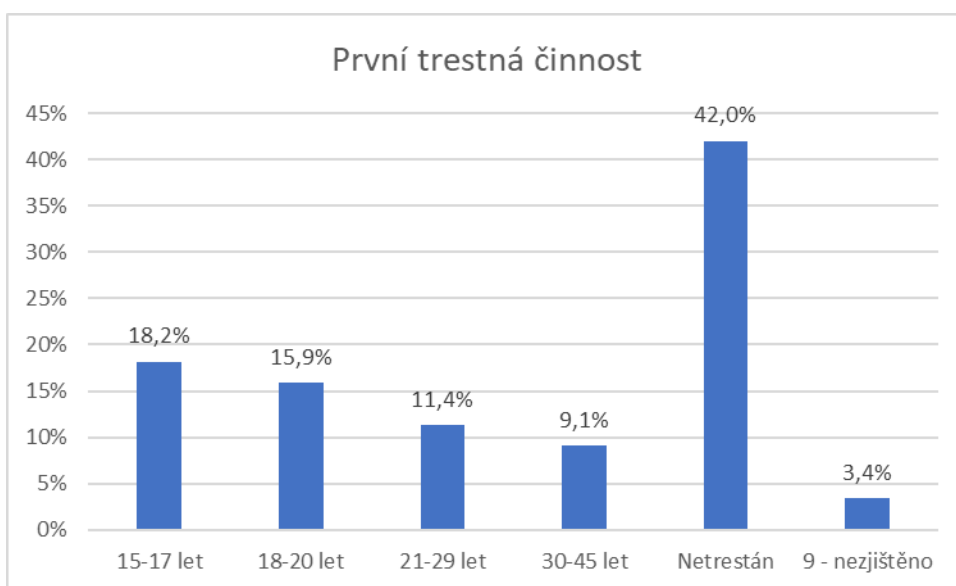
Tab.č.6: Pachatel ve VTOS

Pachatel ve VTOS	n	%
Ano	29	33,0 %
Ne	59	67,0 %
Celkem	88	100,0 %

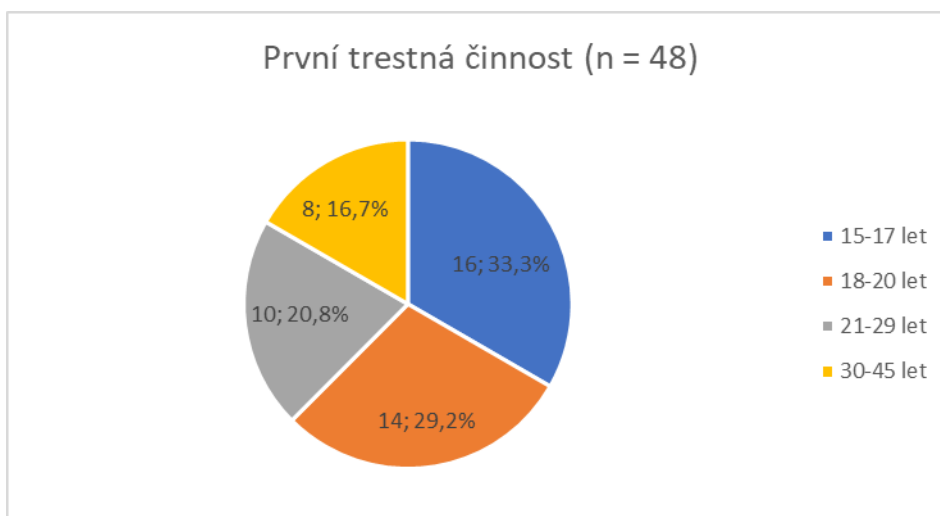
Tab.č. 7: První trestná činnost – věkové rozložení

První trestná činnost	n	%
15-17 let	16	18,2 %
18-20 let	14	15,9 %
21-29 let	10	11,4 %
30-45 let	8	9,1 %
Netrestán	37	42,0 %
Nezjištěno	3	3,4 %
Celkem	88	100,0 %

Graf č.4: První trestná činnost – věkové rozložení

Graf č.5: První trestná činnost (po vyloučení dosud netrestaných)

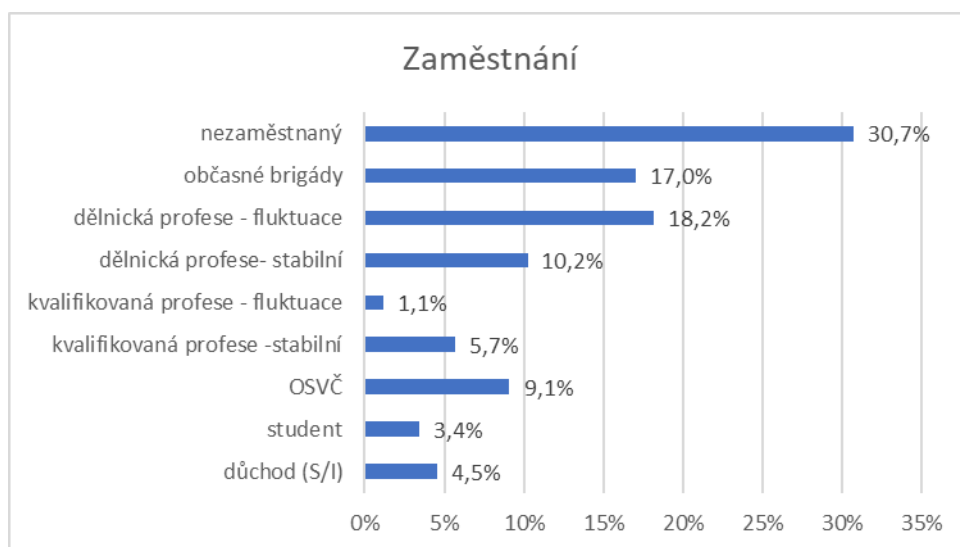
ZAMĚSTNÁNÍ PACHATELŮ

Pachatelé z výzkumného vzorku byli v 30,7 % nezaměstnaní (n=27), nebo pracují v dělnických profesích a často fluktuují (18,2 %; n=16). Z toho 17,0 % osob mělo jen občasné brigády (17,0 %; n=15).

Tab.č.8: Zaměstnání pachatelů

Zaměstnání	n	%
nezaměstnaný	27	30,7 %
občasné brigády	15	17,0 %
dělnická profese – fluktuace	16	18,2 %
dělnická profese – stabilní	9	10,2 %
kvalifikovaná profese – fluktuace	1	1,1 %
kvalifikovaná profese – stabilní	5	5,7 %
OSVČ	8	9,1 %
student	3	3,4 %
důchod (S/I)	4	4,5 %
Celkem	88	100,0 %

Graf č.6: Zaměstnání pachatelů

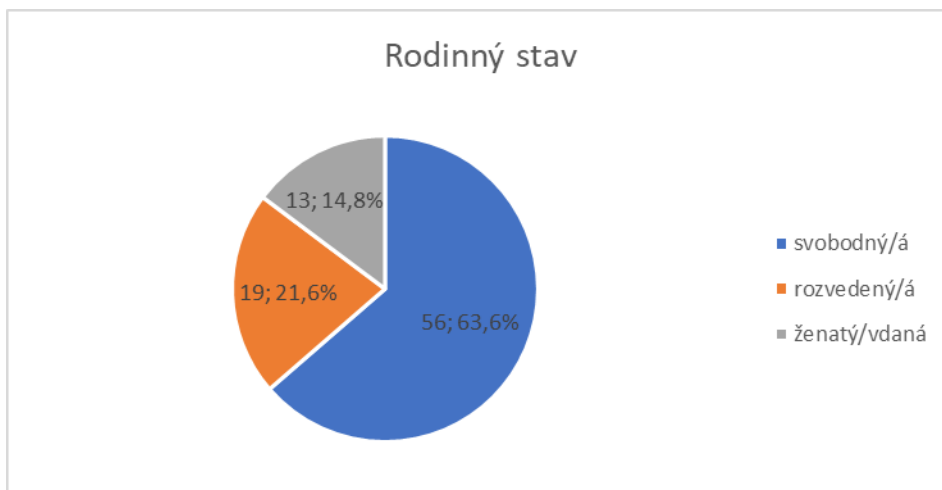
RODINNÝ STAV PACHATELŮ

Nejčastěji zastoupená skupina pachatelů jsou pachatelé svobodní (63,6 %; n=56). Následuje skupina rozvedených (21,6 %; n=19). Žijících v manželském svazku je jen 14,8 % pachatelů (n=13).

Tab.č.9: Rodinný stav pachatelů

Rodinný stav	n	%
svobodný/á	56	63,6 %
rozvedený/á	19	21,6 %
ženatý/vdaná	13	14,8 %
Celkem	88	100,0 %

Graf č.7: Rodinný stav pachatelů

11.1.2 Osobnost pachatele

V této podkapitole budou popsány četnosti psychologicky relevantních charakteristik pachatelů, které bývají dávány do souvislosti s pácháním násilné trestné činnosti. Ačkoliv některé z nich jsou zahrnuty v další části výzkumu, kde budou hledány vztahy mezi nimi a způsobem spáchání činu, je jim věnována pozornost také v deskriptivní části, a to z toho důvodu, abychom mohli zachytit četnost těchto proměnných u populace násilníků.

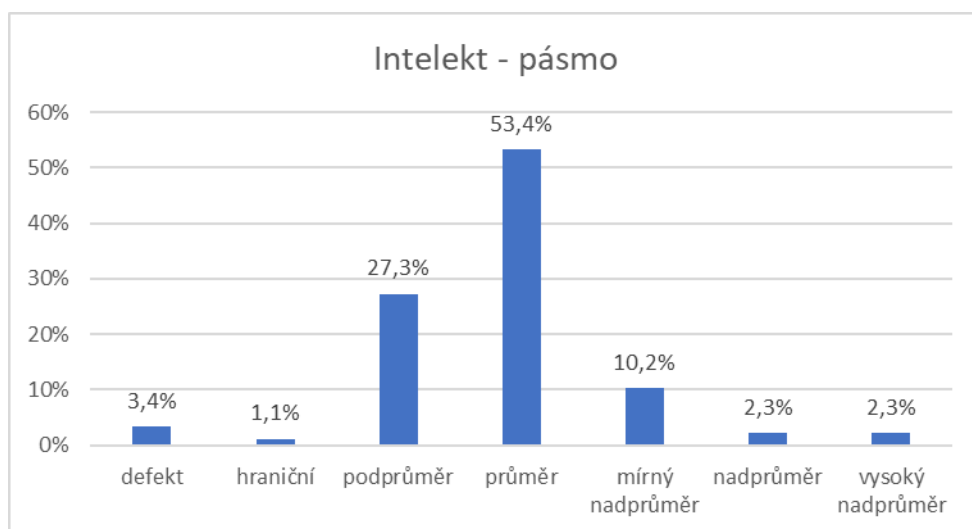
INTELEKT PACHATELE

Nejčastější intelekt pachatelů se nachází v průměrném pásmu (53,4 %; n=47) a následuje skupina pachatelů s intelektem v pásmu podprůměru (27,3 %; n=24).

Tab.č. 10: Intelektová pásma pachatelů

Intelekt – pásmo	n	%
defekt	3	3,4 %
hraniční	1	1,1 %
podprůměr	24	27,3 %
průměr	47	53,4 %
mírný nadprůměr	9	10,2 %
nadprůměr	2	2,3 %
vysoký nadprůměr	2	2,3 %
Celkem	88	100,0 %

Graf č.8: Intelektová pásma pachatelů

NÁVYKOVÉ CHOVÁNÍ

Jak naznačuje tabulka č.12, přes 60 % pachatelů má ve své anamnéze rizikové užívání alkoholu. Pětina z nich (20,5 %; n=18) dokonce trpí závislostí a nadužívání alkoholu bylo shledáno u 36 z nich (40,9 %).

Z výzkumného vzorku 32 jedinců (36,4 %) rizikově užívá ostatní návykové látky. Gambling byl v této skupině spíše okrajovou záležitostí – 5 pachatelů (5,7 %) přiznalo závislost na gamblingu a 10 dalších pak hraní uvádí jako příležitostnou aktivitu (11,4 %).

Tab.č.11: Návykové chování

		n	%
Abúzus alkoholu	Nezjištěno	1	1,1 %
	Ano, bez závislosti	36	40,9 %
	Ano, se závislostí	18	20,5 %
	Ne	33	37,5 %
	Celkem	88	100,0 %
Abúzus návykových látek	Nezjištěno	1	1,1 %
	Ano	32	36,4 %
	Ne	55	62,5 %
	Celkem	88	100,0 %
Gambling	Nezjištěno	1	1,1 %
	Ano	5	5,7 %
	Ne	72	81,8 %
	Příležitostně	10	11,4 %
	Celkem	88	100,0 %

RIZIKOVÉ OSOBNOSTNÍ RYSY

V této kategorii byly sledovány rysy, které se podle odborných poznatků (viz teoretická část) mohou uplatňovat na páčání násilné trestné činnosti, z tohoto hlediska jsou tedy rizikové. Nutno podotknout, že se jedná o deskriptivní statistiku, tedy zjištěné četnosti nepopisují vztahy, kauzalitu ani predikci.

Z hlediska rizikových osobnostních rysů takřka 3/4 zkoumaných pachatelů (73,9 %; n= 65) bylo shledáno **emočně nestabilními**, stejně tak **impulzivními** (72,7 %; n= 64), kdežto očekávaná **explozivita** se týkala jen třetiny z nich (33 %; n=29). Naopak **poruchami seberegulace** trpěla více než polovina (63,6 %; n=56).

S tímto také do jisté míry souvisí **ovládání afektivity**, kdy v určité míře poruchové bylo shledáno u takřka 68 % pachatelů. K hodnocení **agresivity** lze uvést následující: silné impulzy a zároveň slabá inhibice byla znalci shledána u skoro třetiny pachatelů (31,8 %; n=28). **Neurotických/úzkostných** pachatelů bylo ve výzkumném vzorku nalezeno 40 (45,5 %), **disociálních** 33 pachatelů (37,5 %) a **nezdrženlivých** bylo 51 pachatelů (58 %). Zhoršenou **odolnost vůči zátěži** projevovalo 54 jedinců (61,3 %).

Tab.č.12: Rizikové osobnostní rysy

		n	%
Emoční nestabilita	Ano	65	73,9 %
	Ne	21	23,9 %
	Celkem	88	100,0 %
	Nezjištěno	2	2,3 %
Impulzivita	Ano	64	72,7 %
	Ne	24	27,3 %
	Celkem	88	100,0 %
Explozivita	Ano	29	33,0 %
	Ne	59	67,0 %
	Celkem	88	100,0 %
Poruchy seberegulace	Ano	56	63,6 %
	Ne	32	36,4 %
	Celkem	88	100,0 %
Ovládání afektivity	Méně spolehlivé	27	30,7 %
	Nespolehlivé	33	37,5 %
	Spolehlivé	28	31,8 %
	Celkem	88	100,0 %
Agresivita	Nezjištěno	4	4,5 %
	Silné impulzy - dobrá inhibice	13	14,8 %
	Silné impulzy - špatná inhibice	28	31,8 %
	Slabé impulzy - dobrá inhibice	36	40,9 %
	Slabé impulzy - špatná inhibice	7	8,0 %
	Celkem	88	100,0 %
Neuroticita	Ano	40	45,5 %
	Ne	48	54,5 %
	Celkem	88	100,0 %
Disocialita	Nezjištěno	1	1,1 %
	Ano	33	37,5 %
	Ne	54	61,4 %
	Celkem	88	100,0 %
Odolnost vůči zátěži	Nezjištěno	17	19,3 %
	dobrá	17	19,3 %
	slabá	23	26,1 %
	slabší	31	35,2 %
	Celkem	88	100,0 %
Nezdrženlivost	Ano	51	58,0 %
	Ne	37	42,0 %
	Celkem	88	100,0 %

11.1.3 Způsob spáchání

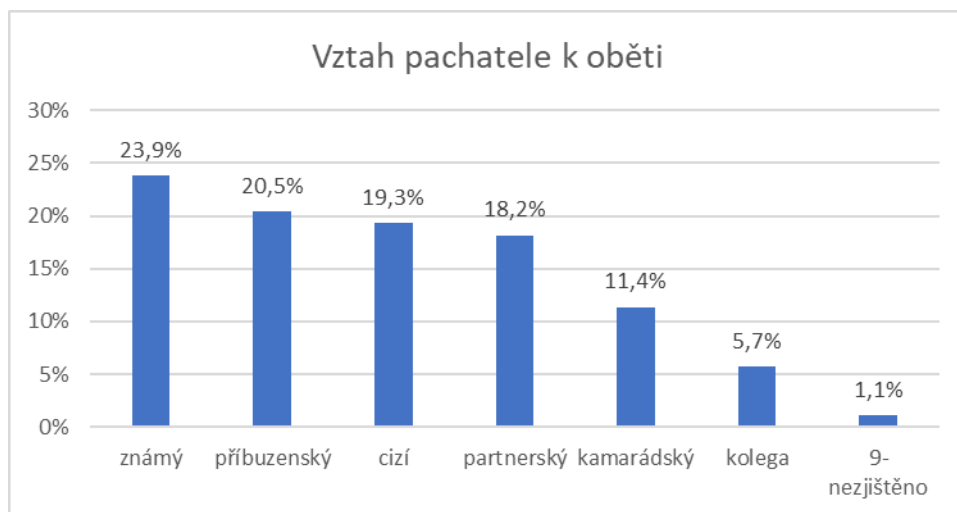
VZTAH PACHATELE K OBĚTI

Co se týče výběru oběti, nejčastěji jsou si pachatel a oběť známi, tzn. že pachatel oběť znal (23,9 %; n=21). Relativně častý je také příbuzenský vztah (20,5 %; n=18). K výběru cizí oběti došlo v 19,3 % případů (n=17).

Tab.č.13: Vztah pachatele k oběti

Vztah pachatele k oběti	n	%
známý	21	23,9 %
příbuzenský	18	20,5 %
cizí	17	19,3 %
partnerský	16	18,2 %
kamarádský	10	11,4 %
kolega	5	5,7 %
nezjištěno	1	1,1 %
Celkem	88	100,0 %

Graf č.9.: Vztah pachatele k oběti

RIZIKOVÁ OBĚŤ

Jak je uvedeno v teoretické části, za rizikovou je považována zranitelná či jinak lehce dostupná oběť, nejčastěji se tedy jedná o seniory, děti a sexuální pracovnice.

Ve výzkumném vzorku bylo takto označeno 23 obětí (n=26,1 %).

Tab.č.14: Riziková oběť

Riziková oběť	n	%
Ano	23	26,1 %
Ne	65	73,9 %
Celkem	88	100,0 %

SPECIFIKA MÍSTA ČINU

Tělo oběti bylo ponecháno na místě činu v 78,4 % případů (n=69), tedy pachatel neprojevil snahu se těla zbavit. K činu došlo nejčastěji uvnitř (67 % případů; n=59)

a v bydlišti oběti či společném obydlí pachatele s obětí. Z čehož vyplývá, že v 80,7 % případů (n=71) se jednalo o odlehlé místo a v 79 případech (89,8 %) nebylo zapotřebí násilného vniknutí. Co se týče doby spáchání, podíl dne a noci je víceméně vyrovnaný.

Tab.č.15: Specifika místa činu

		n	%
MČ shodné s místem nálezu oběti	Ano	69	78,4 %
	Ne	19	21,6 %
	Celkem	88	100,0 %
Kde (obecně)	Uvnitř	59	67,0 %
	V dopravním prostředku	3	3,4 %
	Venku	26	29,5 %
	Celkem	88	100,0 %
Kde II	bez vztahu O/P	12	13,6 %
	Bydliště O	25	28,4 %
	Bydliště O/P	20	22,7 %
	Bydliště P	10	11,4 %
	cestou O	4	4,5 %
	cestou O/P	2	2,3 %
	Pracoviště O	4	4,5 %
	Pracoviště OP	1	1,1 %
	Pracoviště P	1	1,1 %
	Zájmové místo O	4	4,5 %
	Zájmové místo OP	5	5,7 %
	Celkem	88	100,0 %

Místo	odlehle/opuštěné	71	80,7 %
	rušné	17	19,3 %
	Celkem	88	100,0 %
Čas	nezjištěno	2	2,3 %
	v noci	44	50,0 %
	ve dne	42	47,7 %
	Celkem	88	100,0 %
Vniknutí	Násilné	9	10,2 %
	Nenásilné	79	89,8 %
	Celkem	88	100,0 %

VYUŽITÍ ZBRANĚ

Skoro polovina pachatelů byla před činem ozbrojena (48,9 %; n= 43), až na místě činu si obstaralo zbraň 25 pachatelů (n=28,4 %). Po spáchání činu ji 41 (n=46,6 %) pachatelů odneslo s sebou a 32 (36,4 %) jich ponechalo na místě činu.

Tab.č.16: Obstarání a naložení se zbraní

		n	%
Obstarání zbraně	sebraná oběti	1	1,1 %
	nalezena na MČ	25	28,4 %
	nepoužití zbraně	15	17,0 %
	přinesena s sebou	43	48,9 %
	sebraná oběti	4	4,5 %
	Celkem	88	100,0 %
Naložení po činu	nezjištěno	14	15,9 %
	nebyla zbraň	1	1,1 %
	odnesl ji po činu s sebou	41	46,6 %
	ponechal ji na MČ	32	36,4 %
	Celkem	88	100,0 %

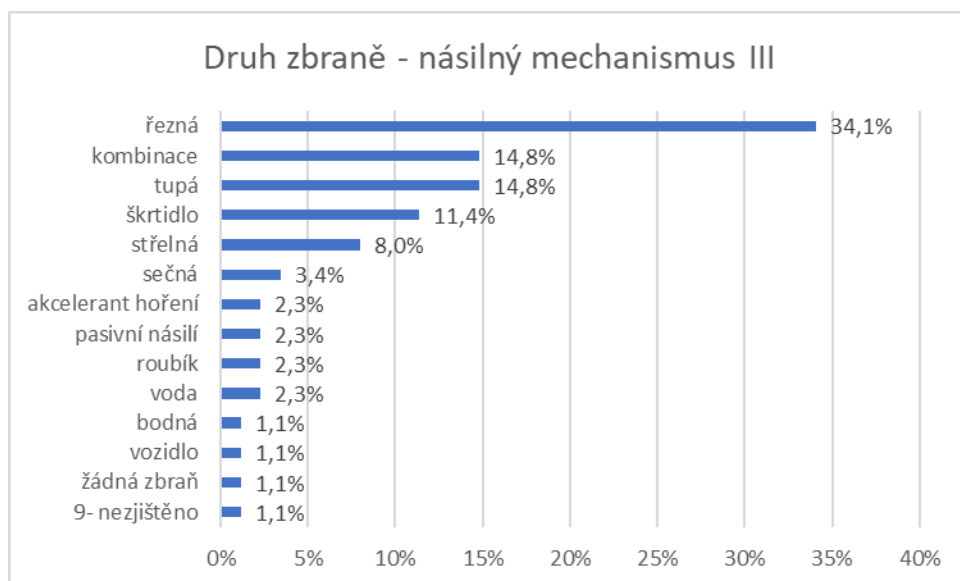
SPECIFIKACE ZBRANĚ

Nejčastějším typem zbraně ve sledovaném vzorku byly zbraně řezné (34,1 %; n=30), nejvíce zastoupeným řezným nástrojem byl nůž (37,5 %; n=33). Jako druhým nejčastějším smrtícím mechanismem byly kombinace zbraní či jiného násilí. Následovaly tupé zbraně (14,8 %) a škrtdla (11,4 %).

Tab.č.:17: Druh zbraně

Druh zbraně	n	%
řezná	30	34,1 %
kombinace	13	14,8 %
tupá	13	14,8 %
škrtidlo	10	11,4 %
střelná	7	8,0 %
sečná	3	3,4 %
akcelerační hoření	2	2,3 %
pasivní násilí	2	2,3 %
roubík	2	2,3 %
voda	2	2,3 %
bodná	1	1,1 %
vozidlo	1	1,1 %
žádná zbraň	1	1,1 %
nezjištěno	1	1,1 %
Celkem	88	100,0 %

Graf č.10: Druh zbraně

SPECIFIKACE ZBRANĚ

Tab.č.:18: Specifikace zbraně

Specifikace zbraně	n	%
nůž	33	37,5 %
škrtidlo	10	11,4 %
pistole	8	9,1 %
pasivní násilí	3	3,4 %
roubík	3	3,4 %
akceleranty hoření	2	2,3 %
kladivo	2	2,3 %
kombinace	2	2,3 %
kůl	2	2,3 %
pěsti	2	2,3 %
řezná + tupá	2	2,3 %
sečná	2	2,3 %
všechny končetin	2	2,3 %
voda	2	2,3 %
hození na podlahu	1	1,1 %
kámen	1	1,1 %
nohy	1	1,1 %
nůžky	1	1,1 %
kuchyňské nádoby	1	1,1 %
pistole + nůž	1	1,1 %
pistole + roubík	1	1,1 %
pistole + sečná	1	1,1 %
ruce	1	1,1 %
sečná + tupá	1	1,1 %
sekera	1	1,1 %
vozidlo	1	1,1 %
nezjištěno	1	1,1 %
Celkem	88	100,0 %

PŘÍČINA SMRTI

Nejčastější příčinou smrti bylo kraniocerebrální poranění (23,9 %; n=21), tedy fatální poranění lebky a/nebo mozku. Druhou nejčastější příčinou pak bylo poranění hrudníku (22,7 %; n=20), tedy útoky směřované do oblasti srdce, popřípadě plic. V 19,3 % případů se jednalo o udušení (n=17) bez rozlišení dusícího mechanismu, tedy uškrcení za pomoci škrtidla, zardoušení rukama a udušení ucpáním dýchacích cest překážkou.

Tab.č.19: Příčina smrti

Příčina smrti	n	%
kraniocerebrální poranění	21	23,9 %
poranění hrudníku	20	22,7 %
udušení	17	19,3 %
poranění orgánů dutiny břišní	6	6,8 %
zranění hlavy	5	5,7 %
polytrauma	4	4,5 %
zranění krku	3	3,4 %
podchlazení	2	2,3 %
utonutí	2	2,3 %
kraniocerebrální poranění, poranění hrudníku	1	1,1 %
krk/ břicho	1	1,1 %
krk/ hrudník	1	1,1 %
poranění trupu	1	1,1 %
selhání oběhu	1	1,1 %
uhoření	1	1,1 %
utopení	1	1,1 %
zranění krku a karotid	1	1,1 %
Celkem	88	100,0 %

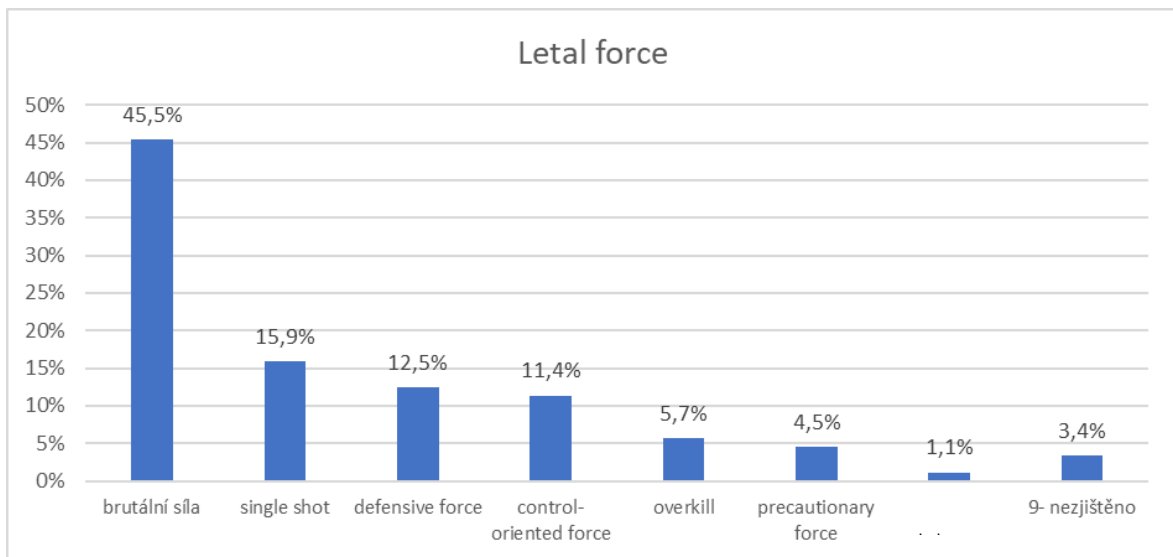
POUŽITÁ FYZICKÁ SÍLA

Sledovaní pachatelé využívali k likvidaci oběti nejčastěji brutální sílu (45,5 %; n=40), tedy bezmála polovina pachatelů vyvinula vůči obětem nadměrné likvidační úsilí. Dále 14 obětí (15,9 %) bylo zavražděno jedním smrtelným úderem, jednou smrtelnou ránou.

Tab.č.20: Použitá smrtelná síla (originální znění, viz kap. 8.3.4)

Letal force	n	%
brutal force	40	45,5 %
single shot	14	15,9 %
defensive force	11	12,5 %
control-oriented force	10	11,4 %
overkill	5	5,7 %
precautionary force	4	4,5 %
bez násilí	1	1,1 %
nezjištěno	3	3,4 %
Celkem	88	100,0 %

Graf č.11: Použitá smrtelná síla (letal force)

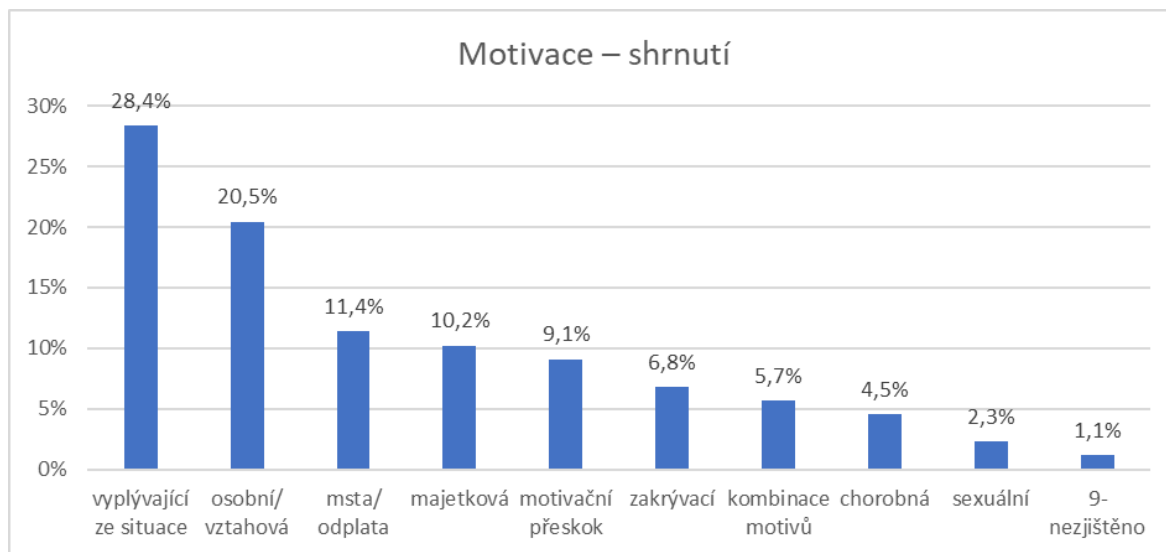
MOTIVACE

Vraždy sledované v tomto vzorku byly nejčastěji motivovány situačně (28,4 %; n=25). Předchozím vztahem ovlivněná motivace vražd nastala v 18 případech (20,5 %). Vztahy představovaly tedy pětinu sledovaných případů. Třetí nejčastější motivace pachatelů byla msta či odplata (11,4 %; n=10). V tomto výzkumném vzorku byly pouze dva případy sexuálních vražd, resp. vražd prováděných sexuální aktivitou pachatele vůči oběti. Z tohoto důvodu nebyly stanoveny zamýšlené konkrétní výzkumné hypotézy týkající se sexuálně motivovaných vražd.

Tab.č.21: Motivace činu - shrnutí

Motivace – shrnutí	n	%
vyplyvající ze situace	25	28,4 %
osobní/vztahová	18	20,5 %
msta/odplata	10	11,4 %
majetková	9	10,2 %
motivační přeskok	8	9,1 %
zakrývací	6	6,8 %
kombinace motivů	5	5,7 %
chorobná	4	4,5 %
sexuální	2	2,3 %
nezjištěno	1	1,1 %
Celkem	88	100,0 %

Graf č. 12: Motivace činu – shrnutí

MOTIVACE ODMÍTNUTÍ

V teoretické části navržená specifická motivace odmítnutí byla sledována také ve výzkumném vzorku. Pachatelé byli motivováni zjevným či domnělým odmítnutím ve 38,6 % případů (n=34). Byť převažovala skupina neodmítnutých, nejedná se o zanedbatelný poměr. V následující části empirické části bude konceptu odmítnutí věnována ještě pozornost.

Tab.č.22: Motivace odmítnutí

Motivace – ODMÍTNUTÍ	n	%
Ano	34	38,6 %
Ne	47	53,4 %
Nelze určit	4	4,5 %
Nezjištěno	3	3,4 %
Celkem	88	100,0 %

11.2 Výzkumné hypotézy

V rámci vztahů budou testovány hypotézy, které budou vždy ve tvaru:

H0: Mezi sledovanými veličinami neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi sledovanými veličinami existuje statisticky významný vztah.

Vyhodnocení bude probíhat na hranici významnosti $\alpha = 5 \%$. V případě, že výsledná p-hodnota zvoleného testu bude menší než 0,05, testovanou hypotézu H0 zamítáme a přijímáme H1. Testy budou zvoleny podle typu proměnné (nominální/číselná), počtu kategorií nominální proměnné (2 či 3 a více) a normality číselných proměnných. Reálně budou použity hlavně χ^2 test nezávislosti v kont. tabulce a modifikovaný Fisherův exaktní test.

- **Vliv impulzivity na plánování činu**

H0: Mezi impulzivitou pachatele a plánováním činu neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi impulzivitou pachatele a plánováním činu existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že impulzivní pachatelé činy neplánují. Tento vztah jsme ověřili pomocí χ^2 test nezávislosti v kontingenční tabulce. Mezi plánovostí činu a impulzivitou existuje statisticky významný vztah ($\chi^2(1)=7,079$; p-hodnota = 0,008), přijímáme tedy předpoklad, že **mezi impulzivitou pachatele a plánováním činu existuje statisticky významný vztah.**

Z tabulky v Příloze č.1 je patrný závěr, že častěji plánují trestný čin osoby, které ve své osobnostní struktuře nemají rys impulzivity. Jejich plánovitost byla 54,2 % (n=13), zatímco v případě u impulzivních osob byl tento podíl pouze 24,2 %.

- **Vliv emoční nestability na plánování činu**

H0: Mezi emoční nestabilitou a plánováním činu neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi emoční nestabilitou a plánováním činu existuje statisticky významný vztah.

Obdobně jako v předchozím případě předpokládáme, že emočně nestabilní pachatel nebude své činy plánovat. Oproti impulzivitě se ale statisticky významný **vztah mezi emoční nestabilitou a plánováním činu nepotvrdil** (χ^2 test nezávislosti v kont. tabulce; $\chi^2(2)=0,388$; p-hodnota = 0,533). Plánovitost činu je zaznamenána u 30,8 % pachatelů s emoční nestabilitou (n=20) a 38,1 % pachatelů bez emoční nestability (n=8), viz Příloha č.2.

- **Vliv intelektu na plánování činu**

H0: Mezi intelektem pachatele a plánováním činu neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi intelektem pachatele a plánováním činu existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že existuje souvislost mezi intelektem a plánováním činu, a to taková, že pachatelé s intelektem ve vyšším pásmu budou častěji své činy plánovat než ti s intelektem subnormním.

Výsledky ukázaly, že **plánovitost je závislá na intelektuálním pásmu** (modifikovaný Fisherův exaktní test; p-hodnota=0,011). Z tabulky (viz Příloha č.3) je však patrné, že v některých kategoriích jsou jen jednotky pozorování. Plánovitost je závislá na intelektu i v případě složených kategorií intelektuálních pásem (χ^2 test nezávislosti v kont. tabulce; $\chi^2(2)=6,378$; p-hodnota = 0,041). Z upravených kategorií je patrné, že pokud je čin plánován, tak osobami s intelektem v pásmu průměru a následně v pásmu nadprůměru.

- **Vliv intelektu na impulzivitu pachatele**

H0: Mezi intelektem pachatele a impulzivitou neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi intelektem pachatele a impulzivitou existuje statisticky významný vztah.

V Příloze č.4 jsou uvedeny výsledky impulzivity podle pásma intelektu. Pro ověření vztahů, kdy se jedná o dvě slovní proměnné, by bylo vhodné použít χ^2 test nezávislosti v kontingenční tabulce, jelikož však nejsou splněny předpoklady tohoto testu

(velký počet málo zastoupených kategorií), pro ověření vztahu použijeme modifikovaný Fisherův exaktní test.

Na základě provedeného testu (p-hodnota = 0,708), kdy výsledná p-hodnota je větší než $\alpha = 5 \%$, testovanou hypotézu H_0 na hladině významnosti $\alpha = 5 \%$ nezamítáme.

Pro zajímavost byly ještě sloučeny kategorie do třech základních pásem:

1 – podprůměrný intelekt (kategorie defekt, hraniční a podprůměr), 2 – průměrný intelekt (kategorie průměr) a 3 – nadprůměrný intelekt (mírný nadprůměr, nadprůměr a vysoký nadprůměr). Ani v tomto případě však mezi proměnnými statisticky významné rozdíly neexistují (χ^2 test nezávislosti v kontingenční tabulce; $\chi^2(2) = 2,453$; p-hodnota = 0,293).

Mezi mírou IQ a impulzivitou neexistuje statisticky významný vztah, intelekt pachatele nemá vliv na pachatelovu impulzivitu.

- **Vztah impulzivity a emoční nestability na míru projeveného násilí**

H₀: Mezi impulzivitou a mírou projeveného násilí neexistuje statisticky významný vztah.

H₁: Mezi impulzivitou a mírou projeveného násilí existuje statisticky významný vztah.

H₀: Mezi emoční nestabilitou a mírou projeveného násilí neexistuje statisticky významný vztah.

H₁: Mezi emoční nestabilitou a mírou projeveného násilí existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že činy impulzivních a emočně nestabilních pachatelů budou vykazovat vyšší míru projeveného násilí. V Příloze č.5 jsou uvedeny celkové hodnoty míry projevené agrese, nejčastěji pachatel použil vůči oběti brutální násilí (42,0 %; n=37) a zvýšené násilí (37,5 %; n=33). Pro ověření vztahu mezi impulzivitou a mírou projeveného násilí byl použit modifikovaný Fisherův exaktní test. Na základě provedeného testu (p-hodnota = 0,366) testovanou hypotézu o nezávislosti nezamítáme. Mezi přítomným **rysem impulzivity u pachatele a mírou projeveného násilí neexistuje statisticky významný vztah**. Impulzivní pachatelé neprojevují vůči obětem vyšší míru násilí. Ani výsledky pro emoční nestabilitu nenaznačují vztah mezi emoční nestabilitou a mírou projevené agrese. Mezi proměnnými neexistuje statisticky významný vztah (modifikovaný Fisherův exaktní test; p-hodnota = 0,764). **Předpoklad, že emočně nestabilní pachatelé během činu projevují vyšší míru agresivity a násilí se nepotvrdil.**

- **Vztah motivace a míry projeveného násilí**

H0: Mezi motivací a mírou projeveného násilí neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi motivací a mírou projeveného násilí existuje statisticky významný vztah.

Míra projevené agrese podle motivace pachatele je uvedena v Příloze č.6. Statisticky významné vztahy nebylo možné z důvodu velkého počtu málo zastoupených kategorií i velikosti tabulky ověřit pomocí statistických testů. S jistou dávkou opatrnosti a vědomím statisticky neověřených vztahů můžeme největší míru brutálního násilí nalézt u motivace vztahové/osobní a majetkové.

- **Vztah míry projeveného násilí a kritéria výběru oběti**

H0: Mezi mírou projevené agrese a výběrem oběti neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi mírou projevené agrese a výběrem oběti existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že činy, ke kterým došlo na základě předchozího vztahu či situace budou vykazovat vyšší míru násilí. Z tabulky (Příloha č.7) je ale patrné, že mírně vyšší míra agrese je projevoována u náhodně vybrané oběti a vytipované oběti. U obětí, které byly „vybrány“ na základě přechozí situace či vztahu, je míra brutálního násilí naopak mírně nižší. Rozdíly mezi skupinami však nejsou statisticky významně rozdílné (modifikovaný Fisherův exaktní test; p-hodnota = 0,941).

- **Vztah mezi vztahem pachatele k oběti a mírou projeveného násilí**

H0: Mezi vztahem pachatele k oběti a mírou projeveného násilí neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi vztahem pachatele k oběti a mírou projeveného násilí existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že vraždy blízkých nesou vyšší míru násilí. Z tabulky v Příloze č.8 je patrné, že největší podíl brutálního násilí je v případě partnerského vztahu.

V 75 % případů, kdy šlo o partnerský vztah, byly shledatelné znaky brutálního násilí. Nemalý podíl je ale také v případě vztahu cizího (47,1 % případů). Statistickou významnost vztahu však není možné z důvodu velkého počtu málo zastoupených kategorií a velikostí tabulky ověřit.

- **Vztah mezi vztahem pachatele k oběti a příčinou smrti**

H0: Mezi vztahem pachatele k oběti a příčinou smrti neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi vztahem pachatele k oběti a příčinou smrti existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že v případě blízkého vztahu bude pachatel spíše útočit oběti na oblast hlavy. Rozložení příčin smrti podle vztahu pachatele k oběti je uvedeno v Příloze č.9. Z důvodu velikosti tabulky a velkého množství málo zastoupených kategorií není možné pro ověření vztahu použít žádný ze statistických testů.

Z tabulky je však patrné, že v případě, že se jednalo o známého, oběť nejčastěji zemřela na poranění hrudníku nebo udušením, v případě partnerského vztahu se naopak jednalo nejčastěji o kraniocerebrální²² poranění a poranění hrudníku. Největší podíl kraniocerebrální poranění je v případě kolegů. Na základě testovaných dat se nedá určit, zda vztah pachatele k oběti ovlivňuje směřování vražedného útoku, neb statistickou významnost vztahu není možné z důvodu velkého počtu málo zastoupených kategorií a velikostí tabulky ověřit.

- **Vztah motivace odmítnutí a osobnosti pachatele**

H0: Neexistuje statisticky významný vztah mezi motivací odmítnutí a osobností pachatele.

H1: Existuje statisticky významný vztah mezi motivací odmítnutí a osobností pachatele.

Hledáme vztah mezi osobností a motivací odmítnutí, tedy který typ osobnosti je citlivý vůči odmítnutí a reaguje na něj hostilně. Testujeme jednak souvislost mezi osobností v obecném popisu (normální/anomální/psychopatická), ve specifickém a na základě převládajícího rysu osobnosti. Dále hledáme konkrétní osobnostní rysy, které jsou na odmítnutí nejcitlivější v kontextu forezního.

²² mozkolebeční poranění

V tabulkách v Příloze č.10 je patrné, že nejčastěji se jedná o anomální osobnost (63,6 %; n=56), která reagovala agresivně na odmítnutí. Dále je na základě výsledků zřejmé, že v 25,0 % případů se jednalo o nezralou osobnost (22 pachatelů), dále nezrale simplexní (12,5 %; n=11) a simplexní (11,4 %; n=10). Motivace odmítnutí nefigurovala ani jednou v případě „normální“ osobnosti pachatele, ale naopak v 48,2 % případů se jednalo o anomální osobnost (n=27) a 23,3 % u psychopatických pachatelů.

Mezi sledovanými proměnnými je na hladině významnosti $\alpha = 5 \%$ statisticky významný vztah (modifikovaný Fisherův exaktní test; p-hodnota = 0,036).

Dále byla sledována osobnost pachatele z hlediska specifického popisu. V tomto případě však z důvodu velkého počtu kategorií s malým zastoupením nebylo možné použít žádné testy hypotéz. Celkově můžeme pouze říci, že největší výskyt motivace odmítnutí je v případě antisociální a anomální osobnosti, kde se jedná o 100 % případů (reálně však pouze 4). Další relativně vysoký podíl můžeme vidět v případě nezdrženlivé (75 %; n=3)

a nezralé/simplexní osobnosti (63,6 %; n=7). Z hlediska výsledků statistických vztahů je tento výsledek sám o sobě nepoužitelný, mohl by ale sloužit jako nasměrování k dalšímu výzkumu. Stejně podobně vyznívají výsledky hledání souvislosti mezi odmítnutím a převládajícím rysem osobnosti. U těchto pachatelů nejvíce převládá nezralost a impulzivita. Statistickou významnost vztahu však není možné z důvodu velkého počtu málo zastoupených kategorií a velikostí tabulky ověřit.

Co se hledání osobnostních rysů, které jsou na odmítnutí citlivé týče, v zadání uvedených proměnných jsme spočítali modifikované Fisherovy exaktní testy. Z výpočtu byla vyřazena kategorie 9 – *nezjištěno*, tento výsledek byl označen jako missing. Výsledky jsou uvedeny v Příloze č.10. Na hladině významnosti $\alpha = 5 \%$ **existuje statisticky významný vztah mezi motivací odmítnutí a explozivitou** (p-hodnota = 0,002)

a **neuroticitou** (p-hodnota = 0,22). Tedy můžeme na základě výsledku určit, že osobnostní rysy, které jsou na odmítnutí citlivé, jsou explozivita a neuroticita. Shrňeme-li výše uvedené výsledky, můžeme říci, že osobnostmi citlivými na odmítnutí a reagujícími hostilně jsou pachatelé s anomální explozivní osobností.

- **Vztah motivace odmítnutí a míry projeveného násilí**

H0: Mezi odmítnutím a mírou projeveného násilí neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi odmítnutím a mírou projeveného násilí existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že odmítnutý pachatel z důvodu vyšší afektivní aktivace projeví vyšší míru násilí vůči oběti. K výpočtu vztahu mezi motivací odmítnutí a mírou projeveného násilí jsme použili χ^2 test nezávislosti v kontingenční tabulce (p-hodnota = 0,209), na základě čehož jsme vztah nepotvrdili. **Odmítnutí pachatelé neprojevují vůči obětem vyšší míru násilí**, viz Příloha č.11.

- **Vztah motivace a míry projeveného násilí**

H0: Mezi motivací a mírou projeveného násilí neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi motivací a mírou projeveného násilí existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že v případě osobně či vztahově motivovaných vražd budou pachatelé projevovat vyšší míru násilí vůči obětem. V Příloze č.12 jsou uvedeny výsledky míry projevené agrese podle motivace. Statisticky významné vztahy nebylo možné z důvodu velkého množství málo zastoupených kategorií ověřit pomocí statistických testů. Z tabulky je však patrné, že v případě, že se jednalo o majetkové či osobní/vztahové motivy, projev násilí byl v 55,6 % případech brutální (5 majetkových a 10 osobních/vztahových), v případě sexuálního násilí je to dokonce 100 %, ale zde jedná pouze o reálné 2 případy. V případě msty a odplaty je to také 100 %, ale jedná se opět pouze o 1 případ této motivace.

- **Vztah mezi podílem zavinění oběti a mírou projevené agrese**

H0: Mezi podílem zavinění oběti a mírou projevené agrese neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi podílem zavinění oběti a mírou projevené agrese existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že pokud oběť pachatele vyprovokovala, bude vůči ní agresivnější. Tabulce v Příloze č.13 naznačuje míru projevené agrese podle podílu zavinění oběti.

Z tabulky je patrné, že brutální násilí se vyskytlo v 34,6 % případů, pokud se na činu oběť podílela (9 případů), ale dokonce 45,6 % případů (n=26), kde nebyla žádná míra zavinění ze strany oběti. Obecně by se tedy dalo říci, že naopak bez vyprovokování oběti jsou činy brutálnější. Rozdíly mezi skupinami však nejsou statisticky významné (modifikovaný Fisherův exaktní test (p-hodnota = 0,197). **Míra projevené agrese není statisticky významně ovlivněna mírou zavinění oběti.**

- **Vztah mezi podílem zavinění oběti a intoxikací oběti tempore criminis**

H0: Neexistuje statisticky významný vztah mezi podílem zavinění oběti a intoxikací oběti tempore criminis.

H1: Existuje statisticky významný vztah mezi podílem zavinění oběti a intoxikací oběti tempore criminis

Předpokládáme, že provokující oběť bude častěji pod vlivem alkoholu. Z tabulky (Příloha č.14) je patrné, že pokud oběti byly intoxikované drogami nebo kombinací drogy – alkohol, podíl zavinění je 100 % (n=3). V případě alkoholu je to 40,9 % (n=9), v případě osob bez intoxikace je to pouze 20 %. Není proto překvapující, že mezi intoxikací a podílem zavinění existuje statisticky významný vztah (modifikovaný Fisherův exaktní test (p-hodnota = 0,011). Předpoklad jsme tedy potvrdili. **Provokující oběť byla častěji pod vlivem alkoholu a drog**, přičemž v případě samotných drog je incidence častější než u alkoholu. Ovšem s ohledem na malý počet reálných incidencí je závěr o statistickém vztahu takřka irelevantní.

- **Vztah mezi předchozí kriminální kariérou pachatele a preventivním jednáním a plánovitostí činu**

H0: Mezi předchozí kriminální kariérou pachatele a preventivním jednáním neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi předchozí kriminální kariérou pachatele a preventivním jednáním existuje statisticky významný vztah.

H0: Mezi předchozí kriminální kariérou pachatele a plánovitostí činu neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi předchozí kriminální kariérou pachatele a plánovitostí činu existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že pachatel s kriminální zkušeností v anamnéze bude častěji vykazovat prvky plánovitosti nebo preventivního jednání. Plánovitost podle předchozí kriminální kariéry pachatele je uvedena v tabulce v Příloze č.15. Pokud byl pachatel v minulosti trestán, trestný čin plánoval v 24 % případů (n=12). Pokud však dříve trestaný nebyl, plánovitost byla v 42,1 % případů (n=16).

Z tohoto výsledku by se dalo usuzovat, že častěji činy plánují osoby, které dosud trestány nebyly. Rozdíly mezi skupinami však nejsou statisticky významné (modifikovaný Fisherův exaktní test (p-hodnota = 0,111).

V případě sledovaného preventivního jednání také neexistují statisticky významné rozdíly ve vztahu k dřívější kriminální zkušenosti pachatele (modifikovaný Fisherův exaktní test (p-hodnota = 0,198). Mírně vyšší preventivní jednání však můžeme sledovat u osob bez trestné minulosti.

Předpoklad jsme tedy nepotvrdili, přijímáme nulovou hypotézu. Mezi plánovitostí, preventivním jednáním a trestnou minulostí neexistuje statisticky významný vztah. Pokud sledujeme jednotlivé podíly, větší plánovitost a preventivní jednání vykazují osoby, které dosud trestně stíhané nebyly. Rozdíly však nejsou statisticky významné.

- **Vztah mezi odporem oběti a mírou projeveného násilí pachatele**

H0: Mezi odporem oběti a mírou projeveného násilí pachatele neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi odporem oběti a mírou projeveného násilí pachatele existuje statisticky významný vztah.

Předpokládáme, že bránící se oběť vyvolá u pachatele reakci zvýšené míry násilí. Z tabulky v Příloze č.16 je patrné, že brutální násilí je nejčastěji použito v případě jak pasivního, tak fyzického odporu.

V případě, že se oběť nebránila vůbec, je brutální násilí použito v 35 % případů (n=7). Celkově by se však dalo říci, že s vyšším odporem oběti násilí roste. Statisticky se daný vztah ale ověřit nepodařilo (p-hodnota = 0,170).

- **Vztah mezi použitou zbraní a příčinou smrti**

Hledáme vztah mezi použitou zbraní a příčinou smrti, tedy jakým typem zbraně nejčastěji pachatelé útočí na jaké tělesné oblasti.

V případě, že zranění bylo způsobeno tupým předmětem a střelnou zbraní, došlo ke kraniocerebrálnímu poranění (viz tabulka v Příloze č.17). Udušení má logicky 100 % příčinu smrti u udušení, tedy tento vztah neověřujeme. Pokud pachatel útočil ostrým předmětem, nejčastěji zasáhl hrudník a orgány dutiny břišní.

Statistickou významnost vztahů nebylo možné z důvodu velkého množství málo zastoupených kategorií a velikostí tabulky ověřit pomocí statistických testů. Dá se však předpokládat, že mezi typem zbraně a příčinou smrti určitý vztah existuje, ačkoliv v tomto výzkumném vzorku jej tedy nebylo možné dále statisticky ověřit.

- **Vztah mezi použitím ostré zbraně, intoxikací pachatele tempore criminis a motivací**

H0: Mezi použitím ostré zbraně a intoxikací pachatele tempore criminis neexistuje statisticky významný vztah.

H1: Mezi použitím ostré zbraně a intoxikací pachatele tempore criminis existuje statisticky významný vztah.

Snažíme se na tomto výzkumném vzorku ověřit zažitý předpoklad, že k mnoha vraždám dochází v opilosti za použití nejdostupnější zbraně, tedy nože, po předchozí hádce. V případě testování intoxikace a použití ostrého předmětu je možné použít modifikovaný Fisherův exaktní test (p-hodnota = 0,033). **Mezi zraněním ostrou zbraní (nožem) a intoxikací pachatele tempore criminis existuje statisticky významný vztah.** V případě intoxikace alkoholem se jedná o incidenci 66,7 % (n=22), v případě intoxikace pouze drogami je to 50 %, což jsou ale pouze 3 reálné případy.

V případě motivace se nepodařilo prokázat statisticky významný vztah s intoxikací pachatele (p -hodnota = 0,147). Celkově však z tabulky (Příloha č.18) vidíme, že v případě intoxikace alkoholem nejčastější motivace vyplynula z předchozí situace (42,4 % případů u intoxikace alkoholem; $n=14$). V případě, že byl pachatel během činu střízlivý, je nejčastější důvod vztahový/osobní, který např. u drog či jejich kombinací vůbec nefiguruje. U alkoholu je to 18,2 % případů ($n=6$).

Celkově tedy můžeme konstatovat, že výskyt zranění ostrou zbraní statisticky závisí na intoxikaci pachatele a v případě alkoholu je statisticky významně vyšší výskyt použití ostré zbraně, než například v případě drog či střízlivosti. V případě motivace, která se na vraždě podílela, alkohol pravděpodobně také hraje roli, jeho vliv však není možné statisticky ověřit (minimálně nikoliv v tomto výzkumném vzorku). Alkoholem intoxikovaní pachatelé nejčastěji jednájí na základě situace, která předcházela. Do nich můžeme zařadit také předchozí konflikt.

11.3 Shluková analýza

S použitím shlukové analýzy se pokusíme určit možné typy pachatelů z tohoto vzorku prostřednictvím testování vybraných proměnných, kterými budou: *intoxikace pachatele, motivace, použité násilí, příčina smrti, ostatní zranění, zranění tupou, ostrou a střelnou zbraní, intelekt, emoční nestabilita, impulzivita*. V případě proměnné *příčina smrti* a *ostatní zranění* došlo ke sloučení posledních kategorií, které obsahovaly pouze po jednom případě. Pro testování intelektu byla použita sloučená proměnná (3 kategorie – podprůměr, průměr, nadprůměr). Jako metoda hierarchického shlukování byla vybrána Between–group–linkage se Čtvercovou Euklidovskou odchylkou. Na základě dendrogramu jsou výsledkem 2 shluky.

V tabulce (viz Příloha č.19) jsou uvedeny základní informace o daných skupinách (shlucích). V rámci prvního shluku je patrné, že nejčastěji se jedná o pachatele ve středním věku (31–50 let), z 90 % muž, který z 53,8 % opět útočí na muže. Z pohledu intelektu se jedná spíše o průměr nebo podprůměr. Z pohledu agrese je nejčastěji zastoupené zvýšené až brutální násilí, někdy dokonce overkill. Plánovitost se zde objevuje pouze v 28,8 % případů. Zranění je nejčastěji způsobeno ostrou zbraní (48,8 %). Zatímco impulzivita a emoční nestabilita byla zaznamenána v 70 % případů.

Naopak druhý shluk je tvořen osobami spíše mladšími, nejčastěji ve věku 19–30 let. Podíl mužů je téměř shodný jako v prvním shluku, klesl mírně podíl žen jako obětí.

Intelekt je průměrný nebo nadprůměrný. Ve shluku není nikdo, kdo by byl zařazen do podprůměrného intelektu. V 25 % případů se jednalo o činy bez použití násilí, nebo poté až zvýšeného až brutálního. Oproti prvnímu shluku je zde výrazně větší podíl plánovitosti, a to 62,5 %. Jako zbraň byla nejčastěji využita také ostrá, střelná nebyla využita vůbec. Impulzivita naopak byla zastoupena ve všech sledovaných případech.

SKUPINA 1

- **Počet členů:** 80 pachatelů (většina vzorku)
- **Věk:** Dominují pachatelé ve věkové skupině 31-50 let (47,5 %), následovaní skupinou 19-30 let (38,8 %).
- **Pohlaví pachatelů:** Převážně muži (90,0 %).
- **Pohlaví obětí:** Mírně převažují mužské oběti (53,8 %).
- **Intelekt:** Průměrný (51,3 %), podprůměrný (35,0 %).
- **Míra agrese:** Převažuje výskyt brutálního (41,3 %) a zvýšeného násilí (38,8 %).
- **Plánovitost:** Většina pachatelů jednala bez předchozího plánování (68,8 %).
- **Použití zbraně:** Vysoké využití ostrých zbraní (48,8 %) a tupých (27,5 %).
- **Impulzivita:** Výskyt u 70,0 % pachatelů.
- **Emoční nestabilita:** Výskyt 75,0 % pachatelů.

SKUPINA 2

- **Počet členů:** 8 pachatelů.
- **Věk:** Rozložení mezi věkovými skupinami je rozmanitější, ale většinu tvoří skupiny 19 - 30 let (37,5 %) a 51 - 65 let (25,0 %).
- **Pohlaví pachatelů:** Převážně muži (87,5 %), podobně jako ve skupině 1.
- **Pohlaví obětí:** Většinou mužské (62,5 %).
- **Intelekt:** Většina pachatelů se nachází v pásmu průměru (75,0 %); zároveň výskyt nadprůměru je vyšší než ve skupině 1 (25,0 %).
- **Míra agrese:** Polovina pachatelů vykazuje brutální násilí (50,0 %), s významným výskytem bez použití násilí (25,0 %).
- **Plánovitost:** Vyšší míra plánování (62,5 %) než ve skupině 1.
- **Použití zbraně:** Použití ostrých zbraní (50,0 %) a absence použití střelných zbraní (50%).
- **Impulzivita:** 100 % pachatelů

- **Emoční nestabilita:** Nižší než ve skupině 1, přesto stále vysoká (62,5 %).

11.4 Rozhodovací stromy

Rozhodovací strom je technika, která umožňuje díky své přehlednosti a interpretovatelnosti vyhodnocovat výsledky, identifikovat klíčové položky a vyhledávat zajímavé segmenty případů. Z tohoto důvodu byla snaha o její využití v hledání možných souvislostí u následujících proměnných (signované dichotomicky ANO/NE): **zranění tupou zbraní, zranění ostrou zbraní, zranění střelnou zbraní, motivace "odmítnutí" a plánovitost**. Jelikož tato metoda měla být doplňkovou k ostatním použitým metodám, bylo zvoleno „jen“ těchto pět proměnných. Druhým důvodem bylo omezení na položky signované dichotomicky.

Bohužel tato metoda neodhalila možné statistické souvislosti, které by se na vybraných proměnných v tomto vzorku podílely.

11.4.1 Shrnutí výzkumu

Pokusme se nyní shrnout výsledky empirické části práce. Sledovaný výzkumný vzorek čítal 88 pachatelů vražd, z nichž **90 % pachatelů byli muži**. Nejzastoupenější věkovou kategorií bylo **31-50 let**. Podíl mužů a žen v roli obětí byl přibližně stejný. Tito pachatelé nejčastěji jako vražedný nástroj použili **nůž**, kterým cílili útok **na hlavu a hrudník**. Vzdělání pachatelů bylo z hlediska vzdělávacích možností podměrečné, dosáhli často maximálně jen **základního a výučního vzdělání**. Následně převažovala **nezaměstnanost**, případně **nekvalifikované brigádnické a dělnické profese** s častou fluktuací. Posuzování jedinci ale dosahovali **průměrného intelektu, event. podprůměrného**. Byli častěji **svobodní a rozvedení**. Rizikovému užívání alkoholu holdovaly více než 2/3 pachatelů. Jejich osobnost byla shledána jako **anomální**, v některých případech jako psychopatická, osobnost pouze dvou jedinců byla znalci shledána jako normálně strukturovaná.

Často se vyskytujícím rysem byla **impulzivita, emoční nestabilita, nezdrženlivost, zhoršená seberegulace, ale také snížená odolnost vůči zátěži**. Impulzivita se ukázala jako faktor podílející se na neplánovaných trestných činech, ale vliv na míru projevené agrese neměla. U rysů **explozivitu a neuroticity** se ukázala možná souvislost s **motivací odmítnutí**.

Potvrdilo se, že vraždy sycené osobně vztahovou motivací a vraždy mezi partnery patří mezi ty s největší mírou projeveného násilí.

Při zpětném zhodnocení empirické části práce je na místě uvést zjištěné nedostatky. Při zpracování výzkumu se ukázalo kontraproduktivním členění určitých proměnných na více kategorií. Jak bylo vysvětleno výše – autorka měla přislíbeny další posudky, se kterými počítala. Pokud by výzkum realizovala znovu, jinak by třídila a sloučila kategorie proměnných, aby byla možná jejich statistická verifikace. Tato velká diferenciací kategorií u poměrově malého výzkumného vzorku byla slabinou u některých výzkumných otázkách, které nejen že nebylo možné potvrdit, ale ani testovat. Práce byla také limitována svým rozsahem a metodologií – nebylo možné testovat všechny položky dohromady mezi sebou a hledat tak zatím neobjevené vztahy. Tento postup by nebyl ani metodologicky správný.

Jako přínosné lze v první řadě shledat vytěžení relativně velkého objemu informací ze znaleckých posudků, které byly následně roztržiděné, kategorizované a několika způsoby analyzované. Navíc hledání a testování takových vztahů mezi různými kategoriemi není v tuzemských podmínkách běžné, spíše se setkáváme s popisnou analýzou.

Práce vyvrátila některé předpoklady, resp. se je nepodařilo v tomto konkrétním vzorku ověřit, což ovšem neznamená, že neplatí. Stejně tak obráceně nelze zjištěným vztahům přiřknout univerzální platnost. Veškerá zjištění i nepotvrzené vztahy mají sice platnost jen v tomto výzkumném souboru, mohly by být ale nasměrováním k dalším výzkumům a testováním. Analýza dat ale potvrdila popisovaný trend českých vražd, a to ten, že většina vražd je spáchána v rámci konfliktní situace či vztahu, mezi blízkými a známými lidmi, nejdosažitelnější zbraní (nůž) po ruce a výjimkou není ani intoxikace alkoholem během činu, ať pachatele nebo oběti. Malý podíl vražd je plánovaných, úkladných a tzv. „chladnokrevných“ bez afektivního doprovodu.

12 Diskuze

12.1 Diskuze k deskriptivní části výzkumu

Na základě popisné analýzy bylo například zjištěno, že ve zkoumaném vzorku pachatelů bylo zastoupení **79 mužů** (89,8 %) a **9 žen** (10,2 %). Poměr pohlaví zastoupených v tomto výzkumném vzorku odpovídá údajům uváděným v odborné literatuře, kde se odhad pohybuje mezi 10-15 % či v poměru 10:1.²³ Sledováno bylo také pohlaví obětí, poměr byl takřka vyrovnaný – mezi oběťmi bylo **48 mužů** (54,5 %) a **40 žen** (45,5 %). Napříč odbornou literaturou bývá shodně uváděno, že stejně jako muži častěji figurují jako pachatelé vražd, stejně tak figurují jako oběti vražd.

Nejčastějším věkovým rozmezím, ve kterém se pachatelé dopustili vraždy, byl mezi **31-50 roky** (45,5 %) a následně v rozmezí **19-30 let** (38,6 %). Věkové rozmezí vražd nevybočuje od jiných podobných vzorků. Pro všechny sledované pachatele byl posuzovaný čin vraždy, pro který byli stíháni a znalecky zkoumáni, první vraždou v jejich dosavadní kriminální kariéře, tedy věkový interval není překvapující. Kdybychom se ale zaměřili na pachatele sexuálních vražd a také u nich by se mělo jednat o první takový skutek, bylo by typičtější nižší věkové rozmezí. Ale v našem výzkumném vzorku se nacházeli pouze dva pachatelé s možným sexuálním motivem.

Věkové rozmezí obětí bylo nejčastěji mezi **21-40 roky** (42 %) a **41-59 roky** (21,6 %). Tedy většina obětí byla dospělého věku. Za povšimnutí ale stojí, že mezi oběťmi se v tomto vzorku nacházelo 6 obětí (6,8 %) mladší jednoho roku – v tomto případě se jednalo o novorozence.

Další zkoumanou kategorií bylo vzdělání pachatelů. Takřka polovina z nich (45,5 %) dosáhla nejvyššího vzdělání v **učebním oboru** zakončený výučním listem, následovala skupina (33 %) se pouze **základním vzděláním**. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo pouze 4,5 % z nich (n=4). Víme, že přiměřený intelekt není jediným předpokladem pro vzdělání a také jej nezaručuje, ale přesto nelze vztah mezi nimi zcela ignorovat. Z tohoto důvodu zmiňme v kontextu vzdělání pachatelů také jejich intelekt. Nadpoloviční většina jich (53,4 %) dosáhla v testech výkonu na úrovni **průměrného pásma** a následovala skupina pachatelů s intelektem v **pásmu podprůměru** (27,3 %).

²³ Blatníková & Netík, 2007; Vágnerová 2004

Podobná šetření (Heretik, 2012) ukazovala podobné výsledky, resp. určitý typ vražd páchají jedinci s nižším vzděláním a nižším intelektem (dezorganizovaný typ pachatele). Víme také, že na páchání trestné činnosti se nepodílí pouze nižší vzdělání a s ním spojený nižší socioekonomický status, ale ze statistik víme, že velká část pachatelů násilných činů právě z tohoto prostředí pochází (např. Buss, 2009; Clarke & Eck, 2010).

V rámci empirické části byla také sledována předchozí kriminální kariéra pachatelů, připomeňme znovu, že nikdo z nich se dříve vraždy nedopustil. Tito pachatelé se ale ve více než polovině případů (56,8 %) v minulosti již dopustili nějaké trestné činnosti a více než třetina z nich byla již ve výkonu trestu odnětí svobody. Spáchaná vražda byla pro 42,0 % pachatelů zároveň jejich první trestnou činností, tedy doposud nebyli trestáni. V případě ostatních pachatelů je zajímavé, že nejčastěji pachatelé svou trestnou činnost zahájili již ve věku 15–17 let (18,2 %). Pokud bychom brali podíl pouze z osob, pro které tento čin není první trestnou činností, podíl z této věkové kategorie (15–17let) by byl 33,3 %. Ani v praxi nebývá úplnou výjimkou, že jedinec, který se nyní dopustil vraždy, není policii dosud znám a nemá záznam v rejstříku trestů. Mnohdy ale pachatelé vražd mají v anamnéze méně závažné násilné činy jako výtržnictví, ublížení na zdraví apod.

Evoluční psycholog Buss (2009) přišel s poznatkem, že častěji se vražedného násilí dopouští pachatelé na nižší socioekonomické úrovni z toho důvodu, že nemají co ztratit a snaží se činem získat vyšší prestiž a postavení. V našem vzorku převládala **nezaměstnanost** (30,7 %), popřípadě **dělnické profese** s častou fluktuací (18,2 %) či příležitostné **brigády** (17 %). V tomto evolučním kontextu také bývá dáván do souvislosti rodinný stav. Pachatelé a pachatelky byli častěji svobodní (63,6 %), popř. rozvedení (21,6 %). Tedy v žádném stabilním svazku žilo skoro 85 % vyšetřovaných jedinců! Pouze 13 z nich (14,8 %) mělo stabilní partnerský život.

Co se dalších rizikových proměnných na straně osoby pachatele týče, tak jsme dále sledovali jejich návykové chování. Přes 60 % z nich se potýká s rizikovým užíváním alkoholu. U pětiny z nich byla diagnostikována **závislost na alkoholu** (20,5 %). Ostatní **návykové látky** (drogy) užívalo 36,4 % jedinců a přes 11 % udávalo jako příležitostnou zábavu **gambling**. Otázka hráčství na automatech může být nepřesná, neboť znalci nemohli věrohodnost výpovědi pachatelů o jejich vztahu ke gamblingu ověřit a zkoumaní mohli disimulovat. Tedy závěr by měl spíše znít, že minimálně 11 % pachatelů přiznává příležitostný gambling.

Víme, že násilná trestná činnost je často spojována s konzumací alkoholu, popř. jiných návykových látek a že mnoho vražd je spácháno v ebrietě během konfliktu. Navzdory vysoké četnosti rizikového užívání alkoholu nebyl s touto skutečností v souladu počet pachatelů intoxikovaných *tempore criminis*. Činu se pod vlivem alkoholu dopustilo 37,5 % pachatelů (n=33), pod vlivem drog pak jednalo pachatelů 6,82 % (n=6) a intoxikovaných kombinací obojího bylo 5 jedinců (5,68 %).

Součástí deskripce vybraných proměnných byly také rizikové osobnostní rysy, které se podle odborných poznatků (viz teoretická část) mohou uplatňovat na páčání násilné trestné činnosti. Nutno podotknout, že se jedná o deskriptivní statistiku, tedy zjištěné četnosti nepopisují vztahy, kauzalitu ani predikci.

Z hlediska rizikových osobnostních rysů takřka 3/4 zkoumaných pachatelů (73,9 %; n= 65) bylo shledáno **emočně nestabilními**, stejně tak **impulzivními** (72,7 %; n= 64), kdežto očekávaná **explozivita** se týkala jen třetiny z nich (33 %; n=29). Naopak **poruchami seberegulace** trpěla více než polovina (63,6 %; n=56). S tímto také do jisté míry souvisí **ovládání afektivity**, kdy v určité míře poruchové bylo shledáno u takřka 68 % pachatelů. K hodnocení **agresivity** lze uvést toto: silné impulzy a zároveň slabá inhibice byla znalci shledána u skoro třetiny pachatelů (31,8 %; n=28). **Neurotických/úzkostných** pachatelů bylo ve výzkumném vzorku nalezeno 40 (45,5 %), **disociálních** 33 pachatelů (37,5 %) a **nezdrženlivých** bylo 51 pachatelů (58 %). Zhoršenou **odolnost vůči zátěži** projevovalo v testech 54 jedinců (61,3 %). Na základě těchto výsledků by se dalo říci, že nejvíce se u pachatelů vražd objevovaly rysy jako emoční nestabilita, impulzivita, event. snížená odolnost vůči zátěži a relativně nejméně oproti očekávání pak disocialita a agresivita. Nemůžeme ovšem jednoznačně tvrdit, že tyto rysy mají na páčání závažné násilné trestné činnosti přímý podíl, nebo jediný podíl, nelze je nazvat ani kauzálními a prediktivními. Mohli bychom ale s jistou dávkou opatrnosti říci, že za určitých okolností a situace by tyto typy osob mohly reagovat hostilně.

Také byly sledovány proměnné týkající se způsobu provedení. Výběr oběti ve více než pětině případů (23,9 %) směřoval do řad **známých** a následně **příbuzenských** (20,5 %). Zajímavé je, že **cizí oběť** (19,3 %) lehce převládala nad **partnerskou** (18,2 %), což odporuje obecnému tvrzení, že vraždy mezi partnery patří mezi nejčastější.

Zároveň 26,1 % bylo rizikových a pachateli lehce **dostupných obětí**, tedy se jednalo o seniory, děti, sexuální pracovnice a popř. intoxikované oběti.

Tělo oběti bylo na místě činu ponecháno v 78,4 % případů a nejčastějším místem činu byly **vnitřní prostory** (67 %) a zpravidla se jednalo o **bydliště oběti** (28,4 %) nebo společné bydliště pachatele s obětí (22,7 %), míra **násilného vniknutí** byla evidována jen v 10 % případů, ve zbylých případech byl pachatel vpuštěn dovnitř obětí. Místo bylo z hlediska přítomnosti možných svědků **odlehlé či opuštěné** (80,7 %) a k činu došlo ve **dne i v noci** v takřka stejném poměru (47,7 % : 50 %). Tyto statistické výstupy odpovídají výše zmíněnému výběru obětí a faktu, že k většině vražd došlo mezi jedinci, kteří jsou vázáni nějakým vztahem, ať už blízkým, či kolegiálním a kamarádkým.

Skoro polovina pachatelů byla před činem **ozbrojena** (48,9 %) a třetina z nich si obstarala **zbraň až na místě** (28,4 %). Tento poměr vyvolává otázku, zda byl pachatel připraven nebo někteří jedinci chodí běžně ozbrojeni, protože 37,5 % pachatelů zavraždila oběti nožem. **Kombinace zbraní** (např. řezná a tupá) byla využita jen v necelých 15 % případů, stejně jako **tupé zbraně** (polena, kladiva apod.). Poté následovala **škrtidla** (11,4 %) a **střelné zbraně** (9,1 %). Ostatní způsoby se vyskytovaly už jen v jednotkách případů. Po činu zbraň zase odneslo 36,4 % pachatelů, zbytek je ponechal na místě.

Mezi tři nejčastější příčiny smrti patřila **kraniocerebrální poranění** (23,9 %), **poranění hrudníku** (22,7 %) a **udušení** (19,3 %) všemi způsoby. Sledovaní pachatelé použili k likvidaci obětí **brutální sílu** (45,5 %) a zajímavé je, že druhé nejčastější, byť oproti brutální síle disproporční (15,9 %), bylo využití tzv. **single shot** – jedné rány. Defenzivní síla, tedy ta, kterou je nutné vynaložit k účinné sebeobraně, byla využita ve 12,5 % případů – tedy se jedná o minimální počet obětí, které na vražedném útoku měly podíl. Útoky vedené do oblasti obličeje a hlavy za využití brutální síly odpovídají modu operandi vraždám sycených zlobným afektem, tedy často vyvěrající z předchozího vztahu

s obětí. Evaluace použité smrtelné síly (*letal force*) nebyla jednoduchá, autorka vycházela z popisu zranění soudním znalcem, zejména se pak orientovala podle četnosti utržených ran a jejich hloubky v kombinaci použité zbraně. Ačkoliv na takové posouzení neměla autorka standardizovaného instrumentária jako v případě psychodiagnostických metod, využila svých znalostí akutní medicíny a takřka dvacetileté praxe v oboru.

Sledovány byly také četnosti motivace. Vraždy s tomto vzorku sledované byly nejčastěji **motivovány situačně** (28,4 %) a **vztahově** (20,5 %). Situační činy vycházely pouze ze situace, která bezprostředně předcházela činu a spouštěč se nacházel v situaci.

Vztahové činy měly motivační předpolí v předchozím vztahu s obětí – k činu mohlo dojít ve vyhrocené situaci, kdy vztahová krize kulminovala, ale takto signovány byly činy, kdy z výpovědí pachatele či svědků bylo zřejmé, že konflikt započal dříve než před samotným činem. Bohužel se ve vzorku nacházeli pouze dva pachatelé, kteří během činu s oběťmi sexuálně manipulovali, tedy musely být vyloučené výzkumné otázky sledující chování během těchto činů.

Také v této části byla observována **motivace odmítnutí** – ta byla shledána u 38,6 % pachatelů. Jednalo se o situace, kdy byl pachatel odmítnut buď explicitně, tzn. oběť vysloveně odmítla vyhovět jeho požadavkům (např. peněžní půjčka), vztahově (rozchod s pachatelem, odmítnutí vztahu), či bazálně jako lidská bytost se svými autentickými projevy a potřebami (např. odsouzení a kritika pachatele za jeho chování apod.). V některých případech byl motivací také strach z odmítnutí, např. se jednalo o případ vraždy novorozence, kdy se pachatelka obávala, že narození dítěte bude pro jejího partnera důvod k rozchodu, doslova udávala, že se bojí odmítnutí ze strany partnera, kdyby věděl, že čeká dítě. Strach z odmítnutí udával také pachatel, který zavraždil svou partnerku z důvodu nevěry, kdy se bál, že dá přednost jeho rivalovi a pachatele opustí. Odmítnutí a strach z odmítnutí je složitý psychologický proces, na kterém se podílí mnoho faktorů. Pro jeho sledování se autorka rozhodla z důvodu rozšíření motivačního spektra a také pro jeho specifičnost. Rozhodně netvrdí, že odmítnutí ve všech jeho podobách je jedinou příčinou u 34 vražd v tomto vzorku, ale je přesvědčena, že svůj podíl v kombinaci s dalšími proměnnými sehrává. Případy, kde nebylo možné jednoznačně určit, zda se o odmítnutí jedná či nikoliv, nebyly signovány.

12.2 Diskuze k výsledkům testování hypotéz

V druhém oddílu empirické části práce byly testovány vztahy mezi konkrétními proměnnými. Prvním z nich bylo ověřování vlivu impulzivity, emoční nestability a intelektu pachatele na plánování trestného činu. Cílem bylo potvrdit nebo vyvrátit předpoklad, že impulzivní a emočně nestabilní pachatelé své činy neplánují, neboť je páchají pod vlivem náhle vzniklých a silných emocí, a zároveň pachatelé s vyšším intelektem budou své činy spíše plánovat.

Statistické testování odhalilo významný vztah mezi impulzivitou a plánováním činu – vraždy byly více plánovány pachateli, kteří nemají ve své osobnostní výbavě patrný rys impulzivity, ale nepotvrdilo vztah mezi plánováním a emoční nestabilitou. Z tohoto výsledku by se dalo usuzovat, že emoční nestabilita se sice projevuje změnami nálad, špatně kontrolovatelnými emocemi a projevy negativních emocí, ale nepřeklene se do „exekutivní“ formy jako impulzivita. Tedy v tomto výzkumném vzorku emočně nestabilní pachatelé nereagovali hostilně na určité podněty, které by je vyprovokovaly k okamžitým reakcím. Co se týče vlivu intelektu, byl zjištěn statisticky významný vztah mezi ním a plánováním činu, ovšem nutno podotknout, že v některých kategoriích byly jen jednotky pozorování. Pokud bychom i přesto k výsledkům přihlíželi, činy více plánovali pachatelé s průměrným a nadprůměrným intelektem. V rámci sledování těchto vztahů byl pro zajímavost testován ještě vztah mezi intelektem a impulzivitou, zda-li by se dalo předpokládat, že jedinci s vyšším intelektem mohou svou impulzivitu do jisté míry korigovat. Autorka si je vědomá toho, že i nadprůměrně inteligentní jedinci mohou v životě jednat více pod vlivem silných emocí, aniž by se jim je racionálně dařilo redukovat, ale jak bylo uvedeno výše, chtěla tento vztah ověřit také na kriminální populaci tohoto vzorku. Testování neodhalilo statisticky významný vztah, tedy ve vzorku pachatelů vražd není souvislost mezi výší intelektu a impulzivitou.

Dále byly tyto rysy (impulzivita a emoční nestabilita) testovány z hlediska míry projeveného násilí, kdy se předpokládalo, že impulzivní a emočně nestabilní jedinci budou násilnější. Ani tady nebyl nalezen vztah, impulzivní a emočně nestabilní pachatelé nejsou vůči obětem výrazně násilnější. Tyto rysy se v tomto výzkumném vzorku nepojily s vyšší mírou násilí. Impulzivita měla tedy za následek, že se pachatel uchýlil k neplánovanému (impulzivnímu) činu, ale neprojevovala se násilněji. S impulzivitou byla také testována motivace. Bohužel v tomto případě se prvně projevil nedostatek zvolené metodologie (vyšší počet málo zastoupených kategorií) a vzájemné vztahy nebylo možné testovat. Ovšem s jistou dávkou opatrnosti a vědomím statisticky neověřených vztahů můžeme největší míru brutálního násilí nalézt u vztahově osobní motivace, což potvrzuje výstupy jiných výzkumů (např. Heretik, 2012) – můžeme říci, že silné emoce vyvěrající ze vztahu k oběti způsobují velká zranění. Právě proto tak bylo předpokládáno a testováno, že činy, ke kterým došlo v rámci blízkého vztahu, budou násilnější. V 75 % případů byl podíl brutálního násilí zaznamenán mezi partnery.

Tyto výsledky ale nenesou statistickou signifikanci, neboť nebylo možné jejich testování z důvodu velkého počtu málo zastoupených kategorií.

Podobně byl testován vztah pachatele k oběti a příčinou smrti, neboť se předpokládalo, že v případě blízkých vztahů bude útok veden spíše proti hlavě a obličejí oběti. Ze stejného důvodu jako výše nebylo možné statistické testování, ale výsledky přesto naznačují, že pokud se jednalo o známou oběť a pachatele, zemřela oběť nejčastěji následkem **útoků do oblasti hrudníku nebo byla udušena**, v případě partnerského vztahu naopak **na poranění v oblasti mozku a lby**. Tento výsledek (na tomto vzorku statisticky neověřený) by jinak potvrdil předpoklady z praxe.

Protože autorka navrhla koncept odmítnutí jako motivaci vraždy, byla tato proměnná testována z hlediska osobnostních korelátů pachatele. Bylo například sledováno, jaký typ osobnosti a jaké osobnostní rysy jsou citlivé na odmítnutí a mohou reagovat hostilně. V první řadě **byl nejsilnější vztah zjištěn mezi odmítnutím a anomální osobností**, v menší míře pak **osobnosti nezralé**, potažmo **simplexní**. Tyto vztahy se podařilo ověřit statisticky. Vzhledem k teoretické části práce by se nabízelo hledání vztahu mezi odmítnutím a konkrétní poruchou osobnosti, aby se potvrdily či vyvrátily teoretické předpoklady. Tyto vztahy nakonec ale ověřovány nebyly, neboť v samotném vzorku nebyl dostatek pachatelů, u kterých by znalci psychiatrii a psychologové shledali poruchu osobnosti jako takovou.

Z hlediska konkrétních osobnostních rysů se ve forenzním kontextu ukazuje jako **citlivá na odmítnutí explozivita a neuroticita**. Interpretovat tyto výsledky by bylo možné tak, že neurotičtí jedinci obecně reagují citlivěji na interpersonální záležitosti, nejsou tolik odolní vůči okolním vlivům a zátěži, hůře přijímají kritiku, někdy jsou ve vztazích závislí, potřebují být druhými přijímáni. A explozivní pachatel může takto obecně reagovat na více podnětů, nejen na odmítnutí, a právě proto také na odmítnutí. Nicméně stejně tak by bylo možné předpokládat, že násilně může reagovat také impulzivní pachatel, ale není tomu tak. Je možné že impulzivní pachatelé a jim podobní zvládají zátěž z odmítnutí lépe než explozivní pachatel, jehož explozivita má větší váhu než regulující funkce. Ovšem tyto výsledky jsou pouze pilotní a není možné je zevšeobecňovat, bylo by nutné jejich další ověření a zkoumání.

V souvislosti s odmítnutím byla ještě testována (mimořádně za využití MS Excel) míra projeveného násilí. Tento vztah se ale nepotvrdil, **odmítnutí pachatelé nebyli vůči obětem násilnější**.

Dále byla pozornost věnována podílu zavinění oběti a mírou projevené agrese, neboť se předpokládalo, že provokující oběť vyvolá v pachateli větší agresivní tenzi. Výsledky ale naznačují spíše opak, protože **pachatel byl více brutální v případech, kdy se oběť na činu nepodílela**. Tento vztah se ale nepodařilo statisticky ověřit, tedy zůstává jen v rovině tendencí, nikoliv jednoznačných výsledků. V případě evaluace míry zavinění oběti autorka vycházela z informací z výpisu ze spisu a závěru znalců, kteří v některých případech explicitně vyjadřovali možný podíl zavinění. Ačkoliv by se mohlo říci, že se jedná o shodu posuzovatelů, neboť závěr od znalce si autorka přečetla až po závěru svém a ve chvíli, kdy se shodoval, signovala oběť jako účastnou, jsou tato hodnocení stále v podstatě stoprocentně neověřitelná. Tedy nemůžeme, bez ohledu na výsledky statistické analýzy, jednoznačně tvrdit, že je tento vztah plně platný. V některých případech bylo zavinění oběti naprosto zjevné, ale v dalších to můžeme tvrdit jen s nejistou mírou určitosti.

Vznikl také předpoklad, že **vyšší míru zavinění mohou mít oběti intoxikované**. Výsledky ukázaly, že tomu tak skutečně v tomto výzkumném souboru bylo, vztahy byly statisticky signifikantní, častěji u obětí intoxikovaných drogami. Ovšem s ohledem na malý počet reálných incidentů je závěr o statistickém vztahu irelevantní a nelze z něj vyvozovat jednoznačný závěr. Můžeme ale říci, že určitý vliv intoxikace oběti se na míře zavinění prokázal.

Dále byl v práci věnován prostor testování vlivu předchozí kriminální činnosti na preventivním jednání pachatele a plánování činu. Výzkumný předpoklad byl, že kriminálně zkušení pachatelé budou obezřetnější a budou svůj čin plánovat nebo učiní alespoň preventivní opatření. Pokud by se výsledky podařilo statisticky ověřit, odhalily by bývaly pravý opak, protože z proporčních výsledků vyplývá, že **častěji vraždu plánovali pachatelé bez předchozí kriminální zkušenosti**. Stejně tak se nepodařilo ověřit vztah mezi preventivním jednáním a kriminální minulostí. Výsledky pouze **slabě naznačují, že spíše preventivní opatření bylo patrné také u dosud netrestaných osob**.

Dalším vztahem, který byl testován, byl mezi odporem oběti a mírou projeveného násilí. Předpoklad byl, že bránící se oběť v pachateli vyvolá vlnu větší brutality. Výsledky by směřovaly k závěru, že **pachatel byl brutálnější jak v případě fyzického, tak pasivního odporu oběti**, ale nepodařilo se je statisticky ověřit.

V zájmu zaměření práce byla pozornost věnována vztahu mezi použitou zbraní a příčinou smrti. Vzhledem k velkému počtu málo zastoupených kategorií nebyla možná statistická analýza. Z procentuálního hlediska můžeme ale říci, že pokud pachatel použil **tupou a střelnou zbraň, příčinou smrti byla kraniocerebrální poranění**, v případě **využití ostré zbraně pachatel častěji zasáhl orgány dutiny hrudní a břišní**.

Tyto výsledky, ač statisticky neověřené, jsou v souladu s logickým využitím dané zbraně. Je logické a fyzicky „výhodnější“ použít tupou zbraň proti hlavě než proti trupu, a naopak ostrý předmět spíše proti hrudníku a břichu než hlavě. Jsou případy bodných ran hlavy, ale intuitivně pachatelé spíše míří do měkčích etáží z důvodu menšího odporu těla.

Jak bylo uvedeno ve výsledcích práce – bývá uváděno nejen v odborných kruzích, že typická česká vražda je spáchána během hádky, pod vlivem alkoholu a ostrou zbraní (nožem). Pro zajímavost byl otestován také vztah mezi intoxikací pachatele během činu a použitím ostrého nástroje, který byl statisticky ověřen. Na základě tohoto výsledku můžeme říci, že **intoxikovaní pachatelé častěji používají nůž jako vražednou zbraň**. V případě motivace se významnost vztahu potvrdit nepodařilo, procentuální zastoupení nicméně naznačuje, že **intoxikovaní pachatelé byli ve více než 40 % případů (42,4 %) motivováni předchozí situací**. Celkově tedy můžeme konstatovat, že **výskyt zranění ostrou zbraní statisticky závisí na intoxikaci pachatele a v případě alkoholu je statisticky významně vyšší výskyt použití ostré zbraně, než například v případě drog či střízlivosti**. V případě motivace, která se na vraždě podílela, alkohol **pravděpodobně také hraje roli**, jeho vliv však není možné statisticky ověřit (minimálně nikoliv v tomto výzkumném vzorku). **Alkoholem intoxikovaní pachatelé nejčastěji jednají na základě situace, která předcházela**. Do nich můžeme zařadit také předchozí konflikt.

12.3 Diskuze ke shlukové analýze

Kromě předchozích dvou metod byla použita také shluková analýza, díky které jsme se pokusili určit možné typy pachatelů (z tohoto vzorku) prostřednictvím testování vybraných maximálně možných (11) proměnných, kterými byly: **intoxikace pachatele, motivace, použité násilí, příčina smrti, ostatní zranění, zranění tupou, ostrou a střelnou zbraní, intelekt, emoční nestabilita, impulzivita**.

Bylo zjištěno, že obě skupiny mají některé rysy společné, jako je dominující pohlaví pachatelů a preferované pohlaví obětí.

Nicméně skupina 2 vykazuje větší plánovitost a častější výskyt impulzivity, a to i přes její menší velikost. Výrazně se liší také v míře použitého násilí, kde skupina 2 má vyšší procento případů brutálního násilí, což naznačuje možný odlišný motiv nebo psychologický profil pachatelů ve srovnání se skupinou 1. Toto rozdělení může naznačovat zásadní rozdíly v přístupu k trestným činům mezi dvěma skupinami.

Skupina 1 se zdá být více diverzifikovaná v použití násilí a má nižší procento plánovaných činů, což může naznačovat, že jejich činy jsou více oportunistické nebo reaktivní. Naproti tomu skupina 2, i přes svou menší velikost, se zdá být agresivnější a s větší pravděpodobností plánuje své činy, což by mohlo odrážet hlubší předem promyšlenou motivaci nebo možná vyšší úroveň organizace.

Výsledky mezi oběma skupinami odhalily jisté difference, ale musíme přihlídnout k faktu, že druhá skupina pachatelů čítá pouze 8 osob oproti první, ve které se nachází většina (n=80). Na základě této disproporčnosti bychom mohli říci, že drtivá většina pachatelů z tohoto vzorku se nachází ve „starším“ věkovém rozmezí (31 - 50let), většina jsou muži a v lehké nadpoloviční většině (53,8 %) útočí na muže. Jsou vůči obětem výrazně agresivní, jen třetina jich plánuje, útočí ostrou zbraní a takřka $\frac{3}{4}$ z nich jich je impulzivních a emočně nestabilních. Shrnující popis první skupiny je de facto popisem takřka celého výzkumného vzorku, kdy bychom mohli říci, že většina sledovaných pachatelů impulzivně útočí bez plánování za využití nejdostupnější zbraně a využití zvýšené agresivity a brutality. Oproti tomu pouze malá skupina pachatelů (mladší; 19-30 let) více plánuje (62 %), intelektově se pohybuje v pásmu průměru až nadprůměru a využívá všechny dostupné zbraně.

12.4 Diskuze k výzkumu

Předložená dizertační práce si kladla za cíl najít možné souvislosti mezi osobností pachatele a způsobem spáchání činu a tyto souvislosti výzkumně ověřit. Jelikož autorka v několika tuzemských odborných publikacích (např. Netík 1997; Heretik 2012) našla studie, které prezentují také deskriptivní data, která jsou pro svou názornost také vypovídající, zařadila do práce také tyto výsledky.

Empirická část vychází z výzkumu pachatelů vražd, kterých se dopustili na území České republiky. Výzkum byl založen na analýze znaleckých posudků z oboru klinické psychologie, které autorce poskytli dva soudní znalci. Znalců bylo osloveno více, ale odmítli spolupracovat, jeden ze znalců přislíbil poskytnout své posudky, ale později nereagoval a nepodařilo se s ním znovu zkontaktovat.

Toto se bohužel propadlo do celkových výsledků šetření, neboť autorka počítala s více posudky, a proto analyzované proměnné rozčlenila do více kategorií, což bohužel mělo v některých případech ten efekt, že daný vztah nebylo možné statisticky ověřit z důvodu velkého množství málo zastoupených kategorií.

Výsledný výzkumný vzorek čítal 88 pachatelů. Informace z psychologických posudků, které mj. dále obsahovaly také výpisy ze spisu, výpovědi pachatelů a svědků a závěry ostatních znalců z oborů psychiatrie, sexuologie a soudního lékařství, vycházely z klinických a zejména standardizovaných psychodiagnostických metod. Informace byly analyzovány a kategorizovány jako proměnné, následně kódovány a zanášeny do on-line formuláře. Se souborem dat proběhla statistická analýza. Jednak byla vypracována deskriptivní statistika relevantních proměnných, byly definované výzkumné otázky a hypotézy a ověřeny statistické vztahy. Data byla také zpracována pomocí rozhodovacích stromů a shlukové analýzy.

Co se samotného výzkumu týče, autorka by ráda zmínila několik podnětů. Data byla získána z posudků od dvou znalců, což není z hlediska variability zcela dostačující. Záměr byl získat jich více z několika důvodů – vzorek mohl být ovlivněn znalci, neboť dostávají k posouzení určité kauzy. Jejich hodnocení je do jisté míry ovlivněné jejich zkušenostmi a přístupem k problematice. Ale jak bylo uvedeno výše, spolupracovat byli ochotní pouze dva znalci, resp. tři, ale tento oslovený pracuje pouze s oběťmi, znalecky nezkoumá pachatele.

Autorka nečerpala z vlastních vyšetření, neb by se k nim pravděpodobně nedostala, není znalec. Tedy našla a oslovila znalce, kteří jsou zkušení. Testovat přímo pachatele k pouze výzkumným účelům by nebylo by etické, když už prošli testováním v rámci znaleckého šetření.

Analýzu dat si autorka zajistila sama včetně celého kódování na základě zkušenosti z Institutu kriminologie a sociální prevence. Během analýzy vycházela z jednoznačných údajů v posudcích.

Pokud by se v podobném výzkumu pokračovalo, zcela jistě by bylo nutné výzkumný vzorek rozšířit jak o materiály od znalců, tak o počet pachatelů. Zároveň by bylo nutné sdružit některé kategorie, či jejich počtu podřídít výzkumný vzorek.

Jistě by bylo vhodné se také na větším vzorku zaměřit na vztahy, které naznačují uvedené výsledky.

13 Závěr

Snahou předložené dizertační práce bylo hledání souvislostí mezi psychologicky relevantními osobnostními charakteristikami pachatele vražd a způsobem spáchání trestného činu. Tento vztah byl hledán nejen ve výzkumné části práce, ale také v teoretických podkladech. Právě tato část vychází jak z uznávané anglosaské a americké odborné literatury, tak neopomíjí ani studie a publikace tuzemských odborníků.

Původním záměrem bylo hledání souvislostí jen mezi osobností pachatele a zraněními, jaká obětem způsobil. Sledování tohoto vztahu by bylo příliš krátkozraké, neboť tak závažný násilný čin, jakým je vražda, nevzniká až v okamžiku útoku na tělo oběti, ale má své předpolí a také jednání po činu. Pokud chceme lépe porozumět dynamice vražedného jednání, musíme ve svých úvahách a analýze zohlednit celý čin se všemi interferujícími faktory. Z tohoto důvodu byla pozornost rozšířena na více proměnných popisujících a ovlivňujících tyto skutky, proto byl také v teoretické části práce věnován prostor analýze místa činu. Velký podíl práce tvoří soudně lékařská část pojednávající o nejčastějších smrtelných zraněních včetně mechanismu vzniku poranění a diferenciální diagnostiky na ose vraždy vs. sebevraždy. Tento prostor byl věnován širšímu penzu medicínským informacím z toho důvodu, že autorka považuje za nezbytné, aby forenzní psychologové, kteří posuzují násilné trestné činy, rozuměli základům soudního lékařství. Tato znalost pomůže lépe si představit, jak daný útok probíhal.

Další kapitola věnuje pozornost typologii vražd podle stupně připravenosti, použité zbraně, způsobu usmrcení a způsobu utajování. V potaz musely být vzaté také viktimologické faktory, jak v teoretické části, tak v empirické.

Následující kapitola byla věnována stěžejní otázce každého vražedného jednání – motivaci. Byly vymezeny nejen základní teoretické modely, ale navržen také koncept motivace odmítnutí jako neojedinělé motivace vražedného násilí mezi jedinci. A konečně poslední kapitola pojednává o stěžejním tématu práce – osobnostním charakteristikám pachatele. Ta si vzala za úkol popsat osobnostní faktory a proměnné, které mohou mít podíl na vražedném jednání pachatele, resp. jsou takto uváděny v odborných zdrojích. Část je také věnována osobnostní psychopatologii. A jelikož s osobností pachatele pracuje proces profilování, je mu prostor věnován až v rámci této kapitoly.

Na teoretickou část navázala část výzkumná, která si kladla několik cílů. Výzkum vycházel z analýzy znaleckých posudků z oboru klinické psychologie.

Informace z posudků byly kódovány a získaná data následně analyzována pomocí deskriptivní statistiky, testování vztahů mezi proměnnými, shlukovou analýzou a rozhodovacími stromy. Výběr proměnných, které byly sledované a testované, vycházely jednak z autorčiných znalostí studia odborné literatury, kdy bylo cílem ověřit známé vztahy na tomto výzkumném vzorku, jednak z odborných úvah o hledání možných a mnohdy dosud nezjištěných vztahů.

Výsledky výzkumu v některých případech potvrdily stávající znalosti o vraždách páchaných na našem území, některé předpoklady se potvrdit nepodařilo, či byly vyvráceny. I přesto, že byl design výzkumu původně koncipován pro vyšší počet pachatelů a některé vztahy nebylo možné otestovat z důvodu málo zastoupených kategorií, podařilo se některé vztahy mezi osobností pachatele a tím, jak byl čin spáchán, odhalit. Navíc sledování nově navržené teorie o motivaci odmítnutí přinesl také určité nové poznatky.

14 Seznam použité literatury

- Aamodt, M.G., Leary, T. & Girimurugan, S. (2023). *Radford/FGCU Annual Report on Serial Killer Statistics: 2023*
https://www.researchgate.net/publication/373258117_RadfordFGCU_Annual_Report_on_Serial_Killer_Statistics_2023
- Aiken, M. (2021). *Nebezpečný efekt*. Praha: Nakladatelství Zed'.
- American Psychiatric Association, (2015). *DSM-5. Diagnostický a statistický manuál duševních poruch*. Praha: Hogrefe – Testcentrum.
- Babiak, P. & Hare, R.D. (2014). *Hadi v oblecích aneb Psychopat jde do práce*. Praha: Academia.
- Baron-Cohen, S. (2014). *Věda zla*. Brno: Emitos.
- Bartol, C. & Bartol, A. (2014). *Criminal Behavior: a Psychological Approach*. (Vyd. 10.) Harlow: Pearson Education.
- Bass, B. & Jefferson, J. (2009). *Kde mrtví promlouvají*. Praha: Volvox Globator.
- Bell, S. (2012). *Oxford dictionary of forensic science*. Oxford: Oxford University Press.
- Berry-Dee, Ch. (2017). *Talking With Psychopaths and Savages. A Journey into the Evil Mind*. London: John Blake Publishing.
- Blatníková, Š. & Netík, K. (2008). *Predikce vývoje pachatele*. Praha: IKSP.
- Blatníková, Š. & Faridová, P. & Zeman, P. (2014). *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Boukalová, H. & Gillernová, I. & kol. (2020). *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Karolinum.
- Bourgoin, S. (1994). *Bestiální vrazi*. Plzeň: NAVA.
- Bourgoin, S. (2005). *Černá kniha sériových vrahů*. Praha: Nakladatelství XYZ.
- Buss, D.M. (2009). *Vrah v nás: Prečo sme programovaní k zabíjaniu*. Trenčín: Vydavateľstvo F.
- Canter, D. & Youngs, D. (2009). *Investigative Psychology. Offender Profiling and the Analysis of Criminal Action*. New York: Willey.

- Cílek, R. (2003). *Oprátka za osm mrtvých. Případ Olgy Hepnarové – dívky, která zabíjela, protože neuměla žít*. Praha: Nakladatelství Rodiče.
- Cesta domů (2023). *Sebevražda...a jak dál?* Praha: Cesta domů.
- Clark, D. (2004). *The Investigation of Crime*. (Vyd. 3.) London: LexisNexis.
- Clarke, R.V. & Eck, J.E. (2010). *Analýza kriminality v 60 krocích*. Praha: Otevřená společnost, o.p.s.
- Cornell, D. G. & kol. (1996). Psychopathy in Instrumental And Reactive Violent Offenders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64, 783-790.
- Cullen, D. (2023). *Columbine: Nejznámější školní masakr*. Praha: JOTA.
- Česká televize. (2015). *Darované děti*.
<https://www.ceskatelevize.cz/porady/11101851242-darovane-deti/>
- Český rozhlas Dvojka. (2021, 6. října). *Pohřbená. Případ jihočeské vyšetřovatelky Renáty Mikové*. <https://dvojka.rozhlas.cz/pohrbena-pripad-jihoceske-vysetrovatelky-renaty-mikove-8582257>
- Český rozhlas Dvojka. (2023, 5.dubna). *Oběšenec v plamenech. Vražda v divokých devadesátkách, nebo sebevražda ze zoufalství? Kriminálka řeší smrt s mnoha otazníky*.
<https://dvojka.rozhlas.cz/obesenec-v-plamenech-vrazda-v-divokych-devadesatkach-nebo-sebevrazda-ze-8966343>
- Český rozhlas Dvojka. (2023, 31. května). *Mobilheim. Kriminálka z Jižních Čech odkrývá detaily brutální dvojnásobné vraždy starších manželů*.
<https://dvojka.rozhlas.cz/mobilheim-kriminalka-z-jiznich-cech-odkryva-detaily-brutalni-dvojnashobne-vrazdy-9002223>
- Český rozhlas Dvojka. (2023, 26. července). *Záhada zamčeného pokoje. Případ východočeské kriminálky skrýval víc než jedno překvapení*.
<https://dvojka.rozhlas.cz/zahada-zamceneho-pokoje-pripad-vychodoceske-kriminalky-skryval-vic-nej-jedno-8723644>
- Český statistický úřad (2023, 24.srpna). *Graf – počet vražd v České republice*.
<https://www.czso.cz/csu/czso/graf-pocet-vrazd-v-ceske-republice>
- Čermák, I. (1998). *Lidská agrese a její souvislosti. Žďár nad Sázavou: Fakta v.o.s.*
- Čihák, R. (2006). *Anatomie I*. (Vyd. 2.) Praha: Grada.
- Čírtková, L. (2006). *Policejní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.

- Čírtková, L. (2009). *Forezní psychologie*. (Vyd. 2.) Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.
- Čírtková, L. (2014). *Viktologie pro forezní praxi*. Praha: Portál.
- Čírtková, L. (2023). *Právní psychologie v aktuálních tématech*. Praha: Galén.
- Daly, M. & Wilson, M.I. (1994). Some Differential Attributes of Lethal Assaults on Small Children by Stepfathers versus Genetic Fathers. *Ethology and Sociobiology* 15, 207-217.
<https://biology.illinoisstate.edu/rcander/bsc202/Daly%20and%20Wilson%20Some%20attributes%20of%20lethal%20assaults%20on%20small%20children%20Ethology%20and%20Sociobiology.pdf>
- Dougherty, D.M. & Bjork, J.M. & Bennet, R.H. (1999). The Effects of a Cumulative Alcohol Dosing Procedure on Laboratory Aggression in Women and Men. *Journal of Studies on Alcohol*, 60 (3), 322-329.
- Douglas, J., Burgess, A., Burgess, A. & Ressler, R. (1992). *Crime Classification Manual*. New York: Lexington Books.
- Douglas, J. & Olshaker, M. (1997). *Lovec duší*. Frýdek – Místek: ALPRESS.
- Douglas, J. & Olshaker, M. (2000). *The Anatomy of Motive*. New York: Pocket Books.
- Downey, G., & Feldman, S. (1996). Implications of rejection sensitivity for intimate relationships. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 70(6), 1327-1343. DOI: 10.1037/0022-3514.70.6.1327.
- Dutton, K. (2019). *Moudrost psychopatů. Svatí, špioni a sérioví vrazi*. (Vyd. 2.) Praha: Portál.
- Eastal, P. (1993). *Killing the Beloved: homicide between adult sexual intimates*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
<https://www.aic.gov.au/publications/lcj/lcj>
- Erzinçlioglu, Z. (c2008). *Forezní metody vyšetřování*. (Vyd. 1.) Praha: Fortuna Libri.
- Friedman, H.S. & Resnick, P.J. (2007). Child murder by mothers: patterns and prevention. *World Psychiatry*, 2007, 137-141.
https://www.researchgate.net/publication/5663192_Child_Murder_by_Mothers_Patterns_and_Prevention.
- Fromm, E. (2019). *Anatomie lidské destruktivity*. Praha: Portál.
- Gardner, R.M. & Bevel, T. (2009). *Practical Crime Scene Analysis and Reconstruction*. Boca Raton: CRC Press

- Geberth, V. (2010). *Sex-related homicide and death investigation. Practical and Clinical Perspectives*. (Vyd. 2.) Boca Raton: CRC Press.
- Gee, D. & Belostafov, A. (2007). *Profiling Sexual Fantasy. Fantasy in Sexual Offending and the Implications for Criminal Profiling*. In: Kocsis, R.N. *Criminal Profiling. International Theory, Research and Practice*. New Jersey: Humana Press.
- Gillernová, I., Boukalová, H. & kol. (2006). *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum.
- Gödtel, R. (1994). *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel.
- Goff, M.L. (2000). *A fly for the prosecution: How insect evidence helps solve crimes*. Cambridge: Harvard University Press.
- Goodwill, A.M. & Alison, L.J. (2007). When is Profiling Possible? Offense Planning as Moderators in Predicting Offender Age from Victim Age in Stranger Rape. *Behavioral Sciences and the Law*, 25, 823-840.
- Graysmith, R. (2008). *Zodiac*. Praha: KMa.
- Groot, M. & Keijser, J. (2021). *Můj blízký si vzal život. Průvodce pro pozůstalé*. Praha: Centrum pro rozvoj péče o duševní zdraví.
- Häkkanen-Nyholm, H. & Nyholm, J.O. (2012). *Psychopathy And Law: A Practitioner's Guide*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Hartl, P. & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hazelwood, R. & Michaud, S.G. (2001). *Dark dreams*. New York: St. Martin's Press.
- Häkkinen, H. (2007). *Murder by Manual and Ligature Strangulation. Profiling Crime Scene Behaviors and Offender Characteristics*. In: Kocsis, R.N. *Criminal Profiling. International Theory, Research and Practice*. New Jersey: Humana Press.
- Heide, K.M. (2003). Youth Homicide: A Review of the Literature and Blueprint for Action. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 47(1), 6-36.
- Hejna, P. (2009). *Morfologické nálezy u oběšené*. Dizertační práce. [Lékařská fakulta v Hradci Králové, Univerzita Karlova]. Digitální úložiště Univerzity Karlovy. <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/26054>

- Heretik, A. (1997). *Základy forenzní psychologie*. Bratislava: SPN.
- Heretik, A. (2012). *Extrémní agrese I. Forenzní psychologie vraždy*. (Vyd. 2.) Nové Zámky: Psychoprof.
- Heretik, A. (2012). *Extrémní agrese II. Forenzní psychiatrie vraždy*. Nové Zámky: Psychoprof.
- Heretik, A. (2022). *Forenzní psychologie*. (Vyd. 4.) Bratislava: Lindeni.
- Hess, K.M. & Hess Orthmann, Ch. (2010). *Criminal Investigation*. (Vyd. 9.) New York: Delmar.
- Holmes, R. & Holmes, S. (2002). *Profiling violent crimes: an investigative tool*. (Vyd. 3.) Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Holmes, S. & Holmes, R. (2009). *Sex Crimes. Patterns and Behavior*. (Vyd.3.) Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Horneyová, K. (2007). *Neurotická osobnost naší doby*. Praha: Portál.
- Hubálek, S. (2012). *Zpovědník vrahů. Příběhy zločinů, života a smrti očima psychologa*. Praha: Daranus.
- Chmelík, J. (2005). *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Chopin, J. & Bearegard, E. (2019). Sexual Homicide: a Criminological Perspective. *Current Psychiatry Reports*, 21, 120. <https://doi.org/10.1007/s11920-019-1107-z>
- Chopin, J. & Bearegard, E. (2019b). Sexual Homicide of Children: A New Classification. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 63(9), 1681-1704. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.is.cuni.cz/doi/epdf/10.1177/0306624X19834419>
- Janus, S.S. & Janus, C.L. (1994). *The Janus Report on Sexual Behavior*. New York: Willey.
- Jíra, V., Vorel, F. & Velemínský, M. (2014). Vraždy novorozenců v České republice a psychosociální stav jejich matek. *Prevence otrav, úrazů a násilí*, 2, 30-44.
- Kantová, K. & Renovica, V. (2013). *Moje zpověď. Čeští devianti vypráví*. Praha: Columbus.

- Knoll, J.L. (2010). The “Pseudocommando” Mass Murderer: Part I, The Psychology of Revenge and Obliteration. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 38, 87-94.
<https://jaapl.org/content/38/1/87.long>
- Kopacz, P., Juzwik-Kopacz, E., Bolechala, F., Strona, M. & Konopka, T. (2023). Overkilling: A specific type of homicide – Constructing the definition: Perpetrator, weapon and circumstances. *Legal Medicine*, 64, 1-9.
<https://doi.org/10.1016/j.legalmed.2023.102273>.
- Koudelková, A. (1995). *Psychologické otázky delikvence*. (Vyd.1.) Praha: Victoria Publishing.
- Kvapilová, H. & Dogoši, M. (2007). *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. (Vyd. 2.) Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.
- Marešová, A. & Kotulan, P. & Martinková, M. (2009). *Výzkum prvovězněných žen. Sonda do problematiky žen v ČR v posledních cca 10 letech poprvé trestně stíhaných a poprvé vězněných*. Praha: IKSP.
- Markovič, J. & Šulc, V. (2008). *Lovec přízraků. Vraždy, které šokovaly republiku*. Praha: Epoque.
- Matoušek, C. & Straus, J. (2014). Škrcené oko. *Kriminalistický sborník*, 3/2014, 31-36.
- McGarry, P. & Portnoy, J. (2022). Cardiovascular Psychophysiology and Antisocial Behavior. In Garofalo, C. & Sijtsema, J.J. (Eds.), *Clinical Forensic Psychology*, (Vyd.1., 3, 49-66), Cham: Palgrave Macmillan.
- McWilliams, N. (2015). *Psychoanalytická diagnóza*. Praha: Portál.
- Michaud, S.G. & Hazelwood, R. (2000). *The Evil That Men Do*. New York: St. Martin's Paperbacks.
- Moravec, M. (2022). *Josef Mareš. Moje případy z 1.oddělení*. Praha: Martin Moravec.
- Mühlpachr, P. (2009). *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita.
- Müller, F. (2023). *Skutečné zločiny na Plzeňsku*. Brno: CPress.
- Němec, J. (1985). *Psychopatie a předpoklady učení*. Diplomová práce. [Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze]. Digitální úložiště Univerzity Karlovy.
<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/88956>

- Netík, K. & kol. (1997b). *Sexuální delikvence, sexuálně motivované vraždy, psychologický profil pachatele*. Praha: Nepublikovaná závěrečná zpráva z řešení grantového úkolu MV ČR „Zvýšení efektivity ohledání místa činu u nejzávažnějších násilných deliktů“.
- Novinky.cz (2022, 4.října). *Zloději životů. Když jenom zabít nestačí*. <https://www.novinky.cz/clanek/podcasty-zlodeji-zivotu-osmactyricet-bodnych-ran-incest-a-kolotoce-detaily-vrazdy-seniorky-prekvapily-i-prazskou-mordpartu-40410468>
- Novinky.cz (2023, 19.prosince). *Zloději životů. Tyran: Ubodal dceru a exmanželku, syn ho přitom mlátil hokejkou. Dalo se tragédii předcházet?* <https://www.novinky.cz/clanek/podcasty-zlodeji-zivotu-tyran-zbesile-bodal-do-dcery-a-exmanzelky-syn-ho-pritom-mlatil-hokejkou-tragedie-ktera-zmenila-zakon-40454673>
- Novinky.cz (2024, 6.února). *Zloději životů. Bestie: Šílený plán dvou žen. Mrtvého novorozence našli v igelitce na hřbitově*. <https://www.novinky.cz/clanek/podcasty-zlodeji-zivotu-mrtveho-novorozence-nasli-v-igelitce-na-hrbitove-kriminaliste-pak-rozpletali-sileny-plan-dvou-zen-40459671>
- NÚDZ (2021, 8.března). „Nemůžete za své pocity, můžete za své činy,“ říká kampaň nabízející pomoc lidem s parafiliemi. Tisková zpráva. <https://www.nudz.cz/pro-media/tiskove-zpravy/nemuzete-za-sve-pocity-muzete-za-sve-ciny-rika-kampan-nabizejici-pomoc-lidem-s-parafiliemi>
- Owen, D. (2006). *Policajné laboratorium*. Bratislava: SPN – Mladé letá.
- Pavlovský, P. & kol. (2012). *Soudní psychiatrie a psychologie*. (Vyd. 4.) Praha: Grada.
- Payne-James, J. & Jones, R. (2020). *Simpson's Forensic Medicine*. (Vyd.14.) Boca Raton: CRC Press.
- Pettler, L.G. (2015). *Crime Scene Staging Dynamics in Homicide Cases*. Londýn: Taylor&Francis Group.
- Pilin, A. a kol. (2022). *Soudní lékařství*. Praha: Karolinum.
- Policie.cz (2024, 12.ledna). *Vývoj registrované kriminality v roce 2023*. <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2023.aspx>
- Poněšický, J. (2010). *Agrese, násilí a psychologie moci*. (Vyd. 2.) Praha: Triton.
- Raine, A. (1993). *The Psychopathology of Crime. Criminal Behavior as a Clinical Disorder*. San Diego: Academic Press.
- Ramsland, K. (2017). *The Psychology of Death Investigations: Behavioral Analysis for Psychological Autopsy and Criminal Profiling*. Boca Raton: CRC Press.

- Ressler, R.K. & Burgess, A. (1985). Crime Scene and Profile Characteristics of Organized and Disorganized Murderers. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 54(8), 18-25.
- Roberts, A.R. & Zgoba K.M. & Shahidullah, S.M. (2007). Recidivism among four types of homicide offenders: An exploratory analysis of 336 homicide offenders in New Jersey. *Aggression and Violent Behavior*, 12(5), 493-507.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1359178907000249>
- Röhr, H.P. (2009). *Hysterie – strach z odmítnutí*. Praha: Portál.
- Rule, A. (2019). *The Stranger Beside Me*. London: Little, Brown Book Group.
- Safarik, M.E., Jarvis, J.P. & Nussbaum, K.E. (2002). Sexual Homicide of Elderly Females: Linking Offender Characteristics to Victim and Crime Scene Attributes. *Journal of Interpersonal Violence*, 17, 500-525.
DOI: 10.1177/0886260502017005002
- Salfati, C. G., & Canter, D. V. (1999). Differentiating Stranger Murders: Profiling Offender Characteristics from Behavioral Styles. *Behav. Sci. Law*, 17, 391-406.
- Salfati, C.G. (2013). *Homicide Crime Scene Analysis: An Investigative Psychology Approach*. In Youngs, D. (Eds.): *Behavioural Analysis of Crime*. Farnham: Ashgate.
- Salter, A. (2003). *Predators: Pedophiles, Rapists & Other Sex Offenders*. New York: Basic Books.
- Santtila, P. & Häkkänen, H. & Canter, D. & Elfgrén, T. (2003). Classifying Homicide Offenders and Predicting Their Characteristics From Crime Scene Behavior. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44, 107–118.
- Seznam.cz (2023, 17. listopadu). *Slopné: Kdo je vrah? Díl 5. Čas vraždy, alibi a zatajená DNA*.
<https://podcasty.seznam.cz/podcast/5-59/slopne-kdo-je-vrah-dil-5-cas-vrazdy-alibi-a-zatajena-dna-296547>
- Shaw, J. (2020). *Zlo. Věda o temných stránkách lidství*. Praha: Paseka.
- Shepherd, R. (2018). *Unnatural Causes*. London: Penguin Random House UK.
- Schlesinger, L.B. (2004). Classification of antisocial behavior for prognostic purposes: study the motivation, not the crime. *The Journal of Psychiatry & Law*, 32, 191-219.
- Schlesinger, L.B. (2009). Psychological profiling: Investigative implications from crime scene analysis. *The Journal of Psychiatry and Law*, 37, 73-84.
- Smith, M.D. & Kromash, R.H. & Siebert, S.L. & Allison, G.J. & Moore, K.E. (2022). Borderline Personality Disorder Among Justice-Involved Populations. In Garofalo, C. & Sijtsema, J.J. (Eds.), *Clinical Forensic Psychology*, (Vyd.1., 12, 225-239), Cham: Palgrave Macmillan.

- Smolík, P. (1996). *Duševní a behaviorální poruchy*. Praha: Maxdorf/Jesenius.
- Spurný, J. (1996). *Psychologie násilí: O psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Praha: Eurounion.
- Straus, J. & kol. (2008). *Kriminalistická metodika*. (Vyd. 2.) Plzeň: Aleš Čermák.
- Sundakov-Krumins, T.E. & Lubbe, S. & Wand, A.P.F. (2022). Homicide and Dementia: A Systematic Review. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorders*, 51, 1-17.
- Swogger, M.T. & Walsh, Z. & Houston, R.J. & Cashman-Brown, S. & Conner, K.R. (2010). Psychopathy and Axis I Psychiatric Disorders Among Criminal Offenders: Relationships to Impulsive and Proactive Aggression. *Aggressive Behavior*, 36, 43-53.
- Šmausová, G. (1992). Trestní právo a kriminalita žen. *Právník*, 3(4), 264-280.
- Šafr, M. & Hejna, P. (2010). *Střelná poranění*. Praha: Galén.
- Štefan, J. & Hladík, J. a kol. (2012). *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha: Grada.
- Štefan, J. & Mach, J. (2005). *Soudně lékařská a medicínsko-právní problematika v praxi*. Praha: Grada.
- Štoček, J. & Bechynková, L. (2022). *Vrah je v každém z nás*. Praha: CPress.
- Šulc, V. (2013). *Když vzlétne děs a nevíra. Panoptikum sexuálních vražd I*. Praha: Nakladatelství Epoque.
- Šulc, V. (2015). *Démon v mém srdci. Panoptikum sexuálních vražd II*. Praha: Nakladatelství Epoque.
- Šulc, V. (2019). *Monstru podoben. Panoptikum sexuálních vražd III*. Praha: Nakladatelství Epoque.
- Taleb, N.N. (2011). *Černá labuť. Následky vysoce nepravděpodobných událostí*. Praha-Litomyšl: Paseka.
- Taylor, R. (2021). *The Mind of the Murderer. What Makes a Killer?* Londýn: Wildfire.
- Theweleit, K. (2015). *Das Lachen der Täter*. Vídeň-Salzburg: Residenz Verlag.
- Turvey, B. (2008). *Criminal Profiling*. London: Elsevier Academic Press.
- Vágnerová, M. (2004). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.

- Vaughn, M.G. & Sattler, L.J. & Holzer, K.J. (2022). Juvenile Offenders. In Garofalo, C. & Sijtsema, J.J. (Eds.), *Clinical Forensic Psychology*, (Vyd.1., 20, 377-395), Cham: Palgrave Macmillan.
- Veteška, J. & Fischer, S. (2020). *Psychologie kriminálního chování. Vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada.
- Vokurka, M. & Hugo, J. (2005). *Velký lékařský slovník*. (Vyd. 5.) Praha: Maxdorf.
- Ward, T. & McCormack, J. & Polaschek, D. (1997). Rape: Assessment and Treatment. In: Laws, D.R. & O'Donohue, W. (Eds.), *Sexual Deviance: Theory, assesment and treatment*. New York: The Guilford Press.
- White, J.H. & Lester, D. & Gentile, M. & Jespersen, S. (2010). Serial murder: Definition and typology. *American Journal of Forensic Psychiatry*, 31, 17-37.
https://www.researchgate.net/publication/290568955_Serial_murder_Definition_and_typology
- Wolfgang, M.E. & Singer, S.I. (1978). Victim Categories of Crime. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 69, 379–394.
<https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6081&context=jclc>
- Wollert, R. (2011). Paraphilic Coercive Disorder Does Not Belong in DSM-5 for Statistical, Historical, Conceptual, and Practical Reasons. *Archives of Sexual Behavior*, 40(6), 1097-1098.
https://www.researchgate.net/publication/51506489_Paraphilic_Coercive_Disorder_Does_Not_Belong_in_DSM5_for_Statistical_Historical_Conceptual_and_Practical_Reasons
- Wurmová, N.G. (2018, 23. dubna). *Emocionální první pomoc*. Psychologie.cz.
<https://psychologie.cz/emocionalni-prvni-pomoc/>
- Wyatt, J., Squires, T., Norfolk, G. & Payne-James, J. (2011). *Oxford Handbook of Forensic Medicine*. Oxford: Oxford University Press.
- Záhorská, J. (2007). *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha: Portál.
- Zimbardo, P. (2014). *Luciferův efekt. Jak se z dobrých lidí stávají lidé zlí*. Praha: Academia.
- Žáková, I. (2023). *Skutečné zločiny na Ostravsku*. Brno: CPress.

15 Seznam obrázků:

Obrázek 1	Posmrtné skrvny.....	34
Obrázek 2	Posmrtná ztuhlost.....	35
Obrázek 3	Zhmožděniny.....	38
Obrázek 4	Tržně zhmožděná rána.....	40
Obrázek 5	Zkusmé řezné rány.....	44
Obrázek 6	Obranná zranění.....	45
Obrázek 7	Řezné rány typické pro sexuální vraždu.....	46
Obrázek 8	Bodné rány.....	50
Obrázek 9	Olověná bouře.....	53
Obrázek 10	Vstřel z absolutní blízkosti.....	54
Obrázek 11	Krünleinův výstřel.....	55
Obrázek 12	Krünleinův výstřel.....	55
Obrázek 13	Petechie.....	56
Obrázek 14	Vykreslená strangulační rýha.....	57
Obrázek 15	Piquerismus.....	60
Obrázek 16	Piquerismus.....	122

16 Seznam zkratk:

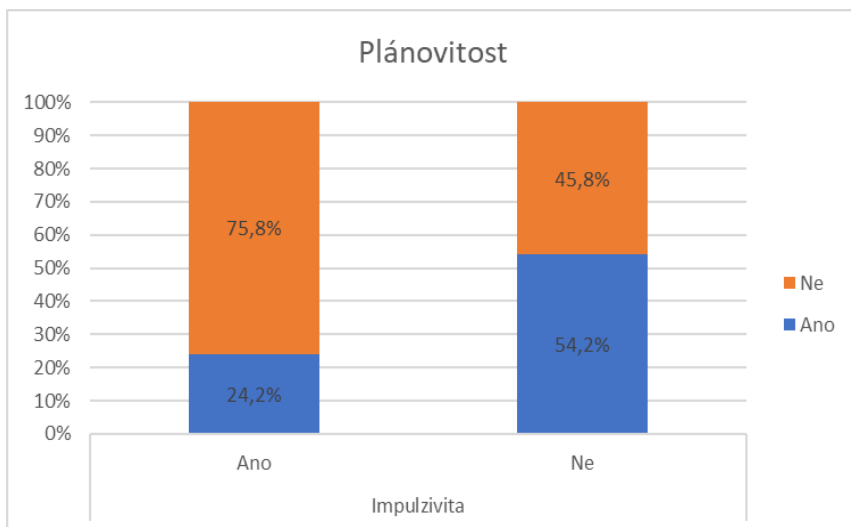
BDSM	bondáž, disciplína, dominance, submise
DPO	disociální porucha osobnosti
FBI	Federal Bureau of Investigation
IZS	Integrovaný záchranný systém
MO	modus operandi
PPG	penilní pletysmografie
PO	porucha osobnosti

Přílohy

Příloha č.1

Vztah impulzivita a plánování činu

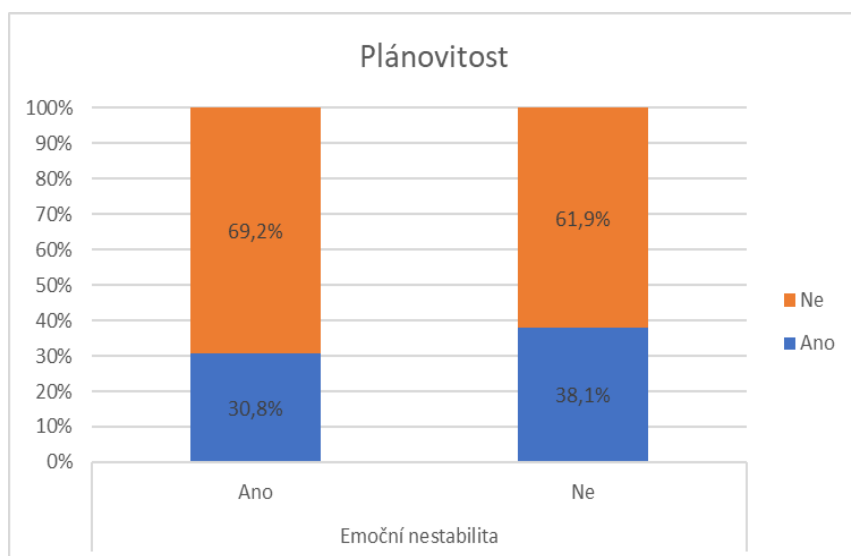
		Plánovitost		Celkem
		Ano	Ne	
Impulzivita	Ano	15 (24,2 %)	47 (75,8 %)	62 (100 %)
	Ne	13 (54,2 %)	11 (45,8 %)	24 (100 %)
Celkem		28 (32,6 %)	58 (67,4 %)	86 (100 %)

Příloha č.2

Vztah emoční nestability a plánování činu

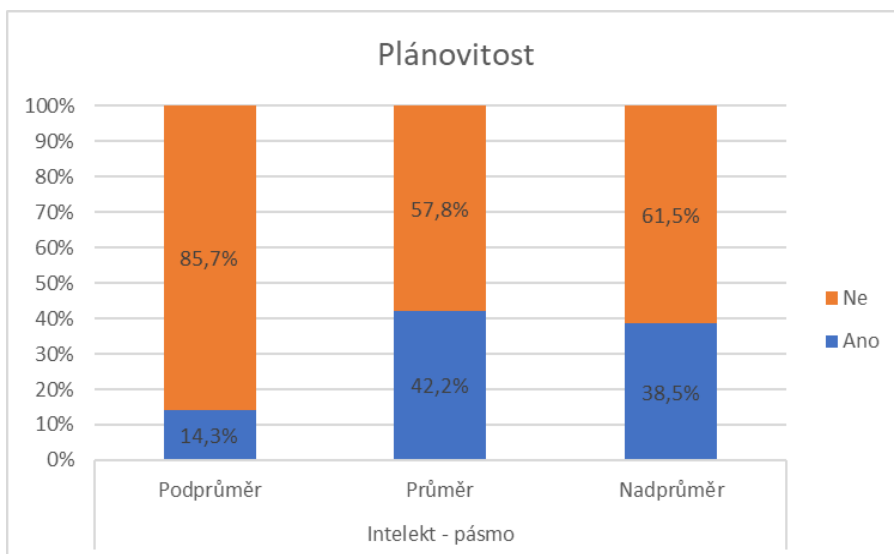
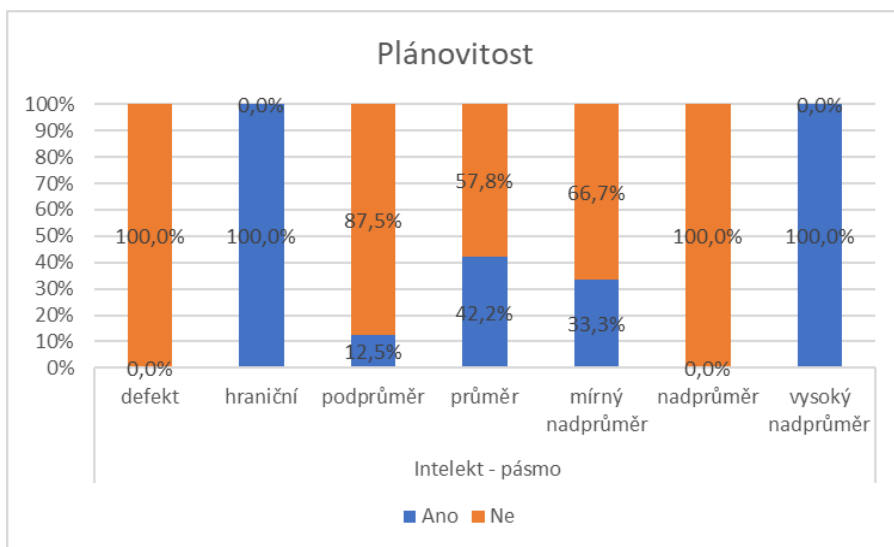
		Plánovitost		Celkem
		Ano	Ne	
Emoční nestabilita	Ano	20 (30,8 %)	45 (69,2 %)	65 (100 %)
	Ne	8 (38,1 %)	13 (61,9 %)	21 (100 %)
Celkem		28 (32,6 %)	58 (67,4 %)	86 (100 %)

Příloha č.3

Vztah intelektu a plánování činu

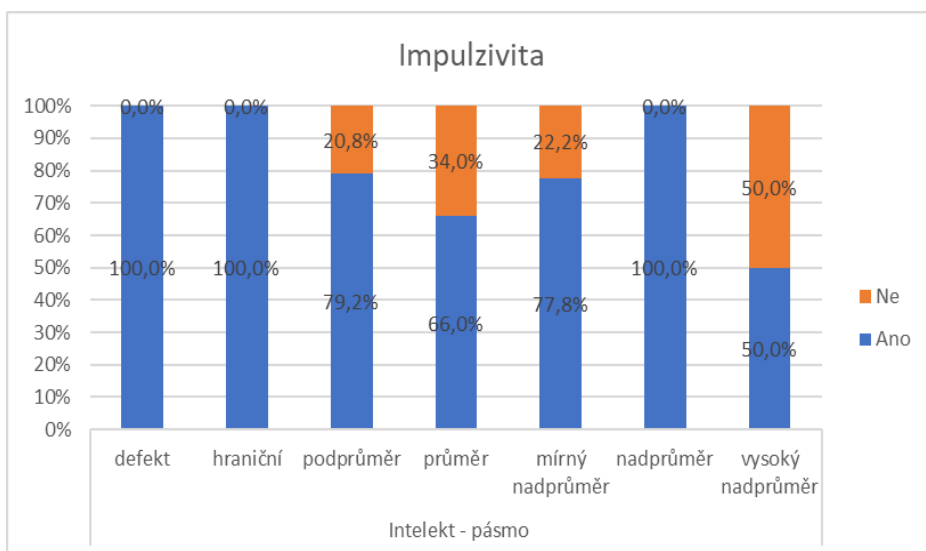
		Plánovitost		Celkem
		Ano	Ne	
Intelekt - pásmo	defekt	0 (0 %)	3 (100 %)	3 (100 %)
	hraniční	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	podprůměr	3 (12,5 %)	21 (87,5 %)	24 (100 %)
	průměr	19 (42,2 %)	26 (57,8 %)	45 (100 %)
	mírný nadprůměr	3 (33,3 %)	6 (66,7 %)	9 (100 %)
	nadprůměr	0 (0 %)	2 (100 %)	2 (100 %)
	vysoký nadprůměr	2 (100 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
Celkem		28 (32,6 %)	58 (67,4 %)	86 (100 %)

Příloha č.4

Vztah pásma intelektu a impulzivity

		Impulzivita		Celkem
		Ano	Ne	
Intelekt – pásmo	defekt	3 (100 %)	0 (0 %)	3 (100 %)
	hraniční	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	podprůměr	19 (79,2 %)	5 (20,8 %)	24 (100 %)
	průměr	31 (66 %)	16 (34 %)	47 (100 %)
	mírný nadprůměr	7 (77,8 %)	2 (22,2 %)	9 (100 %)
	nadprůměr	2 (100 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
	vysoký nadprůměr	1 (50 %)	1 (50 %)	2 (100 %)
Celkem		64 (72,7 %)	24 (27,3 %)	88 (100 %)

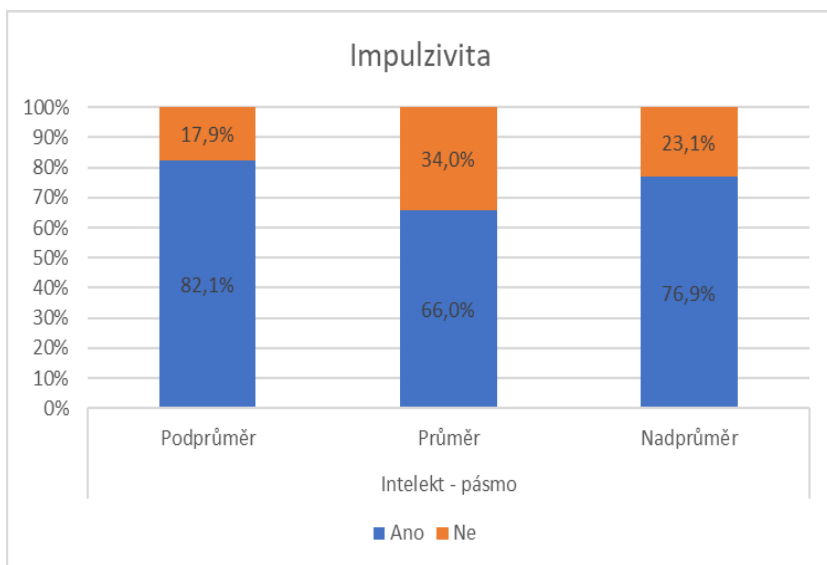

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,474 ^a	6	,613	,644
Likelihood Ratio	5,973	6	,426	,579
Fisher's Exact Test	3,923			,708
N of Valid Cases	88			

Vztah pásma intelektu (sloučené kategorie) a impulzivity

		Impulzivita		Celkem
		Ano	Ne	
Intelekt – pásmo	Podprůměr	23 (82,1 %)	5 (17,9 %)	28 (100 %)
	Průměr	31 (66 %)	16 (34 %)	47 (100 %)
	Nadprůměr	10 (76,9 %)	3 (23,1 %)	13 (100 %)
Celkem		64 (72,7 %)	64 (72,7 %)	24 (27,3 %)

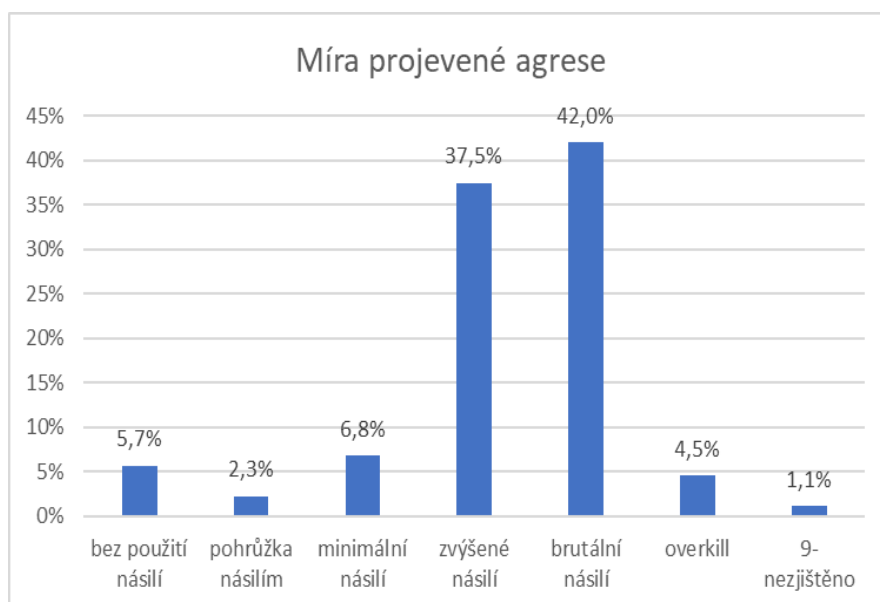
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,453 ^a	2	,293	,324
Likelihood Ratio	2,522	2	,283	,324
Fisher's Exact Test	2,332			,305
N of Valid Cases	88			

Příloha č.5

Vztah impulzivita a emoční nestability na míru projeveného násilí

Míra projevené agrese	n	%
bez použití násilí	5	5,7 %
pohrůžka násilím	2	2,3 %
minimální násilí	6	6,8 %
zvýšené násilí	33	37,5 %
brutální násilí	37	42,0 %
overkill	4	4,5 %
nezjištěno	1	1,1 %
Celkem	88	100,0 %

Míra projevené agresivity podle impulzivita

		Impulzivita		Celkem
		Ano	Ne	
Míra projevené agrese	Bez použití násilí	4 (6,3 %)	1 (4,2 %)	5 (5,7 %)
	Pohrůžka násilím	1 (1,6 %)	1 (4,2 %)	2 (2,3 %)
	Minimální násilí	6 (9,4 %)	0 (0 %)	6 (6,8 %)
	Zvýšené násilí	22 (34,4 %)	11 (45,8 %)	33 (37,5 %)
	Brutální násilí	28 (43,8 %)	9 (37,5 %)	37 (42 %)
	Overkill	3 (4,7 %)	1 (4,2 %)	4 (4,5 %)
	Nezjištěno	0 (0 %)	1 (4,2 %)	1 (1,1 %)
Celkem		64 (100 %)	24 (100 %)	88 (100 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,355 ^a	6	,385	,390
Likelihood Ratio	7,788	6	,254	,373
Fisher's Exact Test	6,173			,366
N of Valid Cases	88			

Míra projevené agrezivity podle emoční nestability

		Emoční nestabilita		Celkem
		Ano	Ne	
Míra projevené agrese	Bez použití násilí	4 (6,3 %)	1 (4,2 %)	5 (5,7 %)
	Pohrůžka násilím	1 (1,6 %)	1 (4,2 %)	2 (2,3 %)
	Minimální násilí	6 (9,4 %)	0 (0 %)	6 (6,8 %)
	Zvýšené násilí	23 (35,9 %)	9 (37,5 %)	32 (36,4 %)
	Brutální násilí	27 (42,2 %)	9 (37,5 %)	36 (40,9 %)
	Overkill	3 (4,7 %)	1 (4,2 %)	4 (4,5 %)
	Nezjištěno	1 (1,6 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
Celkem		65 (101,6 %)	21 (87,5 %)	86 (97,7 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,269 ^a	6	,774	,817
Likelihood Ratio	4,820	6	,567	,734
Fisher's Exact Test	3,635			,764
N of Valid Cases	86			

Příloha č.6

Vztah motivace a míra projeveného násilí

		Míra projevené agrese							Celkem
		Bez použití násilí	Pohrůžka násilím	Minimální násilí	Zvýšené násilí	Brutální násilí	Overkill	Nezjištěno	
Motivace - shrnutí	vyplývající ze situace	1 (4 %)	1 (4 %)	4 (16 %)	9 (36 %)	9 (36 %)	1 (4 %)	0 (0 %)	25 (100 %)
	osobní/vztahová	1 (5,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	7 (38,9 %)	10 (55,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	18 (100 %)
	majetková	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (11,1 %)	3 (33,3 %)	5 (55,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	9 (100 %)
	msta/odplata	1 (11,1 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	5 (55,6 %)	3 (33,3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	9 (100 %)
	motivační přeskok	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	3 (42,9 %)	3 (42,9 %)	1 (14,3 %)	0 (0 %)	7 (100 %)
	zakrývací	2 (33,3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (16,7 %)	2 (33,3 %)	1 (16,7 %)	0 (0 %)	6 (100 %)
	kombinace motivů	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (20 %)	2 (40 %)	2 (40 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	5 (100 %)
	chorobná	0 (0 %)	1 (25 %)	0 (0 %)	2 (50 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (25 %)	4 (100 %)
	sexuální	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
	jiná	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	msta/odplata	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	nezjištěno	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)

Příloha č.7

Míra projeveného násilí podle kritéria výběru obětí

Kritérium výběru obětí	n	%
náhodně vybraná oběť	6	6,8 %
předurčeno předchozí situací	34	38,6 %
předurčeno předchozím vztahem	34	38,6 %
vytipoval si ji	13	14,8 %
nezjištěno	1	1,1 %
Celkem	88	100,0 %

		Kritérium výběru obětí					Celkem
		náhodně vybraná oběť	předurčeno předchozí situací	předurčeno předchozím vztahem	vytipoval si ji	nezjištěno	
Míra projevené agrese	Bez použití násilí	0 (0 %)	4 (11,8 %)	1 (2,9 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	5 (5,7 %)
	Pohrůžka násilím	0 (0 %)	2 (5,9 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (2,3 %)
	Minimální násilí	0 (0 %)	3 (8,8 %)	2 (5,9 %)	1 (7,7 %)	0 (0 %)	6 (6,8 %)
	Zvýšené násilí	3 (50 %)	12 (35,3 %)	14 (41,2 %)	4 (30,8 %)	0 (0 %)	33 (37,5 %)
	Brutální násilí	3 (50 %)	11 (32,4 %)	15 (44,1 %)	7 (53,8 %)	1 (100 %)	37 (42 %)
	Overkill	0 (0 %)	1 (2,9 %)	2 (5,9 %)	1 (7,7 %)	0 (0 %)	4 (4,5 %)
	9 - nezjištěno	0 (0 %)	1 (2,9 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
Celkem		6 (100 %)	34 (100 %)	34 (100 %)	13 (100 %)	1 (100 %)	88 (100 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,291 ^a	24	,961	,899
Likelihood Ratio	15,843	24	,894	,865
Fisher's Exact Test	21,640			,941
N of Valid Cases	88			

Příloha č.8

Míra projevené agrese a vztah pachatele k oběti

		Vztah pachatele k oběti							Celkem
		známý	příbuzenský	cizí	partnerský	kamarádský	kolega	nezjištěno	
Míra projevené agrese	Bez použití násilí	1 (4,8 %)	4 (22,2 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	5 (5,7 %)
	Pohrůžka násilím	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (20 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (2,3 %)
	Mínimální násilí	2 (9,5 %)	0 (0 %)	2 (11,8 %)	1 (6,3 %)	1 (10 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	6 (6,8 %)
	Zvýšené násilí	9 (42,9 %)	7 (38,9 %)	7 (41,2 %)	3 (18,8 %)	4 (40 %)	3 (60 %)	0 (0 %)	33 (37,5 %)
	Brutální násilí	8 (38,1 %)	5 (27,8 %)	8 (47,1 %)	12 (75 %)	2 (20 %)	1 (20 %)	1 (100 %)	37 (42 %)
	Overkill	1 (4,8 %)	1 (5,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (10 %)	1 (20 %)	0 (0 %)	4 (4,5 %)
	Nezjištěno	0 (0 %)	1 (5,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
Celkem		21 (100 %)	18 (100 %)	17 (100 %)	16 (100 %)	10 (100 %)	5 (100 %)	1 (100 %)	88 (100 %)

Příloha č.9

Příčina smrti podle vztahu pachatele k oběti

		Vztah pachatele k oběti							Celkem
		známý	příbuzenský	cizí	partnerský	kamarádský	kolega	nezjištěno	
Příčina smrti	kraniocerebrální poranění	4 (19 %)	5 (27,8 %)	4 (23,5 %)	4 (25 %)	1 (10 %)	3 (60 %)	0 (0 %)	21 (23,9 %)
	poranění hrudníku	7 (33,3 %)	0 (0 %)	7 (41,2 %)	4 (25 %)	2 (20 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	20 (22,7 %)
	udušení	5 (23,8 %)	3 (16,7 %)	2 (11,8 %)	3 (18,8 %)	2 (20 %)	2 (40 %)	0 (0 %)	17 (19,3 %)
	poranění orgánů dutiny břišní	2 (9,5 %)	1 (5,6 %)	0 (0 %)	1 (6,3 %)	1 (10 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	6 (6,8 %)
	zranění hlavy	1 (4,8 %)	2 (11,1 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (20 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	5 (5,7 %)
	polytrauma	2 (9,5 %)	2 (11,1 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	4 (4,5 %)
	zranění krku	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (6,3 %)	2 (20 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	3 (3,4 %)
	podchlazení	0 (0 %)	2 (11,1 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (2,3 %)
	utopení	0 (0 %)	1 (5,6 %)	0 (0 %)	1 (6,3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (2,3 %)
	kraniocerebrální poranění, poranění hrudníku	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (6,3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
	krk/břicho	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (5,9 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
	krk/hrudník	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (6,3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
	poranění trupu	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (5,9 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
	selhání oběhu	0 (0 %)	1 (5,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
	uhoření	0 (0 %)	1 (5,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
	utopení	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (5,9 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
	zranění krku a karotid	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (5,9 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
	Celkem		21 (100 %)	18 (100 %)	17 (100 %)	16 (100 %)	10 (100 %)	5 (100 %)	1 (100 %)

Příloha č.10

Vztah osobnosti a motivace odmítnutí

		Motivace – ODMÍTNUTÍ				Celkem
		Nezjištěno	Ano	Ne	Nelze určit	
Osobnost pachatele (obecně)	normální	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
	anomální	0 (0 %)	27 (48,2 %)	27 (48,2 %)	2 (3,6 %)	56 (100 %)
	psychopatická	3 (10 %)	7 (23,3 %)	18 (60 %)	2 (6,7 %)	30 (100 %)
Celkem		3 (3,4 %)	34 (38,6 %)	47 (53,4 %)	4 (4,5 %)	88 (100 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,565 ^a	6	,036
Likelihood Ratio	13,095	6	,042
N of Valid Cases	88		

		Motivace – ODMÍTNUTÍ				Celkem
		Nezjištěno	Ano	Ne	Nelze určit	
Osobnost pachatele I	nezralá	0 (0 %)	9 (40,9 %)	11 (50 %)	2 (9,1 %)	22 (100 %)
	nezralá/ simplexní	0 (0 %)	7 (63,6 %)	4 (36,4 %)	0 (0 %)	11 (100 %)
	simplexní	0 (0 %)	2 (20 %)	8 (80 %)	0 (0 %)	10 (100 %)
	nevyrovnaná	1 (14,3 %)	1 (14,3 %)	5 (71,4 %)	0 (0 %)	7 (100 %)
	nezralá/nevyrovnaná	0 (0 %)	2 (28,6 %)	5 (71,4 %)	0 (0 %)	7 (100 %)
	psychopatická	0 (0 %)	3 (50 %)	3 (50 %)	0 (0 %)	6 (100 %)
	deprivovaná	0 (0 %)	1 (25 %)	2 (50 %)	1 (25 %)	4 (100 %)
	nezdrženlivá	0 (0 %)	3 (75 %)	1 (25 %)	0 (0 %)	4 (100 %)
	akcentovaná	0 (0 %)	1 (33,3 %)	2 (66,7 %)	0 (0 %)	3 (100 %)
	antisociální	0 (0 %)	2 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
	anomální	0 (0 %)	2 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
	neurotická, nezralá	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
	nezralá/emočně oploštěná	1 (50 %)	1 (50 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
	antisociální	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	disharmonická	1 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	neurotická	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	nezrale simplexní	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	simplexní/nevyrovnaná	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	nezjištěno	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	1 (100 %)
Celkem		3 (3,4 %)	34 (38,6 %)	47 (53,4 %)	4 (4,5 %)	88 (100 %)

Převládající rys osobnosti	Motivace – ODMÍTNUTÍ				Celkem
	Nezjištěno	Ano	Ne	Nelze určit	
nezdrženlivost	0 (0 %)	7 (43,8 %)	8 (50 %)	1 (6,3 %)	16 (100 %)
afektivní labilita	0 (0 %)	4 (30,8 %)	9 (69,2 %)	0 (0 %)	13 (100 %)
impulzivita	0 (0 %)	4 (44,4 %)	5 (55,6 %)	0 (0 %)	9 (100 %)
dissocialita	0 (0 %)	1 (14,3 %)	5 (71,4 %)	1 (14,3 %)	7 (100 %)
agresivita	1 (20 %)	2 (40 %)	2 (40 %)	0 (0 %)	5 (100 %)
egocentričnost	1 (20 %)	2 (40 %)	2 (40 %)	0 (0 %)	5 (100 %)
nezralost	0 (0 %)	3 (60 %)	2 (40 %)	0 (0 %)	5 (100 %)
histrionské rysy	0 (0 %)	1 (33,3 %)	2 (66,7 %)	0 (0 %)	3 (100 %)
egocentrismus	0 (0 %)	2 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
emoční oploštělost	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
introverze	0 (0 %)	1 (50 %)	1 (50 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
paranoidita	1 (50 %)	0 (0 %)	1 (50 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
schizoidita	0 (0 %)	1 (50 %)	1 (50 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
úzkostnost	0 (0 %)	2 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
hostilita	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
nedůvěřivost	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
neuroticismus	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
nevyzrálost	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
pasivita	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
rigidita	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
závislost	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
nezjištěno	0 (0 %)	1 (16,7 %)	3 (50 %)	2 (33,3 %)	6 (100 %)
Celkem	3 (3,4 %)	34 (38,6 %)	47 (53,4 %)	4 (4,5 %)	88 (100 %)

modifikovaný Fisherův exaktní test	P-hodnota
Impulzivita	0,507
Explozivita	0,002*
Organicita	0,751
Sociální kompetence	0,578
Realitní kontrola	0,708
Emoční nestabilita	0,910
Volní složka osobnosti	0,547
Agresivita	0,606
Paranoia	0,761
Neuroticita	0,022*
Schopnost sociálního kontaktu	0,447
Dissocialita	0,743
Odolnost vůči zátěži	0,298
Sebehodnocení (sebeúcta)	0,775
Nezdrženlivost	0,110
Závislost interpersonální	0,508

Příloha č.11

Vztah motivace odmítnutí a míry projeveného násilí

Míra projeveného násilí/ Odmítnutí	n
Bez použití násilí	5
Ne	2
Ano	3
Brutální násilí	35
Ne	18
Ano	17
Minimální násilí	6
Ne	6
Overkill	4
Ne	2
Ano	2
Pohrůžka násilím	2
Ne	2
Zvýšené násilí	28
Ne	16
Ano	12
Celkový součet	80

aktuální						
popis	overkill	brutální násilí	zvýšené násilí	minimální násilí	pohrůžka násilím	bez použití násilí
Ne	2	18	16	6	2	2
Ano	2	17	12	0	0	3
očekávané						
popis	overkill	brutální násilí	zvýšené násilí	minimální násilí	pohrůžka násilím	bez použití násilí
Ne	2,3	20,125	16,1	3,45	1,15	2,875
Ano	1,7	14,875	11,9	2,55	0,85	2,125
					χ^2 test	0,209

Příloha č.12

Vztah motivace a míry projeveného násilí

		Míra projevené agrese							Celkem
		Bez použití násilí	Pohrůžka násilím	Minimální násilí	Zvýšené násilí	Brutální násilí	Overkill	Nezjištěno	
Motivace – shrnutí	motivační přeskok	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	msta/odplata	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	chorobná	0 (0 %)	1 (25 %)	0 (0 %)	2 (50 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (25 %)	4 (100 %)
	kombinace motivů	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (20 %)	2 (40 %)	2 (40 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	5 (100 %)
	majetková	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (11,1 %)	3 (33,3 %)	5 (55,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	9 (100 %)
	motivační přeskok	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	3 (42,9 %)	3 (42,9 %)	1 (14,3 %)	0 (0 %)	7 (100 %)
	msta/ odplata	1 (11,1 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	5 (55,6 %)	3 (33,3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	9 (100 %)
	osobní/ vztahová	1 (5,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	7 (38,9 %)	10 (55,6 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	18 (100 %)
	sexuální	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
	vyplývající ze situace	1 (4 %)	1 (4 %)	4 (16 %)	9 (36 %)	9 (36 %)	1 (4 %)	0 (0 %)	25 (100 %)
	zakrývací	2 (33,3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (16,7 %)	2 (33,3 %)	1 (16,7 %)	0 (0 %)	6 (100 %)
	nezjištěno	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
Celkem		5 (5,7 %)	2 (2,3 %)	6 (6,8 %)	33 (37,5 %)	37 (42 %)	4 (4,5 %)	1 (1,1 %)	88 (100 %)

Příloha č.13

Vztah mezi podílem zavinění oběti a mírou projevené agrese

		Podíl zavinění oběti			Celkem
		Nezjištěno	Ano	Ne	
Míra projevené agrese	Bez použití násilí	0 (0 %)	0 (0 %)	5 (8,8 %)	5 (5,7 %)
	Pohrůžka násilím	0 (0 %)	1 (3,8 %)	1 (1,8 %)	2 (2,3 %)
	Minimální násilí	0 (0 %)	5 (19,2 %)	1 (1,8 %)	6 (6,8 %)
	Zvýšené násilí	3 (60 %)	11 (42,3 %)	19 (33,3 %)	33 (37,5 %)
	Brutální násilí	2 (40 %)	9 (34,6 %)	26 (45,6 %)	37 (42 %)
	Overkill	0 (0 %)	0 (0 %)	4 (7 %)	4 (4,5 %)
	Nezjištěno	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,8 %)	1 (1,1 %)
Celkem		5 (100 %)	26 (100 %)	57 (100 %)	88 (100 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,881 ^a	12	,197
Likelihood Ratio	18,409	12	,104
N of Valid Cases	88		

Příloha č.14

Vztah mezi podílem zavinění oběti a intoxikací oběti tempore criminis

		Podíl zavinění oběti			Celkem
		Nezjištěno	Ano	Ne	
Intoxikace OBĚTI tempore criminis	nezjištěno	2 (25 %)	3 (37,5 %)	3 (37,5 %)	8 (100 %)
	alkohol	1 (4,5 %)	9 (40,9 %)	12 (54,5 %)	22 (100 %)
	alkohol, drogy	0 (0 %)	1 (100 %)	0 (0 %)	1 (100 %)
	drogy	0 (0 %)	2 (100 %)	0 (0 %)	2 (100 %)
	ne	2 (3,6 %)	11 (20 %)	42 (76,4 %)	55 (100 %)
Celkem		5 (5,7 %)	26 (29,5 %)	57 (64,8 %)	88 (100 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	18,107 ^a	8	,011
Likelihood Ratio	16,139	8	,040
N of Valid Cases	88		

Příloha č.15

Vztah mezi předchozí kriminální kariérou a prvky plánovitosti

		Plánovitost			Celkem
		Nezjištěno	Ano	Ne	
Pachatel v minulosti trestán	Ano	2 (4 %)	12 (24 %)	36 (72 %)	50 (100 %)
	Ne	0 (0 %)	16 (42,1 %)	22 (57,9 %)	38 (100 %)
Celkem		2 (2,3 %)	28 (31,8 %)	58 (65,9 %)	88 (100 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,396 ^a	2	,111
Likelihood Ratio	5,117	2	,077
N of Valid Cases	88		

Vztah mezi předchozí kriminální kariérou a preventivním jednáním

		Preventivní jednání		Celkem
		ano	ne	
Pachatel v minulosti trestán	Ano	19 (38 %)	31 (62 %)	50 (100 %)
	Ne	20 (52,6 %)	18 (47,4 %)	38 (100 %)
Celkem		39 (44,3 %)	49 (55,7 %)	88 (100 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	1,873 ^a	1	,171		
Continuity Correction ^b	1,327	1	,249		
Likelihood Ratio	1,875	1	,171		
Fisher's Exact Test				,198	,125
N of Valid Cases	88				

Příloha č.16

Vztah mezi odporem oběti a mírou projeveného násilí

		Odpor oběti					Celkem
		nezjištěno	fyzický odpor	pasivní odpor	slovní odpor	žádný	
Míra projevené agrese	Bez použití násilí	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	5 (25 %)	5 (5,7 %)
	Pohrůžka násilím	0 (0 %)	1 (3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (5 %)	2 (2,3 %)
	Minimální násilí	0 (0 %)	3 (9,1 %)	0 (0 %)	1 (5 %)	2 (10 %)	6 (6,8 %)
	Zvýšené násilí	6 (42,9 %)	13 (39,4 %)	0 (0 %)	11 (55 %)	3 (15 %)	33 (37,5 %)
	Brutální násilí	7 (50 %)	15 (45,5 %)	1 (100 %)	7 (35 %)	7 (35 %)	37 (42 %)
	Overkill	1 (7,1 %)	1 (3 %)	0 (0 %)	1 (5 %)	1 (5 %)	4 (4,5 %)
	Nezjištěno	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (5 %)	1 (1,1 %)
Celkem		14 (100 %)	33 (100 %)	1 (100 %)	20 (100 %)	20 (100 %)	88 (100 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	30,458 ^a	24	,170
Likelihood Ratio	30,217	24	,178
N of Valid Cases	88		

Příloha č.17

Vztah mezi použitou zbraní a příčinou smrti

		Smrt způsobilo										Celkem	
		zranění OSTRÝM předmětem	udušení/uškr- cení	zranění TUPÝM předmětem	zranění STŘELNOU ZBRANÍ	kombinace mechanismů	utopení	náraz/pád	pasivní násilí	kopy, pěsti	podchlazení		popáleniny
Příčina smrti	kraniocerebrální poranění	3	0	9	5	1	0	2	0	1	0	0	21
	poranění hrudníku	16	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	20
	udušení	0	16	0	0	1	0	0	0	0	0	0	17
	poranění orgánů dutiny břišní	5	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	6
	zranění hlavy	2	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	5
	polytrauma	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	zranění krku	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
	podchlazení	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2
	utopení	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
	kraniocerebrální poranění, poranění hrudníku	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	krk/břicho	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	krk/hrudník	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	poranění trupu	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	selhání oběhu	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	uhoření	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	utopení	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	zranění krku a karotid	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	Celkem	37	16	11	8	6	3	2	2	2	1	1	88

(výňatek z tabulky)

Příčina smrti (část odpovědi)	Smrt způsobilo (část odpovědi)				
	zranění OSTRÝM předmětem	udušení/ uškr- cení	zranění TUPÝM předmětem	zranění STŘELNOU ZBRANÍ	kombinace mechanismů
kraniocerebrální poranění	3 (8,1 %)	0 (0 %)	9 (81,8 %)	5 (62,5 %)	1 (16,7 %)
poranění hrudníku	16 (43,2 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	2 (25 %)	2 (33,3 %)
udušení	0 (0 %)	16 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (16,7 %)
poranění orgánů dutiny břišní	5 (13,5 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (12,5 %)	0 (0 %)
zranění hlavy	2 (5,4 %)	0 (0 %)	1 (9,1 %)	0 (0 %)	2 (33,3 %)
polytrauma	3 (8,1 %)	0 (0 %)	1 (9,1 %)	0 (0 %)	0 (0 %)

Příloha č.18

Vztah mezi ostrou zbraní a intoxikací pachatele tempore criminis

		Intoxikace PACHATELE tempore criminis					Celkem
		nezjištěno	alkohol	drogy	kombinace	ne	
Zranění OSTROU zbraní	ano	0 (0 %)	22 (66,7 %)	3 (50 %)	3 (60 %)	15 (36,6 %)	43 (48,9 %)
	ne	3 (100 %)	11 (33,3 %)	3 (50 %)	2 (40 %)	26 (63,4 %)	45 (51,1 %)
Celkem		3 (100 %)	33 (100 %)	6 (100 %)	5 (100 %)	41 (100 %)	88 (100 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)
Pearson Chi-Square	74,688 ^a	52	,033
Likelihood Ratio	57,692	52	,273
N of Valid Cases	88		

Vztah mezi motivací a intoxikací pachatele tempore criminis

		Intoxikace PACHATELE tempore criminis					Celkem
		nezjištěno	alkohol	drogy	kombinace	ne	
Motivace – shrnutí	vyplývající ze situace	0 (0 %)	14 (42,4 %)	1 (16,7 %)	1 (20 %)	9 (22 %)	25 (28,4 %)
	osobní/vztahová	0 (0 %)	6 (18,2 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	12 (29,3 %)	18 (20,5 %)
	majetková	1 (33,3 %)	2 (6,1 %)	1 (16,7 %)	1 (20 %)	4 (9,8 %)	9 (10,2 %)
	msta/odplata	0 (0 %)	5 (15,2 %)	0 (0 %)	1 (20 %)	3 (7,3 %)	9 (10,2 %)
	motivační přeskok	0 (0 %)	2 (6,1 %)	1 (16,7 %)	1 (20 %)	3 (7,3 %)	7 (8 %)
	zakrývací	1 (33,3 %)	1 (3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	4 (9,8 %)	6 (6,8 %)
	kombinace motivů	1 (33,3 %)	1 (3 %)	1 (16,7 %)	0 (0 %)	2 (4,9 %)	5 (5,7 %)
	chorobná	0 (0 %)	1 (3 %)	1 (16,7 %)	0 (0 %)	2 (4,9 %)	4 (4,5 %)
	sexuální	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (20 %)	1 (2,4 %)	2 (2,3 %)
	jiná	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (16,7 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
	msta/odplata	0 (0 %)	1 (3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (1,1 %)
	nezjištěno	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (2,4 %)	1 (1,1 %)
Celkem		3 (100 %)	33 (100 %)	6 (100 %)	5 (100 %)	41 (100 %)	88 (100 %)

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	53,843 ^a	44	,147
Likelihood Ratio	42,875	44	,520
N of Valid Cases	88		

Příloha č.19

Shluková analýza

		Skupiny			
		1		2	
		n	%	n	%
Věk při spáchání TČ	do 18 let	3	3,8 %	1	12,5 %
	19 – 30 let	31	38,8 %	3	37,5 %
	31 – 50 let	38	47,5 %	2	25,0 %
	51 – 65 let	8	10,0 %	2	25,0 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %
Pohlaví: pachatel	Muž	72	90,0 %	7	87,5 %
	Žena	8	10,0 %	1	12,5 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %
Pohlaví: oběť	Muž	43	53,8 %	5	62,5 %
	Žena	37	46,3 %	3	37,5 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %
Intelekt	Podprůměr	28	35,0 %	0	0,0 %
	Průměr	41	51,3 %	6	75,0 %
	Nadprůměr	11	13,8 %	2	25,0 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %
Míra agrese	bez použití násilí	3	3,8 %	2	25,0 %
	pohrůžka násilím	2	2,5 %	0	0,0 %
	minimální násilí	6	7,5 %	0	0,0 %
	zvýšené násilí	31	38,8 %	2	25,0 %
	brutální násilí	33	41,3 %	4	50,0 %
	overkill	4	5,0 %	0	0,0 %
	nezjištěno	1	1,3 %	0	0,0 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %
Plánovitost	Ano	23	28,8 %	5	62,5 %
	Ne	55	68,8 %	3	37,5 %
	Nezjištěno	2	2,5 %	0	0,0 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %
Zranění TUPOU zbraní	Ano	22	27,5 %	1	12,5 %
	Ne	58	72,5 %	7	87,5 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %
Zranění OSTROU zbraní	Ano	39	48,8 %	4	50,0 %
	Ne	41	51,3 %	4	50,0 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %
Zranění STŘELNOU zbraní	Ano	9	11,3 %	0	0,0 %
	Ne	71	88,8 %	8	100,0 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %
Impulzivita	Ano	56	70,0 %	8	100,0 %
	Ne	24	30,0 %	0	0,0 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %
Emoční nestabilita	Ano	60	75,0 %	5	62,5 %
	Ne	18	22,5 %	3	37,5 %
	Nezjištěno	2	2,5 %	0	0,0 %
	Celkem	80	100,0 %	8	100,0 %